

ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΗΓΑΣ ΤΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΝ ΜΕΝ ΡΩΣΣΙΣΤΙ

ΥΠΟ

Ν. ΤΟΡΝΑΟΥΦ

Πρώην Ὑποδιοικητοῦ τῆς Κασπιανῆς Ἐπαρχίας τῆς ρωσσικῆς αὐτοκρατορίας, Γενικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς ἐν Πετρουπόλει Γερουσίας, Συμβούλου ἐν ἐνεργείᾳ τῆς ρωσ. αὐτοκρατορίας καὶ Μέλους τῆς Ἀνατολικῆς ἐν Γερμανίᾳ Ἑταιρίας

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΝ ΔΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΚΗΝ

ΥΠΟ

Μ. ΕΣΒΑΧ

Καθηγητοῦ τοῦ Ναπολ. Κώδηκος ἐν Στρασβούργῳ

ΚΑΙ

ΜΕΤΑΓΛΩΤΤΙΣΘΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ

ΥΠΟ

Ν. ΣΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Σμύρνῃ, Ἱππότου τοῦ Τάγματος τοῦ Σωτῆρος κ.λπ.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΔΑΠΑΝΗ Γ. ΚΑΡΥΔΟΥ.

ΤΟΜΟΣ Α'.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ, ΤΥΠΟΙΣ «ΣΜΥΡΝΗΣ»

1871.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

Ἐπιχειρῶν νὰ ἐκθέσω ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι τοὺς θεμελιώδεις χαρακτῆρας τοῦ δικαίου τῶν Μουσουλμάνων, θεωρῶ ἐμαυτὸν ὑπόχρεων πρὸς τοὺς ἀναγνώστας μου, νὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὰς περιστάσεις, αἵτινες μὲ παρεκίνησαν νὰ ἐπιχειρήσω τὸ ἔργον τοῦτο, γραφὲν ἀρχικῶς ἐν τῇ Ῥωσσικῇ γλώσσῃ καὶ προορισθὲν διὰ τὴν Ῥωσσίαν.

Τὸ Μωαμεθανικὸν δίκαιον, πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐπησχόλησε τοὺς ἐν Εὐρώπῃ σοφοὺς, καὶ ἐσχάτως ἐφείλκυσεν ἰδιαζόντως τὴν προσοχὴν τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐκείνων Ἐπικρατειῶν, εἰς ἃς, μεταξὺ τῶν ὑπηκόων, ὑπάρχουσι καὶ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, διότι αἱ Ἐπικράτειαι αὗται ἐνόησαν πόσον σπουδαία εἶναι, πρὸς διοίκησιν τόπων ὑπὸ Μουσουλμάνων κατοικουμένων, ἡ γνῶσις τῶν στοιχείων τῆς οὐσίας ὅλων τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν σχέσεων τῶν Μωαμεθανῶν. Ἐν τούτοις, ὅσον εὐρεῖα καὶ ἂν ἦναι ἐν τῇ Δύσει, καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα, ἡ γνῶσις τῆς Ἀνατολῆς, ἡ Εὐρώπη δὲν δύναται εἰσέτι νὰ καυχηθῇ, ὅτι κατέχει σύγγραμμα παριστάνον τὸ Μουσουλμανικὸν δίκαιον κατ' ἀκρίβειαν καὶ κατὰ βάθος εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη, καὶ ἐκθέτον ὑπὸ τὴν δογματικὴν καὶ τὴν πρακτικὴν ἔποψιν ὅλους τοὺς κοινωνικοὺς καὶ νομικοὺς κανόνας, οὓς ἰδίως παρήγαγεν ὁ ἰσλαμισμός.

Ὁ σοφὸς περὶ τὰ Ἀνατολικὰ πράγματα διδάκτωρ **Worms**, κληθεὶς νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἀλγερίας, παριστᾷ ζωηρῶς τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ἧς ἐπιτοπίως διὰ τῆς πείρας ἔλαβεν ἐντελῆ γνῶσιν. Ἵνα ἐπιχειρήσῃ τὸ σύγγραμμά του, ἐπιγραφόμενον *Ἔρευναι περὶ τοῦ συστήματος τῆς ἀκινήτου ἐν τοῖς Μουσουλμανικοῖς τόποις ἰδιοκτησίας*, ἐξωκειώθη κατὰ πρῶτον μὲ πᾶν τὸ ἐν τῇ Εὐρώπῃ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γραφὲν, καὶ κατόπιν ἤρξατο τῆς σπουδῆς τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ὅλον τὸ Μουσουλμανικὸν δί-

καιον ἀπορρέει.— Ἐπείσθη ἐντεῦθεν, καὶ σαφῶς ἀπέδειξεν, ὅτι τὰ περιφημότερα συγγράμματα ἦσαν κατὰ μικρὸν μόνον χρήσιμα καὶ ἀσφαλῆ, πρὸς διασάφησιν τοῦ πρακτικοῦ βίου τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Διότι ἀπεδείχθη, ὅτι οἱ ἐν Εὐρώπῃ σοφοὶ, οἵτινες ἐζήτησαν νὰ διδαχθῶσιν ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων αὐτῶν τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου των, ἀπεπλανήθησαν εἰς παντὸς εἴδους πλάνην ὑπὸ τούτων, προσπαθούντων ἐπιμελῶς ν' ἀποκρύπτωσι δι' ἀπαντήσεων ἀσαφῶν καὶ ἀμφιβόλων τὴν γνῶσιν τοῦ δικαίου των.— Ὅσοι δὲ ἠθέλησαν νὰ ἐξελέγξωσι τὸ ἀληθὲς αὐτῶν τῶν πηγῶν, προσέφυγον εἰς συγγράμματα, ὧν ἡ ἐν εἴδει ἀφορισμῶν σύνταξις καθίστα αὐτὰ αἰνιγματώδη, ὄχι μόνον εἰς τοὺς Εὐρωπαίους σοφοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν γραμματισμένων Μουσουλμάνων. Ἐὰν δὲ συνέβαινεν, εἰς τοὺς μὲν ἢ εἰς τοὺς δὲ, ν' ἀνεύρωσι πηγὰς ἀσφαλεστέρας καὶ εὐληπτοτέρας, περιωρισμένην μόνον χρῆσιν αὐτῶν ἠδύναντο νὰ κάμωσι, καθότι δὲν τὰς μετέφραζον ἀμέσως καὶ κατ' εὐθεῖαν, ἀλλ' ἐλάμβανον προφορικήν τινα παράφρασιν ὑπὸ τῶν σοφῶν Μουσουλμάνων, χωρὶς νὰ ὑπάρχωσιν αἱ ἀπαιτούμεναι περί τε τῆς καλῆς των πίστεως καὶ τῶν γνώσεών των ἐγγυήσεις.»

Ὁ διδάκτωρ Worms μᾶς δίδει ἐν τῷ μνησθέντι συγγράμματί του περιέργους πληροφορίας περὶ τῶν προσκομμάτων, ἅτινα ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ὤφειλεν ἐν Ἀλγερίᾳ πρὸς ῥύθμισιν τῶν μετὰ τῶν ἰθαγενῶν σχέσεων νὰ ὑπερνικήσῃ, καὶ ἅτινα θέλουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀναφανῆ ὁπουδήποτε Εὐρωπαϊκὴ Ἐπικράτεια ἤθελε δεσπόσει ἐπὶ τόπου ὑπὸ Μουσουλμάνων κατοικουμένου.

«Οἱ Γάλλοι, κατακτήσαντες τῷ 1830 τὴν Ἀλγερίαν, λέγει ὁ »D. Worms, ἀφῆκαν, πολιτευόμενοι ἐμφρόνως καὶ δικαίως, τοὺς »ἰθαγενεῖς νὰ διέπωνται ὑπὸ τῆς προτέρας καὶ ἐπὶ τῆς θρησκείας »αὐτῶν στηριζομένης νομοθεσίας. Ἐπειδὴ οἱ κατακτηταὶ μικρὰν γνῶ»σιν εἶχον τῆς νομοθεσίας ταύτης, ἠναγκάσθησαν ν' ἀναθέσωσιν εἰς »τὴν φροντίδα τῶν ἰθαγενῶν τὴν ἐφαρμογήν της. Ἀντὶ δὲ διὰ τῆς »σπουδῆς τῆς γλώσσης, τῶν Νόμων καὶ τῶν ἠθῶν τοῦ κατακτη»θέντος λαοῦ, νὰ συντάμωσι τὴν διάρκειαν τῆς δυσκόλου ταύτης »θέσεως, οἱ Γάλλοι παρεδέχθησαν τυφλοῖς ὄμμασι τὰς ὡς πρὸς τὰς »ἐπιτοπίους σχέσεις δοθείσας ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ψευδεῖς καὶ ἀπα»τηλὰς πληροφορίας, καὶ οὕτως ἔπλασαν ἐν τῇ Ἀλγερίᾳ κατά»στασιν πραγμάτων, ἥτις ἴσως καθιστᾷ ἀδύνατον πᾶσαν πρόοδον »καὶ πᾶσαν διαρκῆ ἀνάπλασιν.

»Λαβόντες γνῶσιν τοῦ χαρακτῆρος, τοῦ ἰθαγενοῦς λαοῦ ἐξακολουθεῖ »ὁ D. Worms, ἀνεκάλυψαν, ῥίπτοντες βλέμμα ἐπί τινων σπανίων »νομικῶν χειρογράφων, ἅτινα οἱ Μουσουλμάνοι δὲν ἐπρόλαβον ν' »ἀποκρύψωσιν ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς, ἀνεκάλυψαν, λέγω, μετ' ἐκ-

»πλήξεως τὰς εὐαρίθμους ἀντιφάσεις, αἵτινες ἐν ἑκάστῳ βήματι »ἐπαρουσιάζοντο μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν διδομένων εἰς τὴν »νέαν Κυβέρνησιν, ἐπὶ τῆς νομοθεσίας των ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἀλη»θῶν ἑρμηνειῶν αὐτῆς, διαφόρων ἀπαντήσεων.»

»Καὶ ὅμως ὑπῆρχεν εἰς τοῦτο ζωηρὸν τὸ τῆς νομιμότητος αἴ»σθημα, ὅπερ ὁ Μουσουλμάνος, ὡς γνωστὸν, καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα »ἀντικείμενα τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ τῆς θρησκείας ἐπεκτείνει. »Ἀνάγκη ὑπῆρχεν ἑπομένως, πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθοῦς λύσεως »τῶν ζητημάτων, ν' ἀναβιβασθῇ τις εἰς τὴν ἐσχάτην πηγὴν τοῦ »Μουσουλμανικοῦ δικαίου: ἐπιχείρησις πλήρης δυσκολιῶν, τὰς ὁποίας »ἤδη ὡς πρὸς τὴν Τουρκίαν ἀπέδειξεν ἐκτενῶς, ὁ Μουρατζᾶ δ' Ὀσ»σών. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀλγερίας θεωροῦσι καθῆκον των νὰ τηρῶ»σιν ἄκραν σιωπὴν περὶ τῶν πρὸ τῆς κατακτήσεως πολιτικῶν καὶ »θρησκευτικῶν σχέσεών των· ὅταν δὲ εὑρεθῶσιν ἠναγκασμένοι νὰ »διακόψωσι τὴν σιωπὴν καταφεύγουσιν εἰς ψεῦδη. Ὁ γινώσκων αὐ»τοὺς μόνον, δύναται νὰ μορφώσῃ ἰδέαν περὶ τῆς ἀξίας, ἣν ἔχουσιν »αἱ συνεχεῖς περὶ φιλίας καὶ ὑποταγῆς εἰς τοὺς νέους κυρίους των »διαμαρτυρήσεις. Ἡ Κυβέρνησις εἰς οὐδένα βεβαίως ἐκ τῶν νέων »ὑπηκόων της δύναται νὰ ἐμπιστευθῇ, διότι ὅλοι μισοῦσι τοὺς »κατακτητὰς ὡς ξένους καὶ δυσεβεῖς, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ ἐκ »μέρους των δεικνυομένη ἀφοσίωσις. . . .»

Μεταξὺ τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ δικαίου τῶν Μουσουλμάνων ὑπαρχόντων ἔργων παρατηρῶ, ὡς πρὸς τὸ δικαίως φημιζόμενον σύγγραμμα τοῦ Μουρατζᾶ δ' Ὀσσῶνος, διασήμου διὰ τὰς περὶ τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς γνώσεις του, *Γενικὴ εἰκὼν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας*, ὅτι τὰ Κεφ. V καὶ VI, τὰ ὁποῖα πραγματεύονται περὶ τοῦ εἰρημένου δικαίου, δὲν περιέχουσιν εἰμὴ ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ συγγράμματος *Moultekà-él-épkàr*, ἀφορῶντος τὸ ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἰσχύον δίκαιον, χωρὶς νὰ ἐπιθεωρῆται ἐν γένει ἡ Νομοθεσία τῶν Μουσουλμάνων. Τὸ σχέδιον τοῦ Μουρατζᾶ δ' Ὀσσῶνος τοῦ νὰ μὴ παραδεχθῇ τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν κατάταξιν τῆς ἐν τῷ *Moultekà-él-épkàr* ὕλης, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀντικαταστήσῃ (ὡς ἐν τῇ σελίδι 24 τοῦ προλόγου του λέγει), σύστημα σαφέστερον καὶ καταληπτότερον, δὲν δύναται ἴσως νὰ θεωρηθῇ ἐπιτυχές. Διότι, ἂν καὶ εἰδικά τινα μέρη ἔχωσι μεταξύ των ἀναγκαίαν τινα συνοχὴν, αἱ θεωρίαι ὅμως, τὰς ὁποίας περιέχουσι, δὲν ἀνάγονται εὐχερῶς εἰς ἀρχὰς θεμελιώδεις, (αἵτινες δὲν ὑπάρχουσι παρά τισι Μωαμεθανοῖς), ἄνευ ἀνατροπῆς τῆς ἐν ἑκάστῃ ὕλῃ παραδεχθείσης κατατάξεως καὶ ἄνευ εἰσχωρήσεως ἰδεῶν ἐναντίων τοῦ πνεύματος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Οὕτω παραδείγματος χάριν, εἰς τοὺς περὶ πολιτιτῆς κανόνας καὶ εἰς τὸν περὶ πολέμου Κώδηκα,

κατέταξε ἀντικείμενα, θεωρούμενα ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων ὡς θρησκευτικὰ καθήκοντα, οἷον τὸ *Ζεκιὰτ*, τὸ *Δζιχὰδ* καὶ ἄλλα. Τὸ κεφάλαιον περὶ τῆς βιαίας καὶ αὐτογνώμονος ἀφαιρέσεως τῶν πραγμάτων *Γκὰσπ*, ἐξετέθη ὑπὸ τοῦ Δ''Οσσῶνος κατὰ τὰς ἐν τῇ Δύσει ἰδέας ἐν τῷ ποινικῷ κώδηκι, ἐν ᾧ κατὰ τοὺς Μουσουλμάνους εἶναι πρᾶξις ἀναγομένη καθαρῶς εἰς τὸ πολιτικὸν δίκαιον. Ἐπίσης προσεπάθησε νὰ ἑνώσῃ ἀντικείμενα μὴ ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, εἰμὴ φαινομένην τινα ἐξωτερικὴν συνοχὴν, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα ἐντελῶς διαφέρουσι, κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν σύστασίν των. Οὕτω λ. χ. δὲν δυνάμεθα νὰ συγκατατάξωμεν τὰ ἀφιερώματα *Βὰκφ*, ἅτινα εἶναι ἀπόρροια τῆς ἐλευθέρας θελήσεως, μὲ τὸ *Ζεκιὰτ*, ὅπερ δι' ἕκαστον Μουσουλμάνον εἶναι ὑποχρεωτικὸς φόρος.

Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων συγγραμμάτων κατατάσσεται ἀναμφιλέκτως καὶ τὸ κατὰ τὸ 1839 ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ **J. Pharaon** καὶ **Th. Dulau**, ὑπὸ τὸν τίτλον **Droit Musulman**. Ἂν καὶ νομίζῃ τις ἐκ τοῦ τίτλου του, ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦτο περιλαμβάνει ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ δικαίου τῶν Μουσουλμάνων, δὲν ἀναφέρεται, εἰμὴ εἰς μόνην τὴν αἵρεσιν τῶν *σουνιτῶν*, περιοριζόμενον μάλιστα εἰς τοὺς δύο αὐτῆς κλάδους, τὸν *Μαλεκὶτ* καὶ *Χανιφίτ*. Δύναταί τις ἐπίσης νὰ ψέξῃ τοὺς συγγραφεῖς τούτους, ὅτι ἀντὶ ν' ἀκολουθήσωσι τὴν ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων αὐτῶν παραδεχομένην κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ δικαίου των τάξιν, παρεδέχθησαν τὸ σύστημα τῆς Γαλλικῆς Νομοθεσίας, ὅπερ ἐπέφερε μετάθεσιν τῆς ὕλης καθιστῶν αὐτὴν οὐχὶ τόσον εὔληπτον.

Ἡ Ἀγγλία ἐπίσης στερεῖται, διὰ τοὺς ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις Μουσουλμάνους ὑπηκόους της, κώδηκος ἀναλόγου τοῦ πρωτοτύπου τῶν Ἰνδῶν χαρακτῆρος καὶ τῆς θρησκείας. Μόνον ὅτε ὁ Λόρδος Βέντηγκ διωρίσθη γενικὸς Διοικητὴς, συνέλαβον τὴν ἰδέαν τοῦ συντάξαι Κώδηκα Ἀγγλο-Ἰνδικὸν, ἀλλὰ τὸ ἔργον εἶναι εἰσέτι ἀπεραίωτον. Δυνάμεθα δὲ νὰ θεωρήσωμεν ὡς πρόλογον τοῦ μελετωμένου τούτου Κώδηκος, τὸ σύγγραμμα τοῦ **Macnaqhten**, ἐκδοθὲν τῷ 1825, ὑπὸ τὸν τίτλον **Principles and Precedents of moohummudan lawe**, ὅπερ, εἶναι ἀληθὲς, ὅτι πραγματεύεται περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου ἰδίως, ἀλλ' ὅμως μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως, διότι παραθέτει τοὺς Νόμους κατὰ γράμμα ἐκ τῶν ἀραβικῶν πρωτοτύπων ἐξαχθέντας.

Ὁ **Gans** ἐν τῇ περιφήμῳ αὐτοῦ πραγματείᾳ **Das Erbrecht in Weltgeschichtlicher Entwickelung** ἀσχολεῖται, ἐν τῇ συγκρίσει τῶν διαφόρων περὶ κληρονομίας Νόμων, περὶ τοῦ Μουσουλμανικοῦ Δικαίου, καί τοι ὁμολογῶν ὅτι οὐδαμῶς ὠφελήθη ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων πηγῶν· διότι ὡς λέγει, δὲν ἠδυνήθη νὰ προ-

μηθευθῇ, ὄχι μόνον τὰ πρωτότυπα συγγράμματα τῶν Μουσουλμάνων Νομοδιδασκάλων, ἀλλ' οὐδέ τινα τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων τῶν ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν. (**T. I. p. 178, 185.**)

Τέλος ὁ καθηγητὴς **Mirza Alexander Kazem-Beg** ἐδημοσίευσεν ἐν Καζάνῃ τῷ 1845 τὸ σύγγραμμα τοῦ Χανιφίτου Νομοδιδασκάλου *Σαδρουὸς-σαριὰτ*, ἤτοι τὸ *Μουστεσὴρ οὐλ βικαγιέ*. Ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ εἰσαγωγῆς, περιεχούσης ἐρεύνας εὐρείας περὶ τῆς ἀρχῆς, τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐνεστώσης τοῦ Μουσουλμανικοῦ Δικαίου καταστάσεως, ὠφελήθην μεγάλως.

Μακρὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ διαμονὴ, ἔν τε τῇ Περσίᾳ καὶ ταῖς Ὑπερκαυκασίαις Ἐπαρχίαις, συμμετοχὴ ἐπὶ πέντε ἔτη εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Κασπιανῆς Ἐπαρχίας (τῆς σήμερον διοικήσεως Σεμαχᾶ) ὡς Ὑποδιοικητῇ, μοὶ ἐχορήγησαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ σπουδάσω τὰ ἤθη, τὴν θρησκείαν, τὴν γλῶσσαν τῶν μουσουλμανικῶν λαῶν καὶ ἐν γένει τὸν παρ' αὐτοῖς τρόπον τοῦ ζῆν καὶ ὑπάρχειν. Δι' ἐπιμόνων προσπαθειῶν, διὰ πολλῶν θυσιῶν, ηὐτύχησα διὰ μέσου διδασκάλων τινων τοῦ Μουσουλμανικοῦ Νόμου, καὶ ἄλλων προσώπων, ν' ἀποκτήσω τὰ διὰ τὰς αἱρέσεις *σιὶτ* καὶ *σουννὶτ*, πρωτότυπα βιβλία τοῦ *σερῆ*, καὶ νὰ συνοικειωθῶ μὲ τὴν σπουδὴν τῶν βιβλίων τούτων, παραβάλλων αὐτὰ μεταξύ των. Ἀφοῦ ἔλαβον τ' ἀναγκαῖα ἀποσπάσματα ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν αἱ συζητήσεις καὶ αἱ ἐπαναλήψεις, αἱ ἀπαντώμεναι ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἐξοχωτέρων διδασκάλων Μουσουλμάνων, καὶ ἀφοῦ σεβόμενος τὰς ὑπὸ τῶν Νομοδιδασκάλων Μουσουλμάνων παραδεδεγμένας κυρίας διαιρέσεις, εἰσήγαγον ἐν ταῖς ὑποδιαιρέσεσι κατάταξιν συνεπεστέραν καὶ νομικωτέραν, διενοήθην νὰ καταστήσω τὸ βιβλίόν μου χρήσιμον εἰς τὸν πρακτικὸν βίον· νὰ τὸ προσφέρω δὲ ὡς ὁδηγὸν πρὸς λύσιν των μεταξὺ τῶν *σιὶτῶν* διαφορῶν, διότι οὗτοι ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις εἰσὶ πολυπληθέστεροι, καὶ διότι τὰ συγγράμματα τῶν Νομοδιδασκάλων αὐτῶν μοὶ ἦσαν προσιτώτερα· πρὸς δὲ, διότι εἰργάσθην τῇ συνδρομῇ τῆς ἀνωτάτης ἐν Σεμαχᾷ σιὶτικῆς ἀρχῆς. Ἐσημείωσα ἐπίσης τὰς μεταξὺ τῶν *Ἀζεμιτῶν* καὶ *Σαφιὶτῶν* ὑπαρχούσας διαφορὰς, περιορισθεὶς ὡς πρὸς τὴν αἵρεσιν τῶν *σουννὶτ*, νὰ μνημονεύσω τὰς ἐν ταῖς Ῥωσσικαῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις ἀπαντωμένας παραλλαγάς.

Ἐταῦθα ἐκπληρῶ καθῆκον εὐχάριστον, προσφέρων φόρον εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν συνδρομὴν, ἣν ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατὰ συνέχειαν εὐηρεστήθησαν νὰ μοὶ χορηγήσωσι εἰς τὰς ἐρεύνας μου, πρὸς τὸν Καζῆν Σουννίτην τοῦ Σεμαχᾶ *Μαχμοὺτ Ἐφέντην*, τὸν ἰμὰμ Δζουμᾶ τῆς αὐτῆς πόλεως *Ἰσαὰκ* ἐφένδην, τὸν *Ἀπτουραχμὰν* ἐφέντην, τὸν ἀγᾶ *Σεΐδ Χουσεὶν*, τὸν Καζῆν σιὶτην τοῦ Σεμαχᾶ *Ἀχοὺνδ*

Mουλλᾶ-Ἀλῆ, τὸν *Ἀχοὺρδ-μουλλᾶ Νοὺρ Μωχαμὲτ*, καὶ τὸν *Μιρζᾶρ Σουλεϊμὰν Μουλλᾶ-Μαρὰφ-Ὀγλοῦ*.

Ἐν ἀρχῇ ἑκάστου κεφαλαίου σημειῶ τὰς πηγὰς ἐξ ὧν ἠρύσθην τὰς πληροφορίας μου, καὶ τὰς ἐν τῷ κειμένῳ ὑπαρχούσας Περσικὰς ἢ Ἀραβικὰς λέξεις, προσπαθήσας νὰ παραστήσω αὐτὰς κατὰ τὴν ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις ἐπικρατοῦσαν προφοράν! (1)

Ὁ κύριος σκοπός μου, δημοσιεύοντος τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ἦν νὰ παρέξω ἐγχειρίδιόν τι ἢ ὁδηγὸν πρὸς τὰς δικαστικὰς καὶ διοικητικὰς ἀρχὰς τῶν ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις Ῥωσσικῶν ἐπαρχιῶν, ἢ τοὐλάχιστον νὰ προσφέρω ἓν σημεῖον ἀσφαλὲς, ὅπερ ἠδύνατο ἴσως νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφετηρία, πρὸς κωδικοποίησιν τῶν εἰρημένων χωρῶν. Ἐν τούτοις, ἡ ἐν τῷ βιβλίῳ ὕλη δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς εὐρύτερον κύκλον, καθότι ὅπου ἐπικρατεῖ ὁ Ἰσλαμισμὸς, οἱ αὐτοὶ νόμοι ἐπικρατοῦσιν ἀπορρέοντες ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς.

Αἱ ὁμοιότητες ἀπαντῶνται καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας, καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγως ὁ Worms ἐν τῷ μνησθέντι συγγράμματί του λέγει « Ὅλαι αἱ Μουσουλμανικαὶ ἐπικράτειαι εἶναι τμήματα »τῆς αὐτῆς κοινωνίας, ὑποβαλλομένης εἰς τὸν αὐτὸν νόμον, εἰς τὸν »αὐτὸν διοικητικὸν καὶ πολιτικὸν Κώδηκα· εἰς αὐτὰς τὰ πάντα »εἰσὶ ὅμοια ἀλλήλοις καὶ κοινὰ, μέχρι τῶν πλέον ἀσημάντων »συνηθειῶν. »

Ὅθεν νομίζω, ὅτι ἔν τινι εἰκόνι περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐν τῇ Ὑπερκαυκασίῳ χώρᾳ μουσουλμανικοῦ Δικαίου, δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ τὰς μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων σχέσεις, ὅπου δήποτε ὑπαρχόντων· καὶ τοῦτο μὲ παρεκίνησε νὰ δημοσιεύσω Γερμανικὴν μετάφρασιν τοῦ συγγράμματος τούτου, ἣν φιλοφρόνως ἐπεφορτίσθησαν δύο φίλοι μου, ὁ Σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας Arnold de Tideböht, καὶ ὁ Αὐλικὸς Σύμβουλος Théodore de Boetticher.

Νομίζω ὅτι ὀφείλω νὰ προσθέσω ὀλίγας λέξεις περὶ τῶν πηγῶν μου.

Ἐπειδὴ τὸ ἔργον εἶχε κυρίως σκοπὸν πρακτικὸν, ἐπεδίωξα τοὺς κανόνας τοῦ ἀστυκοῦ δικαίου, καὶ τὸ μέρος τοῦ βιβλίου συνετάχθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῇ βάσει Περσικῶν καὶ Ἀραβικῶν πηγῶν.

(1) Σημ. Μ. Ἐπειδὴ ἡ προφορὰ αὕτη εἶναι πάντη διάφορος ἐν πολλοῖς τῶν Μουσουλμάνων τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἰδίως τῆς αἱρέσεως τῶν Ἀζεμιτῶν ἢ Χανεφιτῶν, οἵτινες κατοικοῦσιν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ καὶ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐπροτίμησα νὰ σημειώσω τὴν παρὰ τούτοις εἰθισμένην. Πρὸς τοῦτο δὲ μὲ συνέβραμον φιλοφρόνως οἱ εὐγενεῖς καὶ πεπαιδευμένοι Κ. Κ. Ἐμ. Ἀργυρόπουλος καὶ Ἀλέξανδρος Καραθεοδωρῆς πρὸς οὓς ἐκφράζω δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην μου.

Ἡ δὲ εἰσαγωγὴ ἐλήφθη ἐκ τοῦ Κορανίου, καὶ ἐκ συγγραμμάτων σοφῶν Εὐρωπαίων. Τὸ δογματικὸν καὶ πρακτικὸν μέρος τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας τῶν Μουσουλμάνων συνετάχθη ἐν μέρει μὲν ἐπὶ τῇ βάσει συγγραμμάτων τῶν Μουσουλμάνων Νομοδιδασκάλων, ἐν μέρει δὲ κατὰ τὰς ἐρεύνας σοφῶν Εὐρωπαίων. Τὰ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ περὶ τοῦ δόγματος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἀναφερόμενα σκοπὸν ἔχουν νὰ ἐκθέσωσι τὰς βάσεις καὶ τὴν ἐσωτερικὴν συνάφειαν τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν Νόμων, ὅλων τῶν Μουσουλμανικῶν φυλῶν. Ἀπέβαλα μέρη τινὰ ὑπὸ τῶν νομοδιδασκάλων τῶν διαφόρων φυλῶν ἐκτιθέμενα, καθότι οὗτοι μεροληπτοῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑπὲρ τῆς αἱρέσεως εἰς ἣν ἀνήκουσιν· εἰς ἐμὲ δ' ἐνδιέφερε νὰ ἐξέσω γενικὰς ἀρχὰς ἀπηλλαγμένας πάσης μεροληψίας.

Τὰ συγγράμματα τῶν Νομοδιδασκάλων Μουσουλμάνων ἐξ ὧν ἐπωφελήθην εἰσὶ τὰ ἑξῆς· *Κιτάπι οὐσοὺλ δίν*, ὑπὸ τοῦ μουδζτεχὴδ τοῦ Ἰσπαχὰν *Ἀγᾶ Μωχαμὲτ μπακὴρ Μεδζλισῆ*.

Κιτὰπ σερπῆ Ἐτεκουδὰτ, ὑπὸ Ἴμπν μπαμπεβεΐχ.

Δζαμῆ Ἀμπασῆ, ὑπὸ Σὲχ μπεχὰ ἐδδὶν Μωχαμὲτ Δζεπὲλ Ἀμελῆ.

Μουρσὶδ οὐλ-ἀβὰμ, ὑπὸ Μιρζᾶ Ἀμπούλ-Καζιμπινὶ-Χασὰν-Δζιλονῆ.

Μπὶστ-μπὰπ, ὑπὸ Χατζῆ Μωχάμετ Μπακὴρ Μεδζλισῆ.

Νεὶλ οὐλ-μεράμ, ὑπὸ Μουλλᾶ Ἀχμὲδ-Ἀρδερπιλῆ.

Σουβὰλ δὲ δζεβὰπ, ὑπὸ Μουδζεχὴδ Σεὶδ Μωχάμετ Μπακὴρ Ῥεστῆ.

Ἅπαντα ταῦτα τὰ συγγράμματα ἀνήκουσιν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν σιῖτῶν (σιὶτ).

Διὰ δὲ τὴν αἵρεσιν τῶν σουνιτῶν-χανεφιτῶν συνεβουλεύθην τὸ σύγγραμμα *Χαλὴλ-Ἰτζάζ*· διὰ τὴν τῶν σουνιτῶν-Σαφιϊτῶν τὸ σύγγραμμα *Κεσφὶ ἐνβάρ*, καὶ διὰ τὴν αἵρεσιν τῶν σουνιτῶν ἐν γένει τὸ *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ ἐϊμὲτ οὐλ ἐρπαὰ*, ὅπερ περιέχει τὰς μεταξὺ τῶν τεσσάρων σουνιτικῶν αἱρέσεων διαφοράς. — Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ *ἰμαμὲτ* καί τινας θρησκευτικὰς πράξεις, ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὸ σύγγραμμα *Δζελ-οὐλ οὐγιοῦν* τοῦ ἀγᾶ Μωχαμὲτ Μπακὴρ Μεδζλισῆ, καὶ τὸ βιβλίον *Κιτὰπ χουσνιγιὲ* ὡς καὶ τὸ σιϊτικὸν σύγγραμμα Ἠχτνὰμ Γιουχανά· τέλος δὲ, περὶ τῆς εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους προσκυνήσεως μετεχειρίσθην τὸ *Μερασὶκ* Χατζῆ, τοῦ Μουδζτεχὴδ Σεὶδ Χατζῆ Μωχαμὲτ Μπακὴρ Ῥεστί.

Μεταξὺ τῶν συγγραμμάτων τῶν σοφῶν εὐρωπαίων, συνεβουλεύθην πολλὰς μεταφράσεις τοῦ Κορανίου, καὶ ἰδίως τὴν τοῦ Dr Samuel Wahl 1828 (γερμανιστὶ), τὴν τοῦ Dr Ulmann 1844 (γερμανιστὶ), τὴν τοῦ Kazimirsky (γαλλιστὶ), καὶ τέλος τὴν Historisch-Kritische Einleitung in den Koran ὑπὸ τοῦ Dr Weil 1844 «Sale» Observations

critiques et istoriques sur le Mahometisme, dans les livres sacrés de l'Orient.— Chardin, Voyage en Perse.— Reinaud, Monuments arabes, persans et turcs.— Eugène Sicé, Traduction des lois Mahometanes dans les Indes françaises, 1841.— Mouradgea d'Ohsson, Tableau de l'Empire Ottoman.— Volney, Les Ruines.— Le Comte de Warren, l'Inde Anglaise, 1844.— John Shore, Notes of Indian affairs, 1837.— Macnaghten, Principles and precedents of moohummudan laws, 1825.— Garcin de Tassy, le Risalei Berkewi, ou exposition de la foi musulmane, 1828.— Dr Weil Mohammed der prophète, sein Leben and seine Lehre, 1843.— Hammer-Purgstall Geschichte des osmanischen Reiches.— Ducaurroy, Legislation musulmane sunnite, 1848—49.—Dr Weil Geschichte der Chalifen.

Εἴθε τὸ βιβλίον τοῦτο νὰ ἐπιτύχῃ εἰς εὐρύτερον κύκλον τὸν σκοπόν του, νὰ ἐγείρῃ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, καὶ νὰ προκαλέσῃ εἰς τὸ μέλλον ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας. Πεπεισμένος περὶ τοῦ ἀνεπαρκοῦς τοῦ ἔργου μου, νομίζω ἐν τούτοις, ὅτι ἐχρήγησα εἰς τὸν σοφὸν κόσμον νέον ἐν μέρει ὑλικόν, τοῦ ὁποίου καταλληλοτέρα χρῆσις ἠδύνατο νὰ παράξῃ ἀφθονωτέρους καρπούς.

N. DE TORNAUW.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Τὸ τῶν Μουσουλμάνων δίκαιον, κατά τε τὸ πολιτικὸν καὶ τὸ θρησκευτικὸν αὐτοῦ μέρος, βάσιν μόνην ἔχει τὸ Κοράνιον (1).

Τὸ Κοράνιον, κατὰ τὴν γραμματικὴν σημασίαν, ἡ Βίβλος ἢ ἡ Γραφὴ, εἶναι συλλογὴ κεφαλαίων, ἅτινα, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ὁ Θεὸς διὰ κεχωρισμένων φύλλων ἀπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ (2), καί ἅτινα ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ παρέδωκεν εἰς τὸν Μωάμεθ (3).

Τὸ Κοράνιον ἐπεδίωκε διπλοῦν σκοπὸν, θρησκευτικόν τε καὶ πολιτικόν· ὁ πρῶτος συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἐξοβελίσῃ ἐκ τοῦ μέσου τῶν Ἀράβων τὴν εἰδωλολατρείαν, νὰ ἐγείρῃ καὶ ῥυθμίσῃ ἠθικῶς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἀρετάς των, νὰ ἐνισχύσῃ τὴν φυλὴν ταύτην διὰ τοῦ Νόμου καὶ τῶν ἐθίμων, καὶ τέλος νὰ πολεμήσῃ τὰς δοξασίας τῶν Ἑβραίων, καὶ ἰδίως τῶν Γνωστικῶν καὶ Σαβελλιανῶν καὶ ἄλλων αἱρετικῶν, οἵτινες κατὰ πολλοὺς τρόπους εἶχον παραμορφώσει τὸ ἀρχικὸν δόγμα τῆς Τριάδος. Ἐκ τῶν ἑρμηνειῶν τούτων, ὡς ἀπὸ τεθολω-

(1) Τὸ Κεφ. Ε'. Ἐλ-μαϊδὲτ, ἐδ. 52—54, ἐπιτάττει νὰ δικάζωνται οἱ Μουσουλμάνοι κατὰ τὸ Κοράνιον καὶ κατὰ τοῦτο νὰ λύωνται ὅλαι αἱ ἀπορίαι καὶ αἱ διαφοραί των. Αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ΙΣΤ' Κεφ. Ἐν-νάχλ, ἐδ. 66 καὶ 91.

(2) Ὅρα Κεφ. ΚΕ'. Ἐλ-φιουρκὰν ἐδ. 34. καὶ Κεφ. ΚΖ'. Ἐλ-ἰσρὰ ἐδ. 107. Journal Asiat. Déc. 1843. Παρατηρήσεις τοῦ Μιρζᾶ Καζὲμ-πὲγ ἐπὶ τοῦ Κορανίου σ. 375— Reinaud I. p. 196.

(3) Κεφ. Β'. Ἐλ-Πακρὲχ, ἐδ. 91. Κεφ. ΙΖ'. Ἐδ-δαχὰν, ἐδ: 2. Κεφ. Π. Ἀπὶς ἐδ. 15 καὶ Κεφ. Ι. Γιουνοῦς «Ἄρθρον πίστεως εἶναι »παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις, ὅτι τὸ Κοράνιον δὲν συνετέθη, οὐδ' ἐπενοήθη, »ἀλλ' ὅτι ἔχει ἀρχὴν θείαν καὶ εἶναι αἰώνιον.» (Sale, Obrerv. Hist.p. 488.)

Ἡ αἵρεσις τῶν Μουταζαλιτῶν, συστηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βασὶλ-Ἰπν-Ἀτὰ κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς Ἐγείρας, παραδέχεται τὸ Κοράνιον ὡς ἀνθρώπινον ἔργον, καὶ ἐπομένως ἀρνεῖται τὴν θειότητα αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ προεκήρυξε καὶ ὁ Καλίφης Μαμοὺν ἐξ τῶν Ἀβασσιδῶν, διὰ διατάγματος ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 212 τῆς Ἐγείρας, Ἴδε Weil, Geschichte der Chalifen Vol II. p. 262.— Les dissensions religieuses μεταφρασθείσας ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἄραβος Σαχραστανῆ, ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Haarbrücker part. I. p. 42..—Εἰσαγωγὴν εἰς τὸ Μουστεσλρ-σὺλ-Βικαγιὲ, ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Μιρζὰ Καζὲμ Μπὲγ p. 32. Dr Weil, introduction critique au Koran. p. 110.

μένων πηγῶν ἤντλησεν ἴσως καὶ ὁ Μωάμεθ αὐτὸς τὰς ἰδέας του περὶ τῶν χριστιανικῶν δογμάτων, καὶ περὶ τῶν παραγγελμάτων τῆς θρησκείας ταύτης(1). Ἄλλως, ἡ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ δὲν παρουσιάσθη ὡς ἐντελῶς νέα· ἤξίου ὅτι εἶναι τὸ ἀρχαῖον, τὸ μόνον ὀρθὸν καὶ ἀληθὲς δόγμα, ὅπερ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἐξωτερικὸν τύπον εἰς ὅλους τοὺς προφήτας, ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρις αὐτοῦ τοῦ Μωάμεθ (2), ἀλλ' ὅτι τὰ θεῖα μυστήρια τοῦ δόγματος παρεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἠλλοίωσαν τὰ ἀληθῆ παραγγέλματα. Οἱ Μουσουλμάνοι τιμῶσι τὸν Μωάμεθ ὡς ἐπανορθωτὴν τοῦ δόγματος τούτου, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεμφθέντα.

Τὸ Κοράνιον ὡς πρὸς τὸν πολιτικὸν αὐτοῦ προορισμὸν, ἀναφαίνεται εἰς τὰς θεμελιώδεις αὐτοῦ ἀρχὰς ὡς μέσον πρὸς ἐπέκτασιν καὶ ἰσχυροποίησιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Ἵνα φθάσῃ τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὁ Μωάμεθ ἔθεσε δύο ἀναγκαίας ἀρχάς· πρῶτον τὴν περὶ τοῦ πεπρωμένου (3), δηλ. τὴν ἑκουσίαν καὶ ἀπόλυτον ὑποταγὴν εἰς τὴν Εἱμαρμένην, ὡς εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς πᾶν τὸ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ γινόμενον· ἔπειτα τὴν ἀδιαχώριστον συνοχὴν τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν Νόμων, τὴν ἀμοιβαίαν αὐτῶν ἐξάρτησιν, τὴν ἀνάγκην τῆς συμπληρώσεως τῶν μὲν διὰ τῶν δὲ, καὶ τέλος τὴν ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ χειρὶ συγκέντρωσιν τῆς πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας.

Εἰς τὰς ἀρχὰς ταύτας ἀνάγεται τὸ δοθὲν εἰς τὴν νέαν θρησκείαν ὄνομα *Ἰσλὰμ*, δηλ. εὐπείθεια, ὑποταγὴ εἰς τὸν Θεόν (4).

(1) Κεφ. Ε'. ἐδ. 18 «Διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Κορανίου, ὁ Θεὸς θέλει »νὰ θέσῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης, καὶ νὰ ὁδηγήσῃ ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ »φῶς, τοὺς πορευσομένους κατὰ τὴν θέλησίν του.»
Κεφ. ΛΗ'. ἐδ. 87· Σκοπὸς τοῦ Κορανίου «εἶναι νὰ φωτίσῃ τὸν κόσμον »ὅλον.»
Κεφ. Ε'. ἐδ. 88. «Ἐντὸς ὀλίγου θέλετε πεισθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ »περιεχομένου ἐν αὐτῷ.»
Κεφ. ΙΣΤ'. «Καὶ τὸ Κοράνιον ἐπέμφθη σοι ἄνωθεν, ὦ Μωάμεθ, ἵνα δι' »αὐτοῦ μάθῃς τὰ δόγματα τῆς πίστεως καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ζωῆς, καὶ »ἵνα κηρύξῃς εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, ἐκτὸς τῆς διδασκαλίας, τὸ ἔλεος καὶ »τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ.»
Κεφ. Ε'. ἐδ. 93. «Ὁ Θεὸς σᾶς παραγγέλλει ν' ἀκολουθῆτε τὴν ἀλήθειαν »καὶ τοὺς κανόνας τῆς ἀρετῆς. Ὅθεν ἐστὲ πρῶοι καὶ ἀγαθοὶ πρὸς τοὺς »φίλους σας· φεύγετε τὴν ἀπάτην, τὴν κατάθλιψιν καὶ τὴν ἀδικίαν.»
(2) Κεφ. Β'. ἐδ. 91—122. Κεφ. Ε'. ἐδ. 52. Κεφ. Γ. ἐδ. 60, 84. Κεφ. ΣΤ'. ἐδ. 92. 163. 192. Κεφ. ΜΒ'. ἐδ. 41.
(3) Ὅρα Κατατ. Μέρ. Α'. § 3 περὶ θείας δικαιοσύνης.
(4) Ἰσλὰμ, παράγεται ἐκ τῆς ῥίζης σελὰμ, καὶ σημαίνει ὑποταγὴν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ Θεόν· καὶ ὅταν ἀπαγγέλλεται ἡ λέξις σελὰμ »ἐξυπακούεται πάντοτε ἡ λέξις Αλλαχῆ εἰς τὸν Θεόν.» (Langlès Chardin VI 174.)—Sale dans ses Livres Sacrès de l'Oriant p 491. ὅρα

Οἱ κανόνες τῆς πίστεως καὶ τοῦ δικαίου τοῦ Ἰσλαμμισμοῦ, ἀνάγονται ὡς πρὸς τὴν πηγήν των, κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς βάσεις τοῦ Ἑβραϊκοῦ Νόμου· ἀπορρέουσιν ὅμως ἐν μέρει καὶ ἀπὸ παραγγέλματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τῆς τῶν ἀρχαίων Περσῶν. Τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἱεροτελεστικὸν μέρος τῆς Μουσουλμανικῆς θρησκείας ἔχει βάσιν, ἐκτὸς τῶν ἑβραϊκῶν Νόμων (1), τὰς κατὰ τὴν ἐθνικὴν περίοδον ἐπικρατούσας παρὰ τοῖς Ἄραψι συνηθείας. Ὡς ἐκ τούτου τὸ Κοράνιον εὑρέθη κατὰ πάντα κατάλληλον πρὸς τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὰ πάθη τῶν Ἀράβων. Πολλαχοῦ ὑψοῦται εἰς δύναμιν καὶ κάλλος ἐκφράσεως, ἀπαράμιλλον ἐν τῇ ἀραβικῇ γλώσσῃ. Τὸ ὕψος τοῦ λόγου καὶ ἡ ἔμπνευσις δεικνύεται μάλιστα ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ ὡς ἀπόδειξις τῆς προφητικῆς του κλήσεως (2).

Τὸ Κοράνιον, ὡς ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω, δὲν ἐδημοσιεύθη ὡς ἓν ὅλον, ἀλλ' ἐν ἀποσπάσμασι. Τὰ κυριώτερα τούτου αἴτια ὑπῆρξαν, ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ περὶ τῆς διαδόσεως τῆς νέας θρησκείας σκοποῦ, ἐν μέρει μὲν διάφορα συμβάντα τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Μωάμεθ (3), ἐν μέρει δὲ ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ μεταβάλῃ τὰς ἀρ-

ὡσαύτως τὸ chap. 11. v 121. καὶ 125. Τοῦ Θευῦ εἰπόντος τῷ Ἀβραὰμ, «Δέχθητι τὸν Ἰσλαμισμὸν, ὁ Ἀβραὰμ ἀπεκρίθη· ἐδέχθην τὴν λατρείαν τοῦ Κυρίου τοῦ παντός!» Ὅρα ἔτι Waht «Introduction au Koran. p. 10. Richardson 's Lexicon p. 55.— Reinaud I. P. 196.

(1) Ὁ Ἰσλαμισμὸς κατὰ πολὺ προσεγγίζει τὸν Μωσαϊσμὸν μεταξὺ τῶν ἄλλων ὡς πρὸς τὰ ἑξῆς·—τὸ ἑνατον τοῦ Θεοῦ,—τὸ πρὸς τοὺς προφήτας σέβας,—τοὺς Ἀγγέλους, τ' ἀγαθὰ καὶ πονηρὰ πνεύματα,—τὰς ἀπολούσεις καὶ τοὺς καθαρισμοὺς,—τὰς νηστείας,—τὴν εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους πρὸς προσκύνησιν μετάβασιν,—τὴν συνήθειαν τοῦ Κεπλὲ δηλ. τὴν ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς διεύθυνσιν τοῦ σώματος πρὸς ἀνατολάς.

(2) Ὁ Ἴδιος ὀνομάζει ἑαυτὸν ἀμαθῆ προφήτην, Κεφ. Ζ'. ἐδ. 155, 157. Κατὰ δὲ τὸν Ἄμμερ IV. p. 55. τὰ ἐδάφια 17 καὶ 18 τοῦ Β'. Κεφαλ. καθὼς καὶ τὰ ἐδ. 286 περὶ τοῦ Θρόνου τοῦ Θεοῦ, τὰ ἐδάφια περὶ τοῦ ἐνιαίου τοῦ Θεοῦ (Κεφ. ΡΙΒ.) περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ (ΙΑ. 44.)—περὶ συντελείας τοῦ κόσμου (ΗΘ.) καὶ τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν σημαινομένων ὡρῶν (ΡΔ)· εἶναι τ' ἀξιολογώτερα μέρη, ὄχι μόνον τοῦ Κορανίου, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ὑπὸ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐμπνευσθέντων συγγραμμάτων. Τὰ ἐδάφια 17 καὶ 18 βεβαίως εἶναι τὰ πείσαντα τὸν μέγαν ποιητὴν Ἄραβα Λεβὶδ, περὶ τῆς θειότητος τοῦ Κορανίου, καὶ ἅτινα τὸν ἤγειραν εἰς τὸ ν' ἀποσπάσῃ μίαν τῶν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Μέκκας κρεμαμένων ποιήσεων τούτων, καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ μὲν Κοράνιον ὡς ἔργον τοῦ Θεοῦ, τὸν δὲ Μωάμεθ ὡς προφήτην του.

(3) Sale. Livres sacrès de l'Orient. p. 488.— Ὁ Kolb. λέγει ἐν τῷ Staatlexicon τοῦ Rottech καὶ Welker t. IX p. 13.
«Μᾶς φαίνεται κατὰ πολὺ πιθανὸν ὅτι ἐκ τριῶν αἰτίων παρωρμήθη ὁ Μω»άμεθ· ἀπὸ τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ, ἀπὸ »τὸν φανατισμὸν καὶ ἀπὸ τὸν προσωπικὸν ἐγωϊσμόν. Ὑπάρχουν δ' ἀπο»δείξεις καὶ ἔγγραφα περὶ τούτου.»

χὰς καὶ νὰ καθιερώσῃ νέας (1)· διὰ τοῦτο δὲν ἔχουσι στενὴν μεταξύ των συνάφειαν, οὐδὲ παριστάνουσι συστηματικήν τινα κατάταξιν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ Μωάμεθ, τὰ κεφάλαια ταῦτα δὲν συνελέχθησαν οὐδ' ἀπηνθίσθησαν, ἀλλὰ κεχωρισμένα ἐν χειρογράφοις διεσκορπίσθησαν μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας θρησκείας. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ προφήτου, κατὰ διαταγὴν τοῦ Καλίφου Ἀμποῦ Μπὲκρ, ὁ Ζεὶδ-Ἴπν Σαβὶτ συνήνωσεν ὅλα τὰ ἐσκορπισμένα ταῦτα τεμάχια, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ περιεχόμενον τοῦ Κορανίου, διαιρεθέντος τὸ 13 ἔτος τῆς Ἐγείρας (2) εἰς 114 Κεφάλαια (634 ἔτη μετὰ Χριστόν) (3)· Ὁ Μωάμεθ παρήγγειλεν αὐστηρῶς εἰς ὅλους τοὺς ὀπαδούς του, ἐπὶ ὑποσχέσει ἀμοιβῆς ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ, νὰ ἀποστηθίζωσι τὰ ἐδάφια τοῦ Κορανίου ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερον. Διὰ τοῦτο οἱ Μωαμεθανοὶ τῶν πρώτων χρόνων, ἀπεστήθιζαν τὸ Κοράνιον, καὶ πολλοὶ σήμερον τὸ κατέχουσιν ὁλόκληρον ἐν τῇ μνήμῃ των καὶ οὗτοι εἶναι οἱ ὀνομαζόμενοι *Χαφὴζ*, δηλ. πεπαιδευμένοι, ἢ ἄνθρωποι γινώσκοντες τὰ πράγματα κατὰ βάθος.

Ἡ ἀποστήθησις αὕτη, ἂν καὶ ἰσχυρὸν μέσον πρὸς ἐνθύμησιν τῶν ἐδαφίων τοῦ Κορανίου, ἔδωκεν ἀφορμὴν, ἀναλόγως τῆς διαφορᾶς τῶν τόπων καὶ τῶν χρόνων, εἰς διαφόρους ἐξηγήσεις καὶ σημασίας. Ὑπῆρχον ἀντίγραφα μὲ διαφόρους γραφὰς, καὶ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων εὑρίσκοντο εἰς χεῖρας προσώπων χαιρόντων ὑπόληψιν εἴτε παρὰ τῷ Προφήτῃ, εἴτε παρὰ τῷ λαῷ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται ὁ Ἀλῆς, ὁ Οὐβεῆ-βὲν-Καὰβ, ὁ Ἴπν-Μασοὺδ, ὁ Ἴπν-Οὐμμὰ,

(1) Οἱ Μουσουλμάνοι συγγραφεῖς διαιροῦσι τὸ Κοράνιον εἰς κανόνας κατηργημένους, μενσοὺχ, καὶ εἰς κανόνας τροποποιοῦντας ἄλλους, νασίχ. Οἱ τελευταῖοι καταργοῦσι τοὺς πρώτους ἔχοντες μόνοι ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν. Ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐδαφίων 100—103 τοῦ Κεφαλαίου ΙΣΤ.— Reinaud, Monuments arabes et Persans.— Mirza Kazem-Beg, Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ Μουστεσὴρ οὐλ Βικαγιὲ σελ. 36. Weil Introduction historique au Koran. p 46.

(2) Ἐγείρα Χιτζιρὰχ εἶναι ἡ ἀπὸ ἀπὸ Μέκκας εἰς Μέδιναν φυγὴ τοῦ Μωάμεθ, τῷ 622 ἔτει σωτηρίῳ λαβοῦσα χώραν. Κατὰ τὸν Ταμπαρῆν (α), ὁ Μωάμεθ αὐτὸς ὥρισε τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐγείρας, ἀλλὰ κατ' ἄλλους ἱστορικοὺς, ὁ προσδιορισμὸς οὗτος εἶναι ἔργον τοῦ Καλίφου Ὁμοὺρ, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀλῆ. (Ὅρα Histoire Des Kalifes, ὑπὸ τοῦ Dr Weil T. 1.

(3) Τὸ Κοράνιον περιέχει 114 κεφάλαια καὶ 6,225 ἐδάφια ἐν τῇ ἐκδόσει ἣν ὁ Καλίφης Ὀσμὰν ἐξέδωκε. Ὁ δὲ Ἄμμερ φρονεῖ ὅτι ὁ Ὀσμὰν ἡνωσε τὰ διεφθαρμένα τεμάχια, καὶ οὕτως ἐξησφάλισε τὴν διατήρησιν τοῦ Κορανίου.

(α) Σ. Μ. Ἱστορικὸς καὶ νομικὸς Ἄραψ γεννηθεὶς τῷ 839 καὶ ἀποθανὼν τῷ 925 Μ. Χ.

ὁ Ἐβδ-Ὀθμὰν, ὁ Ζεὶδ-Ἴπν-Θαβὶτ, ὁ Σαὰδ βὲν-ἄζ, ὁ Ἴπν-Ζουμπεὶρ καὶ ἄλλοι (1).

Οὕτω κατὰ τὴν ὁμόφωνον πληροφορίαν τῶν Μουσουλμάνων συγγραφέων, ἑπτὰ γραφαὶ διάφοροι ἀνεφάνησαν τοῦ κειμένου τοῦ Κορανίου. Ὁ ἐν Ἑϊδελβέργῃ σοφὸς Dr Weil, ἐν τῷ πολυτίμῳ αὐτοῦ συγγράμματι «*Ἱστορικὴ καὶ Κριτικὴ Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ Κοράνιον*» (ἐκδοθέντι Γερμανιστὶ τὸ 1844 σελ. 48), φρονεῖ ὅτι αἱ διαφοραὶ αὗται δὲν ἦσαν γλωσσικαὶ, προερχόμεναι μόνον ἐκ τῶν μεταξὺ τῶν διαλέκτων παραλλαγῶν, ἀλλ' ὅτι ἦσαν πραγματικαὶ ἐπὶ τῆς οὐσίας διαφωνίαι. Φρονοῦμεν ἐν τούτοις ὡς πιθανὸν, ὅτι ἡ ἀρχικὴ αἰτία τῶν διαφόρων γραφῶν πρέπει κυρίως ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν ἀραβικῶν διαλέκτων, ἐν αἷς τὰ κεφάλαια ταῦτα ἐγράφησαν.

Ἐπὶ τοῦ Καλίφου Ὀσμάνου, οἱ ἀρχαῖοι μαθηταὶ καὶ ἑταῖροι τοῦ Μωάμεθ (2) ἐπεχείρησαν ἐπιθεώρησιν καὶ συλλογὴν τῶν διαφόρων ἀντιτύπων τοῦ Κορανίου, καὶ ἡ ἐκ τούτου γενομένη ἔκδοσις, εἰς ἣν ὁ Ὀσμὰν παρεδέχθη κυρίως τὴν διάλεκτον τῶν Κορεϊσιτῶν, ἐστάλη εἰς ὅλους τοὺς τόπους ἔνθα εἰσήχθη ὁ Ἰσλαμισμός· τὰ δὲ προγενέστερα ἀντίτυπα συλλεχθέντα πανταχόθεν κατεστράφησαν. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διετηρήθη ἕκτοτε μέχρι σήμερον τὸ Κοράνιον (3). Τὸ Κοράνιον περιέχει τοὺς θεμελιώδεις κανόνας δι' ὅλας τὰς βιωτικὰς σχέσεις τῶν Μουσουλμάνων, ἤτοι τοὺς θρησκευτικοὺς,

(1) Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ναβαβῆν, ὁ Μωάμεθ εἶπεν «Λάβετε τὸ Κορά»νιον ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων ἀνθρώπων, τοῦ Ἀβδ-Ἀλλὰχ-Ἴπν-Μασοὺδ »Σελὴμ τοῦ ἀπελευθέρου, τοῦ Ἀμποῦ Οὐδσαφᾶ, τοῦ Μυαὰδ καὶ τοῦ Οὐβεῖ-Ἴπν-Καάβ.»

(2) Ὁ Weil ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ περὶ Καλιφῶν, I. 167 ἀναφέρει μνημεύων τὸν ἱστορικὸν Δζααμπῆ σελ. 171 ὅτι ἐπὶ τοῦ Καλίφου Ὀσμὰν ὁ Ζεὶ-Ἴπν-Σαπὴτ πρέπει ν' ἀντέγραψε τὸ Κοράνιον καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ Σαὰδ-Ἴπν-Ἄζ. Ἀπ' ἐναντίας κατὰ τὸ σύγγραμμα Φουχρὴστ-οὖλ Οὐλοὺμ, ὁ Ὀσμὰν ἐποιήσατο διὰ τῶν Ζεὶδ-Ἴπν-Σαβὴτ,—Ἀπδ-ἀλλὰχ-βὲν-ἘΖλ-ζουμπεὴρ, —Σουὰτ μπὲν-ἄζ,— καὶ Ἀπδ-οὐρραχμὰν-μπὲν-ἘΖλ-Χαρὴς-μπὲν-Χισχὰμ, —τέσσαρα ἀντίγραφα εἰς φύλλα, ἅτινα διατηρηθέντα παρὰ τῇ χήρᾳ τοῦ Μωάμεθ Ἀϊσσὲ ἐστάλησαν εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ κόσμου, μεθ' ὃ συνήχθησαν ἅπαντα τὰ προϋπάρχοντα ἀντίγραφα καὶ ἐκάησαν. ὅρα Recueil-de la société orientale d'Allemagne 1845 — 46 p. 66.

(3) Ἡ ὑπὸ τοῦ Ὀσμὰν γενομένη σύνταξις τοῦ Κορανίου ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ζωηρὰς μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων ἀμφισβητήσεις. Ὁ Ὀσμὰν ἐπεθεώρησε τὸ Κοράνιον, ὄχι διὰ τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ δι' ἐκείνων ὅσοι ἦσαν πλειότερον ἀφοσιωμένοι εἰς αὐτὸν· καὶ περὶ τούτου ἀπόδειξις εἶναι ὅτι δὲν ἐκάλεσε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἐκείνην τὸν Ἀπδ-ἀλλὰχ-Ἴπν-Μασοὺδ, ἕνα τῶν δοκιμωτέρων ἑρμηνευτῶν τοῦ Κορανίου, κατὰ τὸ λέγειν αὐτοῦ τοῦ Μωάμεθ. Οὕτω παρεισέφρησαν, ὄχι μόνον ὀρθογραφικὰ καὶ γλωσσικὰ λάθη, ἀλλὰ προσέτι τροποποιήσεις καὶ κολοβώσεις ὁλο-

ἀστυκοὺς καὶ ποινικοὺς Νόμους, πολιτικοὺς, διοικητικοὺς καὶ οἰκονομολογικοὺς κανονισμοὺς, παραγγελίας ἀφορώσας τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν διοίκησιν λαοῦ, ὡς καὶ τὸν ἰδιωτικὸν αὐτοῦ βίον.

Τὸ Κοράνιον δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο οὐσιώδη μέρη, τὸ Δογματικὸν, *οὐσοὺλ-ἐδδὶν*, καὶ τὸ ἱεροτελεστικὸν ἢ πρακτικὸν μέρος *φουροὺ-ἐδδίν*.

Ἐν τῷ Δογματικῷ μέρει κατατάσσονται,

1) Ἡ παραδοχὴ τοῦ Κορανίου ὡς τοῦ τελευταίου καὶ τοῦ τελειοτέρου βιβλίου τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐδημοσίευσε. Τὰ δὲ πρὸ τοῦ Κορανίου ἀποκαλυφθέντα τρία βιβλία, ἤτοι ἡ Πεντάτευχος τοῦ Μωϋσέως, *Τεβρὰτ*, τὸ ψαλτήριον τοῦ Δαυὶδ, *Ζεβοὺρ*, καὶ ἡ Νέα Διαθήκη, *Ἐντζὶλ* δὲν ἀποδοκιμάζονται μὲν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ, θεωροῦνται ὅμως ὑποδεέστερα τοῦ Κορανίου.

2) Ἡ εἰς τὸ ἐνιαῖον τοῦ Θεοῦ πίστις. Ἐν τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ ἀποκρούεται ὄχι μόνον ἡ τῶν Ἀράβων εἰδωλολατρεία, ἀλλὰ καὶ τὸ περὶ τριαδικῆς θεότητος χριστιανικὸν δόγμα.

3) Ἡ πρὸς τὸν Μωάμεθ ὡς τὸν τελευταῖον καὶ ἐπισημότερον τῶν Προφητῶν πίστις (1).

4) Τὸ παραδέχεσθαι ὅτι ὁ Θεὸς διοικεῖ τὸν κόσμον καὶ ὅτι προώρισεν ἄνωθεν τὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων (πεπρωμένον).

5) Τὸ πιστεύειν τὴν ὕπαρξιν τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν διαβόλων, δηλ. ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν πνευμάτων *μελὲκ* καὶ *τζῆν*.

κλήρων χωρίων· (Weil Hist. des Kalifats Tom. I. 167) Κυρίως οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀλῆ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς ἀκριβείας τῶν ἐπιμελείᾳ τοῦ Ὀσμὰν γενομένων ἐκδόσεων τοῦ Κορανίου. Κατ' αὐτοὺς, ἐν ταῖς ἐκδόσεσι ταύταις ὄχι μόνον δὲν συνεβουλεύθησαν τὸ εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλῆ εὑρισκόμενον ἀντίτυπον, ἀλλὰ μάλιστα ἀπέκοψαν χωρία ὁλόκληρα ἀφορῶντα τὸν Ἀλῆν. Διὰ τοῦτο οἱ Σιῖται ὀπαδοὶ τοῦ Ἀλῆ διατείνονται, ὅτι εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ὀσμὰν γενομένην ἔκδοσιν παρελήφθη ὁλόκληρον τὸ κεφάλαιον Νουρεὴν, οἱ δύο ἀστέρες (Μωάμεθ καὶ Ἀλῆς) Ὁ Garcin de Tassy ἐν τῷ Journal Asiatique, φιλ. Μαΐου 1842, ἐξέδωκε καὶ μετέφρασε τὸ κεφάλαιον τοῦτο ληφθὲν ἐκ τοῦ σύγγράμματος Μουσὴν-Φανῆ. Ἀλλ' ὁ Μιρζᾶ, Καζὲμ-Βὲγ, καθηγητὴς πρότερον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καζὰν (καὶ σήμερον ἐν τῷ τῆς Πετρουπόλεως) ἠμφισβήτησε τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκδόσεως ταύτης. Journ asiat. 1842. Παράδ. D. Weil ἐν τῇ εἰσαγωγῇ αὐτοῦ εἰς τὸ Κοράνιον σελ. 80, 81.

(1) Κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν Μουσουλμάνων, ἑκατὸν εἴκοσι τέσσαρες χιλιάδες προφητῶν καὶ ἀποστόλων ὑπῆρξαν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ Μωάμεθ ἐξ ὧν ἓξ μόνοι παρηγγέλθησαν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ἀνακοινώσωσι εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος τὰ προστάγματά του, καὶ νὰ τῷ δώσωσι νέους νόμους· οἱ προφῆται οὗτοι εἶσιν Ἀδὰμ, Νῶε, Ἀβραὰμ, Μωϋσῆς, Ἰησοῦς καὶ Μωάμεθ.

6) Τὸ παραδέχεσθαι τὴν διὰ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ Σατανᾶ πτῶσιν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου.

7) Τὸ προσδοκᾶν τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ τὴν δευτέραν παρουσίαν.

8) Τὸ πιστεύειν τὴν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ ἀμοιβὴν καὶ τιμωρίαν δηλ. τὸν παράδεισον καὶ τὴν κόλασιν.

9) Τὸ παραδέχεσθαι τὰς ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ. (Ὅρα κατωτέρω Μέρ. Πρῶτον §. 7.)

10) Τέλος τὸ παραδέχεσθαι τὴν διόρθωσιν διαφόρων χωρίων τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ἐσφαλμένως ἑρμηνευθέντων ὑπὸ συγγραφέων ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, ἤτοι τῷ ἱεροτελεστικῷ ἢ πρακτικῷ μέρει κατατάσσονται τὰ ἑξῆς:

1) Αἱ προσευχαὶ μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐταῖς ἀναγομένων θεσμῶν περὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ὡρῶν καθ' ἃς πρέπει νὰ γίνωνται, καὶ τῶν τύπων καθ' οὓς πρέπει ν' ἀπαγγέλλωνται.

2) Αἱ ἀπολούσεις καὶ ὁ πρὸ τῆς προσευχῆς καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας περιστάσεις καθαρισμὸς τοῦ σώματος.

3) Ἡ κατὰ τὴν παρασκευὴν καὶ τὰς ἑορτὰς ἐν τῷ τεμένει (τζαμίῳ) θεία ἱεροπραξία.

4) Ἡ κατὰ τὸ Ῥαμαζάνιον νηστεία.

5) Ἡ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἐπιβαλλομένη ἐλεημοσύνη.

6) Ἡ εἰς Μέκκαν προσκύνησις.

7) Ἡ εἰς ὡρισμένας ἡμέρας καὶ μῆνας ἐπίσημος ἑόρτασις.

8) Ὁ ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἱερὸς πόλεμος.

Εἰς ταῦτα προσθετέον,

9) Θεσμούς τινας αὐστηροὺς ἀναγομένους εἰς διαφόρους δικαστικὰς πράξεις πολιτικάς τε καὶ ποινικάς (1).

---

(1) Τὰ κυριώτερα κεφάλαια τοῦ Κορανίου τὰ περιέχοντα κανόνας ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ συνήθους βίου εἰσὶ τ' ἀκόλουθα·

Τὸ Βον κεφάλαιον «Ἡ βοῦς» πραγματεύεται περὶ διαθηκῶν, περὶ νηστειῶν, περὶ προσκυνητῶν, περὶ ἐλεημοσύνης, περὶ τοῦ κατὰ τῶν ἀπίστων πολέμου, περὶ γάμου, περὶ ὅρκου, περὶ διαζυγίου, περὶ γαμικῶν δώρων, περὶ κηδεμονίας, περὶ τροφῶν, περὶ προσευχῶν, περὶ τόκου, περὶ συναλλαγμάτων καὶ περὶ μαρτύρων.

Τὸ Δον κεφάλαιον «Αἱ γυναῖκες» περιλαμβάνει τοὺς κανόνας περὶ ὀρφανῶν καὶ τῆς περιουσίας των, περὶ ἐπιτρόπων, περὶ προικὸς, περὶ διανομῆς τῆς κληρονομίας, περὶ πορνείας, μοιχείας καὶ παιδεραστίας, περὶ νομίμων καὶ ἀπηγορευμένων γάμων, περὶ τιμωρίας τῶν γυναικῶν, περὶ ἐλέους καὶ φιλαργυρίας, περὶ τῶν ἀφορωσῶν τὰς προσευχὰς καὶ τὰς ἀπολούσεις διατυπώσεων, περὶ ὑποταγῆς εἰς τὴν ἀρχὴν, ἱεροῦ πολέμου, φόνου καὶ μαρτυριῶν.

Τὸ κεφάλαιον Θον «Ὁ Ἁγνισμὸς» ἐκθέτει λεπτομερείας περὶ τῆς εἰς

Ἀτελέστατον ὡς Κώδηξ τῶν Νόμων, ἄνευ συστήματος καὶ ἐσωτερικῆς μεθόδου, πλῆρες ἀντιφάσεων, ἐπαναλήψεων καὶ σκοτεινῶν ἢ ἀμφιβόλων χωρίων, ἐπιπόλαιον ἐπὶ πολλῶν οὐσιωδῶν κανόνων, ἀποσιωπῶν ἐντελῶς πολλὰ ἐκ τῶν οὐσιωδῶν δογμάτων καὶ νόμων, ἀλλ' ἁρμόζον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εἰς τὸν ἁπλοῦν καὶ πατριαρχικὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἀσυκοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τοῦ ἀραβικοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὸν νηπιώδη πολιτισμόν του, τὸ Κοράνιον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωάμεθ, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκῇ πλέον ὡς γνώμων ἐφ' ὅλων τῶν θεολογικῶν ζητημάτων, δηλ. ἐφ' ὅλων τῶν δογματικῶν, κατὰ τὰς ἀσιατικὰς ἰδέας θρησκευτικῶν καὶ νομικῶν ζητημάτων.

Ὅθεν ἠναγκάσθησαν ὅπου τὸ Κοράνιον ἐτήρει σιωπὴν, νὰ προσφεύγωσιν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Προφήτου γενομένας προφορικὰς ἐξηγήσεις, καὶ εἰς τὰ παραδείγματα τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου (1)· καὶ ὁσάκις ἡ πηγὴ αὕτη ἐξηντλεῖτο, (ἂν καὶ ὡς εὐρυῶς παρατηρεῖ ὁ D. Weill ὑπῆρχε μεγάλη εὐκολία πρὸς πλήρωσιν αὐτῆς), νὰ καθιερῶσιν ὡς θρησκευτικοὺς κανόνας καὶ ἀρχὰς, τὰς ἀποφάνσεις τῶν Ἰμαμῶν, δηλ. τῶν Καλιφῶν (Ἀβοῦ-βὲκρ, Ὁμὰρ, Ὀθμὰν καὶ Ἀλῆ), οἵτινες περιεβλήθησαν μὲ τὴν ὑψηλοτέραν πνευματικὴν ἐξουσίαν. Πρὸς συμπλήρωσιν προσέτι τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ νομικοῦ συστήματος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἔδωκαν ἰσχὺν Νόμου εἰς τὰς διατάξεις καὶ τὰ ψηφίσματα τῶν διαδόχων τῶν τεσσάρων Καλιφῶν καὶ τῶν Μουδζεχὶδ τοῦ πρώτου αἰῶνος τῆς Ἐγείρας, δηλ. τῶν θεμελιωτῶν τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν αἱρέσεων, οἵτινες διετείνοντο ὅτι ἐστήριζον τὰς δοξασίας των ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Προφήτου καὶ

δώδεκα μῆνας διαιρέσεως τοῦ ἔτους, περὶ τῶν τεσσάρων ἱερῶν μηνῶν, περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου καὶ περὶ τοῦ ὅρκου.

Τὸ Κεφάλαιον ΙΖ. «Ἡ νυκτερινὴ ὁδοιπορία» περιέχει κανόνας περὶ τοῦ πεπρωμένου, περὶ ἐξομολογήσεως, περὶ φόνου, περὶ ἐκδικήσεως περὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀνηλίκων, καὶ περὶ προσευχῆς.

Τὸ Κεφάλαιον ΚΔ'. «Τὸ Φῶς» πραγματεύεται περὶ τῆς εἰς τὸν μοιχὸν ἐπιβαλλομένης ποινῆς, περὶ δυσφημίας, περὶ παραβιάσεως τῆς κατοικίας, περὶ ἱματισμοῦ τῶν γυναικῶν, περὶ ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων, καὶ περὶ τῆς μεταξὺ κυρίων καὶ ὑπηρετῶν σχέσεως.

Τέλος τὸ Ξον Κεφάλαιον «Ἡ δοκιμασία» θέτει ὁρισμοὺς ἀφορῶντας τὸν γάμον, τὴν προῖκα κλπ.

(1) Ὁ Δὼρ Ludolf Krehl ἐν τῷ περὶ τοῦ Σαχῆ τοῦ Μπουκαρῆ ἄρθρῳ αὐτοῦ ὁρίζει κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον καὶ κατὰ τοὺς Μουσουλμάνους συγγραφεῖς τὴν διαφορὰν, ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ Κορανίου—τῆς θείας παραδόσεως, καὶ τῆς παραδόσεως τοῦ Προφήτου. «Τὸ Κοράνιον προέρχεται, κατὰ τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡ θεία παράδοσις κατὰ μὲν τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς πνεῦμα προέρχεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὸ ὄνομά της, ἀπὸ τοῦ Προφήτου, ἐνῷ ἡ παράδοσις τοῦ Προφήτου προέρχεται παρὰ τούτου τόσον κατὰ τὴν ἔκφρασιν ὅσον καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα.»

τῶν Ἰμαμῶν. Εἰς τρόπον ὥστε, κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς Ἐγείρας, ἀνηγέρθη θρησκευτικὸν οἰκοδόμημα αὐξανόμενον ἀδιακόπως, ὅπερ περιεῖχε θρησκευτικὰς, πολιτικὰς καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου θεωρίας, καὶ ἔτεινεν, ὡς ὁ μόνος καὶ ἀληθὴς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Μωάμεθ ἀποκαλυφθεὶς Ἰσλημισμὸς, νὰ κατισχύσῃ καθόλου (1).

Ἡ κυρία βάσις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἦτο, ὡς εἴδομεν, τὸ Κοράνιον τὰ δὲ παρεπόμενα ὑπῆρξαν:

1) Τὰ *Χαδὶς*, δηλ. ἡ παράδοσις τῶν προφορικῶν ἐξηγήσεων τοῦ Μωάμεθ, καθὼς καὶ αἱ πράξεις καὶ ἡ διαγωγή του.

2) Τὸ *Ἰδζμαὴ-Οὐμμὲτ*, δηλ. τὸ σύνολον τῶν ἀποφάσεων τῶν Ἰμαμῶν, ἤτοι τῶν τεσσάρων πρώτων διαδόχων τοῦ Μωάμεθ, τοὺς ὁποίους οἱ Σουννῖται θεωροῦσιν ὡς Καλίφας, εἰς τὴν κυρίαν σημασίαν τῆς λέξεως, δηλ. ὡς ἀρχηγοὺς τῶν Μουσουλμάνων, ἀντικαταστήσαντας ἀπολύτως τὸν Προφήτην, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους, καί τοι μὴ λαβόντας τὴν θείαν παράδοσιν ἀμέσως, ὀφείλουσι, καθὸ νομίμους καὶ ὑπερτάτους ἀρχηγοὺς, ἀπόλυτον εὐπείθειαν· τὰς δὲ πράξεις καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν θεωροῦσιν ἀξίους μιμήσεως· τέλος,

3) Τὸ *κιγὰς ἢ μααϰοὺλ*, δηλ. τὰ δόγματα καὶ αἱ ἀποφάσεις, αἵτινες εἰς παρομοίας περιστάσεις ἐξεδόθησαν (καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται ἐπίσης *Ἰτιμπὰρ-ουλ-Ἐμπὰλ*) ὑπὸ τῶν Καλιφῶν τοῦ πρώτου αἰῶνος τῆς Ἐγείρας καὶ τῶν θεμελιωτῶν τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν αἱρέσεων.

Αἱ μὲν ἐν τῷ Κορανίῳ μνημονευόμεναι πράξεις τοῦ Μωάμεθ,

(1) Ὁ Δὲ Ἄμμερ ἐν τῷ περιφήμῳ αὐτοῦ συγγράμματι Geschichte des osmanischen Reiches, t. I. p. 92 et suiv., παραδέχεται τὰς ἑξῆς τέσσαρας πηγὰς τοῦ δημοσίου δικαίου τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

1) Τὸ Κοράνιον, ἤτοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

2) Τὸ Σουννὰ, ἤτοι τὸν λόγον τοῦ Προφήτου.

3) Τὰς ὁμοθύμους ἀποφάσεις τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰσλαμισμοῦ· δηλ. τῶν τεσσάρων κορυφαίων Ἰμαμῶν· καὶ

4) Τὸ Οὐρφὴ, ἤτοι τὴν προαιρετικὴν νομοθεσίαν δι' ἧς συμπληροῦνται τὰ ὑπάρχοντα κενὰ, ἢ ἀναπληροῦται ἡ σιωπὴ τῶν τριῶν ἄλλων πηγῶν, χωρὶς ποτε νὰ διαφωνῇ πρὸς αὐτάς.

Ὁ Ἀλᾶ ἔδδὶν, δεύτερος ἀρχηγὸς τῶν Ὀσμάνων (1328 ἔτη μετὰ Χριστὸν) εἶναι ὁ πρῶτος ἐνισχύσας τὴν αὐτοκρατορίαν διὰ πολιτικῆς θεσμοθεσίας. Οἱ Νόμοι οὗτοι αὐξηθέντες βαθμηδὸν κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπικρατείας, ἔλαβον ἔκτοτε τὸ ὄνομα Κανοῦν (ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως κανὼν), ἡ δὲ συλλογὴ αὐτῶν ὠνομάσθη Κανουναμὲ, ὅπερ δὲν ἐκφράζει τὴν ἰδέαν ἣν ἡμεῖς ἀποδίδομεν εἰς τὴν ἔκφρασιν Κανονικὸν δίκαιον, ἀλλὰ πρέπει νὰ μεταφρασθῇ διὰ τῆς φράσεως «Δίκαιον ἀφορῶν τὰ δημόσια πράγματα.»

καὶ αἱ προφορικαί του διαταγαὶ (*Χαδὶς*) δὲν εἶναι ἐν τῇ Μωαμεθανικῇ πίστει δεκτικαὶ ἀπολύτου τηρήσεως, ὡς αὐταὶ αἱ ἀποκαλύψεις τῆς Θελήσεως τοῦ Θεοῦ· πρέπει ὅμως, καθὸ ἀποφάσεις καὶ πράξεις προσωπικαὶ τοῦ προφήτου, νὰ χρησιμεύωσιν ὡς κανόνες διὰ περιπτώσεις, ἃς τὸ Κοράνιον δὲν προεῖδε. Ἡ συνάθροισις καὶ ἡ ἔγγραφος σύνταξις τῶν παραδόσεων τούτων, ἔπρεπε νὰ γεννήσῃ νέας διαφορὰς καὶ ἀντιφάσεις. Αὗται εὑρέθησαν κυρίως εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ προερχόμενα *Χαδὶς*, (ὅστις Ἀλῆς ὑπῆρξε ἀνεψιὸς καὶ γαμβρὸς τοῦ Προφήτου) καὶ τῶν κυριωτέρων *ἀσχὰβ* ἢ διαδόχων καὶ ἑτέρων τοῦ Μωάμεθ·—ἐπίσης εὑρέθησαν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ *Ἀμποῦ Χουρεϊρὲ*, στενοῦ συγγενοῦς τοῦ Μωάμεθ·—τοῦ *Ἰμπρ Ἀββᾶς*, ἐξαδέλφου τοῦ Προφήτου—τοῦ *Ἰμπρ Ὀμὰρ*, υἱοῦ τοῦ Καλίφου *Ὀμὰρ*·— τοῦ *Ἐρὲς Ἰμπρ Μαλὴκ*·—καὶ τέλος τῆς *Ἀϊσσὲ*, θυγατρὸς τοῦ *Ἀμποῦ Μπὲκρ* καὶ χήρας τοῦ Προφήτου (1).

Ἐκτός τινων ζητημάτων ἀφορώντων θρησκευτικά τινα ἀντικείμενα, τὰ προσωπικὰ κυρίως δικαιώματα τοῦ Ἀλῆ καὶ τῶν διαδόχων του ἐγένοντο ἀντικείμενα τῶν εἰς τὰ *Χαδὶς* διαφορῶν τούτων καὶ ἀντιφάσεων, καὶ εἰς τοῦτο ἀποδοτέον ἰδίως τὴν διαίρεσιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ εἰς αἱρέσεις.

Ὁ *Ἀμποῦ Χουρεϊρὲ*, ἡ χήρα Ἀϊσσὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἠρνοῦντο ἀπροκαλύπτως ἐν τοῖς *χαδὶς* αὐτῶν, εἰς τὸν Ἀλὴν τὰ προσωπικὰ προνόμια τὰ ὁποῖα συνεπείᾳ πολλῶν ἐκφράσεων τοῦ Κορανίου ἠξίου· τοῦτο τέλος ὤθησε τοὺς ἀπογόνους καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἀλῆ, ν' ἀπορρίψωσιν ὅλας τὰς παραδόσεις ὅσαι δὲν ἦσαν εὐμενεῖς πρὸς αὐτὸν, καὶ νὰ παραδεχθῶσιν πάσας τὰς παρὰ τούτου ἀπορρεούσας. Ἐντεῦθεν ἐπομένως ἐπῆλθεν ἐντελὴς ἀποχωρισμὸς τῶν ὀπαδῶν τοῦ κόμματος, ὅπερ παρεδέχετο ὡς ὑποχρεωτικὰ ὅλα τὰ ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους μαθητὰς τοῦ Προφήτου ἀπορρέοντα *Χαδὶς*, ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἀλῆ.

Ἀλλ' ὁ *Ἐμποῦ Βὲκρ* ὢν Καλίφης, συνέταξε συλλογὴν τῶν *Χαδὶς* βασιζομένων ἐπὶ τῶν ἀποφάνσεων τῶν κυριωτέρων *ἀσχὰβ*, εἰς ἃς συμπεριέλαβε καὶ τὰς τοῦ Ἀλῆ, ἐξαιρέσει ἐκείνων αἵτινες καθιέρουν προσωπικὰ προνόμια τοῦ Ἰμάμου τούτου.

Ἡ συλλογὴ αὕτη τῶν *Χαδὶς* προϊόντος τοῦ χρόνου ηὐξήνθη

(1) Ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ του εἰς τὸ σύγγραμμα Μουστεσὲρ-οὒλ-Βιλαγιὲτ σελ. 7. ὁ καθηγητὴς Μιρζὰ Καζὲμ-Βὲγ ὀνομάζει, ἐκτὸς τῶν τεσσάρων Καλιφῶν καὶ τῶν τεσσάρων ἐπιδιορθωτῶν τοῦ Κορανίου, ἑπτὰ προσέτι διαδόχους τοῦ Προφήτου, ζῶντας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὀσμάν.— Περὶ τῶν ἑταίρων *ἀσχὰβ* παρὰ τὴν Συλλογὴν τοῦ Βουκαρῇ μέρ. Β. κεφ. 29 καὶ τὸ ἐν τῷ Journal de la Société orientale d'Allemagne, t. IV. cahier 1, p. 11. δημοσιευθὲν ἄρθρον.

διὰ τῆς προσθήκης ἀποφάσεων ἑτέρων συγχρόνων τοῦ Μωάμεθ, καὶ ἤδη οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Σουννιτῶν Μουσουλμάνοι ἔχουσι ἓξ τόμους, γνωστοὺς ὑπὸ τὸν τίτλον *Κιττὰπ σιττὲ* δηλ. ἓξ βιβλία τῶν ἀληθῶν παραδόσεων, ἅτινά εἰσι τὰ ἑξῆς·

1) Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀμποῦ Ἀβτουλλὰχ Μωάμεθ Ἐλ-Μπουκαρῇ (1).
2) Τὸ τοῦ Μουσλῆν Νισαπουρῇ,
3) Τὸ τοῦ Δαυοὺδ Σιδζιστανῇ,
4) Τὸ τοῦ Τερμιδζῇ,
5) Τὸ τοῦ Νισαγῇ, καὶ
6) Τὸ βιβλίον τοῦ Ἴμπν Ματζὲτ Κασβινῇ (2).

Τὸ κοράνιον λοιπὸν ἐνούμενον μετὰ τῶν τριῶν στοιχείων ἅτινα ἀνωτέρω ἐδείξαμεν, ἤτοι τῶν Χαδὶς, τοῦ *Ἰτζμὰ ὐμμὲτ*, καὶ τοῦ *Κιγὰς* ἀποτελοῦσι τὴν θεμελιώδη βάσιν τῶν δογμάτων τῶν Σουννιτῶν. Βραδύτερον οἱ τέσσαρες θεμελιωταὶ τῆς αἱρέσεως τῶν Σουννιτῶν διέγραψαν προσέτι διαφόρους περὶ τῆς ἱεροτελεστίας καὶ

(1) Περὶ τοῦ συγγράμματος τοῦ Μπουκαρῇ, ὅρα τὸ ἄρθ. τοῦ Δὼρ Krehls, ἐν τῷ Journal de la Société orientale d'Allemagne Vol. IV cah i.—Jos de Hammer ἐν τοῖς Βιενναίοις Χρονικοῖς (Wiener Jahrbüchern 75—79 Jahrg

(2) Πολλοὶ Εὐρωπαῖοι συγγραφεῖς ὠνόμασαν τὴν συλλογὴν τῶν Χαδὶς, βιβλίον Σουννὰ, καὶ λέγουσιν, ἵνα δείξωσι τὴν μεταξὺ τῆς αἱρέσεως τῶν Σουννιτῶν καὶ τῆς τῶν Σιϊτῶν ὑπάρχουσαν διαφορὰν, ὅτι αὕτη συνίσταται ὄχι μόνον εἰς τὸ ὅτι οἱ Σιΐται δὲν παραδέχονται τοὺς τρεῖς πρώτους Καλίφας, ὡς νομίμους διαδόχους τοῦ Προφήτου, ἀλλὰ προσέτι εἰς τὸ ὅτι οἱ αὐτοὶ Σιΐται ἀποδοκιμάζουσι τὸ βιβλίον Σουννὰ, ἐνῷ οἱ Σουννῖται τὸ παραδέχονται ὡς ἀπόλυτον κανόνα· πρέπει νὰ ἐννοηθῶμεν.

Οὐδὲν βιβλίον παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις ὀνομάζεται Σουννὰ· ἡ λέξις Σουννὰ σημαίνει τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἵτινες μετεδιβάσθησαν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, διὰ τῶν Χαδὶς ἢ παραδόσεων, καὶ οἵτινες συνελέχθησαν ἐκ διαφόρων συλλογῶν καὶ ἐβεβαιώθη τὸ κῦρός των. Τὰ Χαδὶς παραδέχονται τόσον οἱ Σιΐται καθὼς καὶ οἱ Σουννῖται. Τὸ πέμπτον δόγμα τῶν πρώτων, τὸ Ἰμαμὲτ, βασίζεται καθ'ὁλοκληρίαν ἐπὶ τῶν παραδόσεων. Ἡ ἀληθὴς ὅθεν διαφορὰ ἔγκειται ἐν τῷ ἑξῆς. Οἱ Σουννῖται στηρίζουσι τὰ δόγματά των, κυρίως καὶ ἀνεξαιρέτως ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν Χαδὶς, ὡς ἐξηγήσεων καὶ ἐπικυρώσεων τῶν Νόμων τοῦ Κορανίου θεωρουμένων, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοφώνων ἀποφάσεων τῶν πρώτων Καλιφῶν, ἢ τῶν ἀποφάσεων τοῦ συνόλου τῶν Καλιφῶν. Ἐντεῦθεν εἰς τοὺς Σουννίτας δίδεται ὡσαύτως τ' ὄνομα ἐχλη σουννὲτ βὲ τζεμαὰτ, δηλ. ὀπαδῶν τοῦ Σουννὲτ καὶ τῶν Νόμων ὅλων τῶν Καλιφῶν. Οἱ Σιΐται ἀπ' ἐναντίας θεωροῦν τὰ Χαδὶς, ἤτοι τὰς πράξεις καὶ τὸ βίον τοῦ Μωάμεθ, ὡς συμπλήρωμα τοῦ Κορανίου, ἀπορρίπτοντες πᾶν ὅτι κατὰ τὴν κρίσιν των εἶναι εἰς ἀντίφασιν πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Κορανίου, καὶ οὐδόλως παραδεχόμενο τὸ τζεμαὰτ, ἤτοι τὰς ἀποφάσεις τῆς γενικῆς συνόδου.

τοῦ βίου κανόνας, στενῶς συνδεομένους μὲ τὰ εἰρημένα στοιχεῖα. (1)

Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν Σιϊτικὴν αἵρεσιν Μουσουλμάνοι, οὐδαμῶς ἀναγνωρίζουσι τοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰτζμὰ ἃ οὐμμὲτ* κανόνας, ἐκ δὲ τῶν παραδόσεων τῶν τοῦ προφήτου διαδόχων, δὲν ἀναγνωρίζουσιν ὡς κῦρος ἐχούσας, εἰμὴ τὰ *Χαδὶς κουδασὶ* δηλ. τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ προερχομένας.

Κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ ῥηθὲν, ὁ Ἰσλαμισμὸς ἔμελλε νὰ διαιρεθῇ εἰς ἑβδομήκοντα τρεῖς αἱρέσεις (2) καὶ πραγματικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν αἱρέσεων τούτων εἶναι μέγιστος· διαφέρουσι δὲ μεταξύ των εἴτε κατὰ τὸ δόγμα τῆς πίστεως, εἴτε κατὰ τὴν περὶ αὐτῆς διδασκαλίαν, εἴτε κατὰ τοὺς ἱερετελεστικοὺς κανόνας, εἴτε κατὰ τοὺς πολιτικοὺς καὶ ποινικοὺς νόμους. Ἡ γένεσις τῆς πληθύος ταύτης τῶν αἱρέσεων, αἵτινες συνήθως δὲν διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας, εἰμὴ ἐπὶ ἐπουσιωδῶν ἀντικειμένων, χρονολογεῖται κυρίως ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς Ἐγείρας, ὅτε κατ' ἐφαρμογὴν τῶν ἐξῆς λόγων τοῦ Κορανίου· *Φὲ ἐτέμπρου γὶὰ οὐλοὺ ἐλμπὰπ λὲ ἀλεκοῦρ τουφλιχοῦρ.* «Ὦ λαὲ, ἐρεύνα τὰ πράγματα καὶ εὑρήσῃς τὴν ἀλήθειαν.»

(Δόγοι δι' ὧν ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τὴν ἔρευναν τῶν ἄρθρων τῆς πίστεως, (3) οἱ ἑρμηνευταὶ Μουσουλμάνοι ὑποβαλόντες τὰ τοῦ Κορανίου κεφάλαια εἰς συζήτησιν καὶ κριτικὴν λεπτολόγον, ἐγένοντο οὕτως οἱ θεμελιωταὶ θρησκευτικῶν αἱρέσεων.

Ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τοῦ παρόντος συγγράμματος, τὸ ν' ἀπαριθμήσωμεν ἀκριβῶς ὅλας τὰς αἱρέσεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ· διὸ δὲν θέλει γίνει λόγος ἐνταῦθα μετά τινος λεπτομερείας, εἰμὴ περὶ ἐ-

(1) Προϊόντος τοῦ χρόνου ἀνεφάνησαν ἐπὶ τῶν συγγραφῶν τῶν Ἰμαμῶν ἢ αἱρεσιαρχῶν, εἰδικὰ σχόλια ὑπὸ τὸ ὄνομα σὲρχ, ἐν οἷς τὸ κείμενον ὠνομάσθη Μὲτν. Ἐπὶ δὲ τῶν σχολίων τούτων σὲρχ ἐγράφησαν ἑρμηνεταὶ ὀνομαζόμεναι χασιγιέ.

(2) «Οἱ Μουσουλμάνοι λέγουσιν ὅτι ἡ θρησκεία τῶν μάγων ἦτο διηρημένη εἰς 70 διαφόρους δοξασίας· ὅτι ὁ Ἰουδαϊσμὸς περιλαμβάνει 71, »ὁ Χριστιανισμὸς 72, καὶ ὁ Ἰσλαμισμὸς πρέπει νὰ περιλάβῃ 73.» (Reinaud, Mon. I. p. 383). Παράβαλ. τὰ τῶν Σιϊτῶν συγγράμματα ὑπὸ τοὺς τίτλους «Discussion de Joahanno. p 97, καὶ τὸ βιβλίον Husniyeh.— Ὅρα ὡσαύτως l'Introduction au Koran du Docteur Weil p. 97.— Περὶ τοῦ κανονικοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μουσουλμανικῶν αἱρέσεων, καὶ περὶ τοῦ συμβολισμοῦ τῶν ἀριθμῶν 70 μέχρις 73 παράβαλε τὴν σπουδαίαν πραγματείαν τοῦ Sleinshneider ἐν τῷ Journal de la Société orientale d' Allemagne t. IV.

(3) Κορανίου κεφ. Β. ἐδ. 254 κεφ. ΜΒ. ἐδ. 6 κεφ. Β. ἐδ. 117. Ἐν τοῖς κεφ. ὅμως ΣΤ. ἐδ. 160 ΚΑ. ἐδ. 96. ΚΓ. ἐδ. 54. καὶ κεφ. ΚΖ. ὁ Μωάμεθ ἐγείρεται κατὰ τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

κείνων ὧν οἱ ὀπαδοὶ ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Ῥωσσίας Ὑπερκαυκασίαις ἐπαρχίαις (1).

Αἱ σημαντικώτεραι Μουσουλμανικαὶ αἱρέσεις εἶναι ἡ αἵρεσις *Σουννῆ* καὶ ἡ *Σιὰ*, αἵτινες ὑποδιαιροῦνται εἰς ὑφαιρέσεις (2).

Αἱ μεταξὺ τῶν αἱρέσεων *Σουννὴ* καὶ *Σιὰ* διαφοραὶ ἀνάγονται εἴτε εἰς τὰ δόγματα τῆς πίστεως, εἴτε εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων καὶ τοὺς νόμους τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου.

Αἱ διαφοραὶ αὗται ὡς πρὸς τὰ δόγματα τῆς πίστεώς εἰσιν αἱ ἑξῆς.

α.) Ἡ παραδοχὴ ἢ ἐν μέρει ἀποδοκιμασία τοῦ *Ἰμαμὲ* δηλ. τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, ὅπερ κατὰ τὴν αἵρεσιν *Σιὰ*, ἔπρεπε νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν γενεὰν τοῦ Ἀλῆ ἵνα βασιλεύῃ τοῦ Μουσουλμανικοῦ λαοῦ. Οἱ Σουννῖται ἀπ' ἐναντίας δὲν ἀναγνωρίζουσιν ἄλλους ἰμάμας, εἰμὴ τοὺς τέσσαρας πρώτους Καλίφας. Κατ' αὐτοὺς, ἡ πνευματικὴ καὶ κοσμικὴ ἐξουσία ἔπρεπεν ἀποθανόντος τοῦ Προφήτου, νὰ μεταβιβασθῇ τακτικῶς εἰς τοὺς κατ' ἐκλογὴν τοῦ *τζαμαὰτ* δηλ. τῆς ὁλομελείας τοῦ λαοῦ, ἀξιωτέρους. Κατὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς αἱρέσεως Σιὰ, τὸ *ἰμαμὲ* εἶναι ἓν τῶν σπουδαιοτέρων δογμάτων. Κατ' αὐτοὺς οἱ τρεῖς πρῶτοι Καλίφαι, ὡς ὅλοι οἱ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ *Μπενῆ Οὐμεϊγιὲ* (οἱ Ὀμεϊάδαι) καὶ τοῦ Μπενῆ Ἀμπᾶς (*Ἀμπασῖδαι*) καταγόμενοι, εἶναι σφετεριστὰι τῶν νομίμων δικαιωμάτων τοῦ Ἰμὰμ Ἀλῆ καὶ τῶν ἀπογόνων του, καὶ οὕτω θεωροῦσι τὴν διαγωγὴν τῶν προσώπων τούτων, ὄχι μόνον ἄδικον, ἀλλὰ ἀξιοκαταφρόνητον, καὶ ἀποτρόπαιον. Οἱ Σουννῖται ἀπ' ἐναντίας, μὴ δεχόμενοι τὸ *ἰμαμὲ* οὐχ ἧττον θεωροῦσι τὸν Ἀλῆν ὡς νόμιμον Καλίφην, ἀλλὰ τὸν κατατάττουσι εἰς τέταρτον βαθμὸν μετὰ τὸν Ἀμποῦ Βὲκρ,

(1) Ἐκτενεστέρας λεπτομερείας περὶ τῶν αἱρέσεων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, δύναταί τις νὰ εὕρῃ ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Sale Observations histor. sur le Mahométisme. Livres Sacrés de l'Orient.— καὶ τῷ τοῦ Taylor. Hist. du Mahométisme et de ses sectes

(2) Οἱ τῆς αἱρέσεως Σουννῆ ὀπαδοὶ ὀνομάζονται ὡσαύτως Ἐλῆ-σουννὲτ-βὲ-τζεμαὰτ δηλ. μαθηταὶ τοῦ Σουννὲτ καὶ τοῦ Ἰτζμαὴ ἢ ἀκόμη Ἐλῆ-τσεχαριγμὰρ δηλ. ὀπαδοὶ τῶν τεσσάρων πρώτων Καλιφῶν.

«Σουννῆ σημαίνει νόμιμος, πιστὸς πρὸς τὸν Νόμον, διότι οἱ πρεσβεύοντες τὴν αἵρεσιν ταύτην διατείνονται ὅτι εἶναι οἱ πιστοὶ ὑπηρέται τοῦ »Προφήτου, εἰς τὰ δόγματα καὶ τὴν ἐξάσκησιν αὐτῶν. Κιγιὰ, σημαίνει »ἑατρον συνάδελφον.» (Chardin VI. p. 173.)

Οἱ Σιΐται ὀνομάζονται ὑπὸ τῶν Σουννιτῶν, Ῥοσερὶ, δηλ. ἀποχωρισμένοι, ἔκπτωτοι· αὐτοὶ ἑαυτοὺς ὀνομάζουν Ἐλῆ-ἐδιλὲτ, δικαίους, ἀληθεῖς. Ἴδε ὡσαύτως περὶ τῆς μεταξὺ Σουννιτῶν καὶ Σιϊτῶν διαφορᾶς τὸ περίφημον σύγγραμμα τοῦ Ἄμμερ Geschichtè des Osman. Reiches I. p. 704—710 καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ Dr. Haneberg ἐν τῇ Zeitschrift der deutsch. morgengesellschaft, Bd. II Hest.

Ὀμὰρ καὶ Ὀθμὰν τιμῶντες ἐν αὐτῷ καὶ τῇ γενεᾷ του τὸ αἷμα τοῦ προφήτου.

β΄) Ἡ περὶ τοῦ *τεκιγιὲ* διδασκαλία. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ἀρχῆς ὅτι εἶναι ἐπιτετραμμένον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, ἐν ᾗ ἡ ζωὴ κινδυνεύει, (1) νὰ μὴ ἐξομολογῆταί τις ἢ ν᾽ ἀρνῆται τὴν θρησκείαν του. Οἱ Σιῖται παραδέχονται τὴν ἀρχὴν ταύτην, οἱ Σουννῖται ὅμως τὴν ἀποκρούουσι, λέγοντες ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Μουσουλμάνον ἐν οὐδεμιᾷ περιστάσει ν᾽ ἀπαρνηθῇ τὴν θρησκείαν του.

γ΄) Ἡ περὶ τοῦ πεπρωμένου θεωρία *χαΐρ βὲ σὲρ*, (περὶ καλοῦ καὶ κακοῦ). Εἰ καὶ ἀμφότεραι αἱ αἱρέσεις παραδέχονται τὸ πεπρωμένον, οἱ Σιῖται ἐν τούτοις δὲν πιστεύουσιν εἰς αὐτὸ, εἰμὴ ὡς εἰς ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ, ὅστις προγινώσκει τὴν μέλλουσαν τύχην ἑκάστου ἀνθρώπου, οὐχὶ ὅμως ὡς ἀμετάκλητον ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης προσδιορισμὸν τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Οἱ Σιῖται ἄρα ἀναγνωρίζουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἐλευθέραν ἐνέργειαν, τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ πονηροῦ, καὶ τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τῶν πράξεων. (Ἴδε τὴν εἰς τὸ Κοράνιον εἰσαγωγὴν τοῦ D. Weill. σελ. 107.)

Αἱ μεταξὺ τῶν δύο φυλῶν διαφοραὶ ὡς πρὸς τὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας καὶ ὡς πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀνάγονται εἰς τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα:

α) Εἰς τὰς ἀπολούσεις καὶ τοὺς καθαρισμούς.

β΄) Εἰς τὸν τρόπον τῶν προσευχῶν.

γ΄) Εἰς τοὺς διαγραφομένους ὡς πρὸς τοὺς προσκυνητὰς κανόνας.

δ΄) Εἰς τοὺς διαφόρους πολιτικοὺς καὶ ποινικοὺς κανόνας, ἀφορῶντας ἰδίως εἰς τὸν γάμον, τὴν διαδοχὴν, τὴν μαρτυρίαν κλπ. (2).

Ἡ αἵρεσις *Σιὰ* διαιρεῖται εἰς πολλοὺς κλάδους οἵτινες δὲν διαφέρουσιν ἀπ᾽ ἀλλήλων, εἰμὴ μόνον ὡς πρὸς τὴν περὶ τοῦ *Ἰμαμὲ* διδασκαλίαν. Οἱ κλάδοι οὗτοι κατὰ τὸ βιβλίον *μουστεσὲρ νοφὰ*, εἶναι ὀκτὼ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ κυριώτερος εἶναι ὁ τῶν *ἰμαμιτῶν* ὅστις παραδέχεται ἀπὸ τοῦ Ἀλῆ μέχρι τοῦ Μεχδῆ δώδεκα ἰμάμας. Ἡ ὑφαίρεσις αὕτη εἶναι μεταξὺ τῶν Σιῖτῶν ἡ πλέον πολυάριθμος· οἱ ὀπαδοί της ὀνομάζονται *κότζοι* (οἱ διασωθέντες) καὶ ὑποστηρίζουσιν ὅτι ἡ διδασκαλία των εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς ἡ μόνη περωτισμένη, ἡ φέρουσα εἰς τὴν μακαριότητα (3). Ὡς πρὸς τοὺς ἀφο-

(1) Ἡ ἀρχὴ τοῦ τεκιγιὲ στηρίζεται ὑπὸ τῶν Σιῖτῶν ἐπὶ τοῦ ἐδ. 27 τοῦ κεφ. Γ. τοῦ Κορανίου καὶ ἐφαρμόζεται μόνον ὡς πρὸς τοὺς διαφόρων αἱρέσεων Μουσουλμάνους, οὐδέποτε δὲ ὡς πρὸς τοὺς ἀπίστους.

(2) Περὶ τῶν διαφορῶν τούτων, θέλει γίνει λόγος ὡς πρὸς τὸ δίκαιον ἐν τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν θέσει.

(3) Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὡς εἴδομεν, ὁ Ἰσλαμισμὸς ἔπρεπε νὰ διαιρεθῇ εἰς 73 αἱρέσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὅμως μία μόνη ἤθελε φέρει τὴν σωτη-

ρῶντας εἰς τὴν λατρείαν, τὸ δίκαιον καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον κανόνας, δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ὑποδιαιρέσεων τῆς αἱρέσεως τῶν Σιῖτῶν διαφορὰ ἀξία μνείας.

Ἡ αἵρεσις Σουννὴ διαιρεῖται εἰς τέσσαρας κυρίως κλάδους, φέροντας τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων, ἅτινα ἐνέγραψαν τοὺς περὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆς λατρείας κανόνας, ἢ τῶν ὁποίων αἱ ἀποφάσεις ἐπὶ ζητημάτων νομικῶν κατέστησαν νόμοι.

Οἱ τέσσαρες κλάδοι τῆς τῶν Σουννιτῶν αἱρέσεως, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον ὀνομάζεται μεδζαχὶβ,—ἐρβὰ, (αἱ τέσσαρες γνώσεις) εἶναι αἱ ἑξῆς:

α΄) Οἱ Χανεφὶτ ἢ Ἀζεμίτ,

β΄) Οἱ Σαφιῖτ,

γ΄) Οἱ Μαλεκὶτ, καὶ

δ΄) Οἱ Χαμπελὶτ (1).

ρίαν καὶ τὴν μακαριότητα νετζάτ. «Ἑβδομήντα δύο αἱρέσεις ἑτερόδοξοι »ὑπάρχουσι, μία δὲ μόνη εἶναι ὀρθόδοξος» λέγει ὁ Steinschneider (Notzigié) loc. cit. p. 458.

Ὁ Καθηγητὴς Μιρζᾶ Καζέμ-βὲγ, ἐν ταῖς παρατηρήσεσιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ M. Garcin de rassy, λέγει ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλῆ, ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν Σιῖτῶν πλειότεραι τῶν 70 αἱρέσεων, καὶ ὅτι σήμερον ὑπάρχουσιν 22 ὑποδιαιρέσεις αἱρέσεων.

Αἱ κυριώτεραι ὑποδιαιρέσεις τῆς αἱρέσεως τῶν Σιῖτῶν εἶναι τρεῖς· ἡ τῶν Ζεϊδιτῶν, ἡ τῶν Ἰσμαηλιτῶν καὶ τῶν Ἰμαμιτῶν.

Αἱ ὑφαιρέσεις κατὰ τὸν Μιρζᾶ-Καζέμ-βὲγ, φέρουσι τὰ ἑξῆς ὀνόματα, οὖσαι 22 τὸν ἀριθμὸν 1) Σαμπαῆ, 2) Καμηλὴ, 3) Μπεγιανῆ, 4) Μουγιζὴ, 5) Μενσουρὴ, 6) Σαταβὴ, 7) Γκαραβῆ, 8) Σεριφὴ, 9) Κισαμὴ, 10) Γιουνουζὴ, 11) Μεφτζαλὴ, 12) Ζεραρὴ, 13) Ἰσαχὴ, 14) Ἀβουλασσανὴ. 15) Μουφαδιδὴ, 16) Καγιαζὴ, 17) Ἀβουμουσλιμὴ, 18) Ἐρτζιγὴ, 19) Βατινὴ, 20) Τζαρουδῆ, 21) Ἀβτερὴ, 22 Ἰμαμὴ.

(1) Οἱ θεμελιωταὶ τῶν τεσσάρων αἱρέσεων ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

α΄) Ὁ Ἀμποῦ Χανὶφ οὺλ Νόμαν-Ἴμπν-Σαμπὴτ (α), γεννηθεὶς ἐν Κουφᾷ (β)· ἐν ἔτει 80 τῆς Ἐγείρας καὶ ἀποθανὼν τῷ 150 εἰς τὰς ἐν Βαγδατίῳ φυλακάς. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων καὶ διασήμων μαθητῶν τοῦ Ἀμποῦ Χανὶφ διεκρίθησαν ἰδίως οἱ Ἀμποῦ Γιουσοὺφ, καὶ ὁ Μωχαμὲδ-Ἴμπνχασὰν-ἐλ Σεϊμπανῆ, οἵτινες καίτοι ἀπομακρυνθέντες ἐπὶ τριῶν ζητημάτων

(α) Ὁ Ἰμάμης οὗτος πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔφερε καὶ τὸ ὄνομα Ἀζὲμ ἐξ οὗ βεβαίως ἡ παρ᾽ αὐτοῦ συστηθεῖσα αἵρεσις φέρει καὶ τὸ ὄνομα Ἀζεμὶτ, ὅπερ μεταχειρίζεται ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι ὁ συγγραφεύς.

(β) Σ. Μ. Πόλις τῆς Ἀραβίας, κτισθεῖσα ἐπὶ Ὀμὰρ τῷ 636 ΜΧ. μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἀρχαίας Κτησιφῶντος, εἶναι διάσημος διότι ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἕδρα τῶν Καλιφῶν καὶ ἐν αὐτῇ τῷ 661 ΜΧ. ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Μοαβιὰχ ὁ Ἀλῆς. Ἐκ τῆς ἰδίας πόλεως ὠνομάσθησαν Κουφικὰ τὰ ἀρχαῖα ἀραβικὰ γράμματα, δι᾽ ὧν ὁ Μωάμεθ ἔγραψε τὸ Κοράνιον καὶ τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουσι πρὸς τὸ Συριακὸν Ἐστράγγελο· σήμερον ὅμως εἶναι ἐρειπωμένη.

Ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις Ἐπαρχίαις τῆς Ῥωσσίας, ἐκ τῶν Σουννιτῶν Μουσουλμάνων, δὲν ὑπάρχουσιν εἰμὴ αἱ δύο πρῶται φυλαί, ἤτοι Χανεφῖται καὶ Σαφιῖται. Οἱ δὲ αὐτόθι κατοικοῦντες Σῖται ἀνήκουσιν ὅλοι εἰς τὸν κλάδον τῶν Ἰμαμιτῶν.

Κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παρόντος θέλομεν σημειοῖ ἑκάστοτε τὰς λεπτομερείας καὶ τὰς οὐσιώδεις διαφορὰς, αἵτινες διαιροῦσι τοὺς Ἀζερίτας, τοὺς Σαφιίτας καὶ τοὺς Ἰμαμιτοσιίτας.

τοῦ ἱεροτελεστικοῦ μέρους τῆς θρησκείας καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἀπὸ τὰς γνώμας τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς αἱρέσεως, ἐγένοντο παραδεκτοὶ ὑπὸ πολλῶν μεταγενεστέρων Χανεφιτῶν Θεολόγων, ὡς θεμελιωταὶ ἐπίσης τῆς πίστεως.

β') Ὁ Μαλὴκ-Ἰμπν-Ἀνὲς γεννηθεὶς ἐν Μεδίνῃ τῷ 90 ἢ 95 καὶ ἀποθανὼν τῷ 177 τῆς Ἐγείρας.

γ') Μωχάμεδ-Ἰμπν-Ἐδρὶς-ἀλ-σαφεὴ, γεννηθεὶς ἐν Γάζῃ ἢ Ἀσκάλωνι τῆς Παλαιστίνης τῷ 150, ἀποθανὼν δὲ ἐν Αἰγύπτῳ τῷ 204.

δ') Ἀχμὲτ Ἰμπν Χαμπὲλ, γεννηθεὶς ἐν τῇ Περσίᾳ, πόλει Μερβοῦ, τῷ 164 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βαγδάτῃ τῷ 241.

Ἐν ἀρχῇ τῆς διαιρέσεως τῆς Σουννιτικῆς αἱρέσεως ὑπῆρχον ἓξ θεμελιωταὶ, δηλ. ἐκτὸς τῶν τεσσάρων μουδζτεχιδ (α) τοὺς ὁποίους ἐμνημονεύσαμεν, ὑπῆρχον προσέτι ὁ Σουφγιὰν-Ἀσσουρῆ, ἀποθανὼν ἐν ἔτει 161 καὶ ὁ Ἰμάμης Δαβοὺδ-Ἀζαγὴρ, ἀποθανὼν ἐν ἔτει 270· ἀλλ' αἱ αἱρέσεις τούτων, ὀνομαζόμεναι ἡ τῶν Σωριτῶν καὶ ἡ τῶν Ζαγιριτῶν, συνεχωνεύθησαν ταχέως μετὰ τῶν λοιπῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Η'. αἰῶνος τῆς Ἐγείρας οἱ ὀπαδοί των ἐξέλιπον. (Ἴδε τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Μιρζᾶ Καζέμ-βὲγ, εἰς τὸ Μουστεσὲρ-οὐλ-Βικαγιὲ σελ. 9—14.

(α) Σ. Μ. Ἱερῶν Ἑρμηνευτῶν.

ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΗΓΑΣ ΑΥΤΟΥ ΕΚΤΙΘΕΜΕΝΟΝ

ΙΛΜΙ ΣΕΡΙ—ΝΟΜΙΚΗ.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ.

Ἡ Νομοθεσία τῶν Μουσουλμάνων, ὡς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἀπεδείχθη, εἶναι ἐντελῶς ποτισμένη μὲ τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας των, καθότι τὸ Κοράνιον, καὶ ἐκτὸς τοῦ κράτους τῶν θρησκευτικῶν γνώσεων, εἶναι ὁ θεμελιώδης γνώμων, δι' οὗ κανονίζονται ὅλαι αἱ πράξεις τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτῶν βίου. (Κεφ. ΙΣΤ. αἱ *Μέλισσαι*).

Ἐκ τοῦ Κορανίου καὶ τῶν συμπληρωμάτων αὐτοῦ, ἡ Νομοθεσία τῶν Μουσουλμάνων ἠρύσθη ἐν ἀρχῇ τοὺς θεσμοὺς ἐν γένει καὶ τοὺς κανόνας της (1).

Ἴλμι σὲρ, γραμματικῶς, σημαίνει γνῶσις τοῦ Νόμου, καὶ ὀνομάζεται ἡ ἐπιστήμη, ἥτις ἔχει ἀντικείμενον τὸ σύνολον τῶν ἀναγομένων εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν (ἢ πίστιν, δὶν) κανόνων, εἴτε ἀφορώντων τὸ δόγμα καὶ τὰς ἱεροτελεστίας, εἴ τε τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον.

Σέρ-αν, σημαίνει, ἓν τε τῇ κοινῇ καὶ τῇ νομικῇ γλώσσῃ, πᾶσαν πρᾶξιν μὴ ἀντιβαίνουσαν εἰς τοὺς θεμελιώδεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ κανόνας.

---

(1) Παράβ. τὴν εἰς τὸ Μουστεσὲρ-οὐλ Βικαγιὲ εἰσαγωγὴν τοῦ Μιρζᾶ Καζέμ-βὲγ σ. 4. ἔνθα λέγει:

«Οἱ Μουσουλμάνοι πρεσβεύουσιν ὅτι ὁ Θεὸς, ὁ ἀνοίξας εἰς τὸν ἐκλε»κτὸν λαὸν τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, εἶναι ἡ πηγὴ πάσης νομοθεσίας. Ἵνα »δὲ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην ὁ Θεὸς διέγραψε κανόνας ἐξ ὧν οἱ μὲν »περιέχονται ἐν τῷ αἰωνίῳ Κορανίῳ οἱ δὲ ἐν τοῖς λόγοις τοῦ ἐμπνευσθέν»τος προφήτου του. Ἡ διαχαραχθεῖσα οὕτως ὁδὸς ὀνομάζεται παρὰ τοῖς »Μουσουλμάνοις σεριὰτ, ὁ ὁδηγὸς δηλ. ὁ νομοθέτης, Μωάμεθ, σεριΐ. Αἱ »δύο αὗται λέξεις ἔχουσι ῥίζαν τὴν ἀραβικὴν λέξιν τὴν σημαίνουσαν ῥυ»μοτομεῖν. Τὸ σύνολον τῶν κανόνων τούτων σεριὰτ ὀνομάζεται ἀχκιάμ.

Χακὴμ-σὲρ, ὀνομάζεται ὁ ἀνώτατος ἐν τῇ πνευματικῇ ἱεραρχίᾳ ἄρχων· οὗτος ἀποφασίζει, εἰς τελευταῖον βαθμόν, ἐπὶ πάσης ἀμφιβολίας ἀναγομένης, εἰς ζήτημα θρησκευτικόν, καὶ ἐπὶ πάσης πολιτικῆς διαφορᾶς· ἐκδίδει τὰς ἀποφάσεις του καὶ τὰς διαταγάς του (φετφὰ), ἐπὶ ὅλων ἀδιακρίτως τῶν ζητημάτων, ἀφορώντων τὰ δόγματα, τὴν ἐξάσκησιν αὐτῶν καὶ τὴν νομοθεσίαν. Ὁ *Χακὴμ-σὲρ*, ἐν μὲν τῇ Περσίᾳ λαμβάνει τὸν εἰδικὸν τίτλον *μουδζτεχὶδ*, *ἐκ τοῦ ἰδζτιχὰδ* (1), ὅπερ σημαίνει ἄνδρα ἐπιστάμενον πληρέστατα τὴν πνευματικὴν καὶ κοσμικὴν νομοθεσίαν, ἐν δὲ τῇ Τουρκίᾳ ὀνομάζεται *Μουφτῆς*, (2) δηλ. ὁ ἐκδίδων τὰς ἀποφάσεις *Φετφά*. Ὑποδεέστερος τοῦ *μουδζτεχὶδ* ὑπάρχει ἐν τῇ Περσίᾳ ὁ *Καζῆ*, ὀνομαζόμενος ὡσαύτως εἷς τινας τόπους *Σεΐχ-οὺλ-Ἰσλὰμ* (3)· ἐν δὲ τῇ Τουρκίᾳ καὶ τῇ Ἀλγερίᾳ ὑποδεέστερος τοῦ *μουφτῆ* εἶναι ὁ *Καδής*. Οἱ καδῆδες ἀνήκοντες εἰς τὸν κλῆρον ἀποτελοῦσι κλάσιν δικαστῶν ὑποδεεστέραν, οἵτινες δὲν ὀφείλουσι νὰ ἀποφασίζωσι κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ *Φίκχιγε*, εἰμὴ ἐπὶ ζητημάτων καὶ ἀμφιβολιῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας καὶ εἰς τὴν νομοθεσίαν (4).

Δὶν, *ἐδδὶν*, ἡ πίστις, ἡ θρησκεία διαιρεῖται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κορανίου εἰς *οὐσοὺλ-δὶν*, *καὶ εἰς φουροὺ,-δὶν*. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὸ δογματικὸν μέρος τῆς θρησκείας, ἡ δὲ δευτέρα, τὸ πρακτικὸν, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω. Ἐπίσης ἡ *Ἰλμι-σὲρ* ἢ ἡ ἐπιστήμη τῶν Νόμων διαιρεῖται εἰς δύο μέρη *Ἰλμι κελὰμ καὶ Ἰλμι φίκχ* (1).

Τὸ μὲν πρῶτον μέρος, *Ἰλμι-Κελὰμ*, εἶναι ἡ θεωρητικὴ καὶ δογματικὴ γνῶσις τῆς πίστεως, ἔχουσα ἀντικείμενον τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀναγομένων εἰς τὸ *οὐσοὺλ-ἐδδὶν* κανόνων, ἤτοι εἰς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς θρησκείας. Ἡ ἀκριβὴς καὶ βαθεῖα γνῶσις ὅλων τῶν μυστηρίων τοῦ μέρους τούτου τῆς θρησκευτικῆς ἐπιστήμης, δὲν εἶναι ἐφικτὴ εἰμὴ εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἕνεκα τῆς μαθήσεώς των ἀνεβιβάσθησαν εἰς τὰ ὑψηλότερα ἀξιώματα. Ἐντεῦθεν ὁ κατέχων κατὰ βάθος, ἐκτὸς τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς θρησκευτικῆς ἐπιστήμης, τὸ *Ἰλμι κελὰμ* ἀναβιβάζεται εἰς τὴν ὑψηλοτέραν βαθμίδα τῆς τελειότητος (τὸ *ἰδζτεχὰδ*), καὶ ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα τοῦ διαλύειν τὰς περὶ τὰ θρησκευτικὰ ἀπορίας τῶν Μουσουλμάνων.

Τὸ δὲ δεύτερον, *Ἰλμι φίκχ* ἤτοι (2) ἡ Νομοθεσία, περιλαμβάνει τὸν σύνολον τῶν θεσμῶν, οἵτινες κανονίζουσι τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας, *φουροῦ ἐδδὶν*, καὶ ἅπαντα τὸν πολιτικὸν βίον τῶν Μουσουλμάνων. Ὅθεν ἡ ἐντελὴς γνῶσις τῆς ἐπιστήμης ταύτης εἶναι ἀναπόφευκτος εἰς τοὺς δικαστὰς *καδῆ*, πρὸς ἔρευναν καὶ ἐκδίκασιν τῶν δικῶν, καὶ τῶν ἐκ τῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου σχέσεων ἀναφυομένων ἐρίδων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαίρεσιν τοῦ *Ἰλμι-κελὰμ*, ἤτοι τῆς ἐπιστήμης τῶν δογμάτων, αὕτη σύγκειται, ἐκτὸς τοῦ κεφαλαίου, ὅπερ θέτει τὴν περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ θεμελιώδη ἀρχὴν, *μααρίφετ-οὐλλὰχ*, ἐκ πέντε μερῶν συμφώνως πρὸς τὰ πέντε ἄρθρα τῆς πίστεως *χὰμς-οὐσοὺλ-ἐδδὶν* ἅτινά εἰσι τὰ ἑξῆς:

α΄) *Τεβχὶδ*, τὸ ἑνιαῖον τοῦ Θεοῦ.

β΄) *Ἀδαλὲτ*, ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ.

γ΄) *Νουβουββὲτ*, ἡ ἀποστολὴ τῶν Προφητῶν.

---

(1) Ὅρα, περὶ τῆς μεταξὺ τῶν βαθμῶν τοῦ Ἰδζτιχὰδ καὶ μουδζτεχὶδ ὑπαρχούσης διαφορᾶς, τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Μιρζᾶ Καζέμ-βέγ.

(2) Ὁ Hammer ἐν τῇ ἑαυτοῦ Histoire de l'Empire Ottoman t. I. p. 886, λέγει: «Μουφτῆς εἶναι ὁ ἐπὶ ἀμφισβητουμένων ὑποθέσεων δικάζων, ὀνο»μάζεται δὲ νομοδιδάσκαλος, ὅταν συμβουλευόμενος ἐπὶ ἀμφιβόλων νομι»κῶν ἀντικειμένων, δίδει γνώμην ἐφ' ἧς ὁ Καδῆς βασιζόμενος ἐκδίδει τὴν »ἀπόφασίν του. Ἐπὶ Σουλεϊμάνου τοῦ Νομοθέτου οἱ Μουφτῆδες ἀνεβι»βάζοντο εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς δικαστικῆς ἱεραρχίας.»

(3) Ἐν τῇ Τουρκίᾳ ὁ ἀρχηγὸς μόνος τοῦ κλήρου λαμβάνει τ' ὄνομα Σεΐχ-οὐλ-ἰσλάμ.

(4) Ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις Ῥωσσικαῖς χώραις ὑπάρχουσι μόνον δικασταὶ κατώτεροι δικάζοντες ἐπὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων. Ὁσάκις δ' ἕν τινι δίκῃ τοῖς παρουσιάζεται ἀμφίβολον ζήτημα, οἱ μὲν Σιῖται ἀπευθύνονται εἰς τινα μουδζτεχὶδ Πέρσην, οἱ δὲ Σουννῖται εἰς τινα Μουφτῆν τῆς Μέκκας ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ζητοῦσι παρ' αὐτοῦ φετφάν. Ὁ Μουφτὴς ἐν τῇ περιφερείας Καζᾶ καὶ ὁ μουδζτεχὶδ τῆς Τιφλίδος δὲν χαίρουσι ἐν τῇ κοινῇ γνώμῃ τῶν Μουσουλμάνων τὴν ὁποίαν οἱ ἐν Περσίᾳ μουδζτεχὶδ καὶ ἐν Τουρκίᾳ Μουφτῆδες ἀπολαμβάνουσιν ὑπόληψιν· διότι τ' ἀξιώματα ταῦτα παραχωροῦνται ὑπὸ τῆς ῥωσσικῆς Κυβερνήσεως εἰς ἱερεῖς Σιΐτας ἢ Σουννίτας τιμῆς χάριν. Τὰ καθήκοντα τοῦ ἀληθοῦς μουδζτεχὶδ καὶ τοῦ μουφτῆ ἀποκτῶνται ὡς ἐπιστημονικὸς βαθμὸς ὑπὸ τῶν ἱερέων συνεπείᾳ ὑποψηφιότητος καὶ ἐπισήμου διορισμοῦ.

---

(1) «Ἰλμι κελὰμ, ἐπιστήμη τῶν δογμάτων· Ἰλμι φίκχ, ἐπιστήμη τῆς θρησκευτικῆς ἐξασκήσεως ἢ θεσμοθεσία· Ἰλμι τεφσὶρ, ἐξήγησις τοῦ κορανίου· Ἰλμι οὖλ Χαδὶς, ἐπιστήμη τῶν παραδόσεων· Ἰλμι οὖλ-φαραὶζ, θεωρία περὶ κληρονομίας καὶ Ἰλμι-οὐσοὺλ-ἰλ-φίκχ, θεωρία τῶν ἀρχῶν τοῦ Δικαίου·—ταῦτα εἶναι τὰ ἐξ κύρια μέρη τ' ἀνήκοντα εἰς τὸ ἐλ-σεριὰτ, ἤτοι τὴν ἐπιστήμην τῆς πίστεως καὶ τῶν νόμων.» (Μιρζᾶ Καζέμ-βὲγ σ. 2 καὶ 3.)— Ὁ Ἄμμερ ἐν τῇ Histoire de l'empire ottoman, σ. 395 ἀναφέρει ὡς μέρη τῆς νομοθεσίας: 1) τὴν ἐπιστήμην τοῦ δόγματος, 2) τὴν γνῶσιν τῶν νόμων, 3) τὴν γνῶσιν τῶν παραδόσεων, καὶ 4) τὴν τέχνην τοῦ ἑρμηνεύειν τὰς γραφάς.

(2) Ὁ Μιρζᾶ Καζὲμ-βὲγ σημειοτ (σελ. 6.) ὅτι ἡ ῥίζα τῆς λέξεως φ ι κ χ σημαίνει γνῶσιν· βραδύτερον δὲ ἐδόθη εἰς τοὺς δεινοὺς περὶ τὴν γνῶσιν τοῦ Κορανίου ὁ τίτλος φ ε κ ὶ χ, δηλ. πεπαιδευμένος, σοφὸς, καὶ διὰ τῆς συνθέσεως τῶν δύο τούτων λέξεων παρήχθη ἡ λέξις Ἰ λ μ ι - φ ί κ χ.

δ') *Μιὰδ*, ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ, καὶ
ε') *Ἰμαμὲ*, ἡ διαδοχὴ τῶν Ἰμαμῶν.

Τὸ τελευταῖον ὅμως τοῦτο δόγμα δὲν εἶναι δεκτὸν ὡς τοιοῦτον εἰμὴ ὑπὸ μόνων τῶν Σιϊτῶν.

Τέλος ἡ Νομοθεσία *Ἰλμι φίχ* περιλαμβάνει τὰ τέσσαρα ἑπόμενα μέρη:

α') *Ἰβαδὰτ*, τὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας δηλ. τὸ σύνολον τῶν θεσμῶν τῶν ἀφορώντων τὴν προσευχὴν, τὰς νηστείας, τὰς ἑορτὰς τὴν προσκύνησιν τῶν ἱερῶν τόπων, τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὸν κατὰ τῶν ἀπίστων πόλεμον.

β') *Οὐκουδὰτ*, τὴν θεωρίαν τῶν συναλλαγμάτων· ἤτοι τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῶν διεπόντων τὰς τοῦ πολιτικοῦ βίου εἰς τὴν ἀμοιβαίαν συναίνεσιν στηριζομένας σχέσεις.

γ') *Ἰκιὰτ*, δηλ. τὴν θεωρίαν τῶν μονομερῶν πολιτικῶν πράξεων· εἰς ταύτας κατατάσσονται αἱ διάφοροι περὶ πολιτικῆς καταστάσεως πράξεις, αἱ εἰς τὴν δουλείαν ἀναγόμενοι, κανόνες τινὲς τῆς διαδικασίας, καὶ τὸ κεφάλαιον τὸ ἀφορῶν τὸ τάξιμον καὶ τὴν μετάνοιαν.

δ') *Ἀχκιὰμ*, τοὺς κοινοὺς περὶ τοῦ βίου κανόνας· δηλ. τὸ σύνολον τῶν εἰς τὸν πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον τῶν Μουσουλμάνων ἀναγομένων θεσμῶν, τοὺς ὁποίους οὗτοι ὀφείλουσι νὰ τηρῶσιν ἀδιαλείπτως· ἐνταῦθα ἐκτίθενται οἱ κανόνες περὶ τῆς δημοσίας δυνάμεως, περὶ τοῦ Καδῆ, περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς διαδοχῆς, περὶ μαρτυρίας, περὶ τοῦ γειτονικοῦ δικαιώματος (1), περὶ θήρας περὶ τοῦ τρώγειν καὶ πίνειν, τέλος περὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου, περὶ ἐκδικήσεως καὶ ἀποζημιώσεως.

(1) Σ. Μ. Δικαίωμα προτιμήσεως τῶν Βυζαντινῶν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΙΛΜΙ ΚΕΛΑΜ—ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ.

ΗΤΟΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ.

ΠΗΓΑΙ.

Κιτὰβ-οὐζοὺλ ἐδὶν ὑπὸ Ἀγᾶ Μωχαμὲτ-Βεκὴρ-Μεδζλισί.
Κιτὰβ σερβὲ ἐτεκουδὰτ ὑπὸ Ἰμπν Παπεβεΐχ.
Chardin VI. p. 165—318.
Eug. Sicé. Journal Asiat. nº 66, 1841, p. 156—157.
Salé. Observ. histor. et crit sur le Mahométisme.
Reinaud, Monum. arabes, persans et turcs, I. et II.
Volney Ruines.
Τὸ Κοράνιον ἐν πρωτοτύπῳ.
Τὸ Κοράνιον μετεφρασμένον Γερμανιστὶ ὑπὸ Wahl et Ullmann.
Τὸ Κοράνιον μετεφρασμένον Γαλλιστὶ ὑπὸ Savary καὶ Kazimirski.
Dr Kolb. le Cornan (dans le Staatslexicon de Rotteck et Welker t. IX. p. 467—482).
Josepf de Hammer. Geschichte des osmamischen Reichs, 1835.
Dr Weil. Mohammed der Prophet, sein Leben und seine Lehre, 1843.—Historisch kritische Einleitung in den Koran, 1844.—Geschichte der Kalifen, 1846—1851.
Washington Irving: Das Leben Mohammeds, 1850.
Ernest Renan. Mahomet et les origines, de l'islamisme (Revue des Deux Mondes, 1841, 15 Decembre).

§ 1. Τὸ δογματικὸν μέρος τῆς διδασκαλίας *Ἰλμι Κελὰμ* περιλαμβάνει τὴν ἐπιστήμην τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας οὐσοὺλ-ἐδδίν.

Αἱ θεμελιώδεις αὗται ἀρχαὶ εἶναι τέσσαρες παρὰ τοῖς Σουννίταις, καὶ πέντε παρὰ τοῖς Σιΐταις, *χάμς οὐσοὺλ-ἐδδίν*.

Ἡ περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ πίστις, μαρίφετ-οὐλλὰχ, δὲν κατα-

τάσσεται ὑπὸ τῶν διδασκάλων μεταξὺ τῶν δογμάτων τῆς πίστεως· καθότι εἶναι γνῶσις ἔμφυτος εἰς πάντα ἄνθρωπον καὶ οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφιβάλῃ περὶ αὐτῆς.

Τὰ τῆς πίστεως δόγματά εἰσι τὰ ἑξῆς:

1) Τὸ ἐνιαῖον τοῦ Θεοῦ *τεβχὶδ*.

2) Ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη, *ἀδαλέτ*.

3) Ἡ τῶν προφητῶν ἀποστολὴ, *νουβουββέτ*.

4) Ἡ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ, *μιάδ*.

5) Ἡ τῶν ἱμαμῶν διαδοχὴ *ἱμαμέ*.

Οἱ Σουννῖται διαφωνοῦν ἰδίως πρὸς τοὺς Σῖτας, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω, ἕνεκα τῆς διαφόρου ἑρμηνείας τῶν περὶ Δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, περὶ ἀποστολῆς τῶν προφητῶν καὶ περὶ διαδοχῆς τῶν Ἱμαμὲ δογμάτων· ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων φυλῶν οὐσιώδης διαφωνία ἐνυπάρχει ἰδίως εἰς τὸν τρόπον τῆς ἑρμηνείας τῶν παραγγελμάτων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Οἱ μὲν Σῖται τὰ παραδέχονται κατὰ τὴν κρίσιν των καὶ τὴν διανοητικὴν ἱκανότητά του ἕκαστος, καὶ προσπαθοῦσι ν' ἀρυσθῶσι τὴν πεποίθησίν των ἐκ τοῦ Κορανίου καὶ ἐκ τῶν παραδόσεων τοῦ προφήτου. Οἱ δὲ Σουννῖται ἀπ' ἐναντίας, δὲν ἐπιτρέπουσιν οὔτε ἑρμηνείαν οὔτε ἔρευναν τῶν ἄρθρων τῆς πίστεως, ἀλλὰ παραδέχονται ὡς ἀπολύτως ἀληθεῖς τὰς ἀποφάσεις τῶν πνευματικῶν συνόδων *ἰτζμαὰ* μὴ ἀναζητοῦντες ἄλλας ἀποδείξεις. Στηρίζονται δὲ εἰς τοὺς ἑξῆς λόγους τοῦ Προφήτου, *λὰ τέδζτεμεου οὔμμετι ἀλλὲλ χαταὶ*, ἤτοι «τὸ ὑπὸ συνόδου πατέρων τῆς αὐτῆς θρησκείας ἀποφασισθὲν δὲν δύναται νὰ ἦναι οὔτε ψευδὲς οὔτε ἡμαρτημένον.» (Ἐπιτομὴ τῆς τῶν παραδόσεων τοῦ Ἐλ-μπουκαρῆ συλλογῆς)

Οἱ Σῖται δὲν ἀκολοθοῦσιν ἀπολύτως τὰς ἀποφάσεις τῶν *μουδζτεχὶδ* αὐτῶν (1), εἰμὴ εἰς ἀντικείμενα ἀναγόμενα εἰς τὸ *φουροῦ-ἐδδίν*. Ἡ δὲ ὑποταγὴ *τεκλὶδ* αὕτη εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν διδασκάλων, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος τούτου.

Καβούλ-σὺλ κάβλ γκεὶρ βεδοῦν δελίλ.

«Παραδέχου τὰ παραγγέλματα ἄνευ ἀποδείξεων».

(1) Ὑπάρχει ἐπίσης οὐσιώδης διαφωνία μεταξὺ Σουννιτῶν καὶ Σιΐτῶν ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μουδζτεχὶδ. Οἱ Σουννῖται παραδέχονται μόνον τοὺς ἓξ πρώτους μουδζτεχὶδ, οἱ δὲ Σῖται ἀπ' ἐναντίας φρονοῦσιν ὅτι ἀδιακόπως δύνανται ν' ἀναφανῶσι νέοι. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ καθηγητοῦ Καζὲμ-βὲγ εἰς τὸ πολλάκις μνημονευθὲν σύγγραμμα Μουστεσὲρουλ Βικαγιὲ ἐκτίθενται λεπτομερῶς τὰ περὶ τοῦ Ἰδζτιτερδζὶγ καὶ περὶ τοῦ μουκαλὶδ ὁηλ. τῶν νομικῶν Μουσουλμάνων, οἵτινες δὲν φέρουσιν ἐπίσημον χαρακτῆρα. Παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην βουλόμενον νὰ πληροφορηθῇ ἐκτενέστερον εἰς τὸ περισπούδαστον τοῦτο σύγγραμμα τοῦ καθηγητοῦ Καζὲμ-βεγ. σελ. 22—50.

§. 2. Τὸ ἐπισημότερον δόγμα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ εἶναι τὸ περὶ ἑνότητος τοῦ Θεοῦ, *τεβχὶδ*, καὶ ἡ ἐπιφώνησις:

Λὰ ἰλὰχ ἰλλαλλάχ!

«Ἄλλος Θεὸς παρὰ τὸν Θεὸν δὲν ὑπάρχει.»

Εἶναι τὸ θεμελιῶδες σύμβολον τῆς Μουσουλμανικῆς πίστεως. Τὸ Κοράνιον ἀποκρούει ὄχι μόνον τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, ἀλλὰ προσέτι τὴν τριαδικὴν θεότητα τῶν Χριστιανῶν καὶ τὸν Χριστὸν γενόμενον ἄνθρωπον (1).

Τὰ Κεφάλαια καὶ ἐδάφια τοῦ Κορανίου, τὰ περὶ τοῦ ἐνιαίου τοῦ Θεοῦ ἰδίως πραγματευόμενα, εἰσὶ τὰ ΡΙΒ, ΙΣΤ, 53· ΙΗ, 110· ΚΓ, 92· ΚΑ, 108, 11, 20· ΚΒ, 12· ΙΘ, 36· Ε, 77· Θ, 90· ΣΤ, 100, 102.

Τὸ κεφ. ΡΙΒ, *ἐτ τεβχὶδ*, τὸ ἐνιαῖον τοῦ Θεοῦ, ἀναφέρει:

Ἐδ. 1. «Ἀναγνώριζε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἷς.»

Ἐδ. 2. «Εἶναι αἰώνιος.»

Ἐδ. 3. «Οὐδέποτε ἐγέννησε καὶ οὐδέποτε ἐγεννήθη.»

Ἐδ. 4. «Οὐδὲν ὂν εἶναι ὅμοιον αὐτῷ.»

Κεφ. ΙΣΤ., *Αἱ μέλισσαι*, ἐδ. 53.

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός: μὴ παραδέχεσθε δύο Θεοὺς, διότι εἷς μόνος »ὑπάρχει Θεός. Λατρεύετέ με.»

Κεφ. ΙΘ'. *Ἡ Μαρία*, ἐδ. 36.

«Καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔχει τέκνα. Καὶ ὅταν θέλῃ τι διατάττει νὰ »γίνῃ! καὶ γίνεται.»

Κεφ. Ε. *Ἡ Τράπεζα*, ἐδ. 77.

«Ὑπάρχουν ἄπιστοι (οἱ χριστιανοὶ) οἵτινες λέγουν: Ὁ Θεὸς εἶ»ναι τὸ τρίτον ἐκ τριῶν· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει εἰμὴ εἷς Θεός.»

Κεφ. Θ'. *Ὁ ἐξαγνισμὸς*, ἐδ. 30.

«Οἱ Ἑβραῖοι ἀξιοῦσιν ὅτι ὁ Ἔσδρας εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ· οἱ »Χριστιανοὶ ὑποστηρίζουσιν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.» ἐδ. 31: «Καὶ ὅμως παρηγγέλθησαν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ νὰ μὴ »ὑπηρετῶσιν εἰμὴ τὸν Θεόν.

§. 3. Τὸ περὶ τοῦ πεπρωμένου δόγμα, *καζὰ-βὲ καδὲρ*, ἀποτελεῖ στοιχεῖον οὐσιῶδες τῆς περὶ τοῦ *ἀδαλέτ*, ἤτοι τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, διδασκαλίας.

(1) Ὁ Μωάμεθ ἀποκρούων τὸ δόγμα της Ἁγ. Τριάδος, δὲν τὸ ἐγίνωσκε εἰμὴ κατὰ τὰς ψευδεῖς περὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς θείας ἀποκαλύψεως πληροφορίας, ἃς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, κατοικούντων τότε ἐν τῇ Μέκκᾳ καὶ Ἀραβίᾳ, καὶ ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν χριστιανῶν τῆς Συρίας ἔλαβεν. Ἐντεῦθεν ἡ πλάνη, ἡ ἀβελτηρία καὶ αἱ ἀντιφάσεις αἱ ἐν τῷ Κορανίῳ περὶ τοῦ Θεανθρώπου ὑπάρχουσαι.

Τὰ ἐν τῷ Κορανίῳ ἀπαντώμενα ἀντιφατικὰ χωρία ἐξ ὧν ἄλλα μὲν λέγουσιν ὅτι ἡ μοῖρα ἑκάστου εἶναι προσδιωρισμένη ἄνωθεν, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ εὕρῃ τὴν ἀληθῆ ὁδόν· ἄλλα δὲ πάλιν, ὅτι ἡ ὁδὸς τῆς σωτηρίας εἶναι ἀνοικτὴ εἰς ὅλους, ὅτι οἱ μὲν γίνονται Μουσουλμάνοι, οἱ δὲ μένουσιν ἄπιστοι καὶ τέλος ὅτι ἕκαστος ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ θέλει δώσει λόγον τῶν πράξεών του· ἅπασαι αὗται αἱ ἀντιφάσεις ὤφειλον ἀναγκαίως νὰ ἐπιφέρωσι τὴν εἰς αἱρέσεις ὡς πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ πεπρωμένου διαίρεσιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Αἱ πλειότερον διαφωνοῦσαι ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο αἱρέσεις εἰσὶν ἡ τῶν Σουννιτῶν καὶ Σιϊτῶν, ἐξ ὧν ἡ πρώτη δέχεται τὸ πεπρωμένον εἰς τὴν ἀπόλυτον σημασίαν τῆς λέξεως, οὐδαμῶς ἐπιτρέπουσα ἐλευθέραν ἐνέργειαν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ εἰς τὸ δόγμα τοῦτο ἀκλόνητος πίστις εἶναι ἡ αἰτία τοῦ φανατισμοῦ τῶν Σουννιτῶν.

Οἱ Σιϊται θεωροῦσιν ἀπ' ἐναντίας τὴν περὶ εἱμαρμένης δόξαν, (καθ' ἣν ἡ τύχη τῶν ἀνθρώπων εἶναι προαπεφασισμένη), ὡς ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν περὶ δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ἰδέαν, καὶ μὲ τὴν περὶ μελλούσης ζωῆς πίστιν, ἐν ᾗ ὑπάρχει κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστου. Ὅθεν δοξάζουσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐλευθέραν ἐνέργειαν, καὶ εἶναι ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ὑπεύθυνος τῶν πράξεών του· ὅτι ὅμως αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων προαιωνίως ἦσαν γνωσταὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐγγεγραμμέναι εἰς τὸ βιβλίον τῆς εἱμαρμένης, καὶ τοῦτο ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἀπείρου σοφίας (προγνώσεως) τοῦ Θεοῦ *Χικμέτ* (1). Τὸ Κεφ. ΙΖ, *Ἐλ-ἰσρά, ἡ νυκτερινὴ ὁδοιπορία*, ἐδ. 14, ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

(1) Ἡ κριτικὴ καὶ πλήρης πολυμαθείας ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πραγματεία τοῦ Dr. Weil, ἐν τῇ εἰσαγωγῇ αὐτοῦ εἰς τὸ Κοράνιον (σελ. 95—108), εἶναι ἀξία σπουδῆς. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ τούτου, ὁ Μωάμεθ δὲν εἶχεν ἐξ ἀρχῆς πλάσει τὸ περὶ πεπρωμένου δόγμα, ὅπερ εἰσήχθη καὶ διεδόθη βραδύτερον, τοὐλάχιστον κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ ἰσλαμισμοῦ, ὅταν οἱ καλῖφαι, ὅπως κατορθώσωσι τὸν πολιτικὸν αὐτῶν σκοπόν, εἶχον ἀνάγκην τυφλῆς ὑποταγῆς τῶν Μουσουλμάνων καὶ τῆς εἰς τὴν Εἱμαρμένην πίστεως. Ἡ ἀληθὴς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔννοια ὅλων τῶν κειμένων τοῦ Κορανίου μᾶς ἄγει εἰς τὸ ἑξῆς συμπέρασμα: ὅτι ὁ Προφήτης δὲν ἐννόησε νὰ περιορίσῃ διὰ τῶν ἀμετατρέπτων νόμων τῆς θείας Προνοίας τὴν ἐλευθέραν ἐνέργειαν. Ἀπὸ τοὺς πρώτους ἤδη αἰῶνας τῆς Ἐγείρας ὑπῆρχον πνεύματα θεωρητικά, ζητοῦντα νὰ ἐξηγήσωσι τὴν συνύπαρξιν τῆς θείας προγνώσεως (τοῦ πεπρωμένου) καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα τῆς Ἐγείρας, ἐπὶ καλίφου Μαμοὺν, ὀπαδοὶ τοῦ Ἀλῆ, οἱ μουτζαλῖται διεκήρυξαν δημοσίως τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀνθρωπίνου θελήσεως. Οἱ διαμαρτυρόμενοι οὗτοι καὶ οἱ βραδύτερον λογικισταὶ (rationalistes) τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἀρχικῶς ἀπεχωρίσθησαν ἐπὶ οὐσιώδους ἀντικειμένου ἀπὸ τῶν Σουννιτῶν, τῶν ἀνθρώπων τῶν παραδόσεων. Διεκήρυξαν ὅτι ἡ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ ποικιλία δὲν συνεβιβάζετο μὲ τὸ ἐνιαῖον Αὐτοῦ. Ἐθεώρησαν τὴν θεότητα ὡς ἕνωσιν τῆς σοφίας, τῆς δυνάμεως, τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ἡ θεωρία αὕτη, βάσιν ἔχουσα τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἔφερε τὴν παραδοχὴν τῆς περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀρχῆς. (ὅρ. Weil hist. des Califes II. p. 262.)

«Εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον ὡρίσαμεν ἀμετακλήτως τὴν τύχην του. (Τῷ προσεδέσαμεν τὸ πτηνόν του ἐπὶ τοῦ τραχήλου).»

Τὸ Κεφάλαιον ΛΖ, *Ἐσ-σαφάτ, Αἱ κατατάξεις*, ἐδ. 94.

«Ὁ Θεὸς ἔπλασεν ὑμᾶς, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν.»

Τὸ Κεφ. Β. *Ἡ βοῦς*, ἐδ. 209.

«Ὁ Θεὸς ὁδηγεῖ εἰς τὴν εὐθυτέραν ὁδὸν ὅντινα θέλει.»

Τὰ Κεφ. ΙΖ, 99. Γ. Δ. Ε. ΣΤ, 150. Ζ, 184. Β. 274. ΠΖ, 3. ΞΒ, 612.

Τὸ Κεφ. Β. ἐδ. 6.

«Ὁ Θεὸς ἐσφράγισε τὰς καρδίας των καὶ τὰ ὦτά των, (τῶν »ἀπίστων)· κάλυμμα περικαλύπτει τὰ πρόσωπα αὐτῶν· αὐστηρὰ »τιμωρία τοὺς περιμένει.»

Τὸ Κεφ. ΣΤ. ἐδ. 38.

«Ὁ Θεὸς ἀποπλανᾷ ὅντινα θέλει, καὶ ἐπαναφέρει εἰς τὴν εὐ»θεῖαν ὁδὸν ὅντινα θέλει.»

Ἐδ. 112.

«Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς ἀποφασίζῃ νὰ σᾶς ὁδηγήσῃ, σᾶς ἐμπνέει τὴν παραδοχὴν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.»

Τὸ Κεφ. ΙΣΤ. ἐδ. 96.

«Ἐὰν ὁ Θεὸς ἐβούλετο, ἤθελε κάμει ἐξ ὑμῶν ἕνα μόνον λαόν· »ἀλλ' ὅμως ἄγει εἰς τὴν πλάνην ἢ εἰς τὴν ἀληθῆ ὁδὸν ὅντινα εὐ»αρεστεῖται, καὶ ὀφείλετε μίαν ἡμέραν νὰ δώσητε λόγον τῶν »πράξεών σας.»

Τὸ Κεφ. Γ., *Ἀλ-Ἰμρὰν*, ἐδ. 139.

«Οὐδεὶς θνήσκει ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ, θνήσκει δὲ ὅταν »καὶ ὅπως τοῦτο εἶναι γεγραμμένον ἐν τῇ βίβλῳ, τῇ ὁριζούσῃ τὴν »διάρκειαν ἑκάστου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πράγματος.»

Τὸ Κεφ. ΟΖ, *Δὲχρ ἢ ἰνσάν* (1), *ὁ ἄνθρωπος*, ἐδ. 3.

«Ἐδείξαμεν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἀληθῆ ὁδὸν, ἔστω ἤδη πιστὸς ἢ »ἄπιστος!»

nalistes) τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἀρχικῶς ἀπεχωρίσθησαν ἐπὶ οὐσιώδους ἀντικειμένου ἀπὸ τῶν Σουννιτῶν, τῶν ἀνθρώπων τῶν παραδόσεων. Διεκήρυξαν ὅτι ἡ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ ποικιλία δὲν συνεβιβάζετο μὲ τὸ ἐνιαῖον Αὐτοῦ. Ἐθεώρησαν τὴν θεότητα ὡς ἕνωσιν τῆς σοφίας, τῆς δυνάμεως, τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ἡ θεωρία αὕτη, βάσιν ἔχουσα τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἔφερε τὴν παραδοχὴν τῆς περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀρχῆς. (ὅρ. Weil hist. des Califes II. p. 262.)

(1) Σ. Μ. Ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Καζιμίρσκη τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶναι τὸ ΟΣΤ.

Τὸ Κεφ. Γ. ἐδ. 156.

«Πιστεύετε ὅτι ἔσεται τὸ αὐτὸ διὰ τὸν ἐκπληρώσαντα τὸ θέ»λημα τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὸν παροργίσαντα αὐτόν; Οὗτος θέλει »ἔχει κατοικίαν τὴν κόλασιν· ἡ δ' ἐκεῖσε ἄγουσα ὁδὸς εἶναι φρι»κώδης.»

Ἐδ. 157.

«Ὁ Θεὸς ἔχει διαφόρων βαθμῶν ἀμοιβὰς καὶ ποινάς· ἐπιτηρεῖ τὰς πράξεις σας.»

Τὸ Κεφ. ΛΘ, ἐδ. 70.

«Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δευτέρας παρουσίας, ἕκαστος θέλει ἀνταμει»φθῆ κατὰ τὰς πράξεις του. Ὁ Θεὸς γινώσκει πᾶν ὅ,τι ἕκαστος »πράττει.»

Ἴδε προσέτι τὰ κεφ. Ι, 107. ΚΖ, 93. ΙΖ, 15. ΛΘ, 41. ΙΗ, 30, 56. ΜΑ, 17, 18. Β, 38, 39. Ε, 18. ΙΓ, 29, 30. ΙΔ, 104, 107, 108. ΙΣΤ, 26. ΜΖ, 17. ΙΣΤ, 36, 37 καὶ ἑπ.

§ 4. *Νουβουββὲτ*, ἡ τῶν προφητῶν ἀποστολή.

Ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ Μωάμεθ ἑκατὸν εἴκοσι τέσσαρες χιλιάδες προφητῶν ὑπῆρξαν, ἐξ ὧν ἓξ, (ἴδε τὴν εἰσαγωγὴν) ἤτοι ὁ Ἀδὰμ, ὁ Νῶε, ὁ Ἀβραὰμ, ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Μωάμεθ, ἀπεκάλυψαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ διέδωκαν νέους νόμους καὶ νέας ἐντολάς· ὁ δὲ Μωάμεθ εἶναι ὁ νεώτερος καὶ ὁ κυριώτερος πάντων τῶν προφητῶν.

Ἡ εἰς τὸν ἕνα θεὸν λατρεία καὶ ἡ πρὸς τοὺς προφήτας ὑποταγὴ, ἐπιτάσσονται διὰ διαφόρων χωρίων τοῦ Κορανίου· ἐντεῦθεν ἡ εἰς τὴν προφητικὴν ἀποστολὴν τοῦ Μωάμεθ πίστις εἶναι θεμελιώδες δόγμα τῆς θρησκείας τῶν Μουσουλμάνων.

Ὡς πρὸς τὸ δόγμα τοῦτο οἱ Σιῖται διαφωνοῦσι πρὸς τοὺς Σουννίτας, παραδεχόμενοι ὅλους τοὺς προφήτας ἐντελῶς ἁγνοὺς, οὐδέποτε ἁμαρτήσαντας, καὶ ἀνικάνους μάλιστα εἰς τὸ ἁμαρτῆσαι. Οἱ δὲ Σουννῖται ἀπεναντίας, στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ Κορανίου, ἐν ᾧ ὁ Μωάμεθ ζητεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ, δηλάζουσιν ὅτι καὶ ἐκεῖνος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ προφῆται, ἦσαν ὑποκείμενοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' ὅτι διὰ τῆς θείας χάριτος ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τοῦ πειρασμοῦ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπηλλάγησαν τῆς ποινῆς τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Ἐν τῷ Μ. Κεφαλαίῳ, 57 ἐδ, παραγγέλλεται ὁ Μωάμεθ νὰ δέηται καθ' ἑκάστην, ὅπως ἀφεθῶσιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αἱ ἁμαρτίαι του. Παράβ. τὰ κεφ. ΚΑ. Β, 209. ΣΤ, 34, καὶ Μ, 78 περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν Προφητῶν.

Τὸ κεφ. ΛΓ. *Ἐλ-ἀχζὰβ*, ἐδ. 38 φέρει οὕτω: (1).

(1) Σ. Μ. Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Kasimirski εἶναι τὸ ἐδ. 40.

«Ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ σφραγὶς πάν»των τῶν προφητῶν.»

Τὸ δὲ κεφ. Δ, ἐδ. 62.

«Ὦ πιστοὶ, ὑποτάσσεσθε εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὸν προφήτην, καὶ εἰς »τοὺς ἔχοντας ἐξουσίαν ἐφ' ὑμῶν.»

Τὸ δὲ κεφ. ΛΓ, ἐδ. 34 (1).

«Ὁ μὴ ὑπακούων εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν ἀπόστολον αὐτοῦ »εὑρίσκεται εἰς τύφλωσιν προφανῆ.»

Τὸ δὲ κεφ. ΜΗ, ἐδ. 1 καὶ 2.

«Ἀληθῶς σοὶ δίδομεν, ὦ Μωάμεθ, τὴν ὁριστικὴν νίκην (2), καὶ »ὁ Θεὸς σοὶ συγχωρεῖ τὰ παρελθόντα καὶ μέλλοντα ἁμαρτήμα»τά σου.»

Τὸ δὲ κεφ. Μ, ἐδ. 57.

«Ἐγκαρτέρει μεθ' ὑπομονῆς, ὦ Μωάμεθ, εἰς τοὺς μόχθους σου. Ὁ »Θεὸς τηρεῖ τὸν λόγον του, ἀλλὰ μὴ λησμόνει νὰ δέησαι τοῦ Θεοῦ »ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν σου· αἴνει τὸν κύριόν σου πρωΐαν »καὶ ἑσπέραν.»

§. 5. *Μιὰδ*, ἡ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις καὶ ἡ μέλλουσα ζωή.

Τὸ Κοράνιον εἰς πολλὰ μέρη ὁμιλεῖ περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, περὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ ποινῶν καὶ ἀμοιβῶν, περὶ παραδείσου καὶ κολάσεως, καὶ ἕκαστος Μουσουλμάνος ὀφείλει νὰ πιστεύῃ εἰς ταῦτα.

Δι' ἐπαγωγοῦ ἀπεικονίσεως τῶν θελγήτρων τοῦ παραδείσου καὶ τῆς διὰ τοὺς πιστοὺς ἐπιφυλαττομένης μακαριότητος, καθὼς καὶ διὰ φρικωδῶν παραστάσεων τῶν ἐν τῇ κολάσει βασάνων, ὁ Μωάμεθ ἐπενήργησεν ἐπὶ τῆς θερμῆς φαντασίας τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ τοὺς κατέπεισε ν' ἀσπασθῶσι τὴν ὁποίαν ἔφερε θρησκείαν.

Τ' ἀκόλουθα χωρία τοῦ Κορανίου ἀνάγονται εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ παραδείσου καὶ τοῦ ᾅδου, εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν, εἰς τ' ἀγαθὰ καὶ τὰ πονηρὰ πνεύματα, τὰ περικυκλοῦντα πάντοτε τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὴν κοσμογονίαν, εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν οὐρανῶν, εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ἐνδιαιτήματος τοῦ Θεοῦ, τοῦ προφήτου, τῶν ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν.

(1) Σ. Μ. Ἐδ. 36 κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Καζιμίρσκη.

(2) Σ. Μ. Κατὰ τὸν Καζιμίρσκην τινὲς ἐννοοῦν τὴν ἅλωσιν τῆς Μέκκας, ἄλλοι δὲ τὴν τῆς Καϊβὲρ, ὀχυρᾶς θέσεως τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἄλλοι τὴν τῆς Μόντης, πόλεως ἀνηκούσης εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Τὸ Κεφ. ΣΤ, ἐδ. 29, φέρει:

«Καὶ λέγουσιν (οἱ ἄπιστοι): δὲν ὑπάρχει ἑτέρα ζωὴ μετὰ τὴν »παροῦσαν, καὶ δὲν θ' ἀναστηθῶμεν.»

Ἐδ. 30: «Ἀλλ' ἐὰν ἔβλεπες αὐτοὺς ἱσταμένους ἐνώπιον τοῦ »Θεοῦ, ὅστις τοὺς ἐρωτᾷ: δὲν ὑπάρχει ἀνάστασις τῶν νεκρῶν; καὶ »ἐκεῖνοι ἀποκρίνονται: ἀληθῶς ὑπάρχει τοιαύτη καὶ τὴν βεβαιοῦ»μεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὁ δὲ Θεὸς ἀποκρίνεται: »Ἀποτίσατε ἤδη τὴν ποινὴν τῆς ἀπιστίας σας.»

Τὸ Κεφ. Β, ἐδ. 172.

«Πίστευε εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν καὶ εἰς τοὺς »ἀγγέλους.»

Τὸ Κεφ. ΚΓ. ἐδ. 15 καὶ 16.

«Ἀλλ' ἤδη πρέπει ν' ἀποθάνητε, ἄνθρωποι, πλάσματα· ὅμως »ἐστὲ βέβαιοι ὅτι, τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως, θέλετε ἀνακληθῆ εἰς »τὴν ζωήν.»

Τὸ Κεφ. ΙΑ, ἐδ. 61.

«Ὁ Θεὸς πέμπει παρὰ παντὶ ἀνθρώπῳ τοὺς ἀγγέλους του, οἵ»τινες μένουσι παρ' αὐτῷ μέχρι τοῦ θανάτου.»

Τὸ Κεφ. ΙΓ, ἐδ. 12.

«Παρ' ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει εἷς ἄγγελος βαδίζων ἔμπροσθεν »ἢ ὄπισθεν αὐτοῦ καὶ διαφυλάττων αὐτὸν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ »Θεοῦ.»

Τὸ Κεφ. ΛΘ, ἐδ. 68.

«Ἡ σάλπιγξ ἠχεῖ, καὶ πᾶν τὸ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν οὐρανοῖς, πί»πτει νεκρὸν, ἐξαιρουμένων τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ. Εἰς δὲ τὴν »δευτέραν κλαγγὴν πάντες ἐγείρονται ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ »Θεοῦ . . . »

Ἐδ. 69. «Καὶ ἡ γῆ φωτίζεται ὑπὸ τῆς λάμψεως τοῦ Κυρίου, ἡ »βίβλος, ἐν ᾗ εἰσὶν ἐγγεγραμμέναι αἱ πράξεις ἀνοίγεται, οἱ προφῆ»ται καὶ οἱ μάρτυρες προχωροῦσι πρὸς μαρτυρίαν καὶ τότε ἀπαγ»γελθήσεται ἡ ἀληθὴς ἀπόφασις, δι' ἧς οὐδεὶς θέλει ἀδικηθῆ.»

Τὸ κεφ. ΠΓ. πραγματεύεται περὶ τῶν βιβλίων *Σιδδζὴρ* καὶ *Ἰλλιοὺν*, ἐν οἷς περιγράφονται αἱ ἀγαθαὶ καὶ αἱ πονηραὶ πράξεις τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ Κεφ. ΛΗ. περιέχει ἐν τοῖς ἐδ. 49—54 τὴν περιγραφὴν τοῦ παραδείσου, καὶ ἐν τοῖς ἐδ. 55—64 τὴν τοῦ ᾅδου. Ὅρα ὡσαύτως τὰ κεφ. Ο, ἐδ. 7, 28. ΜΖ, ἐδ. 16, 19. ΜΓ, ἐδ. 66, 78.

Τὰ Κεφ. ΛΑ, ἐδ. 9, 10, καὶ ΛΒ, ἐδ. 3, 6, 8, περιέχουσι τὴν κο-

σμογονίαν, ἐν δὲ τοῖς κεφ. Β, 27, καὶ ΛΓ, 17, περιγράφονται οἱ ἑπτὰ οὐρανοὶ καὶ τὸ ἐνδιαίτημα τῶν δικαίων.

§ 6. Τὸ περὶ διαδοχῆς τῶν Ἰμαμῶν δόγμα *Ἰμαμὲ*, ὅπερ παραδέχονται, ὡς εἴδομεν, μόνον οἱ Σιΐται, ςηρίζεται εἰς τὴν πίςιν περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν Ἰμαμῶν, δηλ. τῶν διὰ τοῦ Ἀλῆ καὶ τῆς Φατμὲ, θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ, ἀπογόνων τοῦ προφήτου. Οἱ ἰμᾶμαι ὑπῆρξαν, κατὰ τὴν δόξαν τῆς αἱρέσεως ταύτης, οἱ ἀληθεῖς καὶ νόμιμοι πνευματικοὶ καὶ κοσμικοὶ ὁδηγοὶ τῶν λαῶν. Ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλῆ ἁρπαγὴ τοῦ Καλιφάτου ὑπὸ τῶν φυλῶν Ὀμεϊγὲ καὶ Ἀββασὴ ἐστέρησε τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀλῆ (Ἀνὰν καὶ Χουσεΐν) καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν, τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν κοσμικὴν διαδοχὴν, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ τοῦ Ἰμάμου πνευματικὰ δικαιώματα, ἅτινα ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱὸν μετεβιβάσθησαν μέχρι τοῦ δωδεκάτου καὶ τελευταίου Ἰμάμου Μωάμεθ Μεχδῆ, ὅστις ἀναληφθεὶς ἀπὸ τῆς γῆς θέλει ἀναφανῆ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δευτέρας παρουσίας. Οἱ Σιΐται δοξάζουσιν εἰσέτι σταθερῶς, ὅτι ὁ Ἰμάμης οὗτος, ὃν ὀνομάζουσιν *Σαχὶβ Ζεμὰν* (κυριάρχην τῶν κόσμων) εὑρίσκεται ἀοράτως παρὼν εἰς ὅλας τῶν Σιϊτῶν Μουσουλμάνων τὰς συναθροίσεις.

Οἱ Σουννῖται, οἵτινες εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀλῆ τιμῶσι τὴν φυλὴν τοῦ Προφήτου, δὲν τοὺς ἀναγνωρίζουσιν ὡς Ἰμάμας ὑπὸ θρησκευτικὴν ἔποψιν, καθότι ὁ Ἰμάμης ἔπρεπε νὰ ἐκλεχθῇ ὑπὸ *τζεμαὰτ* ἢ συνελεύσεως τοῦ λαοῦ, ὡς τοῦτο ἐγένετο διὰ τὸν Ἀβοῦ Βὲκρ, Ὁμὰρ καὶ Ὀθμάν.

Σημείωσις. Περὶ τοῦ ἰμαμὲ λεπτομερείας δύνασαι νὰ εὕρῃς ὡς καὶ περὶ τῶν πράξεων τῶν Ἰμαμῶν ἐν τῷ βιβλίῳ *τζελ-οὐλ-οὐγιοῦν* τοῦ Μωάμεθ Βακὴρ Μεδζλισῆ, ἐν τῷ βιβλίῳ Χουσνιγὲ, καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Συζητήσεων τοῦ *Γιουαχαρᾶ*, (*Βαχὸ ναμὲ Γιουχαρᾶ*). Ὅρα, Chardin, VII. Reinaud I. P. 366, 381. Sale. Observ. hist et crit. sur le Mohamétisme.

§ 7. Τὰ θεολογικὰ τῶν Μουσουλμάνων συγγράμματα πραγματεύονται ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ περὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ, *σιφάτι Ἀλλὰχ*, ἃς διαιροῦν εἰς θετικὰς, *σιφάτι θουβουτιγιὲ*, καὶ ἀρνητικὰς *σιφάτι σελβιγιέ*.

Μεταξὺ τῶν πρώτων περιλαμβάνουσιν ἐκείνας, αἵτινες ἀνήκουσιν ἀπολύτως καὶ ἀναλλοιώτως εἰς τὸ ὑπέρτατον Ὄν· μεταξὺ δὲ τῶν δευτέρων ἐκείνας, ἃς οὐδὲ νοερῶς κἂν πρέπει νὰ τῷ ἀποδίδωμεν, καθότι εἰσὶν ἀσυμβίβαστοι μὲ τὴν δύναμίν του, τὸ μεγαλεῖόν του, τὴν δόξαν καὶ τὴν δικαιοσύνην του.

Καὶ εἰς μὲν τὰς θετικὰς ἰδιότητας ἀνήκουσι τὸ ἑνιαῖον, τὸ ἄπειρον, ἡ αἰωνιότης, ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ κλπ. Εἰς δὲ τὰς ἀρνητικὰς ἀπεναντίας αἱ ἑξῆς, ἤτοι ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι δεκτικὸς

φυσικῆς αἰσθήσεως, ὅτι δὲνδύναται νὰ μετρηθῇ οὔτε ἐν τόπῳ, οὔτε ἐν χρόνῳ· ὅτι δὲν δύναται κατ' οὐδένα τρόπον νὰ περιορισθῇ ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ δύναμίς του· ὅτι εἶναι ἀΐδιος, κλπ.— Ὁ Chardin, VI, p. 194, 208, ἀπαριθμεῖ ἐπακριβῶς τὰς ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ. Ὅρ. ὡσαύτως Reinaud, II, p. 16, 24.

Σημείωσις. Οἱ Μουταζαλῖται (ὅρ. ἀνωτ. σημ. 1 τοῦ §. 3) ἐθεώρουν ὅτι ἡ διαίρεσις τῶν ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν περὶ τοῦ ἑνιαίου διδασκαλίαν. Ἐθεώρουν δὲ τὴν θεότητα ὡς τὸ σύνολον τῆς σοφίας, τῆς δυνάμεως, τῆς ἀγαθότητος, τῆς δικαιοσύνης, κλπ. Ἐνῷ οἱ Σουννῖται ἐθεώρουν τὰς ἰδιότητας ταύτας, ὡς ὑπαρχούσας ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ.

Ὅρ. Weil, Geschichte der Kalifen, II, p. 262. Haarbrückers schahrastani, I. p. 41 et suiv.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΙΑΜΙ ΦΙΚΧ—ΠΕΡΙ ΝΟΜΩΝ.

Ἡ Νομοθεσία, Ἴλμι-Φίχχ, διαιρεῖται εἰς δύο διακεκριμένα μέρη.

Α΄. Εἰς τὴν περὶ τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν διδασκαλίαν, ἤτοι τοὺς κανόνας, τοὺς ἀφορῶντας τὴν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἅτινα πᾶς πιστὸς Μουσουλμάνος ὑποχρεοῦται νὰ τηρῇ καὶ ἐκπληροῖ· καὶ

Β΄. Εἰς τὴν περὶ τοῦ Πολιτικοῦ Νόμου διδασκαλίαν, ἤτοι τὸ σύνολον τῶν παραγγελμάτων καὶ τῶν κανόνων, οἵτινες περιλαμβάνουσιν ὅλον τὸν κοινωνικὸν βίον τῶν Μουσουλμάνων.

Περὶ μὲν τοῦ Α΄. μέρους πραγματεύεται τὸ βιβλίον Ἰβαδὰτ, περὶ δὲ τοῦ δευτέρου τὰ βιβλία Οὐκουδὰτ, Οὐκοὺτ καὶ Ἀχκιάμ.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΒΑΔΑΤ.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἐκτίθενται οἱ γενικοὶ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας καὶ κοινοὶ εἰς ὅλας τὰς αἱρέσεις κανόνες, μὴ ἐξεταζομένων λεπτομερῶς τῶν ἐν ἑκάστῃ τούτων ὑπαρχουσῶν παραλλαγῶν.

Αἱ παραλλαγαὶ αὗται οὖσαι πολυάριθμοι δὲν ἀφορῶσιν εἰμὴ δευτερεύοντα μόνον ζητήματα, οἱ οὐσιώδεις ὅμως κανόνες περὶ καθαρισμοῦ, περὶ προσευχῆς, περὶ προσκυνήσεως καὶ περὶ τοῦ κατὰ τῶν ἀπίστων πολέμου, εἰσὶν ἐξ ἴσου ὑποχρεωτικοὶ διὰ πάντα Μουσουλμάνον.

Ὅθεν ἀρκεῖ νὰ ἐξετάσωμεν τὰ κυριώτερα ταῦτα θρησκευτικὰ

ἔθιμα, νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν νομιμότητα, τὴν ἔννοιαν, τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν αὐτῶν ἰσχύν, ἵνα μάθωμεν τόσον τὸν θρησκευτικὸν βίον τῶν Μουσουλμάνων ἐν γένει, καθὼς καὶ τὰ κοινὰ μεταξὺ αὐτῶν περὶ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας καθήκοντα.

Τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ, *Ἰβαδὰτ*, διαγραφόμενα ταῦτα θρησκευτικὰ καθήκοντα περὶ ὧν πρόκειται, *φουροὺ-ἐδδὶν*, περιλαμβάνουσι:

1) Τὸν καθαρισμὸν, *τεχαρέτ*.
2) Τὴν προσευχὴν, *σελὰτ* ἢ *ναμάζ*.
3) Τὸν θρησκευτικὸν φόρον, *ζεκιὰτ* καὶ *χούμς*.
4) Τὴν νηστείαν, *φουζὲ* ἢ *σάβμ*.
5) Τὴν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους μετάβασιν πρὸς προσκύνησιν, *χάδζ*· καὶ
6) Τὸν πόλεμον, *τζιχάδ*.

Ἐκτὸς τῶν θεμελιωδῶν τούτων μερῶν, οἱ Σιΐται παραδέχονται προσέτι ὡς θρησκευτικὰ ἔθιμα:

1) Τὴν ἑκούσιον σκληραγωγίαν, *ἰτικιάφ*.
2) Τὴν προτροπὴν τοῦ τηρεῖν τὰ νενομισμένα καὶ τοῦ ἀπέχειν τῶν ἀπηγορευμένων, *Ἔμρε μπὶλ μὰ ἀρούφ βὲ ἔννεχι ἂν ἰλμουνκέρ*.

ΠΗΓΑΙ.

Συγγράμματα Σιϊτῶν.

1) *Τζαμῆ Ἀββασῆ*, τοῦ Σεὶχ Μπεχὰ-ἐδδὶν Μωχαμμὲδ Τζεμπαλῆ-ἀμελή.

2) *Μουρσὴδ οὐλ-ἀβάμ*, τοῦ Μιρζὰ Ἀβοὺλ Καζὴμ βινὶ Χασσὰν Δζιλονῆ.

3) *Πιστ-Πάπ*, τοῦ Χαδζῆ Μωχάμμεδ Βεκὴρ Μεδζιλισὴ Νεϊλ οὐλ-μεράμ.

Συγγράμματα Σουννιτῶν.

1) *Χαλὴλ-ἰδζάζ*.
2) *Κὲσφ-ἐνβάρ*.
3) *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ-ἔμμὲτ οὐλ-ἐρπαά*.

Chardin. Voyage en Perse, T. VI, p. 318—496.

Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ εὑρίσκονται λεπτομερῶς ἐκτεθειμένα τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα τῆς αἱρέσεως τῶν Σιϊτῶν, ἅτινα τηροῦνται μέχρι τῆς σήμερον μεταξὺ τῶν ἐν ταῖς ῥωσσικαῖς ὑπερκαυκασίαις ἐπαρχίαις ὀπαδῶν τῆς αἱρέσεως ταύτης. Ὁ Chardin ἠκολούθησε τὸ σύγγραμμα Τζαμῆ Ἀββασῆ, μεταφράσας αὐτὸ ἀκριβῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΤΑΧΑΡΕΤ—ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Μουρσὴδ οὐλ-ἐβὰμ σ. 2, 101. Τζαμῆ Ἀββασῆ σ. 84—Νεϊλ οὐλ-μεράμ σ. 11—36.—Πιστ-πὰπ σ. 9—48.—Κὲσφ-ἐνβὰρ σ. 1—35.—Χαλὴλ-ἰδζάζ σ. 1—46.—Ἰχτιλαφὰτ οὐλ-ἔϊμμὲτ οὐλ-ἐρπαά. σ. 1—22.

§. 1. *Ταχαρὲτ*, ὁ καθαρισμὸς εἶναι καθῆκον ὑποχρεωτικὸν διὰ πάντα Μουσουλμάνον εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένας περιπτώσεις. Τὸ Κοράνιον περιέχει τοὺς κυριωτέρους περὶ τούτου ὁρισμοὺς ἐν τῷ κεφαλαίῳ Ε'. *Ἡ τράπεζα*, ἐδ. 8 καὶ 9, καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ Δ'. *Αἱ γυναῖκες*, ἐδ. 46. Γίνεται δὲ ἄλλοτε μὲν πρὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ὡρισμένων θρησκευτικῶν πράξεων, καὶ ἄλλοτε μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀκαθάρτων πράξεων· οἷον:

1) Πρὸ τῆς προσευχῆς.
2) Κατὰ τὴν εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους μετάβασιν πρὸς προσκύνησιν.
3) Πρὸ τῆς ψαύσεως τοῦ Κορανίου.
4) Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας.
5) Μετὰ τὴν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν.
6) Παρὰ ταῖς γυναιξὶ, μετὰ τὰ ἔμμηνα καὶ μετὰ τὸν τοκετόν.
7) Μετὰ σπερματικὴν ῥεῦσιν.
8) Καὶ ἐν γένει μετὰ τὴν ἐπαφὴν πράγματος, ἀκαθάρτου θεωρουμένου, ἢ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν πράξεως θεωρουμένης ἐπίσης ἀκαθάρτου· *νεδζές*.

Ὁ καθαρισμὸς εἶναι τριῶν εἰδῶν, *βουζ*, *γκοὺσλ καὶ τεγεμοὺρ*, καὶ τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον εἶδος γίνεται δι' ὕδατος, τὸ δὲ τρίτον διὰ χώματος· δύνανται δὲ νὰ λάβωσι χώραν ἰδίᾳ ἕκαστον καὶ συνάμα.

Ὁ καθαρισμὸς *βουζ* εἶναι εἰδικῶς ἐν χρήσει:

1) Ἐν γένει πρὸ τῆς προσευχῆς, καὶ ἰδίως ὅταν τις προσεύχηται ἀμέσως μετὰ τὴν ἔγερσιν·—ὅταν ἐπανελθών τις εἰς ἑαυτὸν μετὰ λειποθυμίαν, μέθην ἢ οἱανδήποτε ἄλλην ὁμοίαν κατάστασιν, ἐν ᾗ τὸ λογικὸν ἦν τετεραγμένον μέλλῃ νὰ προσευχηθῇ·— μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν·— μετὰ τὰς φύσας, καὶ παρὰ ταῖς γυναιξὶν, ὅταν μετὰ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἐπανέρχωνται τὰ ἔμμηνα.

2) Κατὰ τὰς πρὸς προσκύνησιν τῶν ἱερῶν τόπων ὁδοιπορίας.
3) Ὅταν μέλλῃ τις νὰ ἅψῃ τοῦ Κορανίου.

Ὁ καθαρισμὸς *γκουσλ*, εἶναι ἐν χρήσει ἰδίως:
1) Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας.
2) Μετὰ τὴν καθ' ὕπνον ἀποσπερμάτισιν.
3) Μετὰ τὴν ἀπόλουσιν πτώματος.

Τὸν δὲ καθαρισμὸν *τεγεμοὺμ*, μεταχειρίζονται ἀποκλειστικῶς μόνον ἐν ἐλλείψει ὕδατος, καὶ τότε ἀναπληροῖ τὰ δύο ἄλλα εἴδη τοῦ καθαρισμοῦ.

Οἱ καθαρισμοὶ *βουζ* καὶ *γκουσλ* πρέπει νὰ λάβωσι χώραν συνάμα:
1) Παρὰ ταῖς γυναιξὶ, μετὰ τὴν ἑκάστοτε ἐμφάνισιν τῶν ἐμμήνων καὶ μετὰ τὸν τοκετόν.
2) Ὁσάκις ἔψαυσέ τις πτῶμα ἀνθρώπινον μὴ εἰσέτι ἀποπλυθὲν, ἢ ἀποψυχθέν.

Οἱ δὲ καθαρισμοὶ *τεγεμοὺμ* εἶναι ἐν χρήσει, ὁσάκις προκειμένου νὰ γίνῃ ὁ καθαρισμὸς *βουζ* καὶ *γκουσλ*, ἐλλείπῃ τὸ ἀπαιτούμενον πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ καθαρισμοῦ *βουζ*, ὕδωρ.

§ 2. Τρόπος τοῦ καθαρισμοῦ *βούζ*.— Τὸ Κοράνιον (κεφ. Ε, »ἐδ. 8) ἐπιτάττει τὸν καθαρισμὸν διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων: «Ὁσάκις »μέλλεις νὰ προσευχηθῇς, ὦ πιστέ! νίφθητι τὸ πρόσωπον καὶ τὰς »χεῖρας μέχρι τοῦ ἀγκῶνος καὶ σπόγγισον τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς »πόδας μέχρι τῶν ἀστραγάλων· μετὰ δὲ τὴν συνουσίαν λούσθητι »ὅλος.»

Οἱ Σῖται διαφωνοῦσιν ἐντελῶς πρὸς τοὺς Σουννίτας ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ παραγγέλματος τούτου. Οἱ πρῶτοι τηροῦντες αὐστηρῶς τὸ κείμενον τοῦ εἰρημένου ἐδαφίου, νίπτουσι τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας καὶ σπογγίζουσι τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας. Οἱ δὲ Σουννῖται ἀκολουθοῦσιν ὡς πρὸς τὸν καθαρισμὸν τὰς παραδόσεις καὶ τὸ *ἰδζαμάϊ*, καὶ ἐξηγοῦσιν ὡς ἑξῆς τὸ ἐδάφιον, «Νί»φθητι τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας μέχρι τοῦ ἀγκῶνος, καὶ τοὺς »πόδας μέχρι τῶν ἀστραγάλων, καὶ σπόγγισον (πρόστριψον) τὴν κεφαλήν.

§ 3. Κανόνες τηρητέοι κατὰ τὸν καθαρισμὸν *βούζ*.—Ἐνταῦθα πρέπει νὰ κάμωμεν τὴν γενικὴν παρατήρησιν ὅτι, οἱ ὑπὸ τοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου τιθέμενοι κανόνες, ὡς πρὸς τὸ *φουροὺ-ἐδδίν*, ἤτοι τὴν ἐξωτερικὴν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, εἰσὶ διαφόρου φύσεως, τουτέστιν ἢ εἶναι *βαδζίβ*, δηλ. ὑποχρεωτικοὶ, ἢ *σουννὲτ* δηλ. δυνητικοὶ, ἢ *μεκρούχ*, φευκτέοι, ἢ *σαβάπ*, ἀρεστοὶ ἰδιαζόντως, ἢ τέλος *χαράμ*, αὐστηρῶς ἀπηγορευμένοι. Ὅρα τὰ καθέκαστα κατωτέρω. Ἐνταῦθα θέλομεν ἐκθέσει μόνον τοὺς οὐσιώδεις κανόνας κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν Σιττῶν.

Οἱ οὐσιώδεις λοιπὸν κανόνες τοῦ καθαρισμοῦ *βουζ* εἰσὶν οἱ ἀκόλουθοι:

1) Τὸ ἔδαφος, ἡ οἰκία, ὁ τάπης καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ παραρτήματα τοῦ τόπου, ἔνθα ὁ καθαρισμὸς ἐκτελεῖται, πρέπει ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὕδωρ νὰ ἦναι νόμιμος ἰδιοκτησία τοῦ καθαριζομένου, καὶ ἑπομένως δὲν πρέπει νὰ ἦναι *μαγσοὺπ*, δηλ. ἀδίκως κεκτημένα.

2) Τὸ ὕδωρ πρέπει νὰ ἦναι καθαρὸν καὶ ἄμικτον· ἀπαγορεύεται δὲ παντὸς εἴδους ἄρωμα. (Ἴδε κατ. § 8 τὰ διάφορα εἴδη τῶν ὑδάτων).

3) Ὁ θέλων νὰ καθαρισθῇ ὀφείλει προηγουμένως ν' ἀποβάλῃ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν ἀπό τε τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων του. (Ἴδε ἐν τῇ αὐτῇ § τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἀκαθάρτων πραγμάτων 1—10).

4) Ὁ καθαρισμὸς πρέπει νὰ γίνηται μετὰ κατανύξεως καὶ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἦναί τις ἀρεστὸς εἰς τὸν Θεόν.

5) Ἡ πρᾶξις τοῦ καθαρισμοῦ πρέπει νὰ ἐκτελῆται κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κορανίου διαγεγραμμένην τάξιν, καὶ ἄνευ διακοπῆς.

6) Ἡ ἀπόλουσις πρέπει νὰ γίνῃ αὐτοπροσώπως καὶ οὐχὶ τῇ μεσολαβήσει ἑτέρου, ἐκτὸς ἐὰν ἦναι φυσικῶς ἀδύνατον.

Ἐκτὸς τῶν κανόνων τούτων ὑπάρχουσι καί τινες ἄλλοι, οἵτινες δὲν εἶναι ὑποχρεωτικοὶ, ἀλλὰ δυνητικοὶ, *σουννὲτ*, οἷον ἡ ἀπαγγελία διαφόρων εὐχῶν, ὁ καθαρισμὸς τοῦ στόματος, τῶν ὀδόντων κλπ.

Σημείωσις. Κατὰ τὸ βιβλίον *Τζαμῆ Ἀββασῆ*, ὑπάρχουσι διὰ τὸν καθαρισμὸν *βουζ* παρὰ τοῖς Σίτταις 21 κανόνες, *βαδζίβ*, ὑποχρεωτικοὶ, 20, δυνητικοὶ, *σουννὲτ*, καὶ 9 *μεκρούχ*, φευκτέοι.

§ 4. Ὁ καθαρισμὸς *γκουσλ*, εἶναι δύο εἰδῶν:

1) *Γκουσλ τερτὴπ*, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ ὕδωρ χυνόμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀποπλύνει τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λαιμὸν μέχρι τῶν ὤμων. Ἔπειτα χυνόμενον ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τὸ πρῶτον καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κατόπιν καταρρέει δι' ὅλου τοῦ σώματος.

2) *Γκουσλ ἰρτιμὰς*, δι' οὗ βυθίζεται ἐντελῶς τὸ σῶμα ἐντὸς τοῦ ὕδατος, εἰς τρόπον ὥστε μόνον ἡ κεφαλὴ μένει ἐκτὸς αὐτοῦ.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἑτέρου τῶν δύο τούτων τρόπων εἶναι δυνητική· οἱ δὲ τηρητέοι κανόνες εἶναι οἱ αὐτοὶ ὡς ἀνωτέρω ἐκτεθέντες ὡς πρὸς τὸν καθαρισμὸν *βούζ*. Μόνον τὸ *γκουσλ ἰρτιμὰς* ἀπαγορεύεται ἐν καιρῷ τῶν ὑποχρεωτικῶν νηστειῶν, καὶ κατὰ τὴν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους προσκύνησιν.

Σημείωσις. Κατὰ τὸ σύγγραμμα *Τζαμῆ Ἀββασῆ* ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς Σίτταις διὰ τὸ γκουσλ δεκαεπτὰ κανόνες ὑποχρεωτικοὶ καὶ δεκαπέντε δυνητικοί.

§ 5. Ὁ καθαρισμὸς *τεγεμοὺμ*, γίνεται προστριβομένων διὰ

χώματος τοῦ μετώπου μέχρι τῆς ῥινὸς, καὶ ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Οἱ κυριώτεροι περὶ τούτου κανόνες εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς διὰ τὰ δύο ἄλλα εἴδη καθαρισμοῦ, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι ὡς πρὸς τὸν δεύτερον κανόνα ἐν τῷ καθαρισμῷ *τεγεμούν*, ἡ γῆ πρέπει νὰ ἦναι καθαρὰ, ἄνευ μεσολαβήσεως ὑφάσματος καὶ ἀμιγὴς χαλίκων, συντριμμάτων, κεράμων, μαρμάρου ἢ ξύλου.

Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ καθαρισμοῦ δὲν εἶναι συγχωρημένος εἰμὴ ἐν ἐλλείψει ὕδατος, ἢ ὅταν πληγή τις ἐμποδίζῃ τὴν ἀπόλουσιν.

Σημείωσις. Κατὰ τὸ βιβλίον *Τζαμῆ Ἀββασῆ*, ὑπάρχουσι διὰ τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ καθαρισμοῦ δώδεκα ὑποχρεωτικοὶ κανόνες, ἑπτὰ δυνητικοὶ καὶ δύο φευκτέοι.

§ 6. Ὑπάρχουσι προσέτι καὶ ἄλλα εἴδη καθαρισμοῦ, οἷον ὁ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν, καὶ μετὰ τὴν ἀπόλουσιν νεκροῦ.

Διὰ τοῦ πρώτου, τὰ μέλη, δι' ὧν ἡ ἀνάγκη ἐξεπληρώθη, πρέπει ν' ἀποπλυθῶσι διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ δι' ὕδατος ἀμίκτου ἄλλης οὐσίας, τρίς. Τούτου δὲ μόνον γενομένου, συγχωρεῖται ἡ δι' ἄλλου οἱουδήποτε ὕδατος ἀπόλουσις, καὶ ἡ δι' ἀρωματικῶν οὐσιῶν ἐπαλειφή.

Ὑποχρεωτικοὶ, *βαδζὴβ*, κανόνες εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Νὰ καλύπτωνται τὰ ἐκπληροῦντα τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος μέλη, καθόλου τὸ διάστημα αὐτῆς, καθὼς καὶ τὰ περιττώματα.

2) Νὰ λαμβάνηται τοποθέτησις τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ ἦ ἐστραμμένον τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ *κιπλὲ* (1) μήτε πρὸς τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην ἢ τοὺς κυριωτέρους ἀστερισμούς.

Οἱ κανόνες οὗτοί εἰσιν ὑποχρεωτικοὶ ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας.

Σημείωσις ά.) Κατὰ τὸ αὐτὸ σύγγραμμα *Τζαμῆ Ἀββασῆ*, ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα τρεῖς ὑποχρεωτικοὶ κανόνες, πέντε δυνητικοὶ, ὀκτὼ φευκτέοι, καὶ πέντε ἀρεστοί.

Σημείωσις β'.) Ὑπάρχουσι πράξεις, αἵτινες ἄλλως ἐξασκοῦνται ἐν τῷ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν καθαρισμῷ, *ταχαρὲτ χορὲ*, καὶ ἄλλως ἐν τῷ πρὸ τῆς προσευχῆς *ταχαρὲτ ναμάζ*. Π. χ. ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ τὸ μὲν ἀγγεῖον πρέπει νὰ ληφθῇ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, τὸ δὲ ὕδωρ νὰ χυθῇ ἐν τῇ δεξιᾷ· ἐν δὲ τῷ πρώτῳ καθαρισμῷ, πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ἐναντίον, ἤτοι τὸ ἀγγεῖον νὰ ληφθῇ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, τὸ δὲ ὕδωρ νὰ χυθῇ ἐν τῇ ἀριστερᾷ. Προσέτι εἰσερχόμενός τις εἰς τὴν χρείαν πρέπει νὰ θέσῃ πρῶτον τὸν ἀριστερὸν πόδα, ἐξερχόμενος δὲ τὸν δεξιόν· καὶ ἀπεναντίας, εἰσερχόμενός τις ἐν τῷ Τσαμίῳ πρέπει νὰ εἰσέλθῃ διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς πρώτου, καὶ νὰ ἐξέλθῃ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ.

(1) Περὶ τοῦ Κιπλὲ ὅρα τὸ κεφ. Β. περὶ προσευχῆς, § 2 ἀριθ. 6.

§ 7. Ὁ καθαρισμὸς τοῦ νεκροῦ, *γκοὺσ.λ μεϊγήτ*. Ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τηρητέον τὰ ἑξῆς:

Α'. Τὰ κατὰ τὴν ἀγωνίαν τοῦ θνήσκοντος πραττόμενα.

Ὁ ψυχορραγῶν πρέπει νὰ τίθηται ὕπτιος, ἐστραμμένον ἔχων τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ *κιπλέ*. Τῷ ἀναγινώσκονται τὰ οὐσιωδέστερα ἄρθρα τῆς πίστεως τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, καὶ τὰ κεφ. ΛΣΤ. *Ἰάς*, (1) καὶ ΛΖ. *Ἐσ-σαφὰτ* (αἱ τάξεις), τὰ ὁποῖα ἐφ' ὅσον τῷ ἦναι δυνατὸν ὀφείλει νὰ ἐπαναλάβῃ. Μετὰ δὲ τὴν ἐκπνοὴν κλείουσι τοὺς ὀφθαλμούς του, καλύπτουσι τὴν κεφαλήν του διὰ μακροῦ ἐπιδέσμου ὑφάσματος, διερχομένου διὰ τοῦ πώγωνος, ἐκτείνουσι τοὺς βραχίονας κατὰ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, καὶ καλύπτουσι τὸ λείψανον δι' ὑφάσματος καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη· κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῆς νυκτὸς τίθενται πέριξ αὐτοῦ λαμπάδες ἀνημμέναι, φυλάσσοντός τινος μέχρι τῆς ταφῆς.

Β'. Ἀπόλουσις τοῦ λειψάνου.

Ὁ καθαρισμὸς *γκοὺσ.λ*, γίνεται διὰ τοῦ ὕδατος, μὴ ὑπάρχοντος ὅμως τοιούτου ἱκανοῦ ἢ διόλου, μεταχειρίζονται τὸν διὰ τοῦ χώματος καθαρισμὸν *τεγεμούν*. Ὁ *γασσὰ.λ*, δηλ. ὁ ἐπιφορτισθεὶς τὴν ἀπόλουσιν πρέπει νὰ τεθῇ δεξιᾷ τοῦ νεκροῦ, καὶ πρὶν ἀρχίσῃ τοῦ ἔργου, σχίζει τὸ καλύπτον τὸν νεκρὸν ὑποκάμισον, διαθείσης ὑπὸ τῶν κληρονόμων τῆς πρὸς τοῦτο ἀδείας, καὶ ἀπορρίπτει μακρὰν τὰ ῥάκη. Τούτου γενομένου, ὁ καθαριστὴς *γασσὰ.λ* ἀφαιρεῖ τὰς ἐσωτερικῶς ὑπαρχούσας ἐπὶ τοῦ σώματος ἀκαθαρσίας, κατὰ τοὺς ἐν τῷ 6 § κανόνας, καὶ εἶτα προβαίνει εἰς τὸν καθαρισμὸν *γκούσ.λ*.

Οἱ κατὰ τὴν ἀπόλουσιν τοῦ νεκροῦ τηρούμενοι κανόνες εἰσὶν οἱ ἑξῆς:

1) Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πρέπει νὰ ἦναι ἐστραμμένον πρὸς τὸ *κιπλέ*.

2) Τὸ μὲν λείψανον ἀνδρὸς πρέπει ν' ἀποπλυθῇ ὑπὸ ἀνδρὸς, τὸ δὲ γυναικὸς, ὑπὸ γυναικός. Τὸ ἐναντίον μόνον μεταξὺ συζύγων δύναται νὰ συμβῇ.

3) Τὰ ἀπὸ τῶν γονάτων μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ μέρη, *ἀβρὲτ*, πρέπει νὰ μένωσι διαρκῶς κεκαλυμμένα.

(1) Σ. Μ. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐπιγράφεται οὕτως, ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρώτου ἐδαφίου ὑπαρχόντων δύο γραμμάτων, ὧν ἡ ἔννοια εἶναι ἀσαφής· ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ δὲ ὠνομάσθη καρδία τοῦ Κορανίου. (ὅρ. Μεταφ. Καζιμίρσκη).

4) Ἡ ἀπόλουσις δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἐν ὑπαίθρῳ.

5) Κατὰ δὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας ταύτης, ἥτις πρέπει νὰ γίνηται ἐν κατανύξει, ἀπαιτεῖται ἡ ἀπαγγελία εὐχῶν τινων.

Σημείωσις. Κατὰ τὸ βιβλίον *Τζαμῆ Ἀββασῆ* ὑπάρχουσιν ἐν ταῦθα δώδεκα κανόνες ὑποχρεωτικοί, πέντε δυνητικοί, ἓξ φευκτέοι, καὶ δύο ἀπηγορευμένοι.

Γ.) Κανόνες καὶ ἔθιμα περὶ τὴν ταφήν, *δέφν.*

Γενομένης τῆς ἀπολούσεως, ἀλείφονται διὰ καφορᾶς μέρη τινὰ τοῦ σώματος, ἅπερ ἔπειτα περιβάλλονται ἁπλοῦν καὶ ἄνευ στολισμοῦ λευκὸν χιτῶνα βαμβακερόν. Εὐχή τις ἀπαγγέλλεται ἐπὶ τοῦ λειψάνου, τὸ ὁποῖον εἶτα μεταφέρεται εἰς τὸν πρὸς ταφὴν τόπον. Οὐδεὶς δὲ δύναται, οὔτε κατὰ τὴν ἐκ τῆς οἰκίας ἔξοδον, οὔτε καθ' ὁδὸν νὰ προπορεύηται τοῦ λειψάνου, ἀλλὰ πάντες οἱ παρακολουθοῦντες ὀφείλουσι νὰ ἴσανται εἴτε ὀπίσω, εἴτε εἰς τὰ πλευρὰ αὐτοῦ. Πᾶς Μουσουλμάνος ἀπαντῶν τὴν ἐκφορὰν ὑποχρεοῦται ν' ἀπαγγείλῃ προσευχήν τινα ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ τεθνεῶτος. Οἱ εὐλαβεῖς μάλιστα θεωροῦσι καθῆκον νὰ συνοδεύσωσι, ἔστω καὶ ἐπί τινας μόνον στιγμὰς, τὸν νεκρὸν κατὰ μίμησιν τοῦ Προφήτου, ὅστις συνείθιζε νὰ πράττῃ οὕτως. Πρὶν καταβιβάσωσι τὸν νεκρὸν ἐν τῷ τάφῳ, πρέπει νὰ σταθῶσι τρὶς εἰς ἀπόστασιν ὀκτὼ βημάτων ἀπὸ τοῦ τάφου, καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς καταβιβάσεως πρέπει νὰ τὸν ἀνυψώσωσιν ἅπαξ πρὸς τὰ ἄνω.

Ὁ τάφος πρέπει νὰ ἦναι βαθὺς τοὐλάχιστον ὅσον τὸ ἀνάστημα τοῦ νεκροθάπτου, πρὸς ἀποφυγὴν ὄδρεως τοῦ σώματος καὶ βορᾶς.

Τὸ δ' ἔδαφος πρέπει ν' ἀνήκῃ εἰς τὸ δημόσιον ἢ νὰ ἦναι νόμιμος ἰδιοκτησία ἰδιώτου, ὅστις ἔδωκε προηγουμένως τὴν πρὸς ταφὴν συγκατάθεσίν του. Τὸ σῶμα τίθεται ἐν τῷ τάφῳ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, ἔχον τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὸ *κιπλέ*· ἀφαιρεῖται ὁ χιτὼν καὶ ἀποκαλύπτεται τὸ πρόσωπον καὶ ἡ κεφαλὴ ἀπὸ τὸ καλύπτον αὐτὴν ὕφασμα, καὶ τέλος ἀπαγγέλλεται ἡ τελευταία εὐχὴ καὶ κλείεται ὁ τάφος.

Γενομένης τῆς ταφῆς, ἔθος ἐπικρατεῖ νὰ ἐπισκέπτωνται τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος πρὸς παρηγορίαν· κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας, οἱ συγγενεῖς τρέφονται ὑπὸ τῶν φίλων, ἀνοίκειον δὲ εἶναι οἱ φίλοι νὰ συνέρχωνται παρὰ τοῖς συγγενεῦσι, ἵνα φάγωσι παρ' αὐτοῖς ἢ ὁπωσδήποτε νὰ εὐθυμήσωσι.

§ 8. Πράγματα καθαρὰ καὶ ἀκάθαρτα.

Ἐνδεκά εἰσι τὰ καθαρτικὰ πράγματα, *μουτεχιράτ.*

1) Τὸ ὕδωρ, ὅπερ περσιστὶ ὀνομάζεται *ἄπι* καὶ ἀραβιστὶ *μοὶ*, εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν καθαρτικὸν μέσον· καὶ εἴτε εἶναι καθαρὸν, ὡς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ, τὸ ποτάμιον, τὸ πηγαῖον, τὸ ὄμβριον, τὸ χιονῶδες, τὸ τελματιαῖον καὶ τὸ ἑλῶδες, εἴτε μεμιγμένον μὲ ἀρώματα ἢ μὲ χυμοὺς ἀνθέων ἢ καρπῶν κλπ.

Τὸ καθαρὸν ὕδωρ εἶναι ῥέον *ἄπι-τζαρὶ* ἢ λιμνάζον *ἄπι-ἰστααδέ.*

2) Ἡ γῆ *ζεμὴν*, ἡ εἰς τὸν καθαρισμὸν τεγεμοὺν χρησιμεύουσα.

3) Ὁ ἥλιος *ἀφτὰπ*, ὅστις διὰ τῶν ἀκτίνων του καθαρίζει τοὺς ἀκαθάρτους τόπους καὶ ἀποξηραίνει διὰ τῆς θερμότητός του τὰς ἀκαθαρσίας, ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων π. χ. καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

4) Τὸ πῦρ *ἀτὲσ*, ὅπερ μετασχηματίζον ἀντικείμενόν τι τὸ καθαρίζει· οὕτω θεωρεῖται κεκαθαρισμένον πᾶν ὅ,τι μετεβλήθη εἰς ἄνθρακα ἢ τέφραν.

5) Ἡ μετασχηματίσις *ἰστιχαλέ.* Ὅταν ἀκάθαρτόν τι πρᾶγμα δι' ἑτέρου καθαροῦ μετεσχηματίσθη, θεωρεῖται καθαρισθέν· κύων π. χ. πεσὼν ἐντὸς ἁλμυροῦ ὕδατος καὶ ἀπολιθωθείς, θεωρεῖται κεκαθαρισμένον πρᾶγμα.

6) Ἡ μεταβολὴ τοῦ τόπου, *ἰντικάλ.* Ἂν καὶ τὸ αἷμα λ. χ. εἶναι πρᾶγμα ἀκάθαρτον, τὸ ἀπορροφῆσαν αὐτὸ ζωΰφιον δὲν καθίσταται διὰ τοῦτο ἐπίσης ἀκάθαρτον.

7) Ἡ ἐπελθοῦσα εἰς τὰς ἰδιότητος τοῦ πράγματος τροποποίησις *ἰνκιλιάπ*· ὁ οἶνος π. χ. ὅστις εἶναι πρᾶγμα ἀκάθαρτον καθαρίζεται ἅμα μεταβληθῇ εἰς ὄξος.

8) Ἡ ἐξάτμισις, *νέξ*· ὁ οἶνος π. χ. ὅστις δι' ἀναβρασμοῦ μετεβλήθη εἰς πυκνὸν χυμὸν τῆς σταφυλῆς.

9) Ἡ παραδοχὴ τοῦ ἰσλαμισμοῦ καθαρίζει τὸν ἄπιστον.

10) Τὸ ἀόρατον, *ζεβάλι-ἄϊρ*, ὡς ὅταν ἀκάθαρτον πρᾶγμα ἀφανίζηται ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ὀφθαλμὸς δὲν δύναται νὰ τὸ διακρίνῃ.

11) Ἡ προστριβὴ, *μέσχι βὲ ταχὴρ*, ὅταν ἀκαθαρσία τις διὰ τῆς προστριβῆς καθαροῦ πράγματος ἀφανίζεται.

Ἀπ' ἐναντίας δὲ τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα εἶναι ἀκάθαρτα καὶ μεταδίδουσι τὴν ἀκαθαρσίαν *ναζασάτ*:

1) καὶ 2) *Βέβλου-γαγιέτ*, πᾶσα ἔκκρισις τοῦ σώματος, ἐκτὸς τῆς τῶν πτηνῶν, τῶν ζωϋφίων καὶ πάντων τῶν ζώων, ὧν ἡ σὰρξ συγχωρεῖται ὡς τροφή.

3) *Χοὺν*, τὸ αἷμα παντὸς ζώου, ἐκτὸς τοῦ τῶν ἐντόμων καὶ τοῦ ἐν τῇ σαρκὶ καὶ τοῖς ὀστέοις τῶν εἰς τροφὴν χρησίμων ζώων ὑπάρχοντος.

4) *Μανὶ*, τὸ ἐκκριθὲν σπέρμα.

5) *Σὲκ*, ὁ κύων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁ θαλάσσιος (φώκη).

6) *Χὸκ*, ὗς ἢ χοῖρος.

7) *Κἀφὴρ*, πᾶς ἄπιστος ἐν γένει εἴτε ὑπήκοος Μουσουλμάνος,

εἴτε μὴ τοιοῦτος, εἴτε ἐκπληροῖ τὰ ἐν ἄλλῃ θρησκείᾳ καθήκοντά του εἴτε ὄχι.

Οἱ *Ἐχλι-κιτὰπ* δηλ. οἱ πρεσβεύοντες θρησκευτικὸν δόγμα, ὡς οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, θεωροῦνται παρά τινων θεολόγων Μουσουλμάνων ὄχι ἀκάθαρτοι ἢ ἄπιστοι, ἀλλ' ἁπλῶς πεπλανημένοι.

8) *Μποζὰ*, πᾶν μεθυστικὸν ποτὸν, ὡς τὸ οἰνόπνευμα, ὁ ζύθος, τὸ ὑδρόμελι· δὲν ὑπάρχει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὰς στερεὰς μεθυστικὰς οὐσίας, οἷον τὸ ὄπιον, τὸν σπόρον τοῦ μήκωνος.

9) *Σιρούπ*, ὁ οἶνος, δηλ. ὁ ρευστὸς χυμὸς τῶν σταφυλῶν.

10) *Μουρδὰρ*, τὸ ἀνθρώπινον ὡς καὶ παντὸς ζώου πτῶμα.

§ 9. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀνήκουσι καὶ οἱ κανόνες οἱ ἀφορῶντες τὸν καθαρισμὸν σωμάτων, ἅτινα κατὰ μέρος μόνον ἐγένοντο ἀκάθαρτα, οἷον ὅταν σῶμα ἀκάθαρτον ἐρρίφθη ἐντὸς ἀγγείου, περιέχοντος οὐσίαν καθαράν, ἢ ὅταν ζῶον ἀκάθαρτον ἐποτίσθη ἐντὸς δοχείου, ἢ ὅταν τὰ ἐνδύματα ἐκηλιδώθησαν δι' ἀκαθάρτου πράγματος εἴς τινα μέρη. Ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει, ἐὰν ἡ ἐν τῷ ἀγγείῳ ὑπάρχουσα οὐσία εἶναι στερεὰ, πρέπει ν' ἀφαιρεθῇ τὸ μέρος ὅπερ ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ ἀκάθαρτον σῶμα· ὅταν δὲ ἡ οὐσία ἦναι ρευστὴ, καθίσταται ἐν ὅλῳ ἀκάθαρτος, καὶ τότε πρέπει νὰ καθαρισθῇ τὸ ἀγγεῖον ἐν πρώτοις διὰ χώματος, εἶτα δὶς δι' ὕδατος. Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ περιπτώσει ὄχι μόνον τὸ κηλιδωθὲν μέρος πρέπει νὰ πλυθῇ δι' ὕδατος καὶ νὰ τριφθῇ, ἀλλὰ καὶ προσέτι ὅλα τὰ πέριξ μέρη. ἅτινα πρέπει νὰ προστριφθῶσι διὰ τῆς χειρὸς καὶ νὰ ῥαντισθῶσι δι' ὕδατος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΣΕΛΑΤ ΑΡΑΒΙΣΤΙ ΚΑΙ ΝΑΜΑΖ ΠΕΡΣΙΣΤΙ, Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ.

ΠΗΓΑΙ.

Ὅλον τὸ βιβλίον *Μουρσὶδ οὐλ-ἐβάμ.*— *Τζαμῆ Ἀββασῆ*, σ. 84—209.— *Νεὶλ οὐλ-μεράμ*, Α, σ. 36—69.—*Πιστ-πὰπ*, σ. 53 —104.—*Κέσφ-ἐνβάρ*, σ. 35—116.—*Ἰχτιλαφὰτ οὐλ-ἔϊμμετ*, σ. 22—61.— *Χαλὶλ-ἰδζάζ*, σ. 46—98.— Καὶ τὸ Κοράνιον: Κεφ Β. Γ. Ζ. ΙΑ. ΚΓ. ΚΘ. Ν. καὶ Κ.

§ 1. Ἡ προσευχὴ εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα τῶν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν ἀναγομένων πράξεων, διότι δι' αὐτῆς προσεγγίζουσα ἡ ψυχὴ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ ἁγνίζεται.

Οἱ περὶ τοῦ τρόπου τῆς προσευχῆς κανόνες διαφέρουσι μεταξύ των, καθόσον ἀφορῶσι τοὺς πρὸ αὐτῆς τηρουμένους, *μουκαδδιμάτι ναμὰζ*, καὶ τοὺς διαρκούσης αὐτῆς, *μουκαρεράτι ναμάζ*. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ὀνομάζονται περιληπτικῶς ἐν τῇ νομοθεσίᾳ *τὸς βὲ μὲκ καὶ κὲρ τὲρς*, λέξεις, αἵτινες αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς δὲν ἔχουσιν ἔννοιαν, ἀλλ' ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν πρώτων ἀλφαβητικῶν στοιχείων ἢ συλλαβῶν τῶν κυριωτέρων περὶ προσευχῆς παραγγελμάτων, ἰδίως δὲ ὡς πρὸς τὸ *μουκαδδιμάτι ναμὰζ*, ἐκ τῶν λέξεων *τιχαρὲτ, ἰζολὲ, σέτρι-ἀβρὲτ, βακτ, μεκιὰν, κιπλὲ*, καὶ ὡς πρὸς τὸ *μουκαρεράτι ναμάζ*, ἐκ τῶν λέξεων *κιγιὰμ, κιγιὲτ, τεκβὶρ οὐλ-ἀχράμ, ῥουκιοῦ* καὶ *σουδζούδ*.

§ 2. Πρὸ τῆς προσευχῆς ἀπαιτεῖται:

α'.) Νὰ καθαρισθῇ τις· *τεχαρέτ*.

β'.) Ν' ἀπομακρύνῃ πᾶν ἀκάθαρτον πρᾶγμα, *ἰζολετ-νεδζασάτ*. Ἡ τήρησις τῶν παραγγελμάτων τούτων ἐπιβάλλεται αὐστηρῶς, καὶ ἡ ἐλαχίστη ἔλλειψις περὶ αὐτὰ καθιστᾷ τὴν προσευχὴν ἀνωφελῆ *μπατὶλ* ἢ μάλιστα *χαράμ* ἐναντίον τοῦ νόμου.

Περὶ μὲν τοῦ *τεχαρὲτ* ἐγένετο ἀμέσως ἀνωτέρω λόγος· διὰ δὲ τοῦ *ἰζολετ νεδζασὰτ* ἐννοεῖται ἡ ἀφαίρεσις πάσης ἀκαθαρσίας διὰ τῶν καθαρτικῶν μέσων, ἢ διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἀκαθάρτων ἀντικειμένων περὶ ὧν ἐν τῷ § 8 τοῦ ἀνωτέρω κεφαλαίου ἐγένετο λόγος *μουτεχιράτ*.

γ'.) Νὰ ἦναί τις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προσευχῆς ἐνδεδυμένος διὰ τῶν ἀναγκαίων ἐνδυμάτων, *σέτρι-ἀβρέτ*· καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ἀρκεῖ νὰ ἔχωσι κεκαλυμμένα τὰ κρύφια μέρη (*ἀβρὲτ*), αἱ γυναῖκες ὅμως πρέπει νὰ ὦσιν ἐντελῶς ἐνδεδυμέναι, ἐκτὸς τοῦ προσώπου, τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν μέχρι τῶν ἀστραγάλων, ἅτινα δύνανται νὰ μένωσι γυμνά.

Τὰ ἐνδύματα πρέπει νὰ ἔχωσι τὰς ἑξῆς ἰδιότητας:

1) Νὰ ἦναι νόμιμος ἰδιοκτησία τοῦ μέλλοντος νὰ προσευχηθῇ.

2) Νὰ μὴ ἔχωσιν οὐδεμίαν ἀκαθαρσίαν.

3) Νὰ μὴ σύγκηνται ἐκ δερμάτων ἢ τριχῶν ζώων, θεωρουμένων ἀκαθάρτων.

4) Νὰ μὴ ἦναι κατεσκευασμένα καθαρῶς ἐκ μετάξης· καὶ

5) Νὰ μὴ ἔχωσιν ἰδιάζοντά τινα στολισμόν. Δὲν ἐπιτρέπεται προσέτι νὰ φέρῃ τις κατὰ τὴν προσευχὴν στολισμοὺς ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου ἢ πολυτίμων λίθων.

δ'.) Αἱ προσευχαὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον καθ' ὃν λαμβάνουσι χώραν, *βάκτ-ναμὰζ* εἰσὶ καθημεριναὶ *γεβμιγιέ*, ἢ ἑκτακτοι *γκεϊρέχ* (1).

Ὡς πρὸς τὰς ἡμερησίας προσευχάς, αἵτινές εἰσι πέντε τὸν ἀριθμὸν, διακρίνουν δύο περιόδους *εὐδὰ* καὶ *καζά*. Ἡ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἡμέρας ἀπαγγελία τῶν προσευχῶν ἔχει μεγάλην ἀξίαν, ὡς ἀκριβὴς ἐκτέλεσις τῶν γραπτῶν νόμων. Τούτου ἕνεκα ἡ πρώτη περίοδος ὀνομάζεται *φαζιλέτ*, ἡ προτίμησις, ἡ μεγαλοπρέπεια.

Ἡ δευτέρα περίοδος ὀνομάζεται *βάκτ-ἀχήρ*. Ἡ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀπαγγελία τῶν προσευχῶν εἶναι ἐπίσης θεάρεστος, ὡς καὶ αἱ τῆς πρώτης περιόδου, ὅταν ὁ πιστὸς ἕνεκα τῶν ἀσχολιῶν του ἢ φυσικῶν ἐμποδίων ἐκωλύθη παρὰ τὴν θέλησίν του νὰ προσευχηθῇ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον.

Αἱ πέντε καθημεριναὶ προσευχαί εἰσιν:

1) *Ναμὰζ ζὰχρ*, ἡ μεσημβρινὴ προσευχή.

2) *Ναμὰζ ἄσρ*, ἡ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἀποκρύψεώς του.

3) *Ναμὰζ Μαγρὶπ*, ἡ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου προσευχὴ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου.

4) *Ναμὰζ ἰσὰ*, ἡ κατὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ.

5) *Ναμὰζ σουβχ*, ἡ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ κατ' αὐτήν.

Ἐκτὸς τῶν προσευχῶν τούτων ὑπάρχουσι προσέτι αἱ ἑξῆς:

1) *Ναμὰζ τζουμὰ*, ἡ κατὰ τὴν παρασκευὴν προσευχή.

Ἡ προσευχὴ αὕτη ἀπαγγέλλεται, κατὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς παρασκευῆς, συνερχομένων πολλῶν πιστῶν, *τζεμαὰτ*, εἰς τὸ κυριώτερον τέμενος (*τζαμίον*) τῆς πόλεως, ὑπό τινος ἱερέως ὀνομαζομένου *ἰμὰμ τζουμὰ* ἢ *μπισναμάζ*. Ἔργον τοῦ ἱερέως τούτου εἶναι ν' ἀρχίσῃ ἐνώπιον τῶν ἐν τῷ τεμένει συνηθροισμένων πιστῶν τὰς κατὰ τὴν παρασκευὴν προσευχάς, τὰς ὁποίας οὗτοι ἔπειτα τελειώνουσιν.

Ἡ τοῦ *Ἰμὰμ τζουμὰ* ἐκλογὴ ἀνήκει εἰς τὴν ἀνωτάτην πνευματικὴν ἀρχήν, τὸν *Ἰμάμην*, ὅστις ἐνύει ἐν ἑαυτῷ τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐν ἐλλείψει ἰμάμη, εἰς τὸν σουλτάνον, ὅτι. εἰς τὸν ἡγεμόνα τοῦ τόπου, ἢ εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ. Κατὰ τὸ βιβλίον τοῦ *Καθῆ Χάν*, ὁ σουλτάνος πρέπει νὰ ἦναι Μουσουλμάνος καὶ χρηστῶν ἠθῶν· κατ' ἄλλους δὲ συγγραφεῖς ὁ διορισμὸς τοῦ *Ἰμὰμ τζουμὰ* ἀνήκει πάντοτε εἰς τὸν σουλτάνον, καίτοι μὴ προσβεύοντα τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν. Ἐὰν δὲ ὁ διορισμὸς τοῦ *Ἰμὰμ τζουμὰ* δὲν ἦναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου,

(1) Τὰ περὶ τούτου ἐκτίθενται κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν Σιττῶν.

τὸν ἐκλέγει ὁ λαὸς (*τζεμαὰτ*), κατὰ βούλησιν, καὶ τότε ἡ προσευχὴ τῆς παρασκευῆς εἶναι νόμιμος, καίτοι μὴ ἐπικυρωθείσης κατόπιν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῆς ἐκλογῆς ταύτης.

Ὁ *ἰμὰμ τζουμὰ* πρέπει νὰ ἦναι ἀνὴρ ἐλευθέρας γεννήσεως, ἐνήλιξ, νὰ ἔχῃ ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν τῶν διανοητικῶν του δυνάμεων, καὶ νὰ ἦναι ἱκανὸς ν' ἀπαγγείλῃ ἀκριβῶς καὶ καθαρῶς τὰς διαγεγραμμένας εὐχάς. Αἱ γνῶμαί εἰσι διῃρημέναι ὡς πρὸς τὸ ζήτημα, ἐὰν πρέπῃ νὰ ἦναι χρηστῶν ἠθῶν· προτιμᾶται ὅμως ἡ γνώμη, καθ' ἣν ὁ *Ἰμὰμ τζουμὰ* πρέπει νὰ ἦναι ἰδιαζόντως εὐσεβὴς καὶ διαγωγῆς ἀμέμπτου. Παρὰ τοῖς Σίτταις τὰ προσόντα ταῦτα αὐστηρῶς ἀπαιτοῦνται. Ἐν τούτοις ὁ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου γενόμενος διορισμὸς προσώπου ἀναξίου πρὸς ἐκπλήρωσιν τοιαύτης λειτουργίας, ἐπειδὴ αὕτη συνίσταται μόνον εἰς τὴν κατὰ τὴν παρασκευὴν ἀπαγγελίαν τῶν εὐχῶν, ἐπιβάλλει εἰς ἕκαστον μουσουλμάνον τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν διορισθέντα ὡς *Ἰμὰμ τζουμὰ*, καὶ νὰ παραδεχθῇ ὡς κατὰ πάντα νομίμους τὰς παρ' αὐτοῦ ἀπαγγελλομένας εὐχάς. (ὅρα τὸ βιβλ. *τζομῆ οὺρ ρουμοὺζ* τοῦ *Ἀμποῦ Χανιφᾶ* ἐν τῷ περὶ προσευχῆς κεφαλαίῳ, ὡς καὶ τὸ βιβλίον *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ-ἐρπαὰ* σελ. 54.)

2) *Ναμὰζ ἐϊδεὶν*, αἱ κατὰ τὰς δύο ἑορτασίμους ἡμέρας προσευχαί· ἤτοι τὸ πάσχα, (*ἀραβιστὶ ἐϊδὶ ζουχὰ* καὶ *περσιστὶ ἐϊδὶ κουρβὰν*,) ὅπερ συμπίπτει τὴν δεκάτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς *Ζιλχιδζέ*, καὶ τὴν μετὰ τὰς νηστείας τοῦ ραμαζανίου ἀμέσως ἑπομένην ἡμέραν, *ἐϊδὶ φίτρ*, ἥτις εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς *Σεβάλ*.

3) *Ναμὰζ ἀγιὲτ*, αἱ ἐν γενικοῖς δυσχήμασιν ἀπαγγελλόμεναι εὐχαί, οἷον ἐν καιρῷ σεισμῶν, καταιγίδος, τρικυμίας, καταβυθίσεως κτλ.

4) *Ναμὰζ ἐμβὰτ* ἢ *τζεναζὲ*, αἱ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, πρὸ τῆς ἐν τῷ κοιμητηρίῳ ταφῆς, ἀπαγγελλόμεναι.

5) *Ναμὰζ ταβὴφ*, αἱ κατὰ τὴν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ὁδοιπορίαν εὐχαί.

6) *Ναμὰζ νεδζὲρ*, αἱ πρὸς ἐπιτυχίαν ἐπιθυμιῶν ἀντιλήψεως ἢ βοηθείας κλπ. εὐχαί.

ε'.) Ὁ πρὸς προσευχὴν τόπος *μεκιὰμ ναμὰζ* πρέπει ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του νὰ ἦναι καθαρὸς, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ὡρισμένος· παρὰ πάντα ἄλλον πρέπει νὰ προτιμᾶται ὁ εἰδικῶς πρὸς προσευχὴν προσδιωρισμένος τόπος, οἷον τὰ τεμένη, οἱ ἀδέσποτοι τόποι, ὡς ἡ ἔρημος ἢ ἡ ἀκαλλιέργητος γῆ. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐπὶ ξένης ἰδιοκτησίας ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ κυρίου προσευχή.

Ὁ τόπος τῆς προσευχῆς πρέπει νὰ ἦναι καθαρὸς, καὶ πρὸ πάντων ἡ θέσις ἣν θέλει προσψαύσει διὰ τῆς γονυκλισίας τὸ μέτω-

πον, (1) καὶ νὰ λαμβάνηται πρόνοια, ὥστε τὸ μέτωπον νὰ μὴ ψαύῃ εἰμὴ τὴν γῆν, ἢ ἀντικείμενα εἰδικῶς καθιερωμένα.

Ἐπιτρέπεται νὰ προσεύχωνται γυναῖκές τε καὶ ἄνδρες ἐν κοινῷ τόπῳ, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἵστανται αἱ γυναῖκες κεχωρισμέναι καὶ ὄπισθεν τῶν ἀνδρῶν. Ἀπαγορεύεται ν' ἀτενίζῃ τις ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς εἰς γυναῖκα, διότι τοῦτο περισπᾷ τὴν διάνοιαν, ταράττει τὴν κατάνυξιν καὶ καθιστᾷ τὴν προσευχὴν ἀνωφελῆ.

Ὑπάρχουσι περιορισμοί τινες πρὸς ἐκλογὴν τοῦ πρὸς προσευχὴν τόπου.

1) Ἀπαγορεύεται ἡ προσευχὴ ἐν τόπῳ ἔνθα ὑπάρχουσι τεθαμμένοι νεκροί, ἐκτὸς ἂν ἡ θέσις, ἣν διὰ τῆς γονυκλισίας τὸ μέτωπον θέλει προσψαύσει, ἀπέχῃ δέκα τοὐλάχιστον βήματα τοῦ τάφου. Ἐν τούτοις παρὰ τοῖς Ἰμαμίταις τῆς αἱρέσεως τῶν Σιϊτῶν, ἐπιτρέπεται ἡ εἰς τὸν τάφον τῶν ἱμαμῶν προσευχὴ, ἀρκεῖ μόνον τὰ νῶτα τοῦ προσευχομένου νὰ ἦναι ἐστραμμένα πρὸς τὸν τάφον.

2) Ὁ θέλων νὰ προσευχηθῇ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ὀφείλει νὰ θέσῃ ἐνώπιόν του ἀντικείμενόν τι οἱονδήποτε, ὅπως μὴ διαταράττηται ἡ προσευχὴ ὑπὸ τῶν διαβατῶν.

3) Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν τοῖς σταύλοις ἢ ἄλλοις διὰ τὰ ζῶα προσδιωρισμένοις τόποις προσευχὴ ὡς καὶ

4) Ἐν τοῖς τόποις ἐν οἷς συνέρχονται ἵνα φάγωσι καὶ πίωσιν ἄνθρωποι ἢ νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν οἰνοποσίαν, ἐν τόποις ἔνθα διατηρεῖται ὁ οἶνος καὶ ἐν γένει ὅπου ὑπάρχουσιν ἀπηγορευμένα πράγματα.

5) Ἀπαγορεύεται τέλος ἡ προσευχὴ εἰς τὸν ἐπὶ ζώου ὀχούμενον καὶ εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὅταν τοῦτο πλέῃ, (2) κλπ.

Ἐκτὸς τούτων δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πλησίον τοῦ προσευχομένου μήτε φῶς ἀνημμένον, μήτε πῦρ οἱονδήποτε καὶ, τυχὸν ὑπάρχοντος, ὀφείλει ὁ προσευχόμενος ν' ἀπομακρυνθῇ αὐτοῦ ἢ νὰ τὸ θέσῃ ὄπισθεν αὐτοῦ. Θεωρεῖται καλὸν τὸ νὰ προσεύχηταί τις εἰς διαφόρους θέσεις τῆς οἰκίας ἢ τοῦ τεμένους, ἵνα αἱ διάφοροι αὗται θέσεις χρησιμεύσωσιν ὡς ἀποδείξεις τῶν προσευχῶν, ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ.

ς΄.) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατὰ τὴν προσευχὴν διεύθυνσιν τοῦ σώματος, *κιπλὲ*, ὁ μουσουλμάνος ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἐστραμμένον τὸ

(1) Ἡ θέσις αὕτη καλεῖται περσιστὶ μεχὰλ πισανί.

(2) Προσευχαὶ τοιαῦται σαλὰτ οὖλ-μεσαφὴρ, συγχωροῦνται εἰς ἰδιαιτέρας τινὰς περιστάσεις, οἷον ἐπὶ πολέμου.

Σ. Μ. Παρὰ τοῖς ἀζεμίταις φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει τοιαύτη ἀπαγόρευσις.

πρόσωπον πρὸς τὸν *Κιαβὲ*, δηλ. πρὸς τὸν ἐν Μέκκᾳ ναόν· ἡ διεύθυνσις αὕτη ἀναλόγως τῆς θέσεως ἑκάστου τόπου ὁρίζεται ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀστρονόμων.

§ 3. Κατὰ καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν *μουκαρερὰτι ναμὰζ* τηροῦνται οἱ ἑξῆς κανόνες:

α΄.) *Κιγιὰμ*, ἡ θέσις τοῦ σώματος. Διαρκούσης τῆς προσευχῆς πρέπει νὰ ἵσταταί τις ἀκίνητος καὶ ὄρθιος θεωρῶν εὐθέως πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, ἀπέχων ἀπὸ πᾶσαν κίνησιν, ἣν ὁ νόμος δὲν διαγράφει καὶ ἔχων τοὺς πόδας ἡνωμένους. Ἡ τήρησις τῶν κανόνων τούτων ἀπαιτεῖται παρὰ τῶν δυναμένων φυσικῶς νὰ τοὺς ἐκπληρώσωσιν· ὅθεν μόνον εἰς τοὺς ἀναπήρους, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ψυχορραγοῦντας ἐπιτρέπεται νὰ προσεύχωνται ἀναλόγως τῶν φυσικῶν αὐτῶν δυνάμεων καθήμενοι ἢ κατακεκλιμένοι· ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει, αἱ ὑποκλίσεις ἀντικαθίστανται διὰ τῆς κινήσεως τῶν βλεφάρων.

β΄.) *Νιγιὲτ*, ἡ κατάνυξις. Ἕκαστος μέλλων νὰ προσευχηθῇ ὀφείλει νὰ διατεθῇ εἰς τοῦτο δι' ἰδιαζούσης κατανύξεως, χωρὶς ν' ἀπασχολῇ τὸν νοῦν, διαρκούσης τῆς προσευχῆς, εἰς ἄλλας σκέψεις· ἄλλως ἡ προσευχὴ ἀντίκειται εἰς τὸν νόμον.

Ἐν τῇ κατανύξει του ὀφείλει νοερῶς νὰ ὁρίσῃ σαφῶς ὁποίαν προσευχὴν προτίθεται νὰ κάμῃ, τὴν πρωϊνὴν, τὴν μεσημβρινὴν, τὴν ἑσπερινὴν, τὴν τῆς περιόδου *ἀδὸ*, ἢ τὴν τῆς *βάκτ ἀχήρ*.

γ΄.) *Τεκβὴρ οὐλ-ἀχρὰμ*, ἡ ἱερὰ ἐπίκλησις τοῦ Θεοῦ. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἐκφώνησιν: *Ἀλλὰχ ἐκβὲρ* «ὁ Θεὸς εἶναι μέγας,» γινομένην ἀραβιστὶ διὰ φωνῆς ψαλμικῆς καὶ τρανῆς, εὐθὺς μετὰ τὸ *νιγιὲ*, ὑψουμένων τῶν χειρῶν μέχρι τῶν ὤτων.

Εἰς τὸ *τεκβὴρ* ἀνήκει ἡ πρᾶξις *Κερὰ-ὰτ*, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ *ἐλχεριὲ*, δηλ. τοῦ πρώτου κεφαλαίου τοῦ Κορανίου, *φατιχὰ*, καὶ τοῦ ἑκατοστοῦ δωδεκάτου *τεβχὴδ ἢ ἰχλὰς*, ὅπερ οἱ Μουσουλμάνοι καλοῦσιν ἁπλῶς καὶ κατ' ἐξοχὴν «τὸ κεφάλαιον». Ἀμφότερα τὰ κεφάλαια ταῦτα πρέπει ν' ἀναγνωσθῶσιν ἀραβιστὶ, προηγουμένης τῆς ἑξῆς ἐπικλήσεως, ἥτις ἄλλως προηγεῖται ὅλων τῶν κεφαλαίων ἐκτὸς τοῦ ἐννάτου, «*Βισμιλλὰχ οὐρ-ραχμάνι οὐρ-ραχὶμ*» τουτέστιν «Ἐν ὀνόματι τοῦ ἐλεήμονος καὶ ὑψίστου Θεοῦ!»

δ΄.) *Ρουκιοῦ*, ἡ ὑπόκλισις. Ἡ πρᾶξις αὕτη συνίσταται εἰς τὸ νὰ κλίνῃ ὁ προσευχόμενος ἱστάμενος ὄρθιος τὸ σῶμα, ἐπὶ τοσοῦτον, χωρὶς ὅμως νὰ ψαύσῃ τοῦ ἐδάφους, ὥστε αἱ χεῖρες διερχόμεναι τῶν νεφρῶν νὰ καταβῶσι μέχρι τῶν γονάτων. Τοιαύτη ὑπόκλισις γίνεται ἅπαξ μόνον ἐκφωνουμένης κατὰ τὴν διάρκειάν της τῆς ἑξῆς φράσεως: *σουτχὰν ῥάββι ἔλ ἀζημὶ βὲ βιχμαδὶ*, τουτέστιν: «μία »προσκύνησις ἐνώπιον τοῦ ἀγνοτάτου καὶ ὑψίστου Θεοῦ.»

ε΄.) *Σουζούδ*, αἱ γονυκλισίαι αὗται γίνονται καθημένου τοῦ προσευχομένου καὶ ψαύοντος διὰ τοῦ μετώπου τὸ ἔδαφος· καὶ ἐνταῦθα προφέρονται οἱ αὐτοὶ ὡς καὶ εἰς τὴν ὑπόκλισιν λόγοι, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντικαθιστοῦν τὴν λέξιν *ἀζιμὶ* διὰ τῆς *ἀ-ελά*, ἥτις ἐν τούτοις ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν «Ὕψιστος.»

Τὸ σύνολον τῶν πράξεων τούτων, αἵτινες πρέπει νὰ γίνωνται διαδοχικῶς καὶ ἄνευ διακοπῆς, ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον *ρουκιοῦ*, δηλ. τὴν προσκύνησιν.

ς΄.) Μετὰ τὸ *ρουκιοῦ*, ἵνα συμπληρωθῇ ἡ προσευχή, ἀπαγγέλλεται τὸ *τεσεχοὺδ*, δηλ. ὁμολογεῖται ἡ πρὸς τὸν ἰσλαμισμὸν πίστις, ὡς ἑξῆς: *ἐσχεδὰ ἰr λὰ ἰλλὰχ ἰλλαλλὰχ δὲ ἐσχεδὰ ἴνε Μωαμμέδερ ρεσοὺλ ἀλλὰχ*· τουτέστιν: «Πρεσβεύω ἕνα μόνον Θεόν, καὶ ὅτι »ὁ Μωάμεθ εἶναι προφήτης τοῦ Θεοῦ.» Μετὰ δὲ τὴν προσευχήν, ἀπαγγέλλεται τὸ *σελὰμ*, δηλ. παρακαλεῖται ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ τὸν προφήτην Μωάμεθ καὶ πάντας τοὺς πιστούς. Τὸ *σελὰμ* ἀπαγγέλλει ὁ προσευχόμενος καθήμενος, κλίνων τὴν κεφαλὴν καὶ στρέφων τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς ὅλα τὰ μέρη.

§ 4. Μεταξὺ τοῦ *μουκαδιμάτι* καὶ τοῦ *μουκαρεράτι* ὑπάρχουν, ὡς σύνδεσμος τρόπον τινά, αἱ πράξεις *ἰζὰr* καὶ *ἰκαμὲτ*, ἐξ ὧν ἡ πρώτη συνίσταται εἰς τὴν πρόσκλησιν πρὸς προσευχήν, γινομένην συνήθως ὑπὸ τοῦ *μουεζὶr* ἀπὸ ὑψηλῆς τινος θέσεως.

Τὸ *ἰζὰr* δύναται ν' ἀπαγγελθῇ ἀπὸ πάντα ἕκαστον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ *μουκαρεράτι*. Μετὰ δὲ τὸ *ἰζὰr* ἀπαγγέλλεται τὸ *ἰκαμὲτ*, ὅπερ συνίσταται εἰς τὰς λέξεις *Ἀλλὰχ ἐκβὲρ*, «Μέγας εἶ ὁ Θεός!» καὶ ἐπαναλαμβάνεται δὶς, ἐνῷ κατὰ τὸ *ἰζὰr* ἐκφωνεῖται τετράκις.

§ 5. Δευτερεύουσαν ἀξίαν ἐν τῇ προσευχῇ ἔχει τὸ *κανοὺτ*, ὅπερ συνίσταται εἰς τὸ ὑψοῦν μετὰ τὸ *μουκαρεράτι* τοὺς βραχίονας, καὶ εἰς τὸ ἐπαναλαμβάνειν ἐπιφωνήματά τινα μετὰ θερμότητος. Τὸ *κανοὺτ* δὲν ἀπαιτεῖται ὑποχρεωτικῶς, ἀλλ' ἁπλῶς συσταίνεται, *σουνέτ*.

Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ δι' ἑκάστην προσευχὴν ἀπαιτουμένου ἀριθμοῦ τῶν γονυκλισιῶν, *ρουκιοῦ*, (ἴδε τὴν ἑπομ. §.) ἀρίεται εἰς ἕκαστον ν' ἀπαγγείλῃ τὰς δι' ἑκάστην εἰδικὴν περίστασιν ὡρισμένας εὐχάς. Αἱ εὐχαὶ αὗται ὀνομάζονται *τα-ἐκιβὰτ*, καὶ ἀπαγγέλλονται μετὰ τὰς εἰρημένας διατυπώσεις.

§ 6. Αἱ ὑποκλίσεις, τῶν *ρουκιοῦ*, εἶναι τέσσαρες, διὰ τὰς ἑξῆς προσευχὰς, ἤτοι τὰς *ζὰχρ*, *ἄσρ* καὶ *ἰσσά*· διὰ δὲ τὴν προσευχὴν *μαγρὶπ*, εἶναι τρεῖς, διὰ δὲ τὴν *σοὺβχ* δύο, ὡς καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην προσευχὴν *τζουμὰ*, *ἰδδεὶr* καὶ *ἐγιέτ*.

Ὁ ἀριθμὸς οὗτος μεταβάλλεται ἐν καιρῷ πολέμου ἢ ὁδοιπορίας

εἰς τοὺς πρὸς προσκύνησιν ἱεροὺς τόπους. Αἱ ἡμερήσιαι προσευχαὶ δὲν ἀπαιτοῦσι πλέον τῶν ἕνδεκα, ἀντὶ τῶν δεκαεπτὰ, ἰδίως δὲ δύο *ρουκιοῦ* δι' ἕκαστον εἶδος προσευχῆς, ἀλλὰ τρία διὰ τὴν προσευχὴν *μαγρίπ*. Ἐξακόσιαι διατυπώσεις ὑπάρχουσιν ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ καθαρισμοῦ μέχρι τέλους τῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

ΖΕΚΙΑΤ — ΦΟΡΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

ΠΗΓΑΙ.

Τζαμῆ Ἀββασῆ, σελ. 229—231. — *Νεὶλ-οὐλ-μεράμ*, σελ. 78—88. — *Πὶστ πὰπ*, σελ. 102—131. — *Κὲσφ-ἐρβὰρ*, σελ. 116—138. — *Χαλὴλ ἰδζὰζ*, σελ. 98, 118. — *Ἰχτιλαφὰτ-οὐλ-ἐρπαὰ*, σελ. 68, 84.—Chardin, VII, 110—129. Eug. Sicé, journ. asiatique, 1841, nº 66, p. 162—63. Docteur Worms, même journal, 1842, nº 72, p. 322—338.

§ 1. *ζεκιὰτ*, φόρος ὑπὸ τοῦ Κορανίου καθιερούμενος καὶ ὑποχρεωτικὸς διὰ πάντα μουσουλμάνον, εἶναι προωρισμένος πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ κατὰ τῶν ἀπίστων πολέμου, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἰσλαμισμοῦ (κεφ. NZ, ἐδ. 10) καὶ πρὸς περίθαλψιν τῶν πτωχῶν (κεφ. B, NA, NZ, MH) (1).

Σημείωσις. Οἱ μουσουλμάνοι νομοδιδάσκαλοι ὁρίζουσιν ὡς ἕπεται τοὺς εἰς τὸ κράτος ἢ τὸν Σουλτάνον πληρωτέους φόρους:

1) Φόροι ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, *μουκασεμέ*.

2) Ἐπὶ τῆς περιουσίας ἑκάστου, *χαράτζ*.

3) Ἐπὶ τῆς νομῆς τῶν γαιῶν καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ζώων κυριότητος, *ἐζ χακκὲ ζεμὴr βὲ ἔζ τσιαρπὰ*, ἐξ ὧν οἱ τελευταῖοι φόροι εἶναι οἱ κυρίως *ζεκιὰτ* λεγόμενοι. (ὅρα τὸ βιβλίον *Ἀχκιὰμ*, κεφ. Α.)

Ἡ Εἴσπραξις τοῦ *ζεκιὰτ* ἀνήκει εἰς τὸν *ἰμάμην* ἢ τὸν *Χακὴμ*

(1) Σ. Μ. Ὁ φόρος οὗτος, ὅστις εἶναι κυρίως θρησκευτικὸς, δὲν εἶναι ἐν ἰσχύϊ σήμερον ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ. Κατὰ τὸ Χάττι Χουμαγιοῦν ἄρθρ. 24 ὅλοι οἱ ὑπήκοοι αὐτῆς ἄνευ διακρίσεως θρησκεύματος ὀφείλουσι νὰ πληρώνωσι τοὺς αὐτοὺς φόρους ὑπὸ τὸ ὄνομα β ε ρ γ κ ί.

σὲρ, ἢ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν. Ὑπάρχουσιν ὅμως, καὶ τοῦτο ἐν τῇ Τουρκίᾳ, εἰσπράκτορες, οὓς τὸ Κοράνιον ὀνομάζει *ἀμηλ*, ἐπιφορτιζόμενοι τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων. (1)

Ἡ τοῦ *ζεκιὰτ* πληρωμὴ ἐξασφαλίζει εἰς τὸν Μουσουλμάνον διπλασίαν ἀμοιβὴν μετὰ θάνατον καὶ προσέτι ἀνταπόδοσιν τῶν πληρωθέντων. (Κεφ. ΝΖ, 11. ΞΔ, 1).

§ 2. Ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη τοῦ *ζεκιάτ*:

α΄.) Ὁ *ζεκιὰτ βαδζὶπ*, ὅστις ἐπιβάλλεται καὶ εἶναι ἀναπόφευκτος.

β΄.) Ὁ *ζεκιὰτ σουννὲ*, ὅστις ἁπλῶς συσταίνεται ἀφιέμενος εἰς τὴν θέλησιν ἑκάστου.

γ΄.) Ὁ *ζεκιὰτ φὴτρ*, ἡ μετὰ τὰς νηστείας τοῦ ραμαζανίου διανομὴ ἐλεῶν καὶ

δ΄.) Ὁ *χούμ*.

§ 3. Ἵνα ὑποχρεωθῇ τις εἰς πληρωμὴν τοῦ *ζεκιὰτ βαδζὶπ*, πρέπει νὰ ἦναι ἐνῆλιξ, ὑγιὴς τὸν νοῦν, ἐλευθέρας γεννήσεως, καὶ ἱκανὸς πρὸς τὸ διαθέτειν τὴν περιουσίαν του. Πληρόνων ὁ Μουσουλμάνος τὸν *ζεκιὰτ* πρέπει νὰ πράξῃ τοῦτο γινώσκων ὅτι μέρος τῆς περιουσίας του χορηγεῖ λόγῳ τοῦ φόρου *ζεκιὰτ*, καὶ ὄχι δι' ἄλλην οἱανδήποτε αἰτίαν, τὸ δὲ διδόμενον πρέπει νὰ ἦναι ἰδιοκτησία ἀποκτηθεῖσα νομίμως.

Ἐπιτρέπεται νὰ λαμβάνωσιν ἐκ τοῦ φόρου τούτου:

1) Οἱ ἐνδεεῖς καὶ ἄποροι, δηλ. οἱ μὴ ἔχοντες τὰ μέσα ἑνὸς ἔτους πρὸς ζωάρκειαν· οἱ *σεϊδ* ὅμως (δηλ. οἱ ἀπὸ τοῦ Ἀλῆ ἐκ πλαγίου καταγόμενοι) οὐδὲν λαμβάνουσιν ἐκ τῆς φορολογίας ταύτης.

2) Οἱ πρὸς εἴσπραξιν τοῦ φόρου διωρισμένοι.

3) Οἱ ἄπιστοι, ἐρχόμενοι εἰς βοήθειαν τῶν μουσουλμάνων ἐν πολέμῳ εὑρισκομένων.

4) Ὅσοι ὑπέστησαν ζημίας τοιαύτας, ὥστε ἀδυνατοῦσι νὰ πληρώσωσι τὰ χρέη των.

5) Οἱ ξένοι, *ἴπν σεμπὴλ*, ὅσοι στεροῦνται τῶν πρὸς συντήρησιν μέσων, καίτοι ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν κεκτημένοι περιουσίας.

Ἐκτὸς τούτων, χρῆσις τοῦ φόρου *ζεκιὰτ* γίνεται εἰς τὰς ἑξῆς περιστάσεις:

6) Πρὸς ἐξαγορὰν δούλου, κακοποιουμένου ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἢ μὴ δυναμένου νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὁποίας ἀνεδέχθη διὰ τοῦ *κιταπὲτ* ὑποχρεώσεις. (Ὅρα βιβλ. *Ἱκιάτ*, τμ. Β, κεφ. Ε.)

(1) Ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις τῆς Ῥωσσίας δὲν ὑπάρχουσι περὶ τούτου γενικοὶ κανόνες, καὶ ἡ εἴσπραξις τοῦ φόρου γίνεται εἴτε ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ κλήρου, πολλάκις δὲ ὑπὸ τῶν πτωχῶν μουσουλμάνων μεταξὺ των ἄνευ ἐπεμβάσεως τοῦ Καδῆ.

7) Πρὸς ἐκτέλεσιν πράξεων εὐαρέστων εἰς τὸν Θεὸν, *φὶ σεμπὴλ ἀλλὰχ*, ὡς ἡ οἰκοδόμησις τεμένων, πρὸς ἔγερσιν κοινωφελῶν καταστημάτων, οἷον σχολείων, γεφυρῶν, κλπ. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἐν μέρει καὶ ἡ ἀπόλυσις ὀφειλέτου ἀναξιοχρέου καὶ πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν του προσωποκρατουμένου. (Ὅρα τὰς περὶ πτωχεύσεως διατάξεις.)

Ὁ *ζεκιὰτ βαδζὴπ* πρέπει νὰ πληρώνηται εἰς τὸ εἶδος, ὅπερ ἕκαστος ἔχει:

1) Εἰς χρυσὸν, 2) εἰς ἄργυρον, 3) εἰς σῖτον, 4) εἰς κριθὴν, 5) εἰς φοίνικας, 6) εἰς σταφίδας, 7) εἰς καμήλους, 8) εἰς ταύρους, 9) εἰς πρόβατα.

Πρὸς πληρωμὴν τοῦ φόρου τούτου λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν:

1) Τὸ *νισὰπ*, δηλ. τὸ ποσὸν τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας, τὸ μὴ εἰς φορολογίαν ὑπαγόμενον· καθότι μόνον τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ποσοῦ τούτου ὑποβάλλεται εἰς τὸν *ζεκιάτ*.

2) Τὸ *χαὐλ*, δηλ. ἡ ἐπὶ ἕνδεκα μῆνας πλήρης νομὴ τοῦ φορολογουμένου πράγματος, καθότι ἡ πρὸς φορολογίαν ὑποχρέωσις δὲν ἄρχεται, εἰμὴ ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς τῆς νομῆς.

Ὑποβάλλεται εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου *ζεκιὰτ* ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, ὅταν κυκλοφορῇ καὶ παράγῃ ὠφέλειαν· ἀπ' ἐναντίας δὲ, ἀπαλλάττεται τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης πᾶν χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἀντικείμενον, ὅπερ, μὴ χρησιμεῦον πρὸς ἐμπόριον, εἶναι προωρισμένον εἰς οἰκιακὴν χρῆσιν.

Ὡς *νισὰπ* ἀφαιροῦνται ἐκ παντὸς εἴδους νομίσματος, χρησίμου εἰς τὸ ἐμπόριον, εἴκοσι *μισκὰλ* (1)· ἐπὶ δὲ τοῦ λοιποῦ ποσοῦ πληρόνονται 2 1/2 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν λόγῳ τοῦ φόρου *ζεκιάτ*.

Ἐκ τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς καὶ ἐξ ἄλλων καρπῶν πληρόνεται ὁ φόρος *ζεκιάτ*:

1) Ὅταν ὁ κάτοχος τῶν καρπῶν τούτων τοὺς παρήγαγεν ὁ ἴδιος.

2) Ὅταν τὸ *νισὰπ* ὑπερβαίνῃ τὰ 300 *σὰ*, (ἕκαστον *σὰ* περιλαμβάνει 1170 *δραὰμ*, καὶ ἕκαστον *δραὰμ* 48 κόκκους κριθῆς, τουτέστι 56,160 κόκκοι ἀποτελοῦσιν ἓν *σά*).

Ὁ φόρος *ζεκιὰτ* αὐξάνεται ἐπὶ τῶν ζώων:

1) Ὅταν ἐν διαστήματι ἕνδεκα μηνῶν δὲν εἰργάσθησαν ταῦτα ὑπὲρ τοῦ κυρίου των.

2) Ὅταν ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ, τὰ ζῶα ἐνεμήθησαν εἰς τὰς πεδιάδας ἄνευ δαπάνης τοῦ κυρίου των.

Τὸ *νισὰπ* συνίσταται ἐκ πέντε καμήλων, τριάκοντα βοῶν

(1) Ἡ ῥωσσικὴ λίβρα περιλαμβάνει 87 καὶ 1)2 μισκάλ.

καὶ τεσσαράκοντα προβάτων. Ἐπὶ πέντε καμήλων δίδεται ἓν πρόβατον, ἐπὶ εἰκοσιἑξ καμήλων, νέα κάμηλος, ἡλικίας ἑνὸς ἔτους, ἐπὶ τριάκοντα βοῶν εἷς μόσχος, καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα προβάτων ἄρναξ ἑπτὰ τοὐλάχιστον μηνῶν.

Τὰ λόγῳ *ζεκιὰτ* διδόμενα ζῶα πρέπει νὰ ἦναι ὑγιᾶ καὶ ἄνευ ἐλαττωμάτων.

§ 4. Ὁ φόρος *ζεκιὰτ σουννὲτ*, μὴ ὢν ὑποχρεωτικὸς, ἀφίεται εἰς τὴν θέλησιν ἑκάστου· συσταίνεται δὲ ὡς πρᾶξις θεάρεστος, δι' ἣν ὁ μουσουλμάνος προσδοκᾷ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ διπλασίαν τὴν ἀμοιβήν. Πληρόνεται ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ φοράδων, ἐπὶ τοῦ μὴ κυκλοφοροῦντος ὡς νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἐπὶ τῶν ὡς δῶρον ληφθέντων ζώων, ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος τῶν δανεισθέντων πραγμάτων, ἐπὶ τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ ἄλλων τοιούτων μὴ ὑπαγομένων εἰς τὸν *ζεκιὰτ βαδζὴπ*, ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων, καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἀξία τοῦ *νισὰπ* ἢ ἡ λῆξις τοῦ *χὰβλ*, δὲν εἶναι ἀκριβῶς προσδιωρισμένη.

Ἡ πληρωτέα ποσότης εἶναι ἡ αὐτὴ ὡς ἐπὶ τοῦ *ζεκιὰτ βαδζήπ*.

§ 5. Ὁ *ζεκιὰτ φήτρ*, πληρόνεται κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ ραμαζανίου, τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς Σεβάλ, ἤτοι τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς *ἐδιφήτρ*. Ἡ φορολογία αὕτη εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ἕκαστον μουσουλμάνον καὶ δύναται νὰ εἰσπραχθῇ παρὰ παντὸς μέλους τῆς οἰκογενείας, ὡς καὶ παρ' αὐτῶν τῶν δούλων, χωρὶς νὰ ἐξετασθῇ, ἂν ὁ ἀπαιτῶν αὐτὸν ἐτήρησεν ἢ ὄχι τὰς νηστείας τοῦ ραμαζανίου. Ὡς *ζεκιὰτ φήτρ* ἐξαιρεῖται ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας ἓν *μπατμὰν* (= 8 4[4 σαθμοὺς, ὑπάρχοντας ἐν κοινῇ χρήσει ἐν Ταυρίδι), ὅπερ εἶναι προωρισμένον διὰ τοὺς ἀπόρους κληρικοὺς, διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ διὰ πάντα ἔχοντα τὴν ἄδειαν νὰ λάβῃ τὸ *ζεκιὰτ βαδζήπ*.

Ὁ ἔχων τὰ πρὸς συντήρησιν ἐπὶ ἓν ἔτος ἀναγκαῖα ὑποχρεοῦται νὰ πληρώσῃ τὸν φόρον τοῦτον εἰς χρήματα ἢ εἰς εἴδη.

Σημείωσις α'.— Εἰς τὰς Ὑπερκαυκασίας ρωσσικὰς ἐπαρχίας, ὁ φόρος οὗτος ἰσοδυναμεῖ μὲ ἓν *ἀμπᾶς*, δηλ. μὲ 30 *κοππὲτ* ρωσσικὰ περίπου, ἢ μὲ ἓν τρίτον πρωσσικοῦ ταλήρου. Οἱ ἄποροι τὸν πληρόνουν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας των, ὁ εἷς πρὸς τὸν ἕτερον, εἰς τρόπον ὥστε πολλάκις τὸ αὐτὸ *ἀμπὰς*, ἀροῦ διέλθῃ διὰ τῶν χειρῶν ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, περιέρχεται εἰς τὸν πρῶτον δωρητήν.

Σημείωσις β'.— Ἡ περὶ πληρωμῆς τοῦ *ζεκιὰτ φήτρ* διάταξις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς Ἐγείρας. Ὁ καθηγητὴς Weil ἐν τῷ *βίῳ τοῦ Μωάμεθ* σελ. 443 τὸν ὀνομάζει *σαδακιὰτ φήτρ*. Νομικῶς ἀκριβεστέρα εἶναι ἡ ὀνομασία *ζεκιὰτ φήτρ*, διότι

οἱ νομικοὶ μουσουλμάνοι εἰς τὴν λέξιν *σαδακιὰτ* ἀποδίδουσι τὴν ἔννοιαν φόρου, οὗτινος ἡ πληρωμὴ εἶναι δυνητικὴ, ἐνῷ εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ *ζεκιὰτ φήτρ* εἶναι ὑποχρεωτικὸς εἰς πάντα μουσουλμάνον.

§ 6. Ὁ *χούμ*.

Γραμματικῶς ἡ λέξις αὕτη σημαίνει τὸ πέμπτον μέρος, ὅπερ, εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένας περιπτώσεις, οἱ μουσουλμάνοι ὀφείλουν νὰ ἐκπέσωσι λόγῳ φόρου ἐκ τῆς περιουσίας των.

Ὁ *χοὺμ* εἰσπράττεται:

1) Ἐκ τῶν ἐν πολέμῳ γενομένων λαφύρων, *γκανιμέτ*.

2) Ἐκ τῶν προϊόντων τῶν μεταλλείων, *μα, ἀδὶν*.

3) Ἐκ τῶν προϊόντων τῆς ἄγρας μαργαριτῶν καὶ κοραλλίων, *γκαβάς*.

4) Ἐκ παντὸς πράγματος, ὅπερ ἐν μέρει μὲν ἀδίκως καὶ ἐν μέρει δικαίως ἀπεκτήθη, ὁσάκις ἀμφότερα τὰ μέρη ταῦτα δὲν δύνανται νὰ διαχωρισθῶσιν ἢ νὰ διακριθῇ ἡ ἔκτασις τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τῆς τοῦ ἑτέρου.

5) Ἐκ τῆς ὑπὸ μουσουλμάνου εἰς ἄπιστον πωλήσεως γαιῶν. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, ὁ μουσουλμάνος εἶναι ὑπόχρεως ἢ νὰ πληρώσῃ ἐφ' ἅπαξ τὸ πέμπτον τοῦ τιμήματος, ἢ κατ' ἔτος τὸ πέμπτον τῆς ἀξίας τῶν εἰσοδημάτων τοῦ πωληθέντος ἀκινήτου.

6) Ἐκ τῶν ὑπὸ μουσουλμάνου ἐν ἐχθρικῇ χώρᾳ ἢ ἐν τόπῳ ἀπίστων ἀνευρισκομένων πραγμάτων, εἴτε ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, εἴτε ὑπ' αὐτήν.

7) Ἐκ τῶν προϊόντων τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν κεφαλαίων, ἀφαιρουμένων τῶν ἀναποφεύκτως πρὸς συντήρησιν τοῦ φορολογουμένου ἀπαιτουμένων.

Ὁ *χοὺμ* εἰσπράττεται ἐφ' ἅπαξ ἐπὶ τῆς περιουσίας ἑκάστου, μόνον δ' αὐξηνθείσης ταύτης, ἐπὶ τῆς ἐπελθούσης αὐξήσεως.

Ἡ πληρωμὴ τοῦ φόρου τούτου, εἰς τὰς ἐκτεθείσας ἀνωτέρω περιπτώσεις, εἶναι ἀπολύτως ὑποχρεωτικὴ παρὰ τοῖς Σιΐταις. Οἱ Σουννῖται ἀπ' ἐναντίας δὲν τὴν θεωροῦσι τοιαύτην, εἰμὴ μόνον ἐν καιρῷ πολέμου, καὶ πάλιν τότε τὴν πληρόνουσιν ἐκ τῶν λαφύρων περιοριζόμενοι εἰς τὸ γράμμα τοῦ Κορανίου. (Κεφ. Η. ἐδ. 42.)

Κατὰ τὸν Ἀμποῦ Γιουσοὺφ τὸν χανιφίτην, ὅταν μὴ μουσουλμάνοι ἀγρεύωσιν εἰς ὕδατα μουσουλμανικῆς χώρας μαργαρίτας ἢ ἤλεκτρον, ἡ ἄγρα πρέπει ν' ἀφαιρεθῇ καὶ νὰ θεωρηθῇ ὡς λεία πολέμου, *γκανιμέ*· ὁ δὲ μουσουλμάνος, πρέπει ἐξ αὐτῶν νὰ πληρώσῃ τὸν φόρον *χούμ*· ὅρα Dr Caurroy, Législ. musulm., journal asiat. juillet, 1848. p. 15

Τὰ ἐκ τοῦ φόρου *χοὺμ* εἰσπραχθέντα διαιροῦνται παρὰ τοῖς *Σιΐταις* εἰς δύο μέρη, τὸ μὲν διὰ τοὺς *σεϊδ*, ἀπογόνους τοῦ Ἀλῆ, ἐκ

τῆς φυλῆς τοῦ *Χασὴμ*, ἀνήκοντας εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν *σιϊτῶν*, τὸ δὲ διὰ τὸν *Μουδζτεχὴδ*, ἀνώτατον ἐκκλησιαστικὸν ἄρχοντα, οἵτινες δύνανται νὰ διαθέσωσιν αὐτὰ κατὰ βούλησιν.

Παρατήρησις α΄.— Περὶ τῆς κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Ἰσλαμισμοῦ διανομῆς τοῦ *χοὺμ*, ὅρα τὴν ἱστορίαν τοῦ Weil, Geschichte der Kalifen, t. I, p. 78.—Κατὰ δὲ τὸ σύγγραμμα τοῦ *Ἰπν Καζὴμ*, ὁ *χοὺμ* διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη. α΄.) διὰ τὸν προφήτην, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ πρὸς ὄφελος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, οἷον πρὸς πληρωμὴν τῶν δικαστῶν, πρὸς κατασκευὴν φρουρίων, πρὸς ἐξοπλισμὸν, κτλ. β΄.) διὰ τοὺς ἀπογόνους τῶν υἱῶν τοῦ *Χασὴμ* καὶ τοῦ *Μουταλὴπ* γ΄.) διὰ τοὺς πτωχοὺς δ΄.) διὰ τὰ ὀρφανὰ καὶ ε΄.) διὰ τοὺς ὁδοιπόρους.

Παρατήρησις β΄.— Ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ *Τζαμῆ Ἀμπᾶς* ἀπαντᾶται, ὅτι, μὴ ὑπάρχοντος *μουδζτεχὴδ*, ἡ ἀπόδοσις τοῦ φόρου *χοὺμ* ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως ἑκάστου· καὶ τοῦτο οὕτως γίνεται εἰς τὰς Ὑπερκαυκασίας ἐπαρχίας τῆς Ῥωσσίας, ὅπου ὅμως ἀπαιτεῖται, ἵνα ὁ λαμβάνων τὸν φόρον *χοὺμ* ἦναι *σεὶδ*, ἕλκων τὸ γένος ἐκ τοῦ κλάδου τοῦ *Χασὴμ*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

ΣΑΒΜ ΑΡΑΒΙΣΤΙ ΚΑΙ ΡΟΥΖΕ ΠΕΡΣΙΣΤΙ Η ΝΗΣΤΕΙΑ.

ΠΗΓΑΙ.

Τζαμῆ Ἀββᾶς, 236—245.—*Νεὶλ-οὐλ-μεράμ*, σ. 69—75.—*Πὶστ-πάπ*, σ.131—147.—*Κὲσφ-ἐνβάρ*, σ.138—147.—*Χαλὴλ ἐδζάζ*, σ. 112—119.—*Ἰχτιλαφὰτ-οὐλ-ἐρπαὰ*, σ. 84—90.—Chardin, VII, p. 132—154.

§ 1. Τρία εἴδη νηστειῶν διακρίνει ὁ μουσουλμανικὸς νόμος· 1) τὰς τοῦ ῥαμαζανίου· 2) τὰς πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐπευχῆς τινος· καὶ 3) τὰς πρὸς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἐπιβαλλομένας.

Περὶ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου εἴδους τῶν νηστειῶν, θέλει γίνει λόγος ἐν τῷ βιβλίῳ *Οὐκοὺτ*, ἐν τοῖς περὶ εὐχῆς (*νεὶζ*) καὶ περὶ ἁγνισμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν (*Κεφιρὲτ*) κεφαλαίοις.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ πρῶτον εἶδος, ὅλος ὁ μὴν *ραμαζὰν* εἶναι ὑπὸ τοῦ Κορανίου προσδιωρισμένος διὰ τὰς νηστείας ταύτας, αἵτινες εἶναι ὑποχρεωτικαὶ δι' ὅλους ἐξ ἴσου, ἐξαιρουμένων τῶν κατωτέρω τῶν ἑπτὰ ἐτῶν παίδων, τῶν ἀσθενῶν, τῶν φρενοβλαβῶν, τῶν ὁδοιπόρων καὶ τῶν λεχῶν.

Ἄρχονται ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ μηνὸς *ραμαζὰν*, ἢ μετὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ μηνὸς *σααβὰν*, καὶ διαρκοῦσι μέχρι τῆς νέας σελήνης, ἤτοι μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ μηνὸς *σεβάλ*.

§ 2. Οἱ οὐσιωδέστεροι περὶ αὐτῶν κανόνες εἰσὶν οἱ ἑξῆς:

α΄.) Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, δηλ. ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἀπαγορεύεται ἡ χρῆσις παντὸς εἴδους τροφῆς.

β΄.) Ἀπαγορεύεται τὸ πίνειν καὶ τὸ προσεγγίζειν οἱονδήποτε ῥευστὸν εἰς τὰ χείλη, ὡς καὶ τὸ καταπίνειν τὸν σίαλον.

γ΄.) Ἡ προσέγγισις τῶν δύο φύλων.

δ΄.) Ἡ χρῆσις τῶν λουτρῶν.

ε΄.) Τὸ κάπνισμα νικοτιανῆς καὶ ἡ ὄσφρησις ἀρωμάτων.

ς΄.) Τὰ καθάρσια καὶ αἱ ἀφαιμάξεις.

Ἡ παράβασις ἑνὸς μόνου ἐκ τῶν κανόνων τούτων, ὡς καὶ ἡ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ῥαμαζανίου χρῆσις ψεύδους, καθιστῶσι τὰς νηστείας ἐντελῶς ματαίας, διὸ πρέπει νὰ ἐπαναληφθῶσι, καὶ ὀνομάζονται *κεζά*.

§ 3. Ἐκτὸς τῶν ἐνιαυσίων νηστειῶν τοῦ ῥαμαζανίου διαγράφονται προσέτι τοιαῦται δι' ὡρισμένας ἡμέρας τοῦ μηνός. Ἡ τήρησις ὅμως αὐτῶν δὲν εἶναι ὑποχρεωτική, εἰμὴ μόνον ἐφ' ὅσον τις ἔδωκε τοιαύτην πρὸς τὸ θεῖον ὑπόσχεσιν, καὶ τότε ὀφείλει νὰ τὰς τηρήσῃ αὐστηρῶς ὡς τὰς τοῦ ῥαμαζανίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΧΑΔΖ—Η ΕΙΣ ΜΕΚΚΑΝ ΜΕΤΑΒΑΣΙΣ ΠΡΟΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ.

ΠΗΓΑΙ.

Τὰ καθέκαστα περὶ τῆς ὕλης ταύτης ὡς πρὸς ὅλας τὰς αἱρέσεις ἐκτίθενται λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ Chardin, VII, p. 154—240.—Pelerinage d'Abdoulkerim à la Mecque, —traduit par Lan-

glès. — Tableau génélal de l'Empire Ottoman, par Mouradgea d'Ohsson, tome III. — Recueil des rites et cérémonies du pèlerinage de la Mecque, par Ant. Galland.—John Pitt's Account of the manners and religion of the mahometans.— Sale, Observations sur le mahométisme, p. 4. — Τὸ σύγγραμμα τοῦ Χαδζῆ Μωάμεθ Μπεκὴρ, *Μεροζὴκ Χαδζῆ*, χρησιμεύει παρὰ τοῖς σιΐταις ὡς σύνοψις περὶ τῶν εἰς τοὺς προσκυνητὰς ἀναγομένων· ἐκ τοῦ συγγράμματος δὲ τούτου ἐξήχθη κυρίως ἡ ἑπομένη ἔκθεσις. — *Τζαμῆ Ἀββασῆ*, σ. 245 καὶ ἑπ. — *Νεϊλ-οὐλ-μεράμ*, I, p. 88 — *πὶστ πὰπ*, σ. 151—184.— *Κὲσφ-ἐρδὰρ*, σ. 150—172. — *Χαλὴλ-ἰδζὰζ*, σ. 121—135, 474—477. — *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ-ἐρπαὰ*, σ. 93—108.

§ 1. Ἡ πρᾶξις *Χαδζ* εἶναι κατὰ τὸ κεφ. ΚΒ. τοῦ Κορανίου ἡ εἰς ἕκαστον μουσουλμάνον ἐπιβαλλομένη ὑποχρέωσις τοῦ νὰ προσευχηθῇ εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους, καὶ ἥτις ἀποτελεῖ μίαν τῶν οὐσιωδεστέρων θρησκευτικῶν ἀσκήσεων. Ὁ Προφήτης ἐθεώρει πολλοῦ λόγου ἀξίαν τὴν προσκύνησιν εἰς *Κιααβὲ*, δηλ. κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κορανίου εἰς τὸν ναὸν, ὃν ὁ Ἀβραὰμ διαταχθεὶς οὐρανόθεν ᾠκοδόμησεν εἰς τιμὴν τοῦ μόνου καὶ ἀληθοῦς Θεοῦ· καθότι ἡ εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους προσκύνησις, τελουμένη μετ' εὐλαβείας, ἐξαγνίζει τὴν ψυχὴν καὶ φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ μακαριότητα.

§ 2. Ἐκτὸς τοῦ *χὰδζ*, τῆς θεμελιώδους ταύτης βάσεως τοῦ ἰσλαμισμοῦ, ὁ Μωάμεθ διωργάνισε καὶ ἕτερον εἶδος προσκυνήσεως εἰς τὸ *Κιααβὲ*, ἤτοι εἰς τὰ λείψανα τῆς Μέκκας, ὅπερ ὀνομάζεται *οὐμρὲ*· τοῦτο τὸ εἶδος ἀπαιτεῖ ὀλιγωτέρας προπαρασκευὰς, καὶ αἱ ἀφορῶσαι αὐτὸ θρησκευτικαὶ συνήθειαι δὲν εἶναι τοσοῦτον αὐστηραί. Ἡ οὐσιώδης μεταξὺ τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῆς προσκυνήσεως διαφορὰ εἶναι, ὅτι διὰ τὸ *οὐμρὲ* δὲν ὑπάρχει ὡρισμένος μὲν, ἀλλὰ δύναται νὰ γίνῃ κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους· μόνοι οἱ σαφίται θεωροῦσι τὸ *οὐμρὲ* ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡρισμένον ὡς καὶ τὸ *χὰδζ*, αἱ ἄλλαι ὅμως αἱρέσεις θεωροῦσιν αὐτὸ ὡς δυνητικὸν, *souvrétι*, καὶ οὐχὶ ὡς ὑποχρεωτικὸν, *βαδζήβ*.

Ὅρα Weil, Mohammeds Leben, p. 288—291· ὅστις πρὸς διάκρισιν ὀνομάζει τὸ *χὰδζ*, Wallfahrt καὶ τὸ *οὐμρὲ*, pilgerfahrt.

Wahl, Einleitung zum Koran, p. 63.

Perron, traduction du khalil Ibn-Ishak, vol. II, p. 3—142, 632.

§ 3. Κατὰ τὰ ῥήματα τοῦ Κορανίου (κεφ. Β. ἐδ. 185), αἱ φάσεις τῆς σελήνης γίνονται, ἵνα δεικνύωσιν εἰς τοὺς μουσουλμάνους

τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὀφείλουσι νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὴν Μέκκαν πρὸς προσκύνησιν.

Ἐκ τινων λόγων τοῦ Προφήτου ἐξήγαγον κατόπιν τοὺς ἀναγκαίους πρὸς προσκύνησιν ὅρους. Σήμερον δὲ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ *Σερῆ*, ἵνα ἡ προσκύνησις κατασταθῇ ὑποχρεωτικὴ, ἀπαιτεῖται ἡ συνδρομὴ τῶν ἑξῆς περιστάσεων:

1) *Βουλοὺγ*, ἐνηλικιότης.

2) *Ἄκλ*, χρῆσις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων.

3) *Ἄζατ*, ἐλευθερία. Οἱ δοῦλοι δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν πρὸς προσκύνησιν ὁδοιπορίαν.

4) *Ἰστιτὰ ἄτ*, ἀρκοῦσα περιουσία. Ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ τις τοὐλάχιστον τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν ἑαυτοῦ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ μενούσης οἰκογενείας του ἀπαιτούμενα μέσα.

5) *Σιχατὶ βεδὲν*, ὑγεία.

6) *Ἐμμιστὶ ρὰχ*, ἀσφάλεια κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἢ τὸν πλοῦν.

7) *Βάκτ*, ὁ ἀναγκαῖος χρόνος. Πρέπει τις νὰ ὑπολογίσῃ τὸν διὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἀπαιτούμενον χρόνον, καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ αὐτὴν ἐγκαίρως εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ προβῇ ἀρξαμένου τοῦ μηνὸς *τζιλχιτζὲ* εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπὶ τούτῳ γεγραμμένων ἱεροπραξιῶν.

Συντρεχουσῶν ὅλων τούτων τῶν περιστάσεων, ἡ προσκύνησις καθίσταται ὑποχρεωτικὴ εἰς πάντα Μουσουλμάνον καὶ θεωρεῖται ἁμάρτημα ἀσύγγνωστον τὸ μὴ τὴν ἐπιχειρήσῃ τις ἢ νὰ τὴν ἀναβάλῃ ἄνευ σπουδαίων λόγων.

Οἱ Σιΐται παραδέχονται ὅτι, ἐλλείποντός τινος τῶν εἰρημένων ὅρων, οἱ πλούσιοι, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιχειρήσωσιν αὐτοπροσώπως τὴν πρὸς προσκύνησιν ὁδοιπορίαν, δύνανται νὰ πέμπωσιν ἄλλον τινὰ ἀντ' αὐτῶν εἰς τὴν Μέκκαν. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς προσκυνήσεως ὀνομάζεται *χὰτζ γιαβὲ* καὶ εἶναι ἐν χρήσει ἐν τῇ ῥωσσικῇ Ὑπερκαυκασίᾳ χώρᾳ.

Οἱ Σιΐται θεωροῦν ἀρκοῦν ἓν μόνον εἰς Μέκκαν ταξείδιον, ἐνῷ οἱ σουννῖται παραδέχονται ὅτι πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνηται τοῦτο ὅσάκις εἶναι δυνατόν.

§ 4. Ὁ προτιθέμενος νὰ μεταβῇ εἰς Μέκκαν πρὸς προσκύνησιν ὀφείλει πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του νὰ τακτοποιήσῃ τὰς οἰκιακάς του ὑποθέσεις, δηλ. νὰ ἐξασφαλίσῃ πρεπόντως τὰ πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας του, νὰ κανονίσῃ τὰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς αὐτοῦ σχέσεις, νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς δανειστάς του εἴτε πληρώνων αὐτοὺς, εἴτε συμβιβάζόμενος μετ' αὐτῶν καὶ ἐνὶ λόγῳ, νὰ διαθέσῃ τὰς ὑποθέσεις του εἰς τρόπον, ὥστε ἡ ἀπουσία του νὰ δώσῃ ὅσον οἷόν τε ὀλιγώτερον ἀφορμὴν εἰς διενέξεις καὶ ἔριδας.

Ὁρισθείσης τῆς πρὸς ἀναχώρησιν ἡμέρας, ὁ προσκυνητὴς συγκαλεῖ περὶ ἑαυτὸν τὴν οἰκογένειάν του καὶ τοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του διατελοῦντας, ἀπαγγέλλει δύο εὐχὰς, *χουκιοῦ*, ἔπειτα ἑτέραν διὰ τὴν ἀποδημίαν, καὶ ἀποχαιρετᾷ τοὺς παρευρισκομένους. Ἐξερχόμενος τῆς οἰκίας στρέφει τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ *κιπλὲ* καὶ ἀπαγγέλλει τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ Κορανίου καὶ τρὶς τὰ δύο τελευταῖα ἐδάφια τοῦ δευτέρου κεφαλαίου.

Ἀφοῦ ὁ προσκυνητὴς δηλώσει οὕτω διὰ τῶν ἀπαιτουμένων λέξεων τὸ *νιγιὲτ χὰτζ*, δηλ. τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ μεταβῇ εἰς Μέκκαν πρὸς προσκύνησιν, ἱππεύει λέγων *Μπισμιλλὰχ, οὺρ-ῥαχμάνι οὺρ-ῥαχὶμ*, ἤτοι: «Ἐν ὀνόματι τοῦ ἀγαθωτάτου καὶ οἰκτίρμονος »Θεοῦ.»

Διαρκούσης τῆς ὁδοιπορίας, ὁσάκις ὁ προσκυνητὴς φθάνει τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ κατάλυμά του, ἢ σταματᾷ πρὸς ἀνάπαυσιν, ὀφείλει ν' ἀπαγγείλῃ εὐχάς τινας τοῦ *χουκιοῦ* καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ διαγεγραμμένας. Ὑποχρεοῦται δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο νὰ ἦναι ἐλευθέριος, συμπαθὴς, ἀγαθὸς, εὐπροσήγορος πρὸς πάντα καὶ ν' ἀπέχῃ πάσης ἔριδος καὶ διενέξεως.

§ 5. Ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσίν των αἱ προσκυνήσεις εἰσὶ διαφόρων εἰδῶν:

α΄.) *Χὰτζ τεμετοῦ*,
β΄.) *Χὰτζ ἰφρὰδ*,
γ΄.) *Χὰτζ κιρὰν*,
δ΄.) *Χὰτζ νιαβέτ*.

Τὸ πρῶτον εἶδος *χὰτζ τεμετοῦ*, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐκπληροῦνται ἀκριβῶς ὅλαι αἱ διαγεγραμμέναι διατυπώσεις, εἶναι ἡ τελεία προσκύνησις, ἣν δὲν δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ, εἰμὴ ὁ κατοικῶν μακρὰν τῆς Μέκκας, πλειότερον τῶν δώδεκα μιλίων, πρέπει δὲ νὰ τελειώσῃ αὐτὴν ἐντὸς τῶν μηνῶν *σεβὰλ, ζιλκαδὲ* καὶ *τζιλχιτζέ*.

Τὸ ἔνδυμα, *ἰχρὰμ*, πρέπει νὰ ἐνδυθῇ ὁ προσκυνητὴς εἰς ὡρισμένους τόπους.

Ἡ προσκύνησις *ἰφρὰδ* καὶ *κιρὰν* διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ διαφόρων προσφορῶν, καὶ διότι τὴν πρώτην κάμνουσιν οἱ ἴδιοι κάτοικοι τῆς Μέκκας, τὴν δὲ δευτέραν οἱ κατοικοῦντες πέριξ αὐτῆς εἰς ἀκτῖνα δώδεκα μιλίων.

Περὶ τοῦ εἴδους τῆς προσκυνήσεως *νιαβὲτ* ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος.

Ἡ προσκύνησις *οὐμρὲχ* δύναται ὡσαύτως νὰ ἦναι *τεμετοῦ* ἢ *ἰφρὰδ*, ἀναλόγως τοῦ τόπου τῆς κατοικίας τοῦ προσκυνητοῦ.

§ 6. Αἱ πράξεις, ἃς ὁ προσκυνητὴς ὀφείλει κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν του νὰ ἐκπληρώσῃ, ἄρχονται ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ μηνὸς *τζιλχιτζὲ* εἰς τοὺς δι' ἑκάστην χώραν εἰδικῶς ὁριζομένους τό-

πους (1). Εἰς αὐτοὺς λαμβάνει ὁ μουσουλμάνος τὸ ἔνδυμα τοῦ προσκυνητοῦ, ὅπερ δὲν δύναται ν' ἀλλάξῃ, ὅσον ἀκάθαρτον καὶ ἂν γίνῃ, μέχρι τῆς εἰς Μέκκαν ἀφίξεώς του.

Πρὶν φορέσῃ τὸ ἔνδυμα τοῦτο ὀφείλει νὰ καθαρισθῇ· καὶ δὲν δύναται νὰ κείρῃ τὴν κόμην ἢ τὸν πώγωνα μέχρι τέλους τῆς προσκυνήσεως. Ἐν ὅλῳ δὲ τούτῳ τῷ διαστήματι πρέπει ν' ἀπέχῃ παντὸς ἐρεθιστικοῦ τῶν παθῶν, καὶ νὰ μὴ λαμβάνῃ μέρος εἰς συζητήσεις διαφορῶν, ἀναγομένων ἰδίως εἰς γάμους, διαζύγια κλπ.

Ἀφιχθεὶς εἰς Μέκκαν ἀποδύεται τὸ πρῶτον ἔνδυμα, καθαρίζεται διὰ τοῦ *γκουσλ* καὶ ἐνδύεται νέον, ἔπειτα γυμνόπους εἰσέρχεται εἰς τὸ *κιααβὲ* καὶ ἀπαγγέλλει τὴν διαγεγραμμένην ἐπὶ τούτῳ προσευχήν.

Ἀσπάζεται κατόπιν τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀβραὰμ, κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ, ἁγιασθέντα μέλανα λίθον, *ἐτζὲρ οὐλ ἐσβὲτ*, καὶ ἀπαγγέλλει ἑτέραν προσευχήν. Περιέρχεται ἑπτάκις τὸ *κιααβὲ*, ὁδοιπορία ἥτις ὀνομάζεται *τεβὰφ*, καὶ μετὰ τὸν ἕβδομον δρόμον μεταβαίνει εἰς τὸ φρέαρ *ζεμζὲμ*, ὅθεν ἀντλεῖ δύο κάδους ὕδατος, καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς πίνει, διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου καταβρέχεται ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν διαγεγραμμένων ποσευχῶν μεταβαίνει εἰς τοὺς λόφους *Σαφὰ* καὶ *Μερβὲ*, ὅπου ταχεῖ καὶ ἀτάκτῳ βήματι διατρέχει ἑπτάκις τὸ μεταξὺ αὐτῶν διάστημα καὶ ἀπαγγέλλει ἑκάστοτε προσεγγίζων αὐτοὺς εἰδικὰς προσευχάς.

Ἐπανερχόμενος ἐκ τοῦ μέρους τούτου ὁ προσκυνητὴς εἰς τὴν Μέκκαν, ἐνδύεται νέον ἔνδυμα, κείρει τὸ γένειον καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν περὶ τῷ *Κιααβὲ* ὁδοιπορίαν, εἶτα τὴν ἀπὸ τοῦ λόφου *Σαφὰ* μέχρι τοῦ *Μερβέ*.

Τούτων γενομένων, ὁ προσκυνητὴς ἐπαναλαμβάνει πολλάκις καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ τὸ *Ἀλλὰ χουμμὲ* δηλ., ὅτι ἐξετέλεσε τ' ἀνωτέρω διαγραφέντα, μεταβαίνει εἰς τὸ ὄρος *Ἀραφὰτ*, ὅπου φθάνει τὴν ἐγδόην ἡμέραν τοῦ μηνὸς *τζιλχιτζὲ*, καὶ ὅπου ὀφείλει νὰ μείνῃ ἀπὸ τῆς τρίτης ὥρας μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς νυκτὸς, ὅτε μεταβαίνει εἰς τόπον καλούμενον *Μεσὲρ οὐλ-χαράμ*, ἔνθα ἀπαγγέλ-

(1) Πέντε τόποι πρὸς ἀφετηρίαν ὑπάρχουσι διὰ τὴν προσκύνησιν τεμετοῦ: οἱ

1) Τζουλχουλεϊφὲ, διὰ τοὺς ἐκ Μεδίνης ἐρχομένους.
2) Τελεμλὲμ, διὰ τοὺς ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀραβίας ἐρχομένους.
3) Καρὲν-οὐλ-Μεναζὴλ, διὰ τοὺς ἐκ Ταΐφ καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης.
4) Χουτζιχφὲ, διὰ τοὺς προσκυνητὰς τῆς Δαμασκοῦ.
5) Ἐκὴκ, διὰ τοὺς ἐκ τῆς Ἰρὰκ Ἀτζεμῆ, μιᾶς τῶν μεγαλειτέρων Περσικῶν ἐπαρχιῶν.

λων εὐχήν τινα ἐφοδιάζεται μὲ λίθους, οὓς θέλει ῥίψει ἐπὶ τῆς θέσεως *Τζεμερέ*. Τὴν ἐπιοῦσαν, ἐννάτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς, ὀφείλει νὰ παρευρεθῇ εἰς θέσιν καλουμένην *Μινὰ* καὶ ἐκεῖθεν νὰ ῥίψῃ τοὺς συναχθέντας λίθους ἐπὶ τοῦ *Τζεμερὲ* κατὰ τοῦ πονηροῦ πνεύματος *Ρεμὴ τζεμερέ*. Τὴν δεκάτην ἡμέραν, καθ' ἣν ἑορτάζεται ἡ ἑορτὴ καλουμένη *Ζέχα*, φέρει ἐπὶ τῆς θέσεως, εἰς ἣν κατὰ τὸ Κοράνιον ὁ Ἀβραὰμ ἐπειράθη νὰ θυσιάσῃ τὸν υἱόν του, ἓν θῦμα, *Κουρβὰν*, ὅπερ πρέπει νὰ ἦναι ἢ νέα πενταετὴς κάμηλος, ἢ ταῦρος, ἢ αἶξ τοὐλάχιστον ἑνὸς ἔτους, ἢ πρόβατον ἔχον ἡλικίαν τοὐλάχιστον ἓξ μηνῶν· καὶ μέρος μὲν τοῦ θυσιαζομένου ζώου τρώγεται ὑπὸ τῶν προσκυνητῶν, τὸ δὲ λοιπὸν διανέμεται εἰς τοὺς πτωχούς.

Τελεσθείσης τῆς θυσίας, ὁ προσκυνητὴς ξυρίζεται τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ γένειον, καθαρίζει τὸ σῶμα ἀπὸ τὰς ἀποκοπείσας τρίχας, κόπτει τοὺς ὄνυχας, τὰ δὲ ἀποκοπέντα κρύπτει ἐν τῇ θέσει *Μινά*.

Μετὰ ταῦτα ἐπανέρχεται εἰς τὴν Μέκκαν, συμπληροῖ τὴν περιοδείαν *τεβὰφ* καὶ τὰς προσευχὰς *βουκιοῦ*, μεταβαίνει εἰς τοὺς λόφους *Σαφὰ* καὶ *Μερβὲ*, ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὴν Μέκκαν ἵνα ἐπιχειρήσῃ ἑτέραν πέριξ τοῦ *Κιααβὲ* ὁδοιπορίαν, καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν θέσιν *Μινὰ*, ἔνθα ὀφείλει νὰ διέλθῃ τὰς νύκτας τῆς ἐνδεκάτης, τῆς δωδεκάτης καὶ τῆς δεκάτης τρίτης τοῦ μηνὸς *τζιλχιτζὲ*, αἵτινες νύκτες ὀνομάζονται *τεσρίκ*.

Τέλος, μετὰ τὴν εἰς Μέκκαν ἐπάνοδον, ὁ προσκυνητὴς ἐνδύεται νέον ἔνδυμα, ἐπαναλαμβάνει τὸν πέριξ τοῦ *Κιααβὲ* περίπατον, καὶ διὰ τελευταίαν φορὰν ἐπισκέπτεται τοὺς τόπους *Ἀραφὰτ*, *Μινὰ*, *Σαφὰ* καὶ *Μερβέ*.

Τὴν δεκάτην τετάρτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς *τζιλχιτζὲ*, ἅπασαι αἱ ἱεροτελεστίαι καὶ διατυπώσεις συμπληροῦνται, καὶ ὁ προσκυνητὴς ἀποδύεται τὸ ἔνδυμά του, λούεται, καὶ ἔκτοτε λαμβάνει τὸν τιμητικὸν τίτλον τοῦ *Χατζῆ*, τιθέμενον πρὸ τοῦ ὀνόματός του καὶ διατηρούμενον διὰ παντός.

Παρατήρησις. Οἱ Σῖται ἐπιχειροῦσιν προσέτι ὁδοιπορίας πρὸς προσκύνησιν τῶν τάφων τῶν *Ἰμαμῶν*, καὶ ἰδίως τοῦ *Χουσεΐν* εἰς *Κερπελὰχ*, τοῦ *Ἀλῆ* εἰς *Νετζὲδ* καὶ τοῦ *Ῥιζᾶ* εἰς *Μεσεδ*· καὶ ὁ μὲν ἐπισκερθεὶς τὸ *Κερπελὰχ* λαμβάνει τὸν τίτλον τοῦ *Κερπελαΐ*, ὁ δὲ προσκυνήσας εἰς *Μεσεδ* τὸν τοῦ *Μεσεδῆ*· ἀλλ' ἐὰν μετὰ ταῦτα μεταβῇ τις εἰς Μέκκαν πρὸς προσκύνησιν παραιτεῖ τοὺς ἄλλους τίτλους διατηρῶν μόνον τὸν τοῦ *Χατζῆ*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΔΖΙΧΑΔ—ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΠΙΣΤΩΝ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ-μεράμ, σ. 92—98.— *Πὶστ-πὰπ*, σ. 184—192.— *Κὲσφ-ὲρβὰρ*, σ. 467—471, 784—809.— *Χαλὴλ ἰδζὰζ*, σ. 280—283, 437—440, 452—469.— *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ-ἐρπαὰ*, σ. 246—281.— Κοράνιον, Κεφ. Η, Θ, ΜΘ.

Δὲν θέλομεν ἐκθέσει ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ, εἰμὴ τινὰς τῶν κυριωτέρων περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ πολέμου κανόνων ἀκολουθοῦντες ἰδίως τὴν αἵρεσιν τῶν Σιϊτῶν. Λεπτομερείας πλειοτέρας δύναταί τις νὰ εὕρῃ ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ διδάκτορος **Worms** περὶ τῆς ἐν ταῖς μουσουλμανικαῖς χώραις ἰδιοκτησίας, **Journal Asiatique**, 1842 σ. 388—398· ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Μουρατζᾶ Δ' Ὀσσῶνος Τ. Ε, σ. 49—139, καὶ ἐν τῷ σπουδαίῳ περὶ τοῦ *Δζιχὰδ* ἄρθρῳ τοῦ συμβούλου **Chanykow**, καταχωρηθέντι ἐν τῇ ἐφημερίδι **der Kaukasus**, τῷ 1846.

§. 1. Ὁ κατὰ τῶν ἀπίστων πόλεμος εἶναι καθῆκον ὑποχρεωτικὸν διὰ πάντα μουσουλμάνον ἐνήλικον, ὑγιὰ τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦν καὶ ἐλεύθερον. «Μία ἡμέρα ἐν πολέμῳ ἀξίζει πλειότερον εἰς »τὰ ὄμματα τοῦ Θεοῦ, παρὰ νηστεία ἑνὸς μηνὸς» εἶπεν ὁ Προφήτης τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Δὲν δύναταί τις νὰ προπαρασκευθῇ πρὸς πόλεμον, εἰμὴ τῇ προσκλήσει ἢ τῇ διαταγῇ τοῦ Ἰμάμη. Κατὰ τοὺς μῆνας ὅμως *ρεδζὲπ*, *τζιλκαδὲ*, *τζιλχιτζὲ* καὶ *μοχαρὲμ*, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιχειρήσῃ ἢ νὰ ἐξακολουθήσῃ πόλεμον, ἐκτὸς ἐὰν ἐπίκηται ἐπιδρομὴ ἐχθροῦ (1).

§ 2. Ὁ θρησκευτικὸς πόλεμος ἐπιχειρεῖται:

α'.) Κατὰ τῶν ἀπίστων, τῶν ἀρνουμένων νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς μουσουλμάνους.

β'.) Κατὰ τῶν ὑποτεταγμένων μὲν εἰς τὴν δύναμιν τῶν μουσουλμάνων, ἀπειθούντων ὅμως καὶ μὴ διδόντων τοὺς φόρους *τζιζιέ*.

(1) Οἱ Μουσουλμάνοι, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, δὲν πρέπει νὰ δικάζωνται μετὰ ἀπίστων. Οἱ δὲ πλούσιοι καὶ οἱ εὐποροῦντες ὀφείλουσι νὰ καταβάλλωσι μέρος τῆς περιουσίας των πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐξόδων τοῦ πολέμου.

γ'.) Κατὰ τῶν στασιαζόντων, ἔστω καὶ Μωαμεθανῶν, ἐναντίων τῶν ἰμαμῶν, καὶ ἐν γένει κατὰ παντὸς ἐπιχειρήσοντος ἐχθροπραξίας (1).

§ 3. Πάντα τὰ ἐν ἐχθρικῷ τόπῳ ἢ τὰ ἐν πολέμῳ καταλαμβανόμενα κινητὰ πράγματα, ἀποτελοῦσι τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου *γκανιμὲ*, ἅτινα, ἀφαιρουμένου τοῦ πέμπτου μέρους ἐξ αὐτῶν, (περὶ οὗ ἴδε ἀνωτ. κεφ. Γ.) διανέμονται εἰς ὅλον τὸν στρατόν.

Ὅλα δὲ τὰ ἀκίνητα μένουσιν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν ἰδιοκτητῶν, οἵτινες δὲν ὑποχρεοῦνται ν' ἀσπασθῶσι τὸν Ἰσλαμισμὸν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑποταχθῶσιν ἑκουσίως εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν μουσουλμάνων, νὰ πληρόνωσι τὸν φόρον *τζιζιὲ* (2) καὶ ποσοστόν τι ἐκ τῆς περιουσίας των, *χαράτζ*.

Τὸ ποσὸν τοῦ φόρου τούτου, μὴ ὁριζόμενον ὑπὸ τοῦ νόμου, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἰμάμη.

Οἱ ἀσπαζόμενοι τὸν ἰσλαμισμὸν ἄπιστοι διατηροῦσι τὴν πλήρη κυριότητα τῆς περιουσίας των, καὶ δὲν ὑποχρεοῦνται, εἰμὴ μόνον εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ *ζεκιὰτ*. Τ' ἀκίνητα κτήματα αὐτῶν ὀνομάζονται *ἐραζὶ οὐσεχριὲ*, δηλ. τῶν ὁποίων ὁ φόρος ἐπληρώθη, πρὸς διάκρισιν ἐκείνων, ὧν ὁ φόρος *χαράτζ* ὀφείλεται. (Ὅρα κατωτέρω).

Οἱ ἄπιστοι οἱ μὴ ὑποτασσόμενοι ἑκουσίως δὲν πρέπει νὰ περιμένωσι χάριν· διὸ οἱ μὲν ἄρρενες αἰχμάλωτοι, μὴ ἀσπαζόμενοι τὸν Ἰσλαμισμὸν, πρέπει νὰ θανατόνωνται, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία νὰ αἰχμαλωτίζωνται. (ὅρα τὸ βιβλίον *Οὐκούτ*). Ἐξαρτᾶται ὅμως ἀπὸ τὸν Ἰμάμην νὰ χαρίσῃ τὴν ζωὴν εἰς τοὺς αἰχμαλώτους ἄρρενας, καθιστῶν αὐτοὺς δούλους.

Ὅλαι αἱ καλλιεργούμεναι γαῖαι, κατακτηθεῖσαι, ἀφίνονται εἰς τοὺς λαβόντας μέρος εἰς τὸν πόλεμον μουσουλμάνους, οἵτινες ὅμως

(1) Κατὰ τὸ βιβλίον Χεδαγιὲ, ὅπερ οἱ Ἀζεμῖται παραδέχονται, οὗτοι δὲν θεωροῦσιν ὡς δόγμα τὴν κατὰ τῶν ἀπίστων ἐπιχείρησιν πολέμου. Ἡ εἰρήνη κατ' αὐτοὺς εἶναι ἀνακωχὴ, ἥτις ἐξακολουθεῖ μέχρις οὗ σπουδάζοι λόγοι πρὸς πόλεμον γεννηθῶσιν· ἀλλ' ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου πρέπει νὰ ἀγγελθῇ προηγουμένως εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἡ παρά τινος μουσουλμάνου δοθεῖσα εἰς ἄπιστον ἢ εἰς ἐπαρχίαν ὁλόκληρον ὑπόσχεσις περὶ προστασίας, ἀμάν, γεννᾷ ὑποχρέωσιν, ἣν ὀφείλει νὰ σεβασθῇ καὶ ἐκτελέσῃ πᾶς Μουσουλμάνος.

(2) Σ. Μ. Τζιζιὲ εἶναι ὁ κεφαλικὸς φόρος εἰς ὃν ὑπεβάλλοντο πρότερον οἱ κατακτηθέντες λαοὶ, χάριν διατηρήσεως τῆς ζωῆς των. Ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἐξῆς ῥήσεως τοῦ Κορανίου Κεφ. ΙΘ, ἐδ. 29. «Μάχου κατὰ τῶν μὴ »εἰς τὸν Ἀλλὰχ πιστευόντων, μέχρις οὗ ἕκαστος ἐξ αὐτῶν πληρώσῃ ἐποδοῦλοι, οἱ ὑπέργηροι, οἱ τυφλοὶ, οἱ παραλυτικοὶ, οἱ χωλοὶ καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ κερδίσωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν· χαράτζ δὲ εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιβαλλόμενος φόρος.

δὲν ἀποκτῶσι τὴν κυριότητα αὐτῶν, οὐδὲ δύνανται νὰ τὰς διαθέσωσι πρὸς ὄφελός τινος διὰ κληροδοσίας, δωρεᾶς ἢ ἀφιερώματος, *βακφ*, ἀλλ' ἁπλῶς ἀπολαμβάνουσι τὴν ἐπικαρπίαν τῆς λαχούσης ἑκάστῳ μοίρας κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἰμάμη γενομένην διανομήν· εἰς τοῦτον δὲ ἀνήκει ἡ ἐπὶ τῶν γαιῶν κυριότης.

Αἱ ἀκαλλιέργητοι γαῖαι, *μεβὰτ*, μεταβαίνουσιν εἰς τὴν πλήρη κυριότητα τοῦ Ἰμάμη, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ὁποίου δὲν δύνανται νὰ ἐκχερσωθῶσιν. (ὅρα βιβλ. *Ἀχκιάμ*).

Ὅλαι αἱ καλλιεργούμεναι γαῖαι, καὶ ἂν ἤθελον ἐν μέρει ἀνήκει εἰς τὴν κυριότητα Μουσουλμάνου, ὑποβάλλονται ὡς κατακτηθεῖσαι εἰς ἔγγειον φόρον, καλούμενον *χαράτζ*. Ὁ φόρος οὗτος εἶναι ἢ *χαρὰτζ μουκασεμὲ*, αὐξομειούμενος ἀναλόγως τῆς εὐφορίας ἢ τῆς τοποθεσίας, ἢ *χαρὰτζ βεζιφὲ*, φόρος σταθερὸς, ὁριζόμενος δι' ἀποφάσεως τοῦ ἰμάμη ἢ τοῦ σουλτάνου.

Αἱ γαῖαι καὶ αἱ ἰδιοκτησίαι τῶν *χαρβῆ*, δηλ. ὅλων τῶν μὴ ὑποταχθέντων εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Μουσουλμάνων ἀπίστων, καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν πληρόνουσι τὸν φόρον *τζιζιὲ*, γίνονται *μουχὰβ*, δηλ. ἔχουσι τὸ δικαίωμα οἱ Μουσουλμάνοι νὰ τὰς ἀποκτήσωσι νομίμως.

Ὁ Μωαμεθανὸς, λαμβάνων κατοχὴν κτήματος ἀνήκοντος εἰς τοὺς *χαρβῆ*, θεωρεῖται ὁ πρῶτος κάτοχος αὐτοῦ.

Ἡ διανομὴ τῶν λαφύρων, *κισμὲτ*, γίνεται τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ ἰμάμη, ὅστις ἀφαιρεῖ ἐν πρώτοις τὸ ἓν πέμπτον διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας, καὶ δι' ἀγαθοεργὰς πράξεις, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος διανέμεται μεταξὺ τοῦ στρατοῦ. Ὁ ἱππεὺς λαμβάνει διπλοῦν μερίδιον τοῦ πεζοῦ.

Τὸ εἰς ἕκαστον στρατιωτικὸν λαχὸν μερίδιον, ἐπιστρέψαντα εἰς τὴν ἑστίαν του, γίνεται πλήρης ἰδιοκτησία αὐτοῦ, δυναμένη νὰ μεταβιβασθῇ εἰς τοὺς κληρονόμους του.

Οἱ *Ἐχλὶ ζιμμὲτ*, δηλ. οἱ ἄπιστοι, οἱ πληρόνοντες τζιζιὲ, προστατεύονται ὑπὸ τῶν μουσουλμανικῶν κυβερνήσεων, ἀλλ' ὀφείλουσι ἰδιάζοντα σεβασμὸν πρὸς τοὺς πιστούς. Ἀπαγορεύεται αὐτοῖς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰ τεμένη· πρέπει δ' ἰδιάζοντος ἱματισμοῦ νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους, αἱ δὲ οἰκίαι των καὶ αἱ οἰκοδομαί των δὲν πρέπει νὰ ἦναι οὔτε ὑψηλότεραι, οὔτε ὡραιότεραι τῶν τῶν πιστῶν· δὲν πρέπει νὰ κάμνωσι μεγάλας δαπάνας, οὐδὲ χρῆσιν πολυτελείας (1).

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ προσωπικὰ καὶ τὰ πραγματικὰ αὐτῶν δικαιώματα, καὶ ἐν γένει τὰ ἀστυκὰ, χαίρουσιν ὅσα ὁ νόμος χορηγεῖ καὶ

(1) Σ. Μ. Περιττὸν ἴσως εἶναι νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι αἱ διατάξεις αὗται περιῆλθον εἰς ἀχρηστίαν.

εἰς τοὺς μουσουλμάνους· ὡς δὲ πρὸς τὸ ποινικὸν δίκαιον, παραβιάζοντες τοὺς νόμους τῆς ἐπικρατείας καὶ τὰς διατάξεις τοῦ *Σερῆ*, δικάζονται κατὰ τοὺς μουσουλμανικοὺς νόμους.

Ἐν τούτοις δὲν ὑποβάλλονται εἰς ποινὰς ὁσάκις αἱ πράξεις των, ἀντικείμεναι μὲν εἰς τοὺς νόμους τοῦ ἰσλαμισμοῦ δὲν ἀπαγορεύονται ὡς ἀξιόποινοι ὑπὸ τῆς ἑαυτῶν νομοθεσίας. Κατὰ γενικὴν δὲ ἀρχὴν οἱ *ἔχ.λι ζιμμὲτ* δικάζονται ἀπὸ πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς τὴν φυλήν των καὶ κατὰ τοὺς ἑαυτῶν νόμους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΙΤΙΚΙΑΦ—ΜΟΝΑΣΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ.

§ 1. Διὰ τοῦ ὅρου *Ἰτικιὰφ*, ἐννοοῦνται αἱ ἔκτακτοι προσευχαί, τὰς ὁποίας ὁ Μουσουλμάνος μετ' ἐξαιρετικῆς εὐλαβείας κάμνει ἔν τινι τεμένει, ἀποχωριζόμενος ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς ἰδέας τοῦ κόσμου, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ προσεγγίσῃ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ. Εἶναι δὲ ἀπόρρητα ἐκουσίας καὶ ἐλευθέρας ἀποφάσεως, γενομένης πρὸς τὸν σκοπὸν μετανοίας καὶ οὐδέποτε ἐπιβαλλομένης.

Οἱ διδόμενοι εἰς τοιαύτας ἐξασκήσεις, ἤτοι οἱ ἀποχωροῦντες τοῦ κόσμου ἵνα ἐπιδοθῶσιν εἰς θρησκευτικὰς μελέτας καὶ ἐμπνευσθῶσιν ἄνωθεν, ἀνήκουσιν κυρίως εἰς τὰς αἱρέσεις ἐκείνων, οἵτινες ἀσχολοῦνται εἰς ἀποκρύφους ἐρεύνας ἐπὶ τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως· μεταξὺ δὲ τούτων διακρίνονται αἱ κοινότητες *Ἐχ.λι τερικὲ* καὶ *σουφῆ* μὲ τοὺς μουρσὶδ καὶ *μουρσὶδ* αὐτῶν.

Ὁ *ἰτικιὰφ* εἶναι ἢ ὑποχρεωτικὸς ἢ δυνητικός. Τὸ πρῶτον εἶδος προέρχεται ἀπό τινος ἐπευχῆς, τὸ δὲ δεύτερον ἀπὸ ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ὑποβληθῇ τις εἰς αὐτὸ ἀπὸ εὐλάβειαν.

§ 2. Ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τηρητέον τὰ ἑξῆς:

α'.) Ὁ θέλων νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ *ἰτικιὰφ*, ὀφείλει νὰ πρεσβεύῃ τὴν μουσουλμανικὴν πίστιν, νὰ ἦναι ἐνῆλιξ καὶ ὑγιὴς τὸν νοῦν.

β'.) Ὀφείλει ν' ἀπαγγείλῃ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, τὸ νιγιὲτ, δηλ. νὰ ἐκφράσῃ τὴν θέλησιν του ὅτι θέλει ἐπιδοθῇ εἰς τὸ *ἰτικιάφ*. (ἴδε ἀνωτέρω περὶ προσευχῆς § 3.)

γ'.) Ὀφείλει νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἁρμόδιον τόπον *μεκιὰν*· δηλ. τὸ κυ-

ριώτερον τζαμίον, *μεστζίδι δζουμᾶ*, τῆς πόλεως, ἔνθα κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας ὁ *ἰμὰμ-τζουμᾶ* ἢ ὁ *μπισιαμὰζ* διευθύνει τὴν μεσημβρινὴν προσευχήν, καὶ ἔνθα ὑπάρχει μέρος προωρισμένον πρὸς τοῦτο.

δ'.) Τὸν προσήκοντα χρόνον, *ζαμὰν*, ὅστις δὲν δύναται νὰ ἦναι συντομώτερος τῶν τριῶν διαρκῶν ἡμερῶν.

ε'.) Ὀφείλει νὰ διαμένῃ διαρκῶς ἐν τῷ τεμένει, *νισεστὲν*, ν' ἀπαγγέλλῃ εὐχὰς, χωρὶς ν' ἀπασχολῇ τὸν νοῦν του εἰς ἕτερόν τι ἀντικείμενον ἢ εἰς σκέψεις κοσμικάς. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸν ν' ἀπομακρυνθῇ τοῦ τεμένους, εἰμὴ μόνον ὅπως νιφθῇ, ἐκπληρώσῃ τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας, ἀπαγγείλῃ εὐχὰς εἰς θανατιῶντα, παρακουλουθήσῃ ἐκφορὰν νεκροῦ, ἢ ἐπισκεφθῇ ἀσθενεῖς, ἢ τέλος ὅπως καταθέσῃ τι ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης.

ς'.) Νὰ τηρῇ τὴν νηστείαν, *ρουζέ*· ὀφείλει νὰ τηρῇ τοὺς αὐστηροὺς περὶ τῆς νηστείας τοῦ ῥαμαζανίου κανόνας· πᾶν δυνάμενον νὰ διακόψῃ, ἢ νὰ ἐπιφέρῃ ἀταξίαν τῆς νηστείας ταύτης πρέπει νὰ τὸ ἀποφεύγῃ. Δὲν λαμβάνει δὲ χώραν ὁ *ἰτικιὰφ* εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ νηστεία εἶναι ἀπηγορευμένη, οἷον κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας.

ζ'.) *Ῥασσὰτ*, νὰ λάβῃ τὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ *ἰτικιὰφ* ἄδειαν. Τὸ μὲν τέκνον ὀφείλει νὰ λάβῃ τοιαύτην παρὰ τοῦ πατρὸς, ἡ γυνὴ παρὰ τοῦ συζύγου καὶ ὁ δοῦλος παρὰ τοῦ πάτρωνός του.

Κατὰ τὸ βιβλίον *Νεὶλ οὐ-μεράμ*, σελ. 76, ἡ ἄδεια αὕτη πρέπει νὰ δοθῇ εἰς πάντα μουσουλμάνον ὑπὸ τοῦ *σαχὴβ βελαγιὲτ*, ἢ ὑπὸ τοῦ *ἰμάμη*, ἐὰν εὑρίσκηται ἐπὶ τοῦ τόπου.

Ὁ ἄνευ ἀδείας γενόμενος *ἰτικιὰφ* οὐδεμίαν νόμιμον ἰσχὺν ἔχει. Ὁ ἐπευχηθεὶς νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν *ἰτικιὰφ*, καὶ μὴ ἐκπληρώσας τὴν εὐχήν του, ὑποβάλλεται εἰς τὸ *κεφαρέτ*. (Ὅρα βιβλ. *Ἰκαάτ*.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

EMPE MA EPOΥΦ BE NEXI MOΥNKEP.
ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΑΤΤΕΙΝ ΤΟ ΑΓΑΘΟΝ
ΚΑΙ ΑΠΕΧΕΙΝ ΤΟΥ ΠΟΝΗΡΟΥ.

Μὰ ἐρούφ σημαίνει τὴν εἰς τὸ ἀγαθὸν προτροπὴν, *νέχι μουνκὲρ* δὲ, τὴν ἀπὸ πᾶσαν κακὴν καὶ παράνομον πρᾶξιν ἀποχήν.

Καθῆκον παντὸς μουσουλμάνου καὶ ἰδίως τῶν μεγάλων καὶ ἐξόχων προσώπων, *ἀγιὰν*, εἶναι νὰ συμβουλεύωσιν ἀγαθὰς καὶ νομίμους πράξεις, νὰ συντελῶσιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσίν των, καθὼς προσέτι καὶ νὰ ἐμποδίζωσιν ἕκαστον νὰ πράττῃ πράξεις ἀντικειμένας εἰς τὸν Νόμον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποτροπὴν τοῦ παραβαίνειν τὸν νόμον, τηρητέον τὰ ἑξῆς:

α΄.) Πρὶν ἡ ἀποτρέψῃ τις τινὰ, πρέπει νὰ ἦναι βέβαιος, ὅτι οὗτος ἐξετέλεσε πραγματικῶς, ἢ προτίθεται νὰ ἐκτελέσῃ πρᾶξιν κακήν.

β΄.) Πρέπει νὰ ἦναί τις ἐντελῶς πεπεισμένος, ὅτι θέλει εἰσακουσθῆ ἡ προτροπή του ὑπὸ τοῦ ἐνόχου.

γ΄.) Ὅταν φαίνεται ὅτι οὗτος ἔδειξε κάποιαν μετάνοιαν, ἢ ἀνεγνώρισεν ὅτι ἔπραξε τὸ κακὸν, πρέπει νὰ τῷ ἀπευθυνθῶσιν αἱ προτροπαί.

δ΄.) Ὅταν ὅμως ὑπάρχῃ βέβαιον, ὅτι ἡ προτροπὴ θέλει ἀποβῆ εἰς μάτην, ἢ ὅτι ἤθελεν ἔχει δυσαρέστους συνεπείας διὰ τὸν προτρέποντα, δύναται οὗτος ν' ἀπέχῃ.

Πρὸς ἀποτροπήν τινος τοῦ πρᾶξαι κακὸν, τρία μέσα δύναταί τις νὰ μεταχειρισθῇ: διὰ σημείων, διὰ λόγων, ἢ διὰ πράξεων *dil, zepàn, bè dèst*, καὶ ταῦτα διαδοχικῶς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέπει ν' ἀρχίσῃ μετὰ πραότητος καὶ γλυκύτητος· ἐὰν τοῦτο ἀποβῇ ἀνωφελὲς, νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνὴν καὶ τέλος νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς χειρὸς, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν κακὴν πρᾶξιν. Ἐν τούτοις μόνος ὁ ἡγεμὼν τοῦ τόπου, ἢ ὁ ἱμάμης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς βίας κατὰ τοῦ ἐνόχου καὶ νὰ τὸν τιμωρήσῃ.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΑΣΤΥΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ.

---

§ 1. Τὸ ἀστυκὸν δίκαιον περιλαμβάνει τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνας, οἵτινες διέπουσι τὰς ἰδιωτικὰς σχέσεις τῶν Μουσουλμάνων πρός τε ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ἀπίστους· διαιρεῖται δὲ εἰς βιβλία τρία, *Οὐκουδὰτ*, *Εἰκαὰτ* καὶ *Ἀχκιάμ*.

Τὸ βιβλίον *Οὐκουδὰτ* πραγματεύεται περὶ ὅλων τῶν συναλλαγμάτων καὶ πράξεων, πρὸς σύστασιν τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖται ἡ ἀμοιβαία τῶν συναλλαττομένων συναίνεσις.

Τὸ δὲ *Εἰκαὰτ* ἀφορᾷ τὰς ἰδιωτικὰς σχέσεις, τὰς στηριζομένας ἐπὶ τῆς μονομεροῦς δηλώσεως τῆς θελήσεως.

Τὸ δὲ *Ἀχκιὰμ* περιέχει ὅλους τοὺς νόμους, τοὺς ἀφορῶντας τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίων τῶν Μουσουλμάνων, ἰδίως δὲ τοὺς περὶ κληρονομικοῦ δικαίου, περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Καδῆ, περὶ μαρτυριῶν, περὶ ποινῶν κλπ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ (1).

§ 2. Ἡ περὶ τοῦ δικαίου θεωρία τῶν Μουσουλμάνων περιλαμβάνει ἐν γένει τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον εἰς ὅλας του τὰς λεπτομερείας· ἑπομένως ὁ Μουσουλμάνος δύναται ἐπὶ παντὸς ἀντικει-

---

(1) Τὰ περὶ τῆς νομοθεσίας τῶν μουσουλμάνων ἐνταῦθα ἐκτεθειμένα, ἰδίως δὲ τὰ περὶ διαδικασίας, τὰ περὶ διακρίσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῶν πράξεων, ὡς καὶ τὰ περὶ ἐνηλικιότητος, ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Πολιτικοῦ Δικαίου, διότι ἀνάγονται εἰς ὅλα περίπου τ' ἀντικείμενα, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τῷ παρόντι τμήματι. Τὸ σύστημα τοῦτο ἀκολουθοῦσι καὶ τὰ συγγράμματα τῶν μουσουλμάνων νομοδιδασκάλων.

Εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ Ἀστυκοῦ Δικαίου ἠκολούθησα τὸ σύστημα τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν σιΐτῶν νομοδιδασκάλων. Εἰς τὰς προκαταρκτικὰς ὅμως ταύτας εἰδήσεις προσεπάθησα πρὸς φωτισμὸν τοῦ ἀναγνώστου νὰ ψαύσω ζητήματά τινα, περὶ ὧν διάφορα χειρόγραφα περσικὰ καὶ ἀραβικὰ πραγματεύονται.

Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο δὲν ἠδυνήθην ν' ἀκολουθήσω τὴν συμβουλὴν τοῦ ἀρίστου φίλου μου δόκτωρος Cottwald, τοῦ νὰ ἐκθέσω τὴν δικαιοδοσίαν τῶν

μένου, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ Κορανίου καὶ τῶν βιβλίων *Σεριὰτ*, νὰ ζητήσῃ συμβουλὴν ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς τῆς θρησκείας (1). (Κεφ. Ε, 18. ΜΑ, 44).

Ἅπασαι λοιπὸν αἱ πράξεις τῶν Μουσουλμάνων, αἱ ἐργασίαι των, τὰ ἐπαγγέλματά των, αἱ συναθροίσεις των, καὶ εἴς τινας περιστάσεις οἱ λόγοι καὶ αἱ ἐκφράσεις των, ὑπάγονται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν δικαστηρίων *Σεριάτ*. Πᾶν δὲ τὸ ἀντικείμενον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ *Σεριὰτ* εἶναι παράνομον καὶ ἄκυρον, *βατίλ*.

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ.

§ 3. Θεμελιώδης ἀρχὴ εἰς τὴν διαδικασίαν τῶν Μουσουλμάνων ἐπικρατεῖ τὸ ἑξῆς λόγιον, «εἰς πᾶσαν πρᾶξιν τοῦ Μουσουλμάνου ἡ καλὴ πίστις εἰκάζεται πάντοτε.» *Ἐφ ἀλὶ μουσελμὶν χάμελ μπὲρ σεγάτ*.

Ἐντεῦθεν ὁ Δικαστὴς εἰς οὐδεμίαν πρᾶξιν Μουσουλμάνου παραδέχεται τὴν ὕπαρξιν ἀπάτης, κακῆς πίστεως, ἐκτὸς ἂν τὰ ἐξαιρετικὰ ταῦτα γεγονότα βεβαιωθῶσι δι' ὁμολογίας, ἢ διὰ μαρτυρικῆς ἀποδείξεως.

Ὁ δ' ἐξαιρῶν δικαστὴν ἕνεκεν ὑπονοιῶν ὀφείλει νὰ πράξῃ τοῦτο καθαρῶς καὶ ἀμετακλήτως.

Τρία ἀποδεικτικὰ μέσα ὑπάρχουν· ἡ ὁμολογία, *ἰκρὰρ*, ἡ μαρτυρικὴ ἀπόδειξις, *σεχαδὰτ*, καὶ ὁ ὅρκος, *γεμέρ*.

Τὰ ἔγγραφα δὲν ἀποτελοῦσιν ἀρκοῦσαν ἀπόδειξιν, ἵνα ἐπ' αὐτῶν μόνον στηριχθῇ δικαστικὴ ἀπόφασις, ἀλλ' ἀπαιτοῦνται μαρτυρικαὶ

μουσουλμάνων κατ' ἰδίαν καὶ ἐν παραρτήματι· διότι τοῦτο ἤθελε παραβλάψει τὴν κατὰ τὸ σύστημα τῶν μουσουλμάνων νομοδιδασκάλων διάθεσιν τοῦ συγγράμματος, καὶ προσέτι ἤθελε μὲ ἀναγκάσει νὰ παραλείψω καθ' ὅλον ἢ ἐν μέρει κεφάλαιά τινα τῶν βιβλίων Οὐκοὺτ καὶ Ἀγκιὰμ, οἷον τὸ περὶ ὅρκου, περὶ ὁμολογίας, περὶ μαρτυρίας κλπ.

(1) «Ἡ διδασκαλία τῆς νομικῆς παρὰ ταῖς σχολαῖς ἑκάστης αἱρέσεως »τοῦ ἰσλαμισμοῦ εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη. Ἐπειδὴ ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἀπ' »ἀρχῆς μέχρι σήμερον ἀπερρόφησεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὅλους τοὺς ἄλλους κλά»δους τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, δυνάμεθα ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ εἴπωμεν ὅτι »ἐκαλλιεργήθη βαθέως. Ἡ σχολὴ ἑκάστου ἰμὰμ ἀναπτυσσομένη ἐπὶ τὰ »πρόσω ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτῶν ἐτελειοποιήθη βαθμηδὸν εἰς τρόπον, ὥστε »ἀπὸ δέκα περίπου αἰώνων οὐδεμία μεταβολὴ ἐπῆλθεν ἐπὶ τῶν θεωριῶν ἃς »οἱ διάφοροι σχολάρχαι ἀνέπτυξαν. Ἐν τούτοις πᾶς νομικὸς ἢ φακὴρ ἔχει »τὸ δικαίωμα εἴτε νὰ συγγράψῃ νομικὰ βιβλία, ἢ νὰ σχολιάσῃ τὰ ὑπάρχοντα, »καὶ περὶ τούτου ὑπάρχουσι πλεῖστα ὅσα συγγράμματα χρησιμεύοντα εἰς »τὸ νὰ διαφωτίζωσι τοὺς δικαστάς.» (Μιρζὰ Καζὲμ-βὲγ, εἰσαγωγὴ εἰς τὸ Μουσταεσὲρ-οὺλ Βεκαγιέ, σ. 16

καταθέσεις πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ νομιμοποίησιν τῶν ἀποδεικτικῶν τούτων μέσων.

Τὸ Μουσουλμανικὸν Δίκαιον δὲν ἀναγνωρίζει οὔτε τὴν κτητικὴν, οὔτε τὴν ἀποσβεστικὴν παραγραφήν (1).

Ἡ ὁμολογία τοῦ ἐναγομένου θεωρεῖται ἡ καλλιτέρα καὶ ἰσχυροτέρα τῶν ἀποδείξεων, κατὰ τὸν κανόνα, «ἡ ὁμολογία γενομένη »παρ' ἀνθρώπου ἐχέφρονος εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' αὐτόν.» *Ἰκρὰρ οὐλ-οὐκελλαὶ ἀλὰ ἐνφουσέχ ἰμ τζατζ*. (Ὅρα κατ. Βιβ. *Οὐκοὺτ*, τμ. Γ. κεφ. α΄.)

Οἱ προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν μερῶν, ἢ ὑπὸ τοῦ *Χακὴμ Σὲρ* μάρτυρες, καταθέτουσι τὰς μαρτυρίας των ἄνευ προηγουμένης ὁρκίσεως. (Ὅρα τοὺς περὶ τούτου κανόνας εἰς τὸ περὶ μαρτύρων καὶ *Καδῆ* κεφάλαιον).

Ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι μάρτυρες, ἢ ἂν οἱ ὑπάρχοντες ἐξαιρῶνται, ἐπιβάλλεται ὅρκος εἰς τὸν ἐναγόμενον κατὰ τὸν ἑξῆς κανόνα, ἰσχύοντα εἰς ὅλας τὰς Μουσουλμανικὰς αἱρέσεις. *Ἐς σουποὺτ γὶλ-μοὺδδαὶ βὲ γεμὲρ ἰλὰ μὲρ ἐκκερὲ*, τουτέστιν: «Τῷ μὲν ἐνάγοντι, μάρ»τυρες, τῷ δ' ἐναγομένῳ, ὅρκος.»

Παρατηρητέον ὅτι εἰς τὴν διαδικασίαν τῶν Μουσουλμάνων, ἡ θέσις τοῦ ἐνάγοντος καὶ τοῦ ἐναγομένου δὲν εἶναι πάντοτε καθα-

(1) Σ. Μ. Ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν τῷ περὶ πτωχεύσεως κεφαλαίῳ, ἀναφέρει ὅτι τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον δὲν ἀναγνωρίζει παραγραφήν· φαίνεται ὅτι τοῦτο ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς σιῖται. Οἱ Ἀζεμῖται ἢ Χανεφῖται ὅμως παραδέχονται τὴν παραγραφὴν ὡς βλέπομεν ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ M.D. Ohsson, ἐν ᾧ ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ ἀναφέρει περὶ αὐτῆς τὰ ἑξῆς ἐν τῷ τόμῳ ΣΤ, σελ. 240.

Περὶ παραγραφῆς, Ἰστισνὰ ἢ Μουρούρ οὐζ-Ζεγιάν. «Πᾶσα »ἐν γένει ἀγωγὴ παραγράφεται διὰ τῆς παρελεύσεως δεκαπέντε ἐτῶν, ἐκτὸς »ἐκείνων ὡς πρὸς τὰς ὁποίας ὑπάρχει ἰδία παραγραφὴ ἢ εἰς ὅσας ὁ ἡγεμὼν, »ὑπαρχόντων σπουδαίων λόγων ὑπὲρ προσώπου τινὸς, δύναται νὰ τροπο»ποιήσῃ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Ἐξαιροῦνται προσέτι αἱ περιπτώσεις »καθ' ἃς ἕνεκα νομίμου κωλύματος δὲν ἐξήσκησέ τις τὸ δικαίωμά του· καὶ »αὐτσί εἰσιν αἱ ἑξῆς 1) ἡ ἀνηλικιότης, 2) ἡ φρενοβλάβεια, 3) ἡ ἰσχὺς τοῦ »ὀφειλέτου καὶ 4) ἡ ἀπουσία τοῦ δικαιούχου, ἔστω καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων »τῆς αὐτοκρατορίας εὑρισκομένου.

»Ἡ κυριότης ἐπὶ κτημάτων, ἀποτελούντων μέρος δωρημάτων εὐσεβῶν, »βακφ, ἀποσβέννυται διὰ παραγραφῆς τριάκοντα καὶ ἓξ ἐτῶν· ἡ παρα»γραφὴ αὕτη καθιερώθη ἐπὶ Σουλεϊμὰν Α (1520—1566 Μ. Χ.) συνεπείᾳ »φετφᾶ τινος τοῦ Μουφτῆ, ἀμαδῆ-ἔπ-οὒς Σουούδ. Μετὰ παρέλευσιν »τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος ὁ διαχειριζόμενος ἀφιερώματα τοιαῦτα, »χάνει πᾶν δικαίωμα ἀπέναντι τοῦ ὁπωσδήποτε κατόχου ἢ νομέως.»

Παραγραφὴν προσέτι καθιεροῖ καὶ ὁ κατὰ τὸ 1858 ἐκδοθεὶς περὶ ἀκινήτου ἰδιοκτησίας Νόμος, ὃν ἴδε ἐν τέλει τοῦ παρόντος, διὰ τῶν ἄρθ. 25, 41, 44, 45, 52, 58, 59, 60, 61, 75.

ρῶς διακεκριμένη. *Μαρτυρικὸν* εἶναι πάντοτε ὁ ἀρνούμενος γεγονός τι, ἢ ὁ ἀντιλέγων εἰς ἰσχυρισμόν τινα, εἰς τοῦτον ἐπιβάλλεται πάντοτε ὁ ὅρκος, εἴτε ἐνάγων εἴτε ἐναγόμενος εἶναι· ἡ διάταξις αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι εὐκολώτερον εἶναι ν' ἀποδείξῃ τις διὰ μαρτύρων τὴν ὕπαρξιν γεγονότος τινὸς παρὰ τὴν μὴ ὕπαρξίν του. Κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐφαρμόζεται καὶ τὸ ἐξῆς ἀξίωμα: *Καθὶ φιλὰν μουτεπὲρ ἔστ'* ὅπερ ἐστὶν: «Οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ δεῖνος εἶναι »πιστευτοί, ἐὰν ὁρκισθῇ περὶ αὐτῶν, ἢ ἐὰν ὁ ἀντίδικός του δὲν »προσάξῃ μάρτυρας πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἰδικῶν του.»

Εἴς τινας περιστάσεις, προβλεπομένας ἐν τοῖς βιβλίοις *Οὐκουδὰτ* καὶ *Οὐκουτ*, οἱ Σίτται καὶ οἱ Σαφίτται ἐπιβάλλουσι τὸν ὅρκον εἰς τὸν ἐνάγοντα τὸν μὴ προσαγαγόντα εἰμὴ ἕνα μόνον μάρτυρα.

Ἐὰν ὁ ἐναγόμενος ἀρνῆται νὰ ὁρκισθῇ, δύναται νὰ ἀντεπάξῃ τὸν ὅρκον εἰς τὸν ἐνάγοντα, ὅστις δὲν ὑποχρεοῦται νὰ τὸν δώσῃ· ἂν ὅμως δὲν ὁρκισθῇ ἡ αἴτησίς του ἀπορρίπτεται.

Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπαιτουμένων μαρτύρων, τὴν ἱκανότητα, τὰς ἐξαιρέσεις του κλπ. θέλει γίνει λόγος λεπτομερῶς εἰς τὰ περὶ μαρτύρων καὶ *Καδῆ*, περὶ ἐγκλημάτων καὶ ποινῶν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ βιβλία. Εἰς τὸ περὶ *Καδῆ* κεφάλαιον γίνεται λόγος περὶ προσόντων, καθηκόντων καὶ περὶ εὐθύνης τῶν δικαστῶν.

Τὸ Κοράνιον (Κεφ. Δ, 61, καὶ ΣΤ, 153) διατάσσει ὅπως αἱ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων δίκαι δικάζωνται κατ' αὐστηρὰν δικαιοσύνην, μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς φιλίας ἢ τῆς συγγενείας.

Ὁ σεβασμός, ὃν οἱ Μουσουλμάνοι ἔχουσι πρὸς τὰ δικαστήριά των προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ ἀποφάσεις των, στηριζόμεναι εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἔχουσι χαρακτῆρα θρησκευτικὸν καὶ θεωροῦνται ἱεραὶ καὶ ἀπρόσβλητοι. Μὲ θάνατον δὲ τιμωρεῖται ὅστις δὲν τηρεῖ δημοσίως τὰ δόγματα καὶ τοὺς θρησκευτικοὺς κανόνας.

Ὁ *Καδὴς* δικάζει τὰς μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων διαφοράς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ Νόμου *Σεριάτ*· ὁ Ἰμάμης ὅμως, ὁ ἀνώτατος ἐκκλησιαστικὸς ἄρχων, δὲν δεσμεύεται εἰς τὰς ἀποφάσεις του ἀπὸ δικονομικοὺς κανόνας, ἀλλ' ἀποφασίζει κατὰ πεποίθησιν κατὰ τὸν κανόνα: *Ἐλ ἰμαμοῦ ζέκζι μπὶ ἐλμιχι μουτλακά*· ἤτοι: «Ἡ δικαστικὴ ἀπόφασις ἀφίνεται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Ἰμάμη(1).»

(1) Ἴδε τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ καθηγητοῦ Μιρζᾶ Καζὲμ-βὲγ, ἐν τῷ συγγράμματι Μουστεσὴρ οὐλ-Βικαγὲ, σ. 15. 21 καὶ 30. «Ἀλλ' οἱ μουζεχὶδ ἠδύναντο νὰ λύωσι δυνάμει τῆς ἐξουσίας των τὰ ὑποβαλλόμενα αὐτοῖς ζητήματα, ἐνῷ οἱ μουφτῆδες καὶ οἱ καδῆδες δὲν ἠδύναντο ἐὰν μὴ ἦσαν ἐνδεδυμένοι τὸ ἀξίωμα τοῦ ἰδζτιχάδ.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΥΠΕΡΚΑΥΚΑΣΙΑΙΣ ΡΩΣΣΙΚΑΙΣ ΕΠΑΡΧΙΑΙΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ.

§ 4. Πρὶν εἰσαχθῇ οἱαδήποτε ἀγωγὴ ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων πρὸς ἐκδίκασίν της κατὰ τὸν νόμον *Σερῆ*, πρέπει νὰ γίνῃ ἀπόπειρα πρὸς συμβιβασμόν, καὶ τούτου ἀποτυχόντος, κλητεύεται ὁ ἐναγόμενος ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου *μουραφὰ* πρὸς ἐκδίκασιν τῆς διαφορᾶς.

Ἡ πρὸς ἐμφάνισιν ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ προθεσμία ὁρίζεται ἐκ συμφώνου ὑπὸ τῶν μερῶν, μὴ συναινοῦντος δὲ εἰς τοῦτο τοῦ ἐναγομένου, ὑπὸ μόνου τοῦ ἐνάγοντος. Συνήθως τὰ μέρη, ἐγερθείσης διαφορᾶς, προσέρχονται ἐκ συμφώνου ἀμφότερα ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου, ἐὰν δὲν ἐπῆλθε συμβιβασμός, καὶ ἕκαστος προσάγει τὰ ὁποῖα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀξιώσεών του ἔχει ἀποδεικτικὰ μέσα.

Ὁ ἐνάγων ἐμφανίζεται μετὰ τῶν μαρτύρων του ἐνώπιον τοῦ καδῆ καὶ ἐκθέτει τὴν ἀγωγήν του. Ματαιουμένης δὲ τῆς πρὸς συμβιβασμὸν ἀποπείρας, ὁ καδῆς, ἀκροασθεὶς τὰς ἐνστάσεις τοῦ ἐναγομένου, διατάσσει τὴν προσαγωγὴν τῶν μαρτύρων τοῦ ἐνάγοντος.

Μόνον οἱ ἔχοντες διαγωγὴν ἄμεμπτον καὶ οἱ ἐξασκοῦντες ἀκριβῶς τὰ θρησκευτικὰ τῶν καθήκοντα εἶναι δεκτοὶ ὡς μάρτυρες. Ὁσάκις δὲ ὁ καδῆς δὲν τοὺς γνωρίζει προσωπικῶς, λαμβάνει περὶ τῆς ἠθικότητος αὐτῶν πληροφορίας ἐκ προσώπων ἀξιοπίστων καὶ γνωριζόντων αὐτούς.

Ὁ ἐναγόμενος δύναται ὡσαύτως νὰ ἐξαιρέσῃ τοὺς μάρτυρας, ὅταν δι' ἄλλων μαρτύρων ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἠθικότης των εἶναι ἀμφίβολος· ἀπὸ τὴν κρίσιν ὅμως τοῦ δικαστοῦ ἐξαρτᾶται ἡ ἐκτίμησις τῶν λόγων τῆς ἐξαιρέσεως.

Οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξαιρέσῃ ἑαυτὸν, καὶ ἑπομένως ν' ἀρνηθῇ τὴν μαρτυρίαν του.

Ἡ ἀκρόασις τῶν μαρτύρων, ἢ μὴ ὑπαρχόντων τοιούτων, ὁ ὅρκος τοῦ ἐνάγοντος ἢ τοῦ ἐναγομένου, διδόμενος κατ' ἐπιταγὴν τοῦ ἐνάγοντος, ἀποτελοῦσι τὰς τελευταίας πράξεις τῆς διαδικασίας, ἐφ' ἧς ὁ καδῆς θέλει ἀποφασίσει.

Μὴ ἐμφανιζομένου τοῦ ἐναγομένου, ὁ καδῆς τὸν καλεῖ διὰ τῶν κλητήρων του νὰ προσέλθῃ παραχρῆμα, ἢ εἰς ἄλλην ὡρισμένην ἡμέραν. Ἐὰν δὲ καὶ αὖθις ὁ ἐναγόμενος ἐπιμένει εἰς τὴν ἄρνησίν του προσάγεται διὰ τῆς βίας. Ἐν ταῖς μουσουλμανικαῖς χώραις ὁ καδῆς κατ' ἔθος κοινῶς παραδεδεγμένον ὑποχρεοῦται ν' ἀναζητήσῃ

διὰ τοῦ κλητῆρος πανταχοῦ ὅπου ἡ χρεία τὸ καλέσῃ τὸν μὴ ἐμφανισθέντα ἐναγόμενον. Ἀλλ' ἐν ταῖς Ῥωσσικαῖς ὑπερκαυκασίαις χώραις ἡ περὶ τούτου φροντὶς, μὴ ἔχοντος τοῦ καδῆ διοικητικὴν ἐξουσίαν, ἀνήκει εἰς τὸν ἐνάγοντα. Ἐὰν ἡ ἀπουσία τοῦ ἐναγομένου προέρχηται ἐξ ὑπεκφυγῆς ἢ ἀπειθείας, ὁ δικαστὴς τὸν δικάζει κατ' ἐρήμην, ὡς ῥηθήσεται ἐν τῷ περὶ καδῆ κεφαλαίῳ (1).

Αἱ τοῦ *Καδῆ* ἀποράσεις ἐκτελοῦνται διὰ τῶν κλητήρων του καὶ ἐν ἀντιστάσει διὰ τῆς δημοσίας δυνάμεως.

Ὑφισταμένης τῆς διαφορᾶς μεταξὺ διαδίκων ἀνηκόντων εἰς διαφόρους μουσουλμανικὰς αἱρέσεις, ὁ *Καδὴς* παραβάλλει τὰ βιβλία *Σεριὰτ* ἀμφοτέρων τῶν αἱρέσεων καὶ ἂν μὲν ταῦτα ὁμοφωνῶσιν ἀποφασίζει κατ' αὐτὰ, ἂν δὲ ὑπάρχῃ διαφωνία ζητεῖ τὴν γνώμην ἐκκλησιαστικοῦ τινος, ἤτις, γενομένη δεκτὴ ὑπὸ τοῦ *Καδὴ*, εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τοὺς διαδίκους, ὡς ἀπόφασις δικαστική.

Αἱ ποινικαὶ δίκαι ἐν ταῖς ἐρημέναις χώραις δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν μουσουλμανικῶν δικαστηρίων.

§ 5. Ταῦτα εἶναι τὰ οὐσιωδέστερα τῆς παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις διαδικασίας, ἤτις εἶναι ἁπλῆ, ταχεῖα καὶ ἄνευ περιπλοκῶν. Δὲν ἀναγνωρίζει τὴν διὰ δικηγόρων παράστασιν τῆς ὑποθέσεως, οὔτε τὴν βάσανον τῶν ἀποδείξεων, οὔτε τὴν ποικιλίαν τῶν ἀποδεικτικῶν ὡς παρὰ τοῖς εὐρωπαίοις μέσων· ἀλλὰ καθ' ὅλους τοὺς νόμους τῶν Μουσουλμάνων καὶ παρὰ τῷ δικαστῇ καὶ παρὰ τοῖς διαδίκοις ἐπικρατεῖ ἐξίσου τὸ μέγα καὶ σωτήριον ἀξίωμα, τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν, ὅτι «εἰς πᾶσαν πρᾶξιν Μουσουλμάνου ἡ καλὴ πίστις εἰκάζεται »πάντοτε (1).»

§ 6. Ὡς πρὸς τὴν γένεσίν των, οἱ νόμοι ἢ ἐδόθησαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, *Χουκοὺκ οὐλλὰχ*, ἢ συνετάχθησαν παρὰ τῶν ἀνθρώπων, *Χουκοὺκ οὐρνάς* καὶ εἰς μὲν τοὺς πρώτους ὑπάγονται ὅλα τὰ θρησκευτικὰ παραγγέλματα καὶ πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν λατρείαν καὶ προσέτι οἱ ἀφορῶντες τὰ βαρέα ἐγκλήματα νόμοι· εἰς δὲ τοὺς δευτέρους οἱ ἀφορῶντες τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, τὰς πολιτικὰς πράξεις καὶ τὰς συμβάσεις.

§ 7. Τ' ἀντικείμενα καθόσον ἀνάγονται εἰς τὰς πράξεις τῶν μουσουλμάνων διακρίνονται ὡς ἑξῆς. Ὡς πρὸς τὴν νομιμότητά των εἶναι ἀπηγορευμένα *χαράμ*, ἢ ἀξιόμεμπτα, ἀλλ' ἀνεκτὰ *μεκρούχ*.

(1) Σ. Μ. Κατὰ τοὺς Ἀζεμίτας ἢ Χανεφίτας ἡ ἐρημοδικία δὲν ἐπιτρέπεται.

(1) Περὶ τοῦ δικαστικοῦ παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις ὀργανισμοῦ εὑρίσκει τις λεπτομερείας ἐν τοῖς δοκίμοις εὐρωπαϊκοῖς συγγράμμασιν οἷον Chardin, Voyage en Pers, tom. VI, p. 66 et 67. — Th. Dulau, Droit Musulman, tom. I, p. 295 — 309 — Barrauet, Occident et Orient, p 398—400.

θεμιτὰ, *δζαὶζ* νόμιμα, *σαχὴχ* καὶ *δουρούστ* ἐπαινετὰ, *χαλὰλ* ἀνίσχυρα, *πατὶλ*, καὶ τέλος ἄκυρα, *φασίχ*. Ὡς δὲ πρὸς τὴν ἐξάσκησίν των εἶναι ἀναπόφευκτα, *βατζίπ*, *λαζὶμ* ἢ *φέρζ*, παραγγελλόμενα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἢ ἁπλῶς συσταινόμενα, *σουννὲτ*, *μενδούπ* καὶ *ναφιλὲχ*, ἢ κατ' ἐξοχὴν θεάρεστα, *σεβάδ*.

Μεταξὺ τῶν ἀπηγορευμένων πραγμάτων, *χαράμ*, διακριτέον τὰ ἑξῆς:

1) Τ' ἀκάθαρτα πράγματα, *νετζὶς* εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνάγονται τὰ μεθυστικὰ ποτὰ, ὁ χοῖρος κλπ. (Ἴδ. ἐν τῷ βιβλ. *Ἱπαδὰτ* περὶ καθαρισμοῦ *τεχαρετ* § 8.)

2) Τ' ἀντικείμενα ὅσα γίνονται ἀκάθαρτα ὡς ἐκ τῆς παρανόμου χρήσεως αὐτῶν, οἷον τὰ ὄργανα τῶν παιγνιδίων καὶ τῶν ἀσμάτων, τὰ παιγνιόχαρτα, τὸ ζατρίκιον, ἡ δάμα, τὸ ξύλον δι' οὗ γλύφονται ἀνάγλυφα ἢ ἀγάλματα εἰδωλολατρείας κλπ.

3) Τὰ πράγματα ὧν δὲν δύναται νὰ κάμνῃ τις ἐπωφελῆ χρῆσιν· οἷον τ' ἄγρια θηρία.

4) Αἱ πράξεις τὰς ὁποίας ἀποκρούει τὸ αἴσθημα παντὸς Μουσουλμάνου, οἷον ἡ μαγεία, ἡ νεκρομαντεία, τὸ ἄσμα, ἡ γραφὴ εἰκόνων καὶ ἰδίως εἰκόνων ἁγίων.

Μεταξὺ τῶν ἀξιομέμπτων ἀλλὰ μὴ ἀπηγορευμένων πράξεων, *μεκρούχ*, κατατάσσονται αἱ ἑξῆς:

1) Ἐπαγγέλματά τινα τὰ ὁποῖα δὲν παράγουσιν ὄφελος εἰς τὸν ἐξασκοῦντα αὐτὰ, εἰμὴ ἐν περιπτώσει δυστυχήματος, καὶ τὰ ὁποῖα ἐμπνέουσιν εἰς τοὺς ἐξασκοῦντας αὐτὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐπαναλήψεως ὁμοίων δυστυχημάτων, οἷον οἱ ῥάπται τῶν σαβάνων, οἱ κερδοσκοποῦντες ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ κρεοπῶλαι.

2) Τ' ἀκάθαρτα ἐπαγγέλματα, οἷον τὸ τῆς μαίας καὶ τοῦ κουρέως· εἰς ταῦτα κατατάσσονται καὶ οἱ θέτοντες σικύας καὶ οἱ ἀσχολούμενοι εἰς τὴν βάτευσιν φοράδων.

3) Ἡ διαπραγμάτευσις ὑποθέσεων μετὰ προσώπου, μὴ ἔχοντος τὴν νόμιμον ἡλικίαν καὶ ὑγιᾶ τὸν νοῦν, ἕνεκα μέθης ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας κλπ.

Οὐδεὶς πρέπει ν' ἀποφεύγῃ τὴν ἐκπλήρωσιν πράξεων ἀναγομένων εἰς πράγματα ἀναπόφευκτα, *βατζίπ* ὁ παραβάτης αὐτῶν ἐπιφέρει καθ' ἑαυτοῦ ἀναπόφευκτον τὴν ποινήν. Ἡ μὴ ἐκτέλεσις πράξεων ἁπλῶς συσταινομένων, *σουννὲτ*, δὲν ἐπιφέρει μὲν ποινὴν, ἀλλ' ὁ ἐκπληρῶν αὐτὰς Μουσουλμάνος πρέπει νὰ ἐλπίζῃ ἀμοιβὴν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν.

§ 8. Ἡ ἐνηλικιότης, *βουλοὺγ*, βεβαιοῦται διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἑξῆς σημείων:

1) Εἰς μὲν τὸ ἄρρεν διὰ τῆς σπερματικῆς ἐκκρίσεως, εἰς δὲ τὸ θῆλυ διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐμμήνων.

2) Διὰ τῆς τριχώσεως τῶν γεννητικῶν μορίων. Τὸ γένειον καὶ ἡ ὑπὸ τὴν μασχάλην τρίχωσις δὲν εἶναι σημεῖα ἐνηλικιότητος.

3) Διὰ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 15 ἔτους τῆς ἡλικίας διὰ τὰ ἄρρενα, καὶ τοῦ 9 διὰ τὰ θήλεα, ἐὰν τ' ἀνωτέρω ἐξωτερικὰ σημεῖα δὲν ἐνεφανίσθησαν εἰσέτι πρὸ τῆς ἡλικίας ταύτης. Τὸ βιβλίον *Ἐλχαφὶ* ἀπαιτεῖ ἡλικίαν 16 ἐτῶν.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΥΚΟΥΔΑΤ.

Τὸ βιβλίον τοῦτο περιλαμβάνει ὅλους τοὺς κανόνας, τοὺς ἀναγομένους εἰς τὰ συναλλάγματα καὶ τὰς νομικὰς πράξεις, αἵτινες ἀπαιτοῦσι τὴν ἀμοιβαίαν συναίνεσιν τῶν συναλλαττομένων μερῶν.

Δύο εἴδη συναλλαγμάτων διακρίνονται, *ἔκδε λαζὴμ* καὶ *ἔκδε δαΐζ* καὶ τὰ μὲν πρῶτα εἶναι ἀμετάκλητα· διότι, συνιστάμενα διὰ τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως τῶν συναλλαχθέντων, δὲν δύνανται νὰ τροποποιηθῶσιν εἰμὴ διὰ τῆς θελήσεως ἀμφοτέρων· τὰ δὲ δεύτερα μετακλητά· διότι δύνανται νὰ διαρρηχθῶσι κατὰ θέλησιν τοῦ ἑνὸς μόνον τῶν συναλλαχθέντων· εἰς τὴν ἔρευναν τῶν συναλλαγμάτων θέλει γίνεσθαι ἑκάστοτε λόγος εἰς ὁποτέραν τῶν κατηγοριῶν τούτων ἀνάγεται ἕκαστον.

Τὸ προκείμενον βιβλίον διαιρεῖται εἰς ἓξ τμήματα, ἐξ ὧν:

Τὸ μὲν α'. περιλαμβάνει τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις, καὶ ἰδίως τὸν γάμον.

Τὸ δὲ β'. τὰ ἀμφοτεροβαρῆ συναλλάγματα, οἷον τὰ περὶ ἐμπορίου ἢ ἀγοραπωλησίας, περὶ δανείου, περὶ παρακαταθήκης περὶ μισθώσεως, περὶ ἐντολῆς, περὶ ἑταιρίας, περὶ καλλιεργείας τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κήπων, περὶ στοιχήματος, γενομένου εἰς ἱπποδρόμιον ἢ εἰς βολὴν τόξου, καὶ τέλος περὶ πληρεξουσιότητος.

Τὸ δὲ γ'. ἀφορᾷ τὰς συμβάσεις, σκοπὸς τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἐκτελέσεως τῶν συναλλαγμάτων, οἷον τὸ ἐνέχειρον καὶ τὴν ἐγγύησιν.

Τὸ δὲ δ'. περιλαμβάνει τὴν ἐκ δωρήματος ἐν γένει ἀπόκτησιν

τῆς κυριότητος· τὰ περὶ δωρεᾶς, περὶ διαθηκῶν, περὶ ἀφιερωμάτων καὶ τὰ περὶ κατοχῆς διαρκοῦς ἢ προσκαίρου.

Τὸ δὲ ε'. τὰ περὶ συμβιβασμοῦ καὶ

Τὸ ς'. τὰ περὶ πτωχεύσεως καὶ περὶ κατασχέσεως.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΑ ΑΦΟΡΩΝΤΑ ΤΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΓΑΜΟΣ ΝΙΚΙΑΧ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ-μεράμ, Π. σ. 88—121.— *Πὶστ πὰπ*, σ. 343 404. *Κὲσφ ἐνβὰρ*, σ. 473—522, 539—542. 640—673.— *Χαλὴλ ἐδζάζ*, σ. 286—329. 368—395.— *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ ἐρπαὰ*, σ. 182—294.— Dulau, Droit musulman, p. 27—52, 70—83. Mouradgea d'Ohsson, V, p. 141—196, 238—263. Macnaghen, chap. VII. p. 56, 62, 250—304.

§ 1. Γάμος εἶναι τὸ μεταξὺ δύο προσώπων διαφόρου γένους συνιστάμενον κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ *σερῆ* συνάλλαγμα, δι' οὗ σκοπεῖται ἡ μεταξὺ αὐτῶν συζυγικὴ συμβίωσις.

Ὁ γάμος εἶναι πρᾶξις, ἣν πρέπει νὰ εὔχηταί τις εἰς πάντα Μουσουλμάνον νὰ ἐκπληρώσῃ· ἰδίως δὲ ὑπόχρεως πρὸς σύναψιν γάμου εἶναι πᾶς ὅστις μένων ἄγαμος ἤθελε παρεκτραπῆ εἰς ἀκολασίαν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ὁ Ἰμάμης Σαφὲ, ἐξ ἐναντίας φρονεῖ ὅτι ὁ ἀφιερούμενος εἰς τὴν μοναξίαν καὶ τὴν προσευχὴν πρέπει νὰ πρασδοκᾷ περισσότερον τοῦ ἐγγάμου τὴν θείαν χάριν.

Ὁ γάμος χορηγεῖ εἰς τὴν γυναῖκα μέγα πλεονέκτημα, διότι εὑρίσκει φυσικὸν στήριγμα ἐν τῷ συζύγῳ καὶ εὐτυχίαν ἐν τῇ εὐχαριστήσει αὐτοῦ.

Ὁ γάμος στηρίζεται: ἐπὶ τοῦ Κορανίου, ὅπερ λέγει: «νυμφεύθητι μὲ ὅσας γυναῖκας εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ νυμφευθῇς.»

Φεκκεχοῦ μὰ τάπε λεκοὺμ μὶν ἐν-νισαΐ.

§ 2. Τρία εἴδη γάμου ὑπάρχουσι:

1) Γάμος διαρκὴς, *Νικιὰχ-δαΐμ.*

2) Γάμος πρόσκαιρος, *Νικιὰχ-μουτκουτὰ ἢ μουτά* (1).

3) Γάμος μετὰ δούλης, *Νικιὰχ κενιζάρ.*

ΓΑΜΟΣ ΔΙΑΡΚΗΣ.

§ 3. Ὁ διαρκὴς γάμος συσταίνεται τηρουμένων τῶν κατωτέρω κανόνων.

Πρὸ τῆς τελέσεως αὐτοῦ ἀπαιτοῦνται τὰ ἑξῆς:

α) Ἡ ἐκλογὴ τῆς γυναικὸς, ἥτις πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ ἑξῆς προσόντα:

1) *Κεριμὲτ-οὐλ-ἄσλ*, ἤτοι καλὴν διαγωγὴν καὶ γέννησιν ἀνεπίληπτον, δηλ. νὰ μὴ ἐγεννήθη παρανόμως, οὐδὲ νὰ ἔχῃ ἤθη αἰσχρά· πρὸς δὲ, δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μεγάλη κοινωνικὴ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός.

2) *Βίκρ*, παρθενίαν, ἐκτὸς ἐὰν ἦναι χήρα ἢ διεζευγμένη.

3) *Ἐφιφὲχ*, νὰ ἐξασκῇ τὴν μουσουλμανικὴν θρησκείαν.

4) *Βιλὰτ*, ἱκανότητα πρὸς τὸ τεκνοποιεῖν.

Ἐὰν ἡ μελλόνυμφος δὲν ἔφθασεν εἰσέτι τὴν ἐπίγαμον ἡλικίαν, ὁ γάμος ἀναβάλλεται μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, γενομένης περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συνομολογήσεως ἐν τῷ γαμικῷ συμβολαίῳ.

Διὰ τῶν συγγενῶν του βεβαιοῦται ὁ ἀνὴρ ὅτι ἡ μελλόνυμφος κέκτηται τὰ ἀνωτέρω προσόντα. Κατὰ τοὺς ὑπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν ἰμαμιτῶν παραδεδεγμένους κανόνας τοῦ Νόμου *Σερῆ*, ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἄνδρα, τὸν ἀποφασίσαντα νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον, νὰ ἴδῃ ὁ ἴδιος τὴν μελλόνυμφον· δηλ. νὰ παρατηρήσῃ τὸ πρόσωπόν της, τὰς χεῖρας της, τὴν κόμην της, καὶ τὸ σῶμά της χωρὶς οὐδαμῶς νὰ ψαύσῃ τὰ ἐνδύματά της. Ἐν τούτοις, τοῦτο δὲν συγχωρεῖται εἰμὴ εἰς τὸν θετικῶς λαβόντα τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον, ἀλλέως τὸ τοιοῦτον ἤθελεν εἶσθαι πρᾶξις ἀξιόποινος κατὰ τὸν κανόνα «ὁ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μοιχὸς εἶναι πλειότερον ἀξιόποινος τοῦ πράγματι μοιχοῦ.» *Ζενὰ οὐλ ὀγιοῦρ ἐσχεδοῦ μὶν ἐζ ζενὰ οὐλ-πουτοῦρ.*

(1) Τὸ εἶδος τοῦ γάμου τούτου μόνον παρὰ τοῖς Σιίταις ὑπάρχει. (Ὅρα κατωτέρω).

β'.) Ἡ συναίνεσις.

Ἐκτὸς τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως, ἧς ἡ δήλωσις εἶναι ἀναγκαία πρὸς τέλεσιν τοῦ γάμου, καὶ περὶ ἧς θέλει γίνει μνεία κατωτέρω, πρέπει προσέτι νὰ ληφθῇ ἡ προηγουμένη συναίνεσις τῆς εἰς γάμον ἐρχομένης γυναικὸς, ἥτις ἀπαιτεῖται νὰ ἦναι ἐνῆλιξ, καὶ νὰ ἔχῃ τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τῶν διανοητικῶν της δυνάμεων. Ἡ συναίνεσις τῆς γυναικὸς δηλοῦται προφορικῶς· παραδέχονται ἐν τούτοις ὅτι ἡ σιωπή της ἀρκεῖ, καὶ ὅτι δίδει τὴν συγκατάθεσίν της ὅταν ἐρωτωμένη δέχεται τὴν ἐρώτησιν χωρὶς νὰ κλαύσῃ, χωρὶς νὰ καλύψῃ διὰ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον, ἢ χωρὶς νὰ τραπῇ εἰς φυγήν. Ὁ πατὴρ δὲν δύναται διὰ τῆς διαθήκης του νὰ δώσῃ εἰς γάμον, εἰμὴ τὰς θυγατέρας του, ὅσαι ἔχουσαι ἀσθενεῖς τὰς διανοητικὰς δυνάμεις δὲν δύνανται νὰ διαθέσωσιν ἑαυτόν· οὐδέποτε ὅμως πατὴρ ἢ πάππος ἄπιστοι δύνανται διὰ διαθήκης ν' ἀποφασίσωσι τὸν γάμον θυγατρὸς ἢ ἐγγόνης των μουσουλμάνης. Ἐὰν ὁ γάμος συνωμολογήθη μεταξὺ δύο προσώπων ἀνίσου κοινωνικῆς καταστάσεως, οἱ κηδεμόνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐμποδίσωσι τὴν τέλεσίν του.

γ'.) Ἔλλειψις κωλύματος πρὸς γάμον.

Κωλύματα δὲ εἰσὶ τὰ ἑξῆς:

1) Ἡ στενὴ ἐξ αἵματος συγγένεια, *νεζέπ.*

2) Ἡ διὰ τῆς τροφοῦ συγγένεια, *ριζά.*

3) Ἡ κηδεστία, *μουσαερέτ.*

3) Ἡ ὕπαρξις τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ τῶν γυναικῶν, *ἰστιφά.*

5) Τὸ προφερθὲν ἀνάθεμα, *λεὰν.*

5) Τὸ μὴ πρεσβεύειν τὴν Μουσουλμανικὴν θρησκείαν, *κούφρ.*

Α' Ὁ γάμος, ἕνεκα συγγενείας, ἀπαγορεύεται εἰς τὰς ἑξῆς περιστάσεις:

1) Μετὰ τῶν ἀνιόντων.

2) Μετὰ τῶν κατιόντων.

3) Μετὰ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν τοῦ δευτέρου βαθμοῦ, οἷον ἀδελφῶν καὶ τῶν κατιόντων αὐτῶν.

4) Μετὰ τῶν πρὸς πατρὸς καὶ μητρὸς ἀδελφῶν.

Ἀπαγορεύεται ὁ μεταξὺ φυσικοῦ τέκνου καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ γάμος.

Β'. Ὁ μετὰ τῆς τροφοῦ γάμος ἀπαγορορεύεται εἰς ὃν βαθμὸν καὶ ἡ ἐξ αἵματος συγγένεια.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς σαφιίταις καὶ ἀζεμίταις, καὶ τοι ὑπαρχούσης τῆς διὰ τῆς τροφοῦ συγγενείας, ὁ γάμος ἐπιτρέπεται εἰς τὰς ἑξῆς περιστάσεις.

1) Μεταξὺ τοῦ πατρὸς τοῦ θηλάσοντος τὴν τροφὸν τέκνου, καὶ τῆς μητρὸς τῆς τροφοῦ.

2) Μεταξὺ τοῦ πατρὸς τοῦ θηλάσαντος τὴν τροφὸν τέκνου, καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς τροφοῦ.

3) Μεταξὺ τῆς τροφοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ θηλάσαντος αὐτὴν τέκνου.

4) Ὁ γάμος μετὰ τῆς μητρὸς ἀδελφῆς ἐκ γαλουχίας, ἥτις ἀδελφὴ ἐγεννήθη ἐξ ἄλλου γάμου.

5) Ὁ μετὰ τῆς τροφοῦ θείου τινος ἐκ πατρὸς γαμος.

6) Ὁ μετὰ τῆς τροφοῦ θείου ἢ θείας ἐκ μητρὸς γάμος.

Ἡ ἐκ γαλουχίας συγγένεια ὑπάρχει,

1) Ὅταν πράγματι ἦτο δυνατὸν εἰς τὸ τέκνον νὰ τραφῇ ἐκ τῶν μαστῶν τῆς τροφοῦ.

2) Ὅταν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, ἐθήλασεν ἐν διαστήματι τῶν δύο πρώτων του ἐτῶν, δεκαπεντάκις ἐκ τῶν μαστῶν τῆς τροφοῦ του, καὶ ἑκάστοτε ἐχόρτασεν. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν νομοδιδασκάλων τινων ἀρκεῖ νὰ θηλάσῃ τὸ τέκνον ἐκ τῶν μαστῶν τῆς τροφοῦ ἐπὶ ἓν ἡμερονύκτιον.

3) Ὅταν τὸ τέκνον ἐθήλασε τὸ γάλα ἐξ αὐτοῦ τοῦ μαστοῦ τῆς τροφοῦ ἀμέσως ἐξερχόμενον.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιΐται παραδέχονται ὅτι ὑπάρχει ἐκ γαλουχίας συγγένεια ἐὰν τὸ τέκνον ἐθήλασε πεντάκις, κατὰ δὲ τὴν γνώμην τῶν ἀζεμιτῶν καὶ ἅπαξ μόνον.

Γ'. Ὁ γάμος ἀπαγορεύεται μεταξὺ κηδεστῶν κατ' ἀνιοῦσαν καὶ κατιοῦσαν γραμμήν· οὕτως εἶναι ἀπηγορευμένον εἰς τοὺς υἱοὺς νὰ συνάψωσι γάμον μετὰ τῆς χήρας τοῦ πατρός των, ἢ εἰς τὸν πατέρα νὰ συνάψῃ γάμον μετὰ τῆς χήρας ἑνὸς τῶν υἱῶν του.

Δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ἔχῃ τις συζύγους δύο ἀδελφάς· ὁ βουλόμενος νὰ συνάψῃ γάμον μετὰ τῆς γυναικαδέλφης του, ὀφείλει προηγουμένως νὰ διαζευχθῇ ἀπὸ τῆς συζύγου του· ἄλλως, ἐὰν πρὸ τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου τούτου νυμφευθῇ τὴν γυναικαδέλφην του, ὁ δεύτερος οὗτος γάμος εἶναι ἄκυρος. Ἐὰν δέ τις νυμφευθῇ ταὐτοχρόνως δύο ἀδελφάς, ἀμφότεροι οἱ γάμοι εἶναι ἀνίσχυροι.

Δὲν δύναταί τις νὰ νυμφευθῇ τὴν ἀνεψιὰν τῆς γυναικός του, εἰμὴ μὲ τὴν συγκατάθεσιν ταύτης.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ σαφιΐται καὶ ἀζεμῖται ἐν οὐδεμιᾷ περιστάσει ἀνέχονται τοιοῦτον γάμον.

Ἀπαγορεύεται ὁ γάμος μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς, ὅστις εἶχε συνάψει ἀθεμίτους σχέσεις μετά τινος τῶν συγγενῶν αὐτῆς. Ὁ γάμος μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἥτις ὑπῆρξε προηγουμένως παλλακίς του, ἐπιτρέπεται, ὅταν προηγουμένως ἀμφότεροι ἀναγνωρίσαντες τὰ σφάλματα ὑπεβλήθησαν εἰς τὰς ὡρισμένας ποινάς. Ἐὰν ὁ εἷς τῶν συζύγων, μετὰ τὴν τοῦ γάμου τέλεσιν, συνάψῃ ἀθεμίτους σχέσεις μετ' ἄλλου προσώπου, ὁ γάμος δὲν διαλύεται ἐκ τούτου, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ποινὴ εἰς τὸν ἄπιστον σύζυγον, καθὸ μοιχόν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν σαφιΐτων καὶ τῶν ἀζεμιτῶν, εἶναι θεμιτὸν νὰ συνάψῃ τις γάμον μετὰ τοῦ προσώπου μεθ' οὗ

ἔλαβεν ἀθεμίτους σχέσεις, χωρὶς ν' ἀπαιτῆται, ὡς οἱ σιΐται δέχονται, ἐξομολόγησις τοῦ σφάλματος καὶ ἐξαγνισμός. Ἐντούτοις οἱ Σουννῖται δὲν παραδέχονται ὅτι δύναταί τις νὰ νυμφευθῇ τοὺς συγγενεῖς τῆς τοιαύτης γυναικός.

Δ'.) Δὲν δύναταί τις νὰ συνάψῃ γάμον διαρκῆ, *νικιὰχ-δαϊμ*, εἰμὴ μετὰ τεσσάρων γυναικῶν. Ὡς πρὸς τοὺς προσκαίρους ὅμως, καὶ τοὺς μετὰ δούλης γάμους, ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν εἶναι ἀπεριόριστος. Ὅταν δὲ συνῆψε τις γάμον διαρκῆ μετὰ δύο γυναικῶν ἐλευθέρων, δὲν δύναται νὰ λάβῃ εἰμὴ δύο μόνον δούλας, αἵτινες μετὰ τῶν δύο ἐλευθέρων γυναικῶν ἀποτελοῦσι τὸν νόμιμον ἀρθμὸν τῶν τεσσάρων γυναικῶν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ ἀζεμῖται παραδέχονται τὸν διαρκῆ γάμον, καὶ μετὰ τεσσάρων ἀκόμη δούλων γυναικῶν. Οἱ δὲ σαφιΐται δὲν συγχωροῦσι γάμον τοιοῦτον εἰμὴ μετὰ μιᾶς μόνης δούλης. Κατὰ τὰς δύο ταύτας αἱρέσεις, ὁ νόμιμος ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν, ἰστιφὰ-άδέτ, διὰ τὸν δοῦλον ὁρίζεται εἰς δύο, εἴτε ἐλευθέρας εἴτε δούλας. Οἱ δὲ σιΐται ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν δοῦλον νὰ νυμφευθῇ τέσσαρας γυναῖκας δούλας.

Ε'.) Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνάψῃ τις νέον γάμον μετὰ τῆς συζύγου του, κατὰ τῆς ὁποίας ἐπρόφερε τὸ ἀνάθεμα, *λεάν*. Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θέλει γίνει λόγος εἰδικῶς εἰς τὸ περὶ διαζεύξεως ἐν τῷ βιβλίῳ *Εἰκαάτ*.

ΣΤ'.) Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμον μετὰ προσώπου πρεσβεύοντος ἄλλην θρησκείαν· μόνον κατὰ τοὺς Σιΐτας, εἶναι ἐπιτετραμμένος ὁ πρόσκαιρος γάμος μετὰ Ἰουδαίας ἢ Χριστιανῆς.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιΐται καὶ οἱ Ἀζεμῖται δέχονται καὶ τὸν μετὰ τοιούτων γυναικῶν διαρκῆ γάμον, ἀλλὰ τοῦτο κατακρίνεται.

Μεταξὺ τῶν πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου πράξεων ὑπάρχει προσέτι:

4) Ἡ συζήτησις εἰς γάμον. *Νιμζὲδ-κερδέν*.

Ἡ συνήθεια αὕτη πληροῦται τηρουμένων ὅλων τῶν πρὸς τέλεσιν τοῦ γάμου κανόνων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, οὐχὶ αὐτοὶ οἱ μελλόνυμφοι, ἀλλ' οἱ ἐντολοδόχοι ἀσχολοῦνται περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, καὶ ὅτι μετὰ τὸ γεῦμα ὅλοι οἱ παρευρεθέντες ἀποχωρίζονται. Ἡ ζήτησις πρὸς γάμον κατατάσσεται μεταξὺ τῶν συναλλαγμάτων, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ διαρρηχθῶσιν, εἰμὴ διὰ τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως τῶν μερῶν· γίνεται δὲ ἢ ἔγγραφος, ἢ δι' ἐντολοδόχου. (Ἴδε τὸ σύγγραμμα τοῦ Χατζῆ Σεΐδ Μωχάμμεδ Βακὴρ *Σεβὰλ δὲ τζεβάδ*, Τομ. Β. σ. 12—22.)

Εἰς τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου ἀπαιτοῦνται τὰ ἑξῆς:

α΄.) Ἡ ἐνώπιον δύο μαρτύρων δήλωσις τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως τῶν συναλλαττομένων μερῶν, *ιτζὰπ βὲ καβούλ*· ἡ συναίνεσις αὕτη πρέπει νὰ παρέχῃ τὰ ἐν γένει ἀπαιτούμενα προσόντα, οἷον, τὸ ἐκφράζον αὐτὴν πρόσωπον πρέπει νὰ ἦναι ἐνῆλιξ καὶ νὰ ἔχῃ τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ του· ἑπομένως συναίνεσις οἰνοπλήκτου εἶναι ἀνίσχυρος. Ἡ συναίνεσις δύναται νὰ δοθῇ δι' ἐντολοδόχου, ὅστις ὀφείλει ν' ἀποδείξῃ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων, ὅτι ἔλαβε τοιαύτην ἐντολήν.

Οἱ φυσικοὶ ἐντολοδόχοι τῆς γυναικὸς πρὸς συνομολόγησιν γάμου, εἶναι ὁ πατήρ, ὁ πάππος καὶ ὅλοι ἐν γένει οἱ ἄρρενες ἀνιόντες. Τῆς δὲ δούλης γυναικὸς ἐντολοδόχος εἶναι ὁ κύριός της. Ἡ μήτηρ δὲν εἶναι οὔτε κηδεμών, οὔτε φυσικὸς ἐντολοδόχος· εἰδικῶς ὅμως δύναται νὰ τῇ ἀνατεθῇ ἡ ἐντολὴ αὕτη.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Σαφιΐταις ἢ Ἀζεμίταις οἱ φυσικοὶ ἐντολοδόχοι πρὸς συνομολόγησιν γάμου, εἶναι ὁ πατήρ, ὁ πάππος, καὶ οἱ ἀνιόντες· ἐν ἐλλείψει αὐτῶν, οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ κατιόντες αὐτῶν· μὴ ὑπαρχόντων δὲ τοιούτων, οἱ ἐκ πατρὸς θεῖοι καὶ οἱ κατιόντες αὐτῶν. Οἱ Σουννῖται χορηγοῦν τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς συναθροίσεις πιστῶν, τζεμαάτ.

Ἡ ἐνηλικιότης ὡρίσθη ἐν τῇ § 8 τοῦ 2 Κεφ. τοῦ Ἀστυκοῦ Δικαίου. Εἶναι δὲ διὰ μὲν τὸν ἄνδρα δεκαπενταετὴς ἡλικία πλήρης, διὰ δὲ τὴν γυναῖκα ἐννεακαετής.

Αἱ ἐνήλικες θυγατέρες δύνανται νὰ συνάψωσι γάμον ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν γονέων των· αἱ δοῦλαι ὅμως ἀπαιτεῖται νὰ λάβωσι τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν τοῦ πάτρωνός των.

Ἡ πρὸς γάμον συναίνεσις δύναται δι' οἱουδήποτε τρόπου νὰ δηλωθῇ,

β΄.) Ἡ ἀπαγγελία δύο εὐχῶν, *χουκιοῦ ραμάζ*, πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ συναλλάγματος, καὶ μετὰ τοῦτο ἡ ἑξῆς προσευχή:

Ιννι οὔριδου ἐν ἐτεζέβετζε φεκέδιρ λιμὶν ἐν ρισαὶ ἐχβεζεχοῦνε φέρτζεν βεεχρὲ βεζεχοῦνε λὶ φὶ κεγσιχὰ βὲ ἔβσα ἐχοῦνε ριζκὰν βὲ ἔ ζεμεχοῦνε βερέκετερ μπιραχμέτικε γιὰ ἐρχάμι ἐρ ραχίμιν.

«Ἐπιθυμῶ νὰ συνάψω γάμον. Ἐν τῷ ἐλέει σου, ὦ Θεέ μου οἰκτίρμον, πέμψον μοι γυναῖκα ἁγνήν, ἥτις νὰ διατηρήσῃ τὴν ψυχήν της πρὸς ἐμὲ, καὶ νὰ εὐφραίνηται ἐν τῇ εὐδαιμονίᾳ καὶ εὐτυχίᾳ μου.»

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τὰς ἰδέας τῶν Σαφιΐτων καὶ τῶν Ἀζεμιτῶν, δὲν εἶναι ἀναπόφευκτος ἡ ἀπαγγελία τῶν δύο εὐχῶν, συχνάζεται ὅμως.

γ΄.) Ἡ σύνταξις τοῦ γαμικοῦ συμβολαίου, γινομένη ἐνώπιον ἐκ-

κλησιαστικοῦ προσώπου μὲ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ *σιγκὲχ* (1), τὸν προσδιορισμὸν τῶν *μὲχρ ἢ σεδὰκ*, γαμικῶν δώρων (2), καὶ ἐνώπιον τῶν παρευρεθέντων μαρτύρων.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τοὺς κανόνας τῶν Σαφιΐτων καὶ τῶν Ἀζεμιτῶν, ἀναγκαίως ἀπαιτεῖται ἡ ἀπαγγελία τοῦ σγικὲχ, ὁ προσδιορισμὸς τῶν γαμικῶν δώρων, μὲχρ καὶ μελβουσὰτ, τῆς προικός· ἡ δ' ἐκτέλεσις τῶν ὡς πρὸς τ' ἀντικείμενα ταῦτα κανόνων τηρεῖται αὐστηρῶς. Ἀλλὰ τὰ κατωτέρω ῥηθησόμενα περὶ τοῦ σελὰτ, χουτβὲχ, παρὶκ, ἀλλὰχ κλπ. κατατάσσουν μεταξὺ τῶν μὴ ὑποχρεωτικῶν πράξεων, σουννέτ.

Ὁ ὑπὸ τῶν συναλλαττομένων μερῶν ἢ ὑπὸ τῶν ἐντελοδόχων αὐτῶν ἐκλεχθεὶς πρὸς σύνταξιν τοῦ συμβολαίου ἐκκλησιαστικὸς, κατὰ πρῶτον δέχεται τὴν δήλωσιν τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως, ὁρίζει ἀκριβῶς τὴν ποσότητα τοῦ *μὲχρ ἢ σεδὰκ*, εἰς χρήματα ἢ πράγματα, καὶ τοῦ *μελβουσὰτ*, τὴν ποσότητα τῆς προικὸς εἰς ἐνδύματα ἢ ἄλλα πράγματα, ἀπαγγέλλει ἀκολούθως τὸ *σελὰτ*, δηλ. ὕμνον πρὸς τοὺς προφήτας καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν, καὶ περαιοῖ τὸ γαμικὸν συμβόλαιον κατὰ τὸν κατωτέρω τύπον.

Συνταχθέντος τοῦ συμβολαίου, ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἀπαγγέλλει τὸ *χουτπὲ*, ὅπερ ὑπάρχει καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ συμβολαίου:

Ἐλχάμδου λιλλαχὶ-λεζὶ ἔχελλε νικιάχε βεχέρεμε σιφαχὲ βὲ ἔς-σαλατοῦ βὲ ἔς σελαμοῦ ἀλὰ χαῖρι χάλκιχι Μουχαμμεδὲ βὲ ἀλίχι ἐδζμαὶν ἐτ-ταϊγεπὶν ἔτ-τάχιρι!

«Χάρις τῷ Θεῷ, τῷ ἐπιτρέποντι τὸν γάμον καὶ τῷ ἀπαγορεύοντι »πᾶσαν μοιχικὴν καὶ ἀξιόποινον πρᾶξιν. Τὰ πλάσματα τοῦ οὐρα»νοῦ καὶ τῆς γῆς ὀφείλουσι νὰ δοξάζωσι τὸν Μωάμεθ, καὶ τοὺς ἀ»γνοὺς καὶ εὐσεβεῖς ἀπογόνους αὐτοῦ.»

Μετὰ τοῦτο ἀπαγγέλλεται τὸ *σιγκὲτ*, ὡς ἑξῆς:

Ἐγκέχτου βὲ ζευβέτζου, ζευβέτζου βὲ ἐγκέχτου, νέφσε μουβεκὶλετι, μουβεκκελὶν λιμουβεκὶλι ἀλὰ ἐς σεδὰκ οὐλ-μοῦ ἀγίερ οὐλ-μελούρ.»

«Ἥνωσα διὰ τοῦ γάμου ἄνδρα καὶ γυναῖκα, γυναῖκα καὶ ἄν»δρα, κατὰ τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τῶν ἐντολοδόχων ἐντολὴν, καὶ »συμφώνως πρὸς τὰς ἐν τῷ συμβολαίῳ τούτῳ συνομολογήσεις.»

Τὸ *σιγκὲτ* τοῦτο ἀπαγγέλλεται ἐν ὀνόματι καὶ τῶν δύο συζύ-

(1) Σιγκὲχ, Sigheh, λέγεται προφορικὴ δήλωσις τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν τις ἀναδέχεται. Ἐπί τινων συναλλαγμάτων συνίσταται ἐκ πανηγυρικῶν λέξεων, προφερομένων κατὰ τὴν ὁριστικὴν συνομολόγησιν καὶ σύνταξιν αὐτῶν· καθιστᾷ δὲ τὰ συναλλάγματα ἀπρόσβλητα.

(2) Τὸ *μὲχρ ἢ σεδὰκ* εἶναι τὰ δῶρα, ἅτινα ὁ σύζυγος ἐκ τῆς περιουσίας του, κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ γαμικοῦ συμβολαίου, δίδει εἰς τὴν σύζυγόν του.

γων· ἀμέσως ὅμως ἀπαγγέλλεται ὑπὸ τοῦ τελοῦντος τὸν γάμον ἐπ' ἐνόματι τοῦ συζύγου μόνου τὸ *σιγκὲτ* ὡς ἑξῆς:

Καπιλτοῦν νικιὰχ βὲτ-τεζβιτζιὰ λιμουβεκίλι μουβεκίλι ἀλὰ ἐς σεδάκι-λ-μοῦ ἀγιένιλ μαλούμ.

«Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δοθείσης μοι ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου τοῦ ἐν»τολέως ἐντολῆς, ἐξέφρασα τὴν εἰς τέλεσιν τοῦ γάμου συναίνεσίν »μου συμφώνως πρὸς τὰ ἐν τῷ συμβολαίῳ τούτῳ συνομολογη»θέντα.»

Ὅταν, μὴ ὑπαρχόντων ἐντολοδόχων, ἀμφότερα τὰ συναλλαττόμενα πρόσωπα εἶναι παρόντα, λέγονται ἐν τῷ *σιγκὲτ* τὰ ἑξῆς: *Νεφσὲ μουβεκκίλετε λι-μουβεκκίλι.*

«Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπὸ τῶν ἐντολέων αὐτῶν ἀνατεθείσης μοι »ἐντολῆς.»

Τούτων γενομένων, ὁ ἐκκλησιαστικὸς καὶ οἱ ἐντολεῖς θέτουσι τὴν σφραγῖδά των ἐπὶ τοῦ συμβολαίου· ὁ δὲ πρῶτος προφέρει τὸ *βαρικ-ἀλλὰχ*, «ὁ Θεὸς βοηθός!» καὶ ἀναγινώσκει τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ Κορανίου *Φατιχὲχ* καὶ παραδίδει τὸ συμβόλαιον εἰς χεῖρας τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ ἐντολοδόχου της.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ἡ παράδοσις αὕτη τοῦ συμβολαίου δὲν θεωρεῖται ὑπὸ τῶν Σαφιϊτῶν καὶ Ἀζεμιτῶν ὡς διαγραφομένη ἀπὸ τοὺς Νόμους τοῦ σερῆ, ἀλλ' ὡς συνήθεια, οὐρφί.

Ὁ ἐκκλησιαστικὸς λαμβάνει ἀμοιβὴν ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλ' οὐδὲν δύναται νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς γυναικός.

ΤΥΠΟΣ ΓΑΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΥ.

ΠΙΣΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΠΑΡ' ΕΜΟΥ

Ὦ Σὺ, ὁ τὰς καρδίας ἑνόνων!

(Τ. Σ.)

(Σφραγὶς τοῦ Καδῆ ἢ Μολλᾶ)

Ὕμνος τῷ Θεῷ ὅστις ἐπέτρεψε τὸν γάμον καὶ ὅστις ἐπροφύλαξε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας τῆς σαρκός· προσευχὴ καὶ δέησις εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ εἰς τοὺς ἁγνοὺς καὶ ἀσπίλους ἀπογόνους του.

(Εἰς τὰ μεταξὺ τῶν Σουννιτῶν συναλλάγματα προστίθενται αἱ λέξεις ἁγνοὶ καὶ ἄσπιλοι

Ὁ μελλόνυμφος	Ἡ μελλόνυμφος
Ὁ ἔντιμος Ἀλῆς Βερδῆ Βὲγ, υἱὸς τοῦ Ἀσαδουλλὰχ τοῦ Σεμασᾶ, ἐνῆλιξ καὶ ὑγιὴς τὸν νοῦν.	Ἐσμὲτ Χανοὺμ, θυγάτηρ τοῦ ἐμπόρου Χατζῆ Ἀλῆ Κουλῆ τοῦ Σαμασᾶ, ἐνῆλιξ καὶ ὑγιὴς τὸν νοῦν.
(Τ. Σ.)	(Τ Σ.)
Σφραγὶς τοῦ ἐντολοδόχου.	Σφραγὶς τοῦ ἐντολοδόχου

Ὀφείλονται 30 Δουκάτα· ἐλήφθησαν δύο κλίναι, τέσσαρες ἐνδυμασίαι, μία χρυσῆ καρφὶς, χάλκινα ἄγγεῖα καὶ εἷς μέγας καθρέπτης.

Τῇ 10 ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς Σαμπὰν τοῦ ἔτους 1261.

δ΄.) Ἡ παρουσία δύο τοὐλάχιστον μαρτύρων· αὕτη δὲν εἶναι μὲν ἀναγκαία ἀκριβῶς, καθ' ἣν στιγμὴν ὑπογράφεται τὸ συμβόλαιον, εἶναι ὅμως ἀναπόφευκτος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πρὸς σύστασιν γάμου ἀμοιβαίας συναινέσεως τῶν μερῶν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιΐται ἀπαιτοῦσι τὴν παρουσίαν δύο μαρτύρων ἀρρένων καὶ ἀνεπιλήπτων, ἀδήλ· Οἱ δὲ Ἀζεμῖται ἀρκοῦνται εἰς τὴν μαρτυρίαν ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ δύο γυναικῶν.

ε΄.) Θεωρεῖται καλὸν νὰ ληφθῇ πρόνοια, ὥστε ἡ γυνὴ, ἐγγιζούσης τῆς νυκτὸς, νὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ νὰ μὴ συμβῇ τοῦτο καθ' ἣν ἐποχὴν, κατὰ τοὺς ἀστρονομικοὺς ὑπολογισμοὺς, ὁ ἥλιος εὑρίσκεται εἰς τὸ ζώδιον τοῦ καρκίνου.

Σημείωσις. Μεταξὺ τῶν νομάδων τῶν πέραν τοῦ Καυκάσου χωρῶν, ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νὰ μεταβαίνῃ ἐν καιρῷ ἡμέρας ἡ γυνὴ εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ἀνδρός.

ς΄.) Μετὰ τὴν κατάστρωσιν τοῦ γαμικοῦ συμβολαίου καὶ πρὸ τῆς συνουσίας τῶν συζύγων, πρέπει νὰ δοθῇ γεῦμα πρὸς εὐθυμίαν τῶν προσκεκλημένων καὶ νὰ διανεμηθῶσιν ἐλέη.

Σημείωσις. Ἡ νὺξ ἢ ἡ ἑσπέρα, καθ'ἣν ὑποδέχονται τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς, ὀνομάζεται *σέμπη-βελιμέχ*. Εἰς ἑκάστην συνοικίαν τῆς πόλεως ὑπάρχει πρόσωπον ἐπιμελούμενον τὰ τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἑορτῶν, τὰ τῶν γάμων καὶ ἐνταφιασμῶν κλπ, καὶ ὀνομαζόμενον *Χαλιφέχ*. Τοῦτο προσκαλεῖ τοὺς εἰς τὸν δεῖπνον προσκλητέους, ἐπιμελεῖται τὴν διευθέτησιν τοῦ δείπνου, καὶ δίδει τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως αὐτοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως προφέρει τὰς λέξεις: *μουπαρεκκὰρ χαίρι φατιχά*, ἤτοι «εὐτυχία καὶ χαρὰ εἰς τὴν νέαν ἡώ.» Κατόπιν ὁ Μολλᾶς ἀναγινώσκει ἐν τῷ Κορανίῳ τὸ *Ἐλχὲμ τ*, καὶ μετὰ τοῦτο ἀμέσως ἄρχεται ὁ δεῖπνος.

ζ΄.) Μετὰ τὴν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ἀνδρὸς εἴσοδον τῆς γυναικὸς, τηροῦνται τὰ ἑξῆς: *ἀδὰπ χαλδὲτ*, ἀπόκρυφοι πράξεις.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Τὰ περὶ τούτου, παρὰ τοῖς Σουννίταις θεωροῦνται κανόνες *σουννὲτ*, μὴ ὑποχρεωτικοί.

Ὁ ἀνὴρ ὀφείλει πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ κάμῃ δύο ὑποκλίσεις, ν' ἀπαγγείλῃ σύντομον προσευχὴν, καὶ κατόπιν στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκά του τῇ εὔχεται, διὰ τῶν λέξεων *σὸς σαφὰ*, ὅπως εὐτυχῇ ἐν τῷ οἴκῳ του, καὶ τὴν ὁδηγεῖ εἰς τὴν γαμικὴν κλίνην. Ἡ δὲ γυνὴ ὀφείλει τιθεμένη ἐπὶ τοῦ πρὸς προσευχὴν ὡρισμένου τάπητος, *τζαὶ καμὰζ*, νὰ προσευχηθῇ μετὰ μιᾶς ἢ δύο ὑποκλίσεων. Εἶτα ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι προβαίνουσιν εἰς τὸν καθαρμὸν, *βεζοὺ*, μεθ' ὃν ὁ ἀνὴρ θέτων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς γυναικὸς ἀπαγγέλλει τὴν ἑξῆς προσευχὴν: *Ἀλλάχουμμε ἀλὰ κιτάπικε τεζεβούτζεχαα βεγὶ ἐμανέτεκε ἀχζέτουχα βὲ πικελάμεκι ἰστεχλέλτου φέρτζεχα φέεν καζιὲτ φὶ βάχμιχα σχεὲρ φέδζελλου μούσλιμεν σέβιγερ βὲ λὰ τὲδζ ἐλχοῦ σερίκε σ σεϊτάν.*

«Ὦ Θεέ, καθὰ ἡ βίβλος σου ἐπιτάττει, συνῆψα μετὰ τῆς γυ»ναικός ταύτης γάμον καὶ τὴν ὡδήγησα εἰς τὸν οἶκόν μου· ἐὰν εὐ»δοκῇς δός μοι τέκνον, μουσουλμάνον πιστὸν, καὶ ὄχι σύντροφον »τῷ διαβόλῳ.»

Πρὸ τῆς σαρκικῆς μίξεως, ὁ ἀνὴρ πρέπει νὰ κράξῃ *μπισμιλλὰχ*, ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ! ἡ πρώτη νὺξ καλεῖται *σέπη ζεφάφ*.

ή΄.) Δὲν εἶναι συγκεχωρημένον νὰ ἐλαττώσῃ τις τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου *σεριὰτ* ἀπαιτουμένας διατυπώσεις, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ταχύνῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ γάμου.

Μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου τηροῦνται οἱ ἑξῆς κανόνες:

α΄.) Ὡς πρὸς τὰ καθήκοντα τῶν συζύγων.

Ἕκαστος τῶν συζύγων ὡς τοιοῦτος ἔχει δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις.

Τὸ Κοράνιον (Κεφ. Β. ἐδ. 230) λέγει τὰ ἑξῆς: «Αἱ γυναῖκες ὀ»φείλουσι νὰ ἐκπληρῶσι τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα ὡς ἁρμόζει, οἱ δὲ »ἄνδρες νὰ προσφέρωνται πρὸς αὐτὰς μετὰ δικαιοσύνης, ἀλλ' ἔχου»σι τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐξουσίαν (1).»

Ὁ ἀνὴρ ὑποχρεοῦται νὰ χορηγῇ τροφὴν, οἴκησιν καὶ ἐνδυμασίαν εἰς τὴν σύζυγόν του (ὅρα κατωτέρω).

Ἡ γυνὴ, στήριγμα κυριώτερον ἔχουσα τὸν ἄνδρα, ὀφείλει νὰ τῷ ὑπακούῃ, νὰ ἐκτελῇ τὰς διαταγάς του, νὰ ὑποτάσσηται εἰς τὰς ἀποφάσεις του ἄνευ ἀντιλογίας, καὶ ν' ἀποφεύγῃ πᾶν ὅ,τι δι' οἱονδήποτε λόγον ἠδύνατο νὰ τὸν δυσαρεστήσῃ. Εἰ καὶ ὑπείκουσα εἰς τὰς διαταγάς του, δύναται νὰ ἐργάζηται πρὸς διατήρησιν τῆς περιουσίας τοῦ συζύγου, πρὸς οἰκιακὴν εὐδαιμονίαν καὶ νὰ ἐπιχειρῇ οἰκοθεν τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα. Ὁ ἀνὴρ ἀπολαμβάνει πᾶν ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὴν γυναῖκα, ἥτις δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ, ἄνευ τῆς συναινέσεως τούτου, πλέον τοῦ ἑνὸς τρίτου τῆς περιουσίας της.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν Ἀζεμιτῶν, ἡ γυνὴ δύναται ν' ἀρνηθῇ νὰ ἐπιχειρήσῃ ταξείδιον μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ἢ νὰ κατοικήσῃ εἰς τόπον ἀπέχοντα πλειότερον τῶν τριῶν ἡμερῶν.

(1) Ἴδε Ἀμμερ, Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, Τόμ. Γ, σ. 213. «Ὡς πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς σχέσεις τῶν συζύγων ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς ἡ ἰδέα τοῦ περιορισμοῦ τῶν γυναικῶν ἐντὸς περιοχῆς ἀνυπερβάτου. Ἡ ἀραβικὴ λέξις χαρέμ ἐσφαλμένως ἐξηγουμένη ὑπὸ τῶν εὐρωπαίων ὡς συνώνυμος τῆς λέξεως haras (ἱπποφορβεῖον) τῶν γυναικῶν, σημαίνει τὰ ὠμάτια τῆς γυναικός· ἡ δὲ παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς ὀδαλίσκη ὁμοιάζει κατὰ πολὺ πρὸς τὴν παρὰ τοῖς Γερμανοῖς demoiselle be compagnie. Ἐὰν οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν θεωρῶσιν ἐν γένει τὰς γυναῖκας ὡς πρόσωπα, οὐδαμῶς ὅμως τὰς μεταχειρίζονται ὡς πράγματα· ἡ εἰς τὰ δωμάτιά των εἴσοδος εἶναι ἀπηγορευμένη εἰς τοὺς ξένους, διότι ταῦτα εἶναι ὁ βωμὸς τῶν συζυγικῶν ἡδονῶν.

Ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνὴ δὲν δύναται κατ' οὐδένα τρόπον νὰ συναλλαχθῇ ἰσχυρῶς.

Τῇ ἀπαγορεύεται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν συζυγικὴν οἰκίαν ἄνευ ἰσχυρῶν λόγων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ γαμικοῦ χρέους, ὁ νόμος *σεριὰτ*, ὁρίζει κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον τὰς ἐποχὰς, καθ' ἃς ὁ ἀνὴρ ὑποχρεοῦται νὰ πλησιάσῃ τὴν γυναῖκά του.

Ὁ ἔχων μίαν μόνην γυναῖκα ὀφείλει καθ' ἑκάστην τετάρτην νύκτα νὰ συγκοιμηθῇ μετ' αὐτῆς· τὰς δὲ λοιπὰς τρεῖς νύκτας δύναται νὰ διαθέσῃ ὅπως θέλῃ· ὁ ἔχων τέσσαρας γυναῖκας ὀφείλει νὰ διαθέσῃ μίαν νύκτα δι' ἑκάστην ἐξ αὐτῶν, ἐκτὸς τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὁ ἀνὴρ εἶναι ἀσθενὴς, ἢ ταξειδεύει.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τοὺς Σαφιΐτας καὶ Ἀζεμίτας, οἱ κανόνες οὗτοι εἶναι συμβουλευτικοὶ, σουννὲτ, καὶ ὄχι ὑποχρεωτικοὶ, βαζίπ.

Ὁ σύζυγος ὑποχρεοῦται κατὰ τοὺς ἐκτεθέντας ὁρισμοὺς ἁπλῶς νὰ διανυκτερεύσῃ παρὰ τῇ γυναικὶ ἀδιαφόρως ἂν ἡ σαρκικὴ μίξις ἐκτελεσθῇ. Ὁ νόμος *σερῆ* μάλιστα ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα νὰ διανυκτερεύσῃ καὶ ὄχι νὰ διημερεύσῃ παρὰ τῇ γυναικί.

Ἐπιτρέπεται τῇ γυναικὶ ν' ἀπαλλάξῃ τὸν σύζυγόν της τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν ἔχει νὰ διανυκτερεύσῃ παρ' αὐτῇ, ὅτε οὗτος δύναται τὴν νύκτα ἐκείνην νὰ διαθέσῃ ὅπως θέλῃ. Ἐπίσης καὶ μία γυνὴ δύναται νὰ παραχωρήσῃ τὴν δι' αὐτὴν ὡρισμένην νύκτα εἰς ἑτέραν τῶν συζύγων, συναινοῦντος τοῦ ἀνδρός.

Κατὰ τὴν νύκτα τὴν διὰ τὴν μίαν τῶν γυναικῶν ὡρισμένην, ὁ ἀνὴρ δὲν δύναται νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς ἄλλας, πλὴν τῶν ἀσθενῶν.

Ἑκάστη γυνὴ δικαιοῦται ν' ἀπαιτήσῃ ἅπαξ, κατὰ τὸ διάστημα τεσσάρων μηνῶν, τὴν σαρκικὴν μίξιν.

Τὸ ἐδ. 224 τοῦ κεφ. Β, τοῦ Κορανίου: «Αἱ γυναῖκες εἶναι οἱ ἀ»γροί σας, εἰσέρχεσθε εἰς τοὺς ἀγρούς σας ὅπως θέλετε·» ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς συζητήσεις, ὥστε ἐθεωρήθη ὅτι κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ συγχωρεῖται καὶ ἡ παρὰ φύσιν μετὰ τῆς γυναικὸς συνουσία, ὅπερ εἶναι ἐσφαλμένον. Οἱ Σῖται παραδέχονται ὅτι τὸ ἐδάφιον τοῦτο δὲν ἐννοεῖ ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ἡ συνουσία δύναται νὰ γίνῃ δι' οἱασδήποτε στάσεως κατ' ἀρέσκειαν τῶν συζύγων (1).

(1) Κατὰ τὰς παραδόσεις Χαδὶς, τὸ ῥηθὲν χωρίον ἔχει τὴν ἑξῆς αἰτίαν: Ὁ Μωάμεθ ἐδήλωσεν ὅτι τὸ ἐδάφιον ἔπεσεν ἐξ οὐρανοῦ, ἵνα διαψεύσῃ τὴν παρατήρησιν τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἰσχυρίζοντο ὅτι τὰ τέκνα δὲν γεννῶνται ὑγιῆ, ῥρόνιμα καὶ τέλεια, εἰμὴ ὅταν ἡ συνουσία γίνεται à parte postica. (Παρ. Wahl, Uebersetzung des Koran p. 34, observ. 5.)

Τὸ Κοράνιον (Κεφ. Β, ἐδ. 224) παραγγέλλει προσέτι τὸν ἁγιασμὸν τῆς ψυχῆς πρὸ τῆς συνουσίας.

Ὁ ἁγιασμὸς οὗτος συνίσταται, κατὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν ἑρμηνευτῶν, εἰς τὴν διανομὴν ἐλέων, καὶ εἰς τὴν ἀγαθοεργίαν. Ἐντούτοις ἤδη περιορίζεται, (ὡς παρετηρήθη ἀνωτέρω), εἰς τὴν ἐπίκλησιν *Μπισμιλλάχ !*

Ἡ συνουσία εἴς τινας περιστάσεις ἀπαγορεύεται καὶ εἰς ἄλλας ἀποτρέπεται.

Ἀπαγορεύεται μὲν, *χαράμ.*

1) Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐμμήνων καὶ μετὰ τὸν τοκετόν· καὶ

2) Κατὰ τὸ *ἰδδὲτ* τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς συζύγου ἀπὸ τὴν συζυγικὴν οἰκίαν· (ἴδε κατωτέρω.)

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Τὸ αὐτὸ ἐπικρατεῖ καὶ παρὰ τοῖς Σαφίταις καὶ Ἀζεμίταις· αἱ ἑπόμεναι ὅμως περιστάσεις, μεκρούχ, οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν παρ' αὐτοῖς. (Ὅρα Οὐκουδάτ, κεφ. Α.)

Ἀποτρέπεται δὲ (*μεκρούχ*) εἰς τὰς ἑξῆς περιστάσεις:

1) Κατὰ τὴν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου ἢ τῆς σελήνης.

2) Κατὰ τὸ λυκαυγὲς καὶ τὰς ἀφὰς τῶν λύχνων.

3) Κατὰ τὴν νύκτα, τὴν ἑπομένην ἑκάστης νουμηνίας, ἐκτὸς τοῦ *Ραμαζάν.*

4) Κατὰ τὴν νύκτα τοῦ μέσου τοῦ μηνός.

5) Ἐν καιρῷ ταξειδίου, ὅταν ἡ λοῦσις δὲν εἶναι δυνατή.

7) Ἐν καιρῷ θυέλλης, τρικυμίας, σεισμοῦ κλπ.

7) Κατὰ τὴν θαλασσοπλοΐαν.

8) Ὅταν ὁ εἷς τῶν συζύγων εἶναι ἐντελῶς ἀπεγυμνωμένος.

9) Μετὰ νυκτερινὴν σπερματόρροιαν πρὸ τοῦ δι' ἀποπλύνσεως καθαρισμοῦ τοῦ συζύγου καὶ τῆς προσευχῆς· καὶ

10) Ὅταν τρίτος δύναται νὰ ἴδῃ.

Ὀνομάζεται *κουχιοὺζ* ἡ παράβασις ἢ παραμέλησις τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ γαμικοῦ καθήκοντος, δι' ἣν καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ δύνανται νὰ παραπονεθῶσιν.

Ἐὰν ἡ γυνὴ παρακούῃ τὸν ἄνδρα, ἐὰν παραμελῇ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν οἰκιακῶν της καθηκόντων ἢ ἐὰν δὲν ἐκτελῇ τὰς διαταγάς του, ὁ ἀνὴρ δικαιοῦται νὰ τὴν παραιτήσῃ πρὸς καιρὸν καὶ νὰ μὴ διανυκτερεύῃ παρ' αὐτῇ τὰς ὡρισμένας νύκτας.

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ δὲν ἔχῃ περιουσίαν, καθῆκον τῆς γυναικὸς εἶναι νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς οἰκίας, οἷον νὰ διευθετῇ τὰ δωμάτια, νὰ ἑψήνῃ τὸν ἄρτον, νὰ παρασκευάζῃ τὰς τροφὰς κλπ. καθόσον αἱ ἀνάγκαι τῆς οἰκογενείας τὸ ἀπαιτοῦν· δὲν ὑποχρεοῦται δὲ νὰ πράττῃ ταῦτα χάριν τῶν ξενιζομένων ἢ ἄλλων. Ἡ γυνὴ παρὰ

τὴν θέλησίν της δὲν δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ εἰς τὸ νὰ ἐργάζηται οἱονδήποτε ἔργον, πρὸς πλουτισμὸν τοῦ ἀνδρὸς, ὅστις ἀπεναντίας εἶναι ὑπόχρεως νὰ ἐργάζηται διὰ νὰ πορίζηται τὰ πρὸς διατροφήν.

Ἀπαγορεύεται εἰς τὸν σύζυγον νὰ δαίρῃ τὴν γυναῖκά του.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ὅταν ἡ γυνὴ ἀντιτείνῃ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνδρὸς, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἔργου ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸν κατὰ τὸν κανόνα τῶν σαφιϊτῶν καὶ ἀζεμιτῶν νὰ τὴν τιμωρήσῃ καὶ νὰ τὴν δείρῃ. Ὁ αὐτὸς ὅμως κανὼν παραγγέλλει νὰ προτιμᾶται ὁ καλὸς τρόπος καὶ ἡ συγγνώμη.

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ παραβαίνῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ γαμικοῦ καθήκοντος, ἡ γυνὴ δικαιοῦται ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκπλήρωσίν του, ἢ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐπέμβασιν ἐκκλησιαστικοῦ προσώπου.

Ἐν περιπτώσει σπουδαίας διαφωνίας μεταξὺ τῶν συζύγων, πρέπει νὰ γίνῃ ἀπόπειρα πρὸς συνδιαλλαγὴν παρά τινος μὴ ἐνδιαφερομένης γυναικὸς, καλουμένης *χεκεμὴ*, καὶ ἐκλεγομένης ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ *χακὴμ σέρ*. Εἰς τὰς πέραν τοῦ Καυκάσου χώρας, ὁ Καδῆς ἐπιχειρεῖ τὴν συνδιαλλαγήν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς σαφίταις καὶ ἀζεμίταις εἰς ὁμοίαν περίστασιν, ὁ Χακὴμ σὲρ ἢ ὁ Καδῆς ἐκλέγει ἐν εἴδει διαιτητῶν δύο γυναῖκας, τὴν μίαν διὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν ἄλλην διὰ τὴν γυναῖκα, ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῶν ὁποίων ὁ Καδῆς ἐπιβάλλει εἰς τοὺς συζύγους τὴν διαλλαγὴν ἢ τὸ διαζύγιον.

Ἐὰν αἱ αἰτίαι τῶν δυσαρεσκειῶν παρατείνωνται, καὶ αἱ πρὸς συμφιλίωσιν προσπάθειαι ἀποβαίνωσιν ἀνωφελεῖς, τότε πρέπει νὰ δοθῇ τὸ *τελὰκ* ἢ τὸ *χουλῆ*. (Ἴδε βιβλίον *Εἰκαὰτ*, κεφ. α'.)

β'.) Ὡς πρὸς τὰ γαμικὰ δῶρα.

Ἡ συνομολόγησις γαμικοῦ δώρου *μὲχρ* ἢ *σεδὰκ* εἶναι ὅρος οὐσιώδης πρὸς νομιμοποίησιν τοῦ γάμου.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Νομοδιδάσκαλοί τινες ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν σιϊτῶν παραδέχονται, ἐναντίον τοῦ κανόνος τούτου, ἰσχυρὸν τὸν γάμον καὶ ἄνευ συνομολογήσεως γαμικῶν δώρων.

Τὰ γαμικὰ δῶρα ἐξομοιοῦνται μὲ τὸ τίμημα ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, καὶ διέπονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν κανόνων ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν ἢ τὴν ἀναστροφήν των. Ἐν γένει παραδέχονται ἐπὶ τοῦ γάμου ὡς καὶ ἐπὶ τῆς πωλήσεως τὴν ἰδέαν τῆς ἀπαλλοτριώσεως, καὶ ἐπὶ μὲν τῆς πωλήσεως ἀντικείμενον τῆς ἀπαλλοτριώσεως εἶναι τὸ πωλούμενον πρᾶγμα, ἐπὶ δὲ τοῦ γάμου ὁ genitale arvum mulieris, (ὁ γεννητικὸς ἀγρὸς τῆς γυναικός).

Τὰ γαμικὰ δῶρα δίδονται πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥτις ἀποκτᾷ τὴν ἐπ' αὐτῶν κυριότητα· καὶ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἰδιοκτησίας δύναται ὡσαύτως νὰ χρησιμεύσῃ

ὡς γαμικὸν δῶρον, οὗτινος ἡ ἀξία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συμβάσεως τῶν μερῶν.

Ἡ σύμβασις αὕτη παρὰ τοῖς Σιτταις εἶναι δύο εἰδῶν.

1) *Τεφβίζ*, ἡ συνήθης σύμβασις, ἐν ᾗ ἁπλῶς γίνεται μνεία περὶ *μὲχρ*, ἄνευ προσδιορισμοῦ τῆς ἀξίας του. Τότε, ἐν περιπτώσει διαζεύξεως, ὁ *Χακὴμ-σὲρ* ἀναλόγως τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς ὁρίζει τὴν ἀξίαν τοῦ *μὲχρ*, ἥτις ὅμως δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 500 *διρέμ* (αἱ περιπτώσεις αὗται εἶναι σπανιώταται).

2) *Τεφβὶζ μπιζὰ*, ὁσάκις οὐδεμία γίνεται μνεία περὶ *μέχρ*· ἐνταῦθα ἡ γυνὴ οὐδεμίαν ἔχει ἀπάντησιν. Ἐν τούτοις κατὰ τὴν γνώμην διδασκάλων τινῶν, ἐπελθόντος διαζυγίου μετὰ τὴν σαρκικὴν μίξιν, ἡ γυνὴ δικαιοῦται νὰ λάβῃ *μὲχρ-οὐ.λ-μὶσ.λ*, δηλ. ἀποζημίωσιν ἐξισουμένην μὲ προῖκα. Τὸ ποσὸν τοῦ *μὲχρ-οὐ.λ-μὶσ.λ* μεταβάλλεται κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν διαφόρων τόπων, τὴν κοινωνικὴν τάξιν, τὰ οἰκογενειακὰ προηγούμενα, καὶ κατὰ τὴν περιουσίαν τοῦ συζύγου ἢ τῆς οἰκογενείας τῆς γυναικός.

Οἱ Σαφῖται ὅμως καὶ οἱ Ἀζεμῖται διακρίνουν δύο τρόπους πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας τῶν γαμικῶν δώρων, *μουσεμμὰ* καὶ *γκαΐρ μουσεμμά*, καθόσον ἡ ποσότης εἶναι ἢ δὲν εἶναι προσδιωρισμένη. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει, ἐπελθόντος διαζυγίου, δίδεται εἰς τὴν γυναῖκα τὸ *μὲχρ-οὐ.λ-μίσ.λ*.

Τὰ γαμικὰ δῶρα δίδονται εὐθὺς μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συμβολαίου, καὶ ἀφοῦ ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι, ἁπλῶς εὑρεθῶσι μόνοι ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, *σελδέτ*.

Πρὸ τῆς λήψεως τῶν δώρων, ἡ γυνὴ δικαιοῦται ν' ἀρνηθῇ εἰς τὸν σύζυγον πᾶν θώπευμα.

Ἐὰν μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συμβολαίου, ἀλλὰ πρὶν ἢ εὑρεθῶσι μόνοι ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην οἱ σύζυγοι, ἢ πρὸ τῆς συνουσίας ὁ ἀνὴρ ἀποβάλῃ τὴν γυναῖκα, ἔχει αὕτη δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ἡμίσεως τῶν γαμικῶν δώρων.

Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τεθῇ ἐν τῷ συμβολαίῳ προθεσμία πρὸς πληρωμὴν τοῦ *μὲχρ*, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἐν περιπτώσει μὴ πληρωμῆς εἰς τὴν προθεσμίαν, ὁ γάμος θέλει θεωρεῖσθαι ὡς μὴ γενόμενος. Τοιαύτη σύμβασις εἶναι παράνομος, καὶ ὁ γάμος μένει ἰσχυρὸς, καί τοι μὴ ἐκπληρωθέντος τοῦ ὅρου.

Δύναται νὰ συνομολογηθῇ ὅτι, ἐὰν ὁ ἀνὴρ ὁδηγήσῃ τὴν γυναῖκά του ἀλλαχόσε ἐκτὸς τῆς ἐνεστώσης κατοικίας, θέλει αὐξάνει τὸ ποσὸν τοῦ *μέχρ*.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τοὺς Σαφῖτας καὶ Ἀζεμίτας ὁ ἀνὴρ, καὶ ἄνευ ἰδίας συνομολογήσεως, εἶναι ἐλεύθερος, μετὰ τὴν δόσιν ὅμως τῶν γαμικῶν δώρων, νὰ ἐκλέξῃ οἱονδήποτε τόπον θελήσῃ πρὸς κατοικίαν του.

Ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς ἀξίας τῆς προικὸς, πιστεύεται ὁ ἀνὴρ, ὅστις δύναται νὰ δώσῃ περὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ του ὅρκον

Ὁσάκις ἡ μὲν πραγματικὴ ἀξία τοῦ *μὲχρ* δὲν ἀμφισβητεῖται, τὰ συναλλαχθέντα ὅμως μέρη δὲν συμφωνοῦσι μεταξύ των ὡς πρὸς ἄλλα ζητήματα, λ. χ. ὡς πρὸς τὴν καταβολὴν τῶν γαμικῶν δώρων, ὁ σύζυγος ὀφείλει νὰ τ' ἀποδείξῃ διὰ μαρτύρων· μὴ ὑπαρχόντων δὲ τοιούτων ἐπιβάλλεται ὅρκος εἰς τὴν γυναῖκα.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ἀμφισβητουμένου τοῦ ποσοῦ τοῦ *μὲχρ*, οἱ Σαφῖται καὶ Ἀζεμῖται φρονοῦσιν ὅτι πρὸς ἀπόδειξιν πρέπει νὰ προσαχθῶσι μάρτυρες· προσαχθέντων ὅμως τοιούτων ἀμφοτέρωθεν, οἱ μὲν σαφῖται φρονοῦσιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξετασθῶσιν, ἀλλὰ νὰ ἐπιβληθῇ ὅρκος εἰς ἀμφοτέρους τοὺς συζύγους· καὶ ἐὰν ὁ ὅρκος δοθῇ παρ' ἀμφοτέρων, ἐπιδικάζεται εἰς τὴν γυναῖκα τὸ *μὲχρ-οὐλ-μίσλ*. Οἱ δὲ Ἀζεμῖται πρεσβεύουσιν ὅτι ὡς πρὸς ὅσα ἀντικείμενα οἱ ἀμφοτέρωθεν μάρτυρες ὁμοφωνοῦσιν, ἀποτελοῦσιν ἀπόδειξιν, ὡς δὲ πρὸς τὰ διαφωνούμενα, οἱ μαρτυρες οὐδεμίαν ἀποδεικτικὴν δύναμιν παρέχουσι καὶ πρέπει νὰ ἐπιβληθῇ ὅρκος εἰς τὸν ἄνδρα.

Ὑπαρχούσης ἀμφισβητήσεως ἐὰν ἀντικειμένου τι ἀποτελῇ μέρος τῶν γαμικῶν δώρων, ἐπιβάλλεται ὅρκος εἰς τὸν ἄνδρα.

§ 4. Ὡς πρὸς τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου ἰσχύουν αἱ ἑξῆς διατάξεις:

Ὁ διαρκὴς γάμος διαλύεται.

1) Διὰ τῆς διαζεύξεως ἢ διὰ τοῦ ἀναθέματος. (Ὅρα τὸ βιβλ. *Εἰκαάτ*. Κεφ. Α ἐδ. 4.)

2) διὰ τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας καὶ τῆς παραδοχῆς ἑτέρας.

Ἡ ἐξόμωσις τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου συζύγου, ἐὰν μὲν δὲν ἔλαβεν εἰσέτι χώραν ἡ σαρκικὴ μίξις, ἐπιφέρει ἀμέσως τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου, ἐὰν δὲ ἔλαβεν, εἰ μὲν ἡ γυνὴ εἶναι ἡ ἐξομῶτις, ὁ γάμος ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται, εἰ δὲ ὁ ἀνὴρ διαλύεται. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίστασιν, ὁ ἀνὴρ ὑποχρεοῦται νὰ δώσῃ τὰ γαμικὰ δῶρα.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Σαφῖταις καὶ Ἀζεμίταις ἡ ἐξόμωσις τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας, εἴτε ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς εἴτε ὑπὸ τῆς γυναικὸς γείνῃ, ἐπιφέρει τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου· καὶ ἂν μὲν ἡ ἐξόμωσις λάβῃ χώραν μετὰ τὴν σαρκικὴν μίξιν, ἡ γυνὴ ἀπολαμβάνει πλήρη τὰ γαμικὰ δῶρα· ἐὰν δὲ πρὸ τῆς συνουσίας, τότε εἰ μὲν ἐξομῶτις εἶναι ἡ γυνὴ δὲν δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπόδοσιν τῶν γαμικῶν κερδῶν, εἰ δὲ ὁ ἀνὴρ ὑποχρεοῦται νὰ δώσῃ εἰς τὴν γυναῖκα τὸ ἥμισυ τοῦ *μέχρ*.

Ἐὰν ζεῦγος χριστιανῶν ἢ Ἰουδαίων, δεχθῇ τὸν Ἰσλαμισμὸν, ἐπειδὴ καὶ ἡ προτέρα θρησκεία των ἀναγνωρίζει τὰ βιβλία τῆς

θείας ἀποκαλύψεως, ὁ γάμος δὲν θεωρεῖται διαλελυμένος. Ὁσάκις δὲ ὁ εἷς τῶν συζύγων δέχεται τὸν ἰσλαμισμὸν δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν διάζευξίν του ἀπὸ τοῦ ἀπίστου.

Ἡ ὑπό τινος ὀπαδοῦ πάσης ἄλλης θρησκείας ἀποδοχὴ τοῦ ἰσλαμισμοῦ, ἐπιφέρει αὐτοδικαίως τὴν διάλυσιν τοῦ προϋπάρχοντος γάμου.

Δοῦλος φυγὰς θεωρεῖται ὡς *μουρτὲδ* δηλ. ἀρνησίθρησκος, ἡ δὲ σύζυγός του δύναται νὰ συνάψῃ νέον γάμον.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ἐν τούτοις παρὰ τοῖς Ἀζεμίταις καὶ Σαφίταις ἡ φυγὴ δούλου δὲν ἐπιφέρει τοῦ γάμου του τὴν διάλυσιν,

3) Διὰ τῆς ἀφανείας τοῦ ἀνδρός.

Ἐὰν ὁ σύζυγος γίνῃ ἄφαντος, ὁ *Χακὴμ-σὲρ* ὁρίζει τῇ γυναικὶ προθεσμίαν, τῆς ὁποίας παρελθούσης δύναται αὕτη νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον. Ἡ προθεσμία αὕτη εἶναι διάφορος κατὰ τὰς διαφόρους αἱρέσεις. Οἱ Σαφίται καὶ Ἀζεμῖται ἀφίνουν τὸν προσδιορισμὸν αὐτῆς εἰς τὸν *χακὴμ-σέρ*. Οἱ δὲ Σίτται καὶ ἄλλοι τὴν ὁρίζουν εἰς τέσσαρα ἢ δέκα ἔτη. Ὁ Ἰμάμης *Ἀμποὺ Γιουσοὺφ*, τὴν ὁρίζει εἰς ἑκατὸν ἔτη, ὁ δ' Ἰμάμης Μωάμεθ (ἀμφότεροι οὗτοι εἰσὶ *Χαναφῖται-Ἀζεμῖται*) εἰς ἑκατὸν εἴκοσιν. (Ὅρα βιβλ. *Ἀχκιὰμ* κεφ. Γ.)

4) Διὰ τῆς μετὰ τὴν ἐνηλικιότητα ἐπερχομένης μεταμελείας.

Ἐπιτρέπεται εἰς τὸν φυσικὸν κηδεμόνα *βελῆ* ἀνηλίκου κόρης, δηλ. εἰς τὸν πατέρα, τὸν πάππον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνιόντας νὰ συνομολογήσωσι δι' αὐτὴν γάμον· ὅταν ὅμως ἄλλο παρὰ τὰ εἰρημένα πρόσωπα πράξῃ τοῦτο δύναται ἡ γυνή, γενομένη ἐνῆλιξ, νὰ ζητήσῃ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται ἀναγνωρίζουν ὅτι καὶ ἄλλοι στενοὶ συγγενεῖς ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ συνομολογήσωσι γάμον διὰ τὰς ἀνηλίκους κόρας.

Ἀνῆλιξ υἱὸς ἐλθὼν εἰς γάμον διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ του κηδεμόνος, οἷον τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πάππου του γενομένης συνομολογήσεως, δὲν δικαιοῦται κατὰ τὴν ἐνηλικιότητά του νὰ διαλύσῃ τὸν γάμον εἰμὴ διὰ διαζυγίου, ἢ διὰ τῆς πληρωμῆς τοῦ *μέχρ*.

5) Ἕνεκεν ἀσθενείας.

Σπουδαῖαι ἀσθένειαι δικαιολογοῦσι τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου, ὡς καὶ τὴν πρὸς σύστασιν αὐτοῦ ἄρνησιν.

Κατὰ τοὺς Σίτας, αἱ ἀφορῶσαι τοὺς ἄνδρας ἀσθέναι εἶναι τριῶν εἰδῶν:

α΄.) *Τζουνὰν*, ἡ παραφροσύνη, διαρκὴς ἢ διαλείπουσα.

β΄.) *Χουσὰ*, ἡ ἐκτομή.

γ΄.) *Οὐννὲτ*, ἀδυναμία πρὸς σαρκικὴν μίξιν.

Αἱ δὲ ἀφορῶσαι τὰς γυναῖκας εἰσὶν αἱ ἑξῆς:

α΄.) *Τζουνὰν*, ἡ παραφροσύνη.

β΄.) *Τζουζὰμ*, ἡ λέπρα.

γ΄.) *Μπερὲς*, ἡ λώβα.

δ΄.) *Κερνὶ*, πᾶσα ἀσθένεια καθιστῶσα τὴν συνουσίαν ἀδύνατον, καὶ ἰδίως,

ε΄.) *Ἰφσὰ*, ἡ παρὰ φύσιν ἕνωσις τῶν κρυφίων μερῶν καὶ τοῦ πρωκτοῦ.

ς΄.) *Ἀμὰ*, ἡ τύλωσις.

ζ΄.) *Ἐρὲτζ*, ἡ χόλωσις δι' ἧς ἐμποδίζεται τὸ βάδισμα καὶ ἡ ϛάσις.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Σαφίταις, ἑπτὰ εἰδῶν ἀσθένειαι χορηγοῦσιν εἰς τοὺς συζύγους τὸ πρὸς ἀκύρωσιν τοῦ γάμου δικαίωμα· ἐξ αὐτῶν τρία εἶναι κοινὰ διά τε τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα.

1) Τ ζ ου ν ὰ ν, 2) Τ ζ ου ζ ὰ μ καὶ 3) Μ π ε ρ ὲ ς.

Δύο ὡς πρὸς μόνους τοὺς ἄνδρας.

1) Ο ὐ ν ν ὲ τ 2) τ ζ ε π ὲ χ, Δηλ. ἡ ἔλλειψις ἢ ἡ ἀπώλεια τῶν γεννητικῶν μορίων.

Δύο ὡς πρὸς μόνας τὰς γυναῖκας.

1) Κ ε ρ ν ὶ καὶ 2) ῥ ί τ η, ἀσθένεια τῶν γεννητικῶν μορίων κωλύουσα τὴν συνουσίαν.

Οἱ Ἀζεμῖται εἰς οὐδεμίαν περίστασιν ἐπιτρέπουν εἰς τὸν ἄνδρα νὰ προκαλέσῃ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου, λόγῳ ἀσθενείας τῆς γυναικός· εἰς ταύτην δὲ, μόνον ἐν περιπτώσει ο ὐ ν ν ὲ τ καὶ τ ζ ε π ὲ χ.

Ἡ διάλυσις τοῦ γάμου λόγῳ ἀσθενείας, πρέπει νὰ ζητηθῇ ἅμα ἐπελθούσης ταύτης, παρελθόντος δὲ ἱκανοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἀσθενείας δὲν δύναται πλέον νὰ ζητηθῇ.

Ἐν περιπτώσει ἀνικανότητος τοῦ ἑνὸς τῶν συζύγων, *Οὐννὲτ*, ὁ *Χακὴμ σὲρ* ὁρίζει προθεσμίαν πρὸς δοκιμασίαν ἑνὸς ἔτους, μετὰ παρέλευσιν τοῦ ὁποίου ὁ γάμος διαλύεται· ἐκτὸς τῆς περιστάσεως ταύτης ἡ δι' οἱανδήποτε ἄλλην ἀσθένειαν διάλυσις τοῦ γάμου δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ *Χακὴμ-σέρ*.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ γεγονὸς τῆς πρὸς συνουσίαν ἀνικανότητος δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῇ διὰ μαρτύρων, δίδεται πίστις εἰς τὰ λεγόμενα τοῦ ἐπικαλουμένου αὐτὴν συζύγου.

Ἡ συνεπεία φυσικῆς ἀσθενείας διάλυσις τοῦ γάμου δὲν εἶναι διάζευξις· ὅθεν, ἂν μὲν ἡ διάλυσις ἔλαβε χώραν πρὸ τῆς συνουσίας, τὸ *μέχρ* δὲν πρέπει νὰ δοθῇ· ἐὰν δὲ ἡ αἰτία τῆς διαλύσεως ἐγεννήθη μετ' αὐτὴν, τὸ *μέχρ* πληρόνεται.

Ἐὰν γυνή τις κατ' ἀπάτην ἢ δόλον ἐδόθη εἰς γάμον, ὅστις κατόπιν διελύθη ἕνεκεν ἀσθενείας τοῦ συζύγου, δικαιοῦται αὕτη ν' ἀπαιτήσῃ τὴν καταβολὴν τῶν γαμικῶν δώρων παρὰ τῶν προσώπων,

ἄτινα τὴν ἔδωκαν εἰς γάμον, καὶ ὄχι παρὰ τοῦ συζύγου ὅστις οὐδὲν ὀφείλει.

6) Συνεπείᾳ πλημμελοῦς τελέσεως τοῦ γάμου.

Ὁ παρανόμως τελεσθεὶς γάμος, *κικιὰχ γοσὲδ*, δηλ. ὁ τελεσθεὶς ἐναντίον τῶν εἰρημένων κανόνων τοῦ *σεριὰτ*, πρέπει δι' αὐτὸ τοῦτο νὰ διαλυθῇ. Αἱ ἐκ τούτου ἀποζημιώσεις καὶ λοιπαὶ συνέπειαι, (αἵτινες οὐδόλως ἐπηρεάζουν τὰς ὑπὸ τοῦ Νόμου *σεριὰτ* ἐπιβαλλομένας τυχὸν πνευματικὰς ποινάς), εἰσὶν εἰς βάρος τοῦ γινώσκοντος τὴν ὑπάρχουσαν παρανομίαν συζύγου. Ἐὰν ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι ἠγνόουν τὴν παρανομίαν, ἰσχύουν κατὰ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου οἱ συνήθεις κανόνες περὶ τοῦ *ταλὰκ μπαΐν*. (Ἴδε κατωτέρω).

Διαλύεται ὡς ἐναντίος τοῦ νόμου 1) ὁ κρύφα τελεσθεὶς γάμος ὅταν ἡ μυστικότης ἐτέθη ὡς ὅρος· μένει ἐν τούτοις ἰσχυρὸς, ἂν διήρκεσεν ἱκανὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον χρόνον, καὶ ἂν οἱ σύζυγοι συνέζων δημοσίως. 2) Ὁ γάμος, κακὰ τὴν σύστασιν τοῦ ὁποίου, ἀντὶ νὰ συνομολογηθῇ τὸ *μὲχρ*, συνεφωνήθη ἀνταλλαγὴ, ὡς π. χ. ἡ συμφωνία τοῦ νὰ νυμφευθῇ ὁ Α. τὴν ἀδελφὴν τοῦ Β. καὶ ὁ Β. τὴν τοῦ Α. ἐπὶ ἀμοιβαίᾳ καταβολῇ τοῦ ἑνὸς πρὸς ἕτερον δηναρίων 100. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἐπετρέποντο παρ' Ἄραψι τοιοῦτοι γάμοι, ὀνομαζόμενοι *σιρὰρ*, ἀλλ' ἀπηγορεύθησαν ῥητῶς ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ.

§ 5. Περὶ τοῦ *ἰδδὲτ* καὶ τοῦ *ἰστιβρά*. Ἰδδὲτ, κατὰ λέξιν *λογισμὸς*, ὀνομάζεται τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου προσδιωρισμένον μεταξὺ δύο γάμων τῆς αὐτῆς γυναικὸς χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ αὕτη ὀφείλουσα κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ Νόμου νὰ μονάζῃ, δὲν δύναται νὰ συνάψῃ δεύτερον γάμον εἰμὴ μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος.

Τρία εἴδη *ἰδδὲτ* ὑπάρχουσι:

1) Ἰδδὲτ-*μεὺτ*, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου.

2) Ἰδδὲτ-*ταλὰκ*, μετὰ τὸ διαζύγιον· καὶ

3) Ἰδδὲτ-*φὰς*, μετὰ τὴν ἀκύρωσιν τοῦ γάμου.

Ἰστιβρὰ σημαίνει *καθαρμὸν*, *ἀπαλλαγὴν*, καὶ περιλαμβάνει ἐπίσης χρονικὸν διάστημα καθ' ὃ ἡ γυνὴ δὲν δύναται νὰ συνάψῃ γάμον. Ἐφαρμόζεται δὲ ὁσάκις λάβῃ χώραν ἀθέμιτος σχέσις μετά τινος προσώπου κατὰ πλάνην, ἢ ὅταν δούλη μεταβιβάζηται ἀπὸ τὴν κυριότητα τοῦ ἑνὸς κυρίου εἰς τὴν τοῦ ἑτέρου.

Ἀμφότερα τὸ *ἰδδὲτ* καὶ *ἰστιβρὰ*, σκοπὸν ἔχουσι νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ἔγκυος· ὅθεν δὲν ἐπιβάλλονται εἰμὴ καθ' ἣν περίπτωσιν ἡ συνουσία ἐγένετο πράγματι, ἢ ἦτο φυσικῶς δυνατὸν νὰ γίνῃ. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τίνος ἕνεκεν αἱ νέαι πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἐννάτου ἔτους, ἤτοι πρὸ τῆς ἐνηλικιότητός των, δὲν ὑποβάλλονται οὔτε εἰς τὸ *ἰδδὲτ*, οὔτε εἰς τὸ *ἰστιβρά*.

Ἡ διάρκεια τοῦ χρονικοῦ διαστήματος τοῦ *ἰδδετὶ μεὺτ* (μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου), ἢ τοῦ *ἰδδετὶ φὰς* (ὅπερ ἐφαρμόζεται ὅταν ὁ γάμος τελεσθῇ πλημμελὴς, ὡς ὅταν ὁ σύζυγος εἶναι ἀπὼν, ἢ ἀσθενὴς κλπ.) ὁρίζεται ὡς ἑξῆς:

1) Διὰ μὲν τὰς μὴ ἐγκύους καὶ ἐλευθέρας καταστάσεως γυναῖκας, εἰς τέσσαρας μῆνας καὶ δέκα ἡμέρας.

2) Διὰ δὲ τὰς δούλας γυναῖκας καὶ μὴ ἐγκύους, εἰς δύο μῆνας καὶ πέντε ἡμέρας (1).

3) Διὰ τὰς δούλας οὔμμε *βελὲδ* (ὅρα κατωτέρω καὶ βιβλ. *Εἰκαὰτ* τμ. δεύτερος κεφ. Ζ.), αἵτινες ἀπέκτησαν τέκνα μετὰ τοῦ κυρίου των εἰς τέσσαρας μῆνας καὶ δέκα ἡμέρας, ὡς καὶ διὰ τὰς ἐλευθέρας γυναῖκας.

4) Ὡς πρὸς τὰς ἐγκύους γυναῖκας, οἱ Σαφιΐται καὶ οἱ Ἀζεμῖται θεωροῦσι τὸν τοκετὸν συνεπάγοντα τὴν λῆξιν τοῦ χρονικοῦ διαστήματος τοῦ *ἰδδέτ*· οἱ Σιΐται ὅμως ἀπαιτοῦσι τὴν πλήρη παρέλευσιν τῶν τεσσάρων μηνῶν καὶ δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ.

Ἐὰν τὸ *ἰδδὲτ* διεκόπῃ ἔκ τινος περιστάσεως ἄρχεται ἐκ νέου ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς διακοπῆς του.

Ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς γυναικὸς, οἱ Σαφιΐται καὶ οἱ Ἀζεμῖται ὑπολογίζουσι τὴν προθεσμίαν τοῦ *ἰδδὲτ* ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου· οἱ δὲ Σιΐται ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἡ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς εἴδησις ἀφίχθη εἰς τὴν γυναῖκα. (περὶ τοῦ *ἰδδὲτ ταλὰκ*, ὅρα βιβλ. *Εἰκαάτ*).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς, αἱ γυναῖκες, ἐλεύθεραί τε καὶ δοῦλαι, ὑποχρεοῦνται ὑπὸ τοῦ Νόμου, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ *ἰδδὲτ μεὺτ*, νὰ ζῶσιν ἐν μονώσει ἐνθυμούμεναι ἀδιακόπως τοῦ ἀποθανόντος συζύγου των. Ὀφείλουσι προσέτι ν' ἀποφεύγωσι πάντα στολισμὸν, νὰ μὴ μεταχειρίζωνται ἀρώματα, νὰ μὴ καλλωπίζωσι τὸ σῶμα δια ἐλαιῶν τεχνητῶν, νὰ μὴ ψιμυθιῶνται τὸ πρόσωπον διὰ λευκοῦ ἢ ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ, νὰ μὴ φορῶσιν ἐνδύματα καινουργῆ, ἢ ὑφάσματα χρώματος λαμπροῦ, νὰ μὴ χρωματίζωσι τοὺς πόδας, τὰς χεῖρας ἢ τὴν κόμην, νὰ μὴ βάφωσι διὰ μέλανος χρώματος τὰς βλεφαρίδας ἢ τὰς ὀφρῦς, καὶ τέλος νὰ μὴ κοσμῶνται δι' ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν λιθοκολλήτων κόσμων.

Ἡ προθεσμία τοῦ *ἰστιβρὰ* εἶναι, ἐν περιπτώσει παρανόμου ἢ κατὰ πλάνην περὶ τὸ πρόσωπον γενομένης συνουσίας, ἡ αὐτὴ ὡς καὶ ἡ τοῦ *ἰδδὲτ*· ἐν περιπτώσει ὅμως πωλήσεως δούλης, ἐὰν μὲν αὕτη

(1) Οἱ μῆνες οὗτοι εἶναι σελληνιακοί.

ἦτο ἔγκυος, διαρκεῖ μέχρι τοῦ τοκετοῦ, ἐὰν δὲ δὲν ἦτο τοιαύτη, διαρκεῖ τεσσαράκοντα μόνον ἡμέρας. (Ὅρα κατωτ. τὰς §§. περὶ πωλήσεως καὶ τὸ περὶ τοῦ πίνειν καὶ τρώγειν κεφάλαιον).

§ 6. *Νικιὰχ μουντουκὰ*, ἢ *μουτά* ὁ πρόσκαιρος γάμος.

Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ γάμου δὲν ὑπάρχει εἰμὴ παρὰ τοῖς Σιΐταις· παρὰ δὲ τοῖς Σαφιΐταις καὶ τοῖς Ἀζεμίταις θεωρεῖται ἀπηγορευμένον ὑπὸ τοῦ Νόμου.

Πρὸς σύστασιν τοιούτου γάμου τηροῦνται οἱ ἑξῆς κανόνες:

1) Ἡ ἀπαγγελία τοῦ *σιγκὲχ* καὶ ἡ δήλωσις τοῦ *ἰτζὰπ βεκαβούλ*. Ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις τῶν συναπτόντων τοιοῦτον γάμον, δύναται νὰ δηλωθῇ δι' οἱωνδήποτε λόγων ἢ ἐκφράσεων, ἅμα ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἀπαγγείλῃ τὸ *σιγκὲχ* ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ γάμου αὐτῶν.

Ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ Νόμου εἰς τὸν κύριον νὰ δώσῃ τὴν δούλην του εἰς γάμον πρόσκαιρον, *μουτά*, ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀποζημιωθῇ, ὡς γίνεται ἐπὶ μισθώσεως.

2) *Μουχὲλ*, Ὀρθόδοξος πίστις. Κόρη μουσουλμάνα δὲν δύναται νὰ συνάψῃ γάμον *μουτά*, εἰμὴ μετὰ Μουσουλμάνου. Ὁ Μουσουλμάνος ὅμως δύναται καὶ μετὰ γυναικῶν τῆς *Ἐχλι-Κιταπιγιὲχ*, δηλ. χριστιανῶν ἢ Ἰουδαίων.

3) *Μουδδέτ*. Προσδιορισμὸς τῆς διαρκείας του. Οὐσιῶδες εἶναι εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος γάμον, νὰ ὁρισθῇ ὁ χρόνος τῆς διαρκείας του, μετὰ παρέλευσιν τοῦ ὁποίου οὗτος διαλύεται· μὴ ὁρισθείσης προθεσμίας, ὁ γάμος *νικιὰχ μουτὰ* (πρόσκαιρος) μεταβάλλεται εἰς γάμον διαρκῆ, *νικιὰχ δαϊμ*.

Ὁ ὅρος οὗτος πρέπει ὄχι μόνον νὰ περιλαμβάνῃ τὴν διάρκειαν τῆς συμβιώσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ ποσάκις ἐκπληροῦται τὸ γαμικὸν καθῆκον.

4) *Μέχρ*. Συνομολόγησις γαμικοῦ δώρου, ἥτις εἶναι ἀναπόφευκτος, ὡς καὶ τὸ ποσὸν αὐτοῦ, ἄλλως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ *νικιὰχ μουτά*.

Μετὰ τὴν ἔκπνευσιν τῆς ταχθείσης προθεσμίας, ὁ γάμος διαλύεται αὐτοδικαίως, καὶ ἡ γυνὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν μέχρι τοῦδε σύζυγόν της ἄνευ τῆς ἀδείας του.

Ἐὰν οἱ σύζυγοι ἐπιθυμῶσι νὰ παρατείνωσι τὸν μεταξύ των γάμον, ὀφείλουσι νὰ τὸ πράξωσι διὰ νέου συμβολαίου κατὰ τοὺς ἐκτεθέντας ἀνωτέρω κανόνας.

Ἵνα συναφθῇ ἕτερος γάμος πρόσκαιρος, *νικιὰχ μουτὰ*, μετὰ τοῦ συζύγου, ἡ γυνὴ ὑποχρεοῦται νὰ περιμείνῃ τὴν περίοδον τῶν ἐμμήνων, ἄλλως πρέπει νὰ παρέλθωσι τεσσαράκοντα τέσσαρες ἡμέραι ἀπὸ τῆς διαλύσεως τοῦ προηγουμένου προσκαίρου γάμου.

Ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς πρὸ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας, πρέπει νὰ παρέλθωσι τέσσαρες μῆνες καὶ δέκα ἡμέραι, διὰ νὰ δυνηθῇ ἡ γυνὴ νὰ συνάψῃ νέον γάμον· ἐὰν δὲ ἦναι ἔγκυος πρέπει νὰ περιμείνῃ μέχρι τοῦ τοκετοῦ.

Ἡ διὰ προσκαίρου γάμου ὑπανδρευθεῖσα σύζυγος δὲν κληρονομεῖ τὸν ἄνδρα της

§ 7. *Νικιὰχ κεριζάρ*, γάμος μετὰ δούλης. Παρὰ τοῖς σιΐταις ὁ μετὰ τῆς δούλης γάμος δύναται νὰ ἦναι *Νικιὰχ μουτὰ* καὶ τότε διέπεται ὑπὸ τῶν ἐκτεθέντων ἐν τοῖς ἀνωτέρω παραγράφοις κανόνων.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιΐται καὶ Ἀζεμῖται παραδέχονται τὸν *νικιὰχ δαϊμ*, μετὰ τῆς ξένης δούλης. Οἱ Σαφιΐται ὅμως δὲν τὸν παραδέχονται, ὅταν ὁ θέλων νὰ συνάψῃ τοιοῦτον γάμον δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν ν' ἀγοράσῃ τὴν δούλην ἀπὸ τὸν κύριόν της, ἢ ὅταν φοβῆται νὰ ὑποχωρήσῃ·

Ἐπιτρέπεται εἰς τὸν πάτρωνα νὰ δώσῃ τὰς δούλας του εἰς γάμον πρὸς τρίτους. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ δούλη, ὑπανδρευομένη μετὰ ἐλευθέρου ἀνδρὸς, ἀπελευθεροῦται αὐτοδικαίως, ἀλλ' ὁ πάτρων ἀποκτᾷ τὰ ἐν τῷ γαμικῷ συμβολαίῳ πρὸς ὄφελος τῆς δούλης του συνομολογηθέντα δῶρα.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Σαφιΐταις καὶ Ἀζεμίταις, ὁ δίδων τὴν δούλην του πάτρων εἰς γάμον πρὸς ἄνδρα ἐλεύθερον δὲν ἀπόλλυσι τὸ ἐπὶ τῆς δούλης δικαίωμά του ἐὰν δὲν τὴν ἀπελευθερώσῃ.

Παρὰ τοῖς Σιΐταις, ὁ πάτρων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παραχωρήσῃ τὴν δούλην του πρὸς τρίτον ὡς παλλακίδα, χωρὶς νὰ τὴν δώσῃ εἰς γάμον· ἀλλ' εἰς τοιαύτην περίστασιν τὰ γεννώμενα ἐκ τῆς δούλης τέκνα, εἶναι ἐλεύθερα καὶ κληρονομοῦσι τοὺς γονεῖς των.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Τοιαύτη πρᾶξις ἀπαγορεύεται παρὰ τοῖς Σαφιΐταις καὶ Ἀζεμίταις, καὶ θεωρεῖται χαράμ. Αἱ αἱρέσεις αὗται βασίζονται ἐπὶ τοῦ Κορανίου, (Κεφ. ΚΔ, ἐδ. 3), ὅπερ ἀπαγορεύει τοὺς πάτρωνας τοῦ προάγειν τὰς δούλας. (Ἴδε βιβλ. Εἰκαάτ, κεφ. Γ'. περὶ ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων.)

Ὁ μεταξὺ ἐλευθέρων γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν δούλων γάμος εἶναι νόμιμος καὶ ἰσχυρός· ἡ συναίνεσις τοῦ πάτρωνος εἶναι ἀναγκαία, ὁ δὲ δοῦλος ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλῃ τὸ *μέχρ* (γαμικὰ δῶρα) καὶ ἔτι μᾶλλον δύναται νὰ πωληθῇ διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν περὶ ἀποδόσεως τοῦ *μέχρ* ἀπαίτησιν τῆς γυναικός.

Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ γάμου:

Α'. *Νεφακὰ ζευτζὰτ*, διατροφὴ καὶ συντήρησις τῆς γυναικός.

Αἱ γυναῖκες ἔχουσι δικαίωμα πρὸς τροφὴν καὶ συντήρησιν.

1). Ἐπὶ τοῦ διαρκοῦς γάμου, *νικιὰχ δαϊμ*.

2) Μετὰ τὴν περὶ διαζεύξεως αἴτησιν, διαρκοῦντος τοῦ *ιδδέτ.*

3) Ἐν περιπτώσει διαζυγίου, *μπαὲρ* καὶ *χουλῆ*, ὅταν ἦναι ἔγκυος.

Ἡ γυνὴ δικαιοῦται ν' ἀπαιτῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς διατροφὴν, ἐνδυμασίαν, οἴκησιν, ὑπηρεσίαν, καὶ τ' ἀναγκαῖα χρήματα διὰ τὰ παρὰ ταῖς γυναιξὶν ἐν χρήσει ἀναλόγως τῆς τάξεώς των ἀπαιτούμενα ἀντικείμενα, οἷον τὰς δαπάνας διὰ τοὺς λουτρῶνας, διὰ τὰς εἰς τὴν ἐξοχὴν ἐκδρομὰς, τὰς τῆς ξενίσεως τῶν πρὸς ἐπίσκεψιν ἐρχομένων κλπ.

Ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τὸ πρὸς συντήρησιν τῆς γυναικὸς χορηγούμενον ἀκολουθοῦσιν ὡς κανόνα, ὅτι δὲν πρέπει νὰ στερῆται αὕτη οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων· καὶ πρὸς προσδιορισμὸν τούτων λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ κοινωνικὴ θέσις τοῦ ἀνδρὸς, καὶ αἱ ἀνάγκαι τὰς ὁποίας ἡ γυνὴ πρὸ τοῦ γάμου της συνείθιζε νὰ θεραπεύῃ· πρὸς κανονισμὸν τούτων λαμβάνονται πληροφορίαι προσώπων ἀνηκόντων εἰς τὴν τάξιν τῆς γυναικός.

Ὅταν ὁ ἀνὴρ δὲν χορηγῇ τῇ γυναικὶ τὰ πρὸς διατροφήν της, ἢ ὅταν ἦναι ἀπὼν, ὁ Καδῆς δίδει τὴν ἄδειαν εἰς τὴν γυναῖκα, ἐπὶ τῇ αἰτήσει της, νὰ δανεισθῇ ἐπ' ὀνόματι τοῦ συζύγου, ἢ καὶ νὰ πωλήσῃ ὡρισμένα πράγματα ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἵνα προμηθευθῇ τ' ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησίν της χρήματα. Ἐὰν δὲ ἡ γυνὴ καὶ μετὰ τὴν πώλησιν τοιούτων πραγμάτων δὲν εὑρίσκῃ ἀσφαλῆ μέσα πρὸς συντήρησίν της, δύναται νὰ ζητήσῃ τὸ *Ῥιτζέτ.* (Ἴδε τὸ περὶ διαζυγίου).

Ἡ γυνὴ δύναται ν' ἀπαιτήσῃ ἰδίαν κατοικίαν καὶ ὑπηρέτας· μένει δ' εἰς τὸν σύζυγον τὸ δικαίωμα νὰ διαθέσῃ τὰ περὶ τούτου.

Ὁ ἀνὴρ ὑποχρεοῦται νὰ χορηγῇ τῇ γυναικὶ τ' ἀναγκαῖα ἱμάτια κατὰ τὰς ἐποχὰς καὶ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, πρὸς δὲ τὰ ἐν νυκτὶ χρήσιμα, οἷον ὀθώνας, ἐφαπλώματα, προσκεφάλαια, τάπητας κλπ. Πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ εἴδους τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν γυναῖκα χορηγητέων ἐνδυμάτων, καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν τὰ δωμάτιά της πρέπει νὰ διευθετηθῶσι, προσφεύγουν, ὡς καὶ πρὸς κανονισμὸν τοῦ πρὸς διατροφήν της ποσοῦ, εἰς τὰς πληροφορίας εἰδημόνων *ἐχλιμπελέδ*, δηλ προσώπων γινωσκόντων τὰς ἕξεις τοῦ προηγουμένου βίου τῆς γυναικός.

Ἡ γυνὴ δὲν δύναται, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ συζύγου, νὰ κάμῃ διασκευήν τινα ἐν τῷ οἴκῳ, ν' ἀγοράσῃ πράγματα, ἢ νὰ εἰσάξῃ ὑπηρέτας.

Δὲν δικαιοῦται προσέτι νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν διὰ τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν εἰς προηγούμενον χρόνον πρὸς διατροφὴν χορηγηθέντων.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ἐν τούτοις οἱ Ἀζεμῖται παραδέχονται ὅτι ὁ

Καδῆς ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναγκάσῃ τὸν σύζυγον εἰς ἀποζημίωσιν τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἀνεπαρκοῦς χορηγήσεως τῶν πρὸς διατροφήν.

Β'. *Νεφακὰ Καραμπὲτ*, διατροφὴ τῶν συγγενῶν.

Πᾶς τις εἶναι ὑπόχρεως νὰ διατρέφῃ τὰ τέκνα καὶ τοὺς γονεῖς του. Ἐν τούτοις οἱ ἀνιόντες δὲν δικαιοῦνται εἰς τοῦτο, εἰμὴ ὁσάκις ἀδυνατοῦν νὰ προσπορισθῶσιν οἱ ἴδιοι τὰ πρὸς διατροφήν των. Ὁ νόμος δὲν ὁρίζει τὴν φύσιν οὔτε τὴν ποσότητα τοῦ χορηγητέου πρὸς διατροφὴν τῶν γονέων ποσοῦ, ὅπερ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἐγγόνου του, καὶ πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τ' ἀπολύτως ἀναγκαῖα.

Ἐν περιπτώσει μὴ χορηγήσεως τῶν πρὸς διατροφὴν τῶν ἀνιόντων ἢ τῶν τέκνων, ὁ *χακὶμ σὲρ*, συνεπείᾳ αἰτήσεως αὐτῶν, διατάσσει τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἐναγόντων, καὶ ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως καταναγκάζει τὸν πρὸς διατροφὴν ὑπόχρεων διὰ προσωπικῆς κρατήσεως ἢ διὰ ἐκποιήσεως τῆς περιουσίας του μὲ τὸ τίμημα τῶν ὁποίων ἱκανοποιεῖ τοὺς παραπονουμένους.

Τὰ τέκνα ὀφείλουν νὰ σέβωνται τοὺς γονεῖς καὶ νὰ πείθωνται εἰς αὐτούς. Ὀφείλουν νὰ τοὺς ἐπισκέπτωνται, κατὰ τοὺς Ἀζεμίτας, ὅταν διαμένωσι μακρὰν αὐτῶν, ὀφείλουν ἅπαξ τοὐλάχιστον κατὰ ἑπτὰ ἔτη νὰ τοὺς βλέπωσι καὶ ἐν τῷ μεταξὺ νὰ τοῖς πέμπωσι δῶρα καὶ ἐπιστολάς.

Γ'. *Νεφακὰ μουλκ*, διατροφὴ τῶν δούλων καὶ ἐπιμέλεια τῶν ἐν τῷ οἴκῳ πραγμάτων.

Πᾶν τὸ ἐν τῷ οἴκῳ ὑπάρχον πρέπει νὰ χαίρῃ τὴν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ κυρίου καὶ νὰ διατρέφηται παρ' αὐτοῦ.

Πᾶς Μουσουλμάνος ὀφείλει νὰ διατρέφῃ τοὺς δούλους του, τὰ κτήνη, τὰ πτηνά του κλπ. πρὸς δὲ νὰ ἐπιμελῆται τ' ἄψυχα πράγματα· π. χ. ὀφείλει νὰ ποτίζῃ τὰ δένδρα καὶ τ' ἄνθη τὰ ἔχοντα ἀνάγκην ὕδατος.

Ἡ ποσότης καὶ ἡ ποιότης τῆς τροφῆς, καὶ ἐν γένει ὁ τρόπος τῆς διατηρήσεώς των ὁρίζονται κατὰ τὰ ἐν ἑκάστῳ τόπῳ εἰθισμένα. Ὁ μὴ δυνάμενος νὰ διατρέφῃ ὡς ἀπαιτεῖται δοῦλον ἢ κτῆνος ὑποχρεοῦται νὰ τοὺς πωλῇ ἢ νὰ τοὺς δωρῇ ἢ νὰ θυσιάζῃ τὰ ζῶα κατὰ τὰ εἰθισμένα.

Δ'.) Περὶ τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ γάμου γεννημένων.

α'.) Τέκνα νόμιμα.

Ἡ παρὰ τῶν γονέων ἀναγνώρισις τῶν τέκνων ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ἀρκοῦσαν περὶ τῆς νομιμότητός των· ὁ χρόνος τῆς γεννήσεώς των προσδιορίζεται ὑπὸ τῶν γονέων ἢ ἄλλων ἀξιοπίστων προσώπων. Ληξιαρχικὰ βιβλία περὶ τῶν γεννήσεων καὶ τῶν γάμων δὲν κρατοῦνται· ἡ δὲ ὕπαρξις τοῦ συναλλάγματος τοῦ γάμου,

ἐν ἀμφισβητήσει, ἀποδείκνυται διὰ τῆς καταθέσεως τῶν παρευρεθέντων εἰς τὸ συνάλλαγμα μαρτύρων.

Τὰ νόμιμα τέκνα κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ *σερῆ* εἶναι τριῶν εἰδῶν:

1) *Ἐβλὰδ ζεβτζάτ.*

2) *Ἐβλὰδ μεβτοῦ-ἔτ-μπὶλ-μούλκ.*

3) *Ἐβλὰδ μεβτοῦ-ἐτ-μπὶσχ-σουπχέ.*

Τὰ πρῶτα, *ἐβλὰδ ζεβτζὰτ*, εἶναι ὅσα ἐντὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὁριζομένου χρονικοῦ διαστήματος γεννῶνται ἐκ γάμου συσταθέντος κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ *σερῆ*.

Ἵνα ἡ νομιμότης αὕτη ὑπάρχῃ, ἀπαιτεῖται,

α΄.) Νὰ γεννηθῶσι τὰ τέκνα μετὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ γάμου· β΄.) νὰ παρέλθωσι τοὐλάχιστον ἓξ μῆνες ἀπὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου μέχρι τῆς γεννήσεώς των, καὶ γ΄.) τὰ ὀψιγενῆ τέκνα δὲν πρέπει νὰ γεννηθῶσι μετὰ παρέλευσιν δέκα μηνῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται παραδέχονται ὅτι ἡ ἐγκυμοσύνη τῆς γυναικὸς εἶναι δυνατὸν νὰ παραταθῇ μέχρι δύο ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός· οἱ δὲ Σαφιῖται μέχρι τεσσάρων ἐτῶν.

Τὸ ἐξ ἀθεμίτου σχέσεως μετὰ θυγατρὸς γεννώμενον τέκνον, μένει παράνομον· καὶ ἐὰν κατόπιν οἱ γεννήτορες αὐτοῦ ἔλθωσιν εἰς γάμον μεταξύ των, τὸ τοιοῦτον τέκνον δὲν χαίρει κληρονομικὸν δικαίωμα.

Τὰ ἐκ γάμου προσκαίρου *νικιὰχ-μουτὰ* γεννώμενα τέκνα διατρέφονται ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ἔχουν δικαίωμα κληρονομικὸν ἐπὶ τῆς περιουσίας του.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Εἴδομεν ὅτι ὁ νικιὰχ μουτὰ μόνον παρὰ τοῖς Σιΐταις ἐπιτρέπεται, παρὰ δὲ τοῖς Ἀζεμίταις καὶ Σαφιΐταις ἀποκρούεται ὡς παράνομος.

Μεβτοῦ ἔτ-μπὶλ-μούλκ εἶναι τὰ ἐκ τῆς μεταξὺ τοῦ πάτρωνος καὶ τῆς δούλης σχέσεως γεννώμενα τέκνα, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ γάμος μεταξύ των. Ὅσάκις τὰ τέκνα ταῦτα γεννηθῶσιν ἐντὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ *σερῆ* ὁριζομένου χρονικοῦ διαστήματος, καὶ οὐδεὶς ἄλλος παρὰ τὸν πάτρωνα ἔλαβε σαρκικὰς σχέσεις μετὰ τῆς δούλης, τὰ ἐκ ταύτης γεννώμενα τέκνα χαίρουσιν ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ πατρός των τ' αὐτὰ μετὰ τῶν λοιπῶν τέκνων κληρονομικὰ δικαιώματα.

Ἡ ἁπλῆ δήλωσις ἀνδρὸς ἐλευθέρου, ὅτι εἶναι πατὴρ τῶν ὑπὸ τῆς δούλης αὐτοῦ γεννηθέντων τέκνων, ἀρκεῖ νὰ νομιμοποιήσῃ τὴν γέννησίν των, καὶ νὰ τὰ καταστήσῃ ἐλεύθερα.

Μεβτοῦ ἔτ μπὶσχ σουπχὲ εἶναι τὰ ἐκ τυχαίας συνευρέσεως γεννώμενα τέκνα, ὅταν ὁ ἀνὴρ κατὰ πλάνην καὶ χωρὶς δόλου ἐμίχθη μὲ ξένην γυναῖκα ἢ δούλην νομίζων αὐτὴν ἰδικήν του. Τοιαῦτα τέκνα εἶναι εἰς βάρος τοῦ παραδόξως πλανηθέντος ἀνδρὸς καὶ ἔχουσι δικαιώματα κληρονομικὰ ἐπὶ τῆς περιουσίας του.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται καὶ Ἀζεμῖται ἀπαιτοῦσιν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ν' ἀναγνωρίσῃ ὁ πλανηθεὶς πατὴρ, ὅτι τὰ τέκνα ἀνήκουσι πραγματικῶς εἰς αὐτόν.

β΄.) Τέκνα παράνομα.

Βελεδὶ ζερὰ, εἰσὶ τὰ ἐξ ἀπηγορευμένης ἢ ἀξιοποίνου κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ *σερῆ* συνουσίας γεννώμενα τέκνα.

Τὰ τέκνα ταῦτα οὐδὲν κληρονομικὸν δικαίωμα ἔχουν ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ πατρός των, ὁσάκις ὑπάρχουσιν ἄλλοι κληρονόμοι· στεροῦνται δὲ διαφόρων ἀστυκῶν δικαιωμάτων ὡς θέλομεν ἰδεῖ εἰς διάφορα μέρη τοῦ παρόντος συγγράμματος.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τοὺς Σαφιΐτας καὶ Ἀζεμίτας, τὰ τοιαῦτα τέκνα οὐδέποτε κληρονομοῦσι τὸν πατέρα των, ἀλλὰ τὴν μητέρα των μόνον. (Ὅρ. βιβλ. Ἀχκιὰμ, τὸ περὶ Καδῆ κεφάλαιον καὶ τὸ περὶ διαδοχῆς)

γ΄.) Κανόνες τηρούμενοι ἐπὶ τῆς γεννήσεως τοῦ τέκνου *ἀχκιαμ ἐ βελαδέτ.*

Ἡ νὺξ τῆς γεννήσεως ὀνομάζεται *σεμπὲ-σεΐρ*. Κατὰ τὸν τοκετὸν δὲν δύνανται νὰ παρευθῶσιν εἰμὴ γυναῖκες· μόνον εἰς τὸν σύζυγον ἐπιτρέπεται νὰ παρευρεθῇ, ἐὰν ἐπιθυμῇ.

Κατὰ τὴν γέννησιν καὶ ἀμέσως μετ' αὐτὴν τηροῦνται οἱ ἑξῆς κανόνες.

αα) Ἐν πρώτοις γίνεται:

1) Τὸ λούσιμον.

2) Ἡ ἀπαγγελία τῶν εὐχῶν. Εἰς μὲν τὸ δεξιὸν οὖς τοῦ παιδὸς ἀπαγγέλλεται ἡ εὐχὴ *Ἀζὰν* καὶ *Ἀλλὰχ ἐκπὲρ* κλπ. εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν ἡ εὐχὴ *ἰκαμέ*.

3) Ἀλείφουν τὰς παλάμας τῶν χειρῶν τοῦ τέκνου διά τινων σταγόνων ὕδατος ἐκ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, ἢ μὴ ὑπάρχοντος τοιούτου δι' ἄλλου οἱουδήποτε γλυκέος ὕδατος· καὶ

4) Παραχρῆμα προσδιορίζουσι τὸ ὄνομά του.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιΐται καὶ Ἀζεμῖται δίδουσι τ' ὄνομα τὴν ἑβδόμην ἡμέραν.

ββ΄.) Κατόπιν γίνονται τὰ ἑξῆς:

I. Κανόνες τηρούμενοι ἀναποφεύκτως κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν τῆς γεννήσεως·

a) Ἡ ἐν ὑπαίθρῳ κουρὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ τέκνου.

b) Ἡ περιτομὴ, *χουτνέ*.

c) Ἡ διάτρησις τῶν ὤτων τοῦ βρέφους εἰς ἃ προσαρτῶνται ἐνώτια.

d) Διανομὴ ἐλεῶν ἢ φιλοξένησις πτωχῶν· ἡ πρᾶξις αὕτη ὀνομάζεται *ἀκικέ*.

Πρὸς ἐλεημοσύνην διανέμουσιν ἄργυρον ἴσον κατὰ τὸ βάρος μὲ τὰ ἐκκοπέντα μαλλία τοῦ παιδός.

Εἰς *ἀκικὲ* δίδουσι ἕνα μὲν τράγον ἐὰν ἐγεννήθη ἄρρεν, μίαν δὲ ἀμνάδα ἐὰν ἐγεννήθη θῆλυ.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Σαφιΐταις, ἀπαιτεῖται ἡ διανομὴ ἐλεῶν καὶ ἡ φιλοξένησις πτωχῶν. Ὁ κανὼν οὗτος δὲν εἶναι βαθζιπ ἀλλὰ σουννέτ, καὶ τηρεῖται πάντοτε. Οἱ Ἀζεμῖται θεωροῦσι τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐπαινετόν, ἀλλ' ὄχι καὶ ὑποχρεωτικόν· σφάζουσι δὲ δύο κριοὺς κατὰ τὴν γέννησιν ἄρρενος καὶ ἕνα κατὰ τὴν γέννησιν θήλεος.

Ἡ περιτομὴ εἶναι ὑποχρεωτικὴ εἰς πάντα Μουσουλμάνον, καὶ εἰς πάντα δεχόμενον τὸν Ἰσλαμισμόν· δύναται ἐν τούτοις νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ βραδύτερον τῆς ἑβδόμης ἡμέρας.

II. Ἡ γαλουχία τοῦ τέκνου, *ριζά*.

Ἡ μήτηρ δὲν ὑποχρεοῦται νὰ γαλουχήσῃ τὸ τέκνον της, ὅταν ἦναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ τροφός· εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὁ πατὴρ ὑποχρεοῦται νὰ μισθώσῃ τοιαύτην· ἐπιτρέπεται δὲ εἰς τὴν μητέρα νὰ γαλουχήσῃ ἡ ἰδία τὸ βρέφος, λαμβάνουσα τὸ ποσὸν ὅπερ ἤθελε δαπανηθῇ διὰ τὴν μίσθωσιν τροφοῦ.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται λέγουσιν ὅτι ὅταν ἡ μήτηρ ἀποφασίσῃ νὰ θρέψῃ ἡ ἰδία τὸ τέκνον δὲν δικαιοῦται νὰ λάβῃ οὐδεμίαν ἀποζημίωσιν.

Ὁ μακρύτερος χρόνος πρὸς γαλουχίαν εἶναι δύο ἔτη· οὐδέποτε δὲ πρέπει νὰ ἦναι ὀλιγώτερος τῶν ἕνδεκα μηνῶν.

III. *Ἔζαρέ*. Ἐπιμέλεια καὶ συντήρησις τοῦ τέκνου. Εἰς τὴν μητέρα ἀνήκει κατὰ τὸ διάστημα τῆς γαλουχίας ἡ ἐπιμέλεια τοῦ τέκνου, καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ τὴν τῇ ἀφαιρέσῃ· ἐπίσης δὲν εἶναι συγχωρημένον νὰ τῇ ἀφαιρεθῇ τὸ τέκνον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς της.

Αἱ μετὰ τὸν ἀπογαλακτισμὸν τοῦ τέκνου φροντίδες ἀνήκουσι, κατὰ τοὺς Σιΐτας, εἰς τὸν πατέρα, ἐὰν τὸ τέκνον ἦναι ἄρρεν, εἰς δὲ τὴν μητέρα, ἐὰν ἦναι θῆλυ. Ἡ μήτηρ κρατεῖ παρ' ἑαυτῇ τὴν κόρην της μέχρι τοῦ ἑβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας της.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται ἀφίνουσι τὸ τέκνον εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς μητρός, τὸ μὲν ἄρρεν μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, τὸ δὲ θῆλυ μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐμμήνων.

Οἱ Σαφίται ἀφίνουσι τὸ τέκνον, εἴτε ἄρρεν ἦναι, εἴτε θῆλυ, παρὰ τῇ μητρὶ, μέχρι τοῦ ἑβδόμου ἔτους.

Τὸ δικαίωμα τοῦτο χαίρουν μόνον αἱ ἐλεύθεραι γυναῖκες, αἱ πρεσβεύουσαι τὸν Ἰσλαμισμὸν, καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ἦλθον εἰς δεύτερον γάμον.

Μὴ ὑπάρχοντος πλέον πατρὸς ἢ μητρὸς, εἰς τοὺς ἀνιόντας μεταβαίνει ἡ ἐπιμέλεια τῶν τέκνων, ἐν ἐλλείψει καὶ τούτων μεταβιβάζεται εἰς τὸν θεῖον, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὴν θείαν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται ἀφίνουσιν εἰς τὴν μητέρα τὴν περὶ τοῦ τέκνου φροντίδα· ἐν ἐλλείψει αὐτῆς εἰς τὴν μάμμην καὶ εἰς τὰς ἐκ μητρὸς ἀνιούσας· ἐν ἐλλείψει τοιούτων εἰς τὴν πρὸς πατρὸς μάμμην, μετὰ δὲ ταύτην εἰς τὰς ἀμφιθαλεῖς ἀδελφὰς τοῦ τέκνου, κατόπιν εἰς τὰς ὁμομητρίους ἀδελφὰς, μετ' αὐτὰς εἰς τὰς ὁμοπατρίους ἀδελφὰς, τέλος εἰς τὰς ἐκ μητρὸς θείας καὶ μετ' αὐτὰς εἰς τὰς ἐκ πατρὸς θείας. Οἱ Σαφίται οἵτινες, ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, εἶναι σύμφωνοι πρὸς τοὺς Ἀζεμίτας, θεωροῦσιν ὅτι αἱ ὁμοπάτριοι ἀδελφαὶ, πρέπει νὰ προτιμῶνται τῶν ὁμομητρίων

§ Περὶ κανόνων τινῶν τηρητέων ἐν τῷ οἰκογενειακῷ βίῳ.

1) Οἱ κανόνες τῆς εὐπρεπείας.

Τὰ ξένα πρόσωπα δὲν πρέπει ποσῶς νὰ ἴδωσι μόνας τὰς γυναῖκας τῶν ἄλλων καὶ οὐδὲ τὴν φωνήν των ν' ἀκούσωσιν.

Οἱ ἰατροὶ δὲν πρέπει νὰ παρατηρῶσιν εἰμὴ τὸ πάσχον μέρος τοῦ σώματος, ἀπέχοντες ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ἔρευναν.

Ὁ ἐκ ταξειδίου ἐπανερχόμενος δὲν πρέπει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν οἰκόν του νύκτωρ· προτιμότερον εἶναι νὰ εἰσέλθῃ ἐν καιρῷ ἡμέρας.

Ἂν καὶ οἱ ἄνδρες δύνανται νὰ θεῶνται ἀλλήλους γυμνοὶ, ὀφείλουσιν ἐν τούτοις νὰ ἦναι πάντοτε κεκαλυμμένοι τὸ σῶμα, ἀπὸ τῶν γονάτων μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ· τὸ αὐτὸ ἐπικρατεῖ καὶ μεταξὺ τῶν γυναικῶν.

Σημείωσις. Τὸ κεφάλαιον ΚΔ'. τοῦ Κορανίου ὁρίζει λεπτομερῶς, ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας, ποῖα μέρη τοῦ σώματος πρέπει νὰ καλύπτωσιν, ἐνώπιον τίνος δύνανται ν' ἀποκαλυφθῶσιν ἢ γυμνωθῶσι καὶ ὁποίας κινήσεις τοῦ σώματος ὀφείλουν ν' ἀπυφεύγωσιν.

2) Κανόνες περὶ τῆς κομμώσεως καὶ τοῦ καλλωπισμοῦ. Ἐπιμελημένη κόμμωσις, καθαριότης καὶ τάξις, συσταίνονται εἰς πάντα μουσουλμάνον. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει τοὺς ἑξῆς λόγους τοῦ Προφήτου. «Ὁ Θεὸς δὲν βλέπει μ' εὐνοϊκὸν ὄμμα τὸν ἐνώπιον τῶν »ἀδελφῶν του ἀτημελῶς ἐμφανιζόμενον».

Οὕτως ὁ προφήτης τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἠσχολεῖτο περὶ τὴν κόμμωσίν του, καὶ συνήθως ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ μικρὸν καθρέπτην, κτένιον, ψαλίδιον, ἀρωματικὸν ἔλαιον καὶ ψιμμύθιον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

Αἱ γυναῖκες ὑποχρεοῦνται νὰ διατηρῶσι τὴν καλλονήν των, καὶ νὰ καταβάλωσι πᾶσαν προσπάθειαν ἵν' ἀρέσκωσι τοῖς συζύγοις αὐτῶν. Πρὸς καλλωπισμὸν μεταχειρίζονται:

1) *Βεσμὲ*, χρῶμα πρὸς μελάνωσιν τῶν ὀφρύων.
2) *Σουρμὲ*, ὅμοιον χρῶμα διὰ τοὺς ὀφθαλμούς.
3) *Σιφὶδ ἄπ*, ψιμμύθιον λευκόν.
4) *Γκαζὲ*, ψιμμύθιον ἐρυθροῦν.
5) *Χινὰ*, χρῶμα πρὸς χρωματισμὸν τῶν ποδῶν, τῶν χειρῶν καὶ τῆς κόμης.
6) *Τζεγκὰ*, βοστρύχους ἐπὶ τοῦ μετώπου, καὶ
7) *Χὰλ*, ἐλαίας τεχνητὰς ἐπὶ τοῦ σώματος.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΕΝΟΧΑΙ ΕΚ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΑΙ, ΤΙΤΖΑΡΕΤ. ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ, ΜΠΕΪΒΕ-ΣΕΡΑ.(1)

ΠΗΓΑΙ.

Νετλ-οὺλ-μεράμ, σ. 1—34. — *Πὶστ πὰπ*, σ. 193 — 214. — *Σουβὰλ βὲ τζεβὰπ*, σ. 152—204. — *Κέσφ ἐνβὰρ*, σ. 180—229. — *Χαλὴλ ιδζὰζ*, σ. 134 — 159, 522 — 533. — *Ἰχτιλὰφ οὺλ-ἐρπαὰ*, σ. 116 — 131. — Dulau, Droit musulman, p. 331 — 357. — Muradgea d'Ohsson, VI, p. 69 — 104 — Macnaghten, σ. 42 — 46, 166 — 181.

§ 1. Ἡ ἐμπορικὴ συναλλαγὴ, *τετζαρὲτ*, εἶναι νομικὴ σχέσις, στηριζομένη εἰς τὴν ἀμοιβαίαν συναίνεσιν τῶν συναλλαττομένων, καὶ σκοπὸν ἔχουσα τὴν εἰς τρίτον τινὰ μεταβίβασιν τῆς κυριότητος πράγματος ἐπὶ συμπεφωνημένῳ τιμήματι.

(1) Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Μουσουλμανικοῦ Δικαίου, αἱ ἐμπορικαὶ συναλλαγαὶ δὲν διακρίνονται ἀπὸ τὸ συνάλλαγμα τῆς ἀγοραπωλησίας.

Ὁ πωλητὴς ὀνομάζεται *μπαϊὲ*, ὁ δὲ ἀγοραστὴς *μουστερῆ* καὶ τὸ πρᾶγμα *σεμέν*.

§ 2. Οἱ περὶ τὸ συνάλλαγμα τῆς ἀγοραπωλησίας κανόνες δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς οὐσιώδεις καὶ ἐπουσιώδεις.

Ἐκ τούτων οἱ πρῶτοι εἶναι οἱ ἑξῆς :

1) Ἰτζὰπ *βὲ καβοὺλ*, ἡ ἔκφρασις τῆς ἀμοιβαίας θελήσεως, ἥτις δηλοῦται διὰ τῶν λέξεων *βεϊτοῦ* «πωλῶ» καὶ *καβὶτοῦ* «δέχομαι«· ὁ τύπος οὗτος ἀποτελεῖ τὸ *σιγκὲχ*.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Εἰς τὸ μικρὸν ἐμπόριον μπεζὲ μὲ ὀτότ οἱ Ἀζεμῖται δὲν ἀπαιτοῦσιν ἀναποφύκτως τὴν ἀνωτέρω διατύπωσιν.

Ὡς πρὸς τοὺς ἀλάλους, ἡ διὰ χειρονομιῶν δήλωσις τῆς θελήσεως ἀναπληροῖ τὴν διὰ τοῦ λόγου.

2) Ἐνηλικιότης τῶν συναλλαττομένων μερῶν.

Πᾶν συνάλλαγμα πωλήσεως, γενόμενον ὑπὸ δεκαετοῦς ἀνήλικος, εἶναι παράνομον, καὶ ἂν ἤθελε συνομολογηθῇ διὰ τῆς συναινέσεως τῶν γονέων του.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται παραδέχονται ἰσχυρὰν τὴν τοιαύτην πώλησιν γενομένην τῇ ἀδείᾳ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ κηδεμόνος.

3) Πλήρης χρῆσις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων ἀμφοτέρων τῶν συναλλαττομένων.

Πᾶσα ἑπομένως ἐμπορικὴ συναλλαγὴ εἶναι παράνομος, γενομένη μεταξὺ προσώπων μὴ ἐχόντων πλήρη τὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ των, οἷον φρενοβλαβῶν, βλακῶν καὶ τῶν οἰνοφλύγων.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τοὺς Ἀζεμίτας, οἱ φρενοβλαβεῖς δύνανται νὰ συναλλαχθῶσιν ἰσχυρῶς κατὰ διαλείμματα ἐχεφροσύνης.

Ἀπηγορευμένη εἶναι ἡ σύστασις συναλλάγματος μετὰ προσώπου, ὅπερ ἤθελεν ἀγνοεῖ τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος περὶ οὗ τὸ συνάλλαγμα.

4) Τὸ δικαίωμα τῶν συναλλαττομένων τοῦ διαθέτειν ἐλευθέρως τὴν περιουσίαν των.

Οἱ θέλοντες ν' ἀγοράσωσιν ἢ νὰ πωλήσωσιν ἰσχυρῶς, πρέπει νὰ χαίρωσι τὸ δικαίωμα τοῦτο. Διὰ τοῦτο εἶναι ἄκυρον πᾶν συνάλλαγμα συναπτόμενον ὑπὸ τοῦ δούλου ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ πάτρωνός του, ὑπὸ τῆς γυναικὸς, ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ ἀνδρός της, (ὡς πρὸς τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἀφοροῦν αὐτὴν προσωπικῶς), καὶ ὑπὸ παντὸς ἄλλου προσώπου, ἐν κηδεμονίᾳ διατελοῦντος, ἄνευ τῆς συμπράξεως τοῦ κηδεμόνος.

5) Τὸ δικαίωμα τῆς κυριότητος ἐπὶ τοῦ πωλητέου ἀντικειμένου, καὶ τὸ τῆς ἐλευθέρας διαθέσεως αὐτοῦ.

Τὰ ὑπὸ τὴν διαχείρισιν τῶν κηδεμόνων καὶ τὰ ὑπὸ κατάσχε-

σιν εὑρισκόμενα πράγματα, δὲν δύνανται νὰ πωληθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐχόντων ἐπ' αὐτῶν τὴν κυριότητα. Οὐδὲν συνάλλαγμα δύναται νὰ συνομολογηθῇ περὶ τῆς κυριότητος ἀλλοτρίου πράγματος, ἄνευ πληρεξουσιότητος ἢ παραδοχῆς ἐκ μέρους τοῦ κυρίου· ἐὰν δὲ συστηθῇ τοιοῦτον, πρέπει νὰ κηρυχθῇ παραχρῆμα ἄκυρον, ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ κυρίου τοῦ πωληθέντος πράγματος.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται θεωροῦσιν ἰσχυρὸν τοιοῦτον συνάλλαγμα, ἐὰν ἀκολούθως ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου, ἀλλ' οἱ Σαφῖται τὸ θεωροῦσιν ἄκυρον καὶ παράνομον.

Ἐὰν κατὰ τὴν ἐκποίησιν πράγματός τινος ὁ κύριός του παρίσταται χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ ἀντίρρησιν, ἡ πρᾶξις τῆς πωλήσεως θεωρεῖται ὡς νομίμως γενομένη. Ἐὰν ἐν τούτοις οἱ δύο συναλλαττόμενοι ἐγίνωσκον, ὅτι ἡ πώλησις ξένου πράγματος ἐγένετο ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ ἰδιοκτήτου, ἢ ὅτι τὸ πωληθὲν ἀφῃρέθη βιαίως καὶ παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ κυρίου, τὸ συνάλλαγμα ἀκυροῦται καὶ οὐδεὶς τῶν συναλλαττομένων ἔχει δικαίωμα πρὸς ἀποζημίωσιν. Τὸ τῆς ἀποζημιώσεως δικαίωμα ἀνήκει εἰς τὸν ἀγοραστὴν μόνον, ὅταν ἠγνόει, ὅτι ὁ πωλητὴς ἐνήργει παρανόμως· εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ πωλητὴς εἶναι ὑπόχρεως εἰς ἀποζημίωσιν.

Ἐὰν ἐπωλήθησαν ὁμοῦ δύο πράγματα ἀνήκοντα εἰς δύο διαφόρους κυρίους, ἐξ ὧν ὁ εἷς, ὅστις δὲν συνέπραξεν εἰς τὴν πώλησιν, θελήσῃ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ ἰδικόν του, ὁ ἀγοραστὴς δικαιοῦται, ἢ νὰ διαρρήξῃ τὴν ὅλην πώλησιν, ἢ νὰ κρατήσῃ τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἠδύνατο ὁ πωλητὴς νὰ διαθέσῃ, ἀπαιτῶν παρὰ τούτου ἀποζημίωσιν, διὰ τὴν στέρησιν τοῦ διεκδικηθέντος καὶ ἀποδοθέντος εἰς τὸν κύριόν του ἑτέρου πράγματος.

Ὅσα πράγματα δὲν δύνανται νὰ ὦσι ἀντικείμενα ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας, (res communes publicae), δὲν δύνανται νὰ ὦσι ἀντικείμενα πωλήσεως· διὰ τοῦτο παράνομον εἶναι πᾶν συνάλλαγμα ἀγοραπωλησίας, ἔχον ἀντικείμενον βοσκάς, ῥεῖθρα ὕδατος, λίμνας, ἀνθρώπους ἐλευθέρους, πράγματα ἱερὰ (*μευκούϳ*), ἐκτὸς, ὡς πρὸς τὰ τελευταῖα ταῦτα, ἐκείνων ἅτινα, καί τοι ἀφιερωμένα εἰς θεάρεστον χρῆσιν, ἤθελον βλαφθῇ ἢ καταστραφῇ μὴ πωλούμενα (ἴδε τμ. Δ'. κεφ. 3, Βάκφ)

Ὁ πωλῶν πρᾶγμά τι ὡς κύριος, πρέπει νὰ ἔχῃ ἐπ' αὐτοῦ ἀπεριόριστον κυριότητα. Διὸ δὲν δύνανται νὰ πωληθῶσιν ἰσχυρῶς πράγματα βεβαρυμένα μὲ δάνεια· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁ νόμος δὲν ἀναγνωρίζει τὴν πώλησιν ζώων θηρευτῶν, πρὸ τῆς ἄγρας, καθὼς καὶ τὴν τῶν ἰχθύων πρὶν εἰσέτι ἁγρευθῶσιν. Προσέτι εἶναι ἄκυρος ἡ μεταπώλησις πράγματος, οὗτινος ὁ πωλητὴς δὲν ἀπέκτησεν εἰσέτι τὴν πλήρη κυριότητα.

6) Παράδοσις τοῦ πωληθέντος πράγματος, *τεσλίμ βὲ ικπάζ*. Ἡ πώλησις πρέπει νὰ ἔχῃ ἀντικείμενον πρᾶγμα δυνάμενον νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν ἀγοραστὴν, καὶ νὰ τὸ λάβῃ οὗτος εἰς τὴν κατοχήν του. Ἐντεῦθεν ἕπεται, ὅτι τὸ πωληθὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πραγματικῶς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πωλητοῦ, ἂν ὄχι καθ' ἣν στιγμὴν συνομολογεῖται τὸ συνάλλαγμα, τοὐλάχιστον ὅταν πρέπῃ νὰ παραδοθῇ. Ὅθεν εἶναι ἀπηγορευμένη ἡ πώλησις δούλου φυγάδος, ἢ πράγματος ὅπερ ὁ ἰδιοκτήτης δὲν ἔχει εἰς τὴν κατοχήν του, εἴτε διότι ἀπωλέσθη, εἴτε διότι ἐκλάπη. Ἀπεναντίας δύνανται νὰ πωληθῶσιν ἰσχυρῶς ζῶα οἰκιακὰ καὶ πτηνὰ τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ συναλλάγματος, ἔφυγον ἢ ἐπέτασαν, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα κατὰ συνήθειαν ἐπανέρχονται, καθὼς αἱ περιστεραὶ κτλ.

Ἡ παράδοσις τοῦ πωληθέντος πράγματος, πρέπει νὰ λάβῃ χώραν ἄνευ ἀναβολῆς, μετὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ συναλλάγματος, ἐκτὸς, ἂν συνωμολογήθη τὸ ἐναντίον· ἀλλ' οὐδέποτε ἡ παράδοσις πρέπει νὰ γίνῃ ἐνόσῳ ὁ πωλητὴς δὲν ἐπρόφερε τὴν φράσιν *ισκάτε κιαρ*, δηλαδὴ δὲν ἐδήλωσεν ὅτι παραχωρεῖ εἰς τὸν ἀγοραστὴν τὸ ἐπὶ τοῦ πωληθέντος πράγματος δικαίωμά του.

Ἀφίεται εἰς τὴν θέλησιν τῶν μερῶν ὁ προσδιορισμὸς τοῦ χρόνου τῆς παραδόσεως, καὶ ὁ τοῦ τῆς πληρωμῆς, καθὼς προσέτι εἶναι νόμιμος ἡ συμφωνία ὅτι μετὰ τὴν πώλησιν θέλει ἐξακολουθεῖ νὰ νέμηται ἐπὶ ὡρισμένῳ ὅρῳ καὶ χρόνῳ τὸ πρᾶγμα ὁ πωλητής.

Κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ πωληθέντος πρέπει ν' ἀφαιρῆται πᾶν τὸ ἐν τῇ πωλήσει μὴ περιλαμβανόμενον· οὕτως ἐπὶ πωλήσεως ἀγροῦ, ὁ ἀγοραστὴς ἐκτὸς ἐναντίας συνομολογήσεως, συλλέγει τοὺς καρπούς. Πρέπει προσέτι ν' ἀφαιρέσῃ πᾶν ὅ,τι μένον ἐν τῇ θέσει του ἤθελε φέρει βλάβην εἰς τὸν ἀγοραστήν.

Ἐὰν μετὰ τὴν πώλησιν, ἀλλὰ πρὸ τῆς παραδόσεως, τὸ πωληθὲν εὑρίσκεται μετ' ἄλλου τινὸς πράγματος εἰς συνάφειαν τοιαύτην, ὥστε τὰ δύο πράγματα δὲν δύνανται νὰ διαχωρισθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων ἄνευ βλάβης, ὁ ἀγοραστὴς ἔχει τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα ν' ἀκυρώσῃ τὸ συνάλλαγμα, ἢ νὰ γίνῃ συνιδιοκτήτης μετὰ τοῦ πωλητοῦ ἐπὶ τοῦ πράγματος τοῦ προσκεκολλημένου εἰς τὸ πωληθέν.

7) Ἡ βεβαιότης, ὅτι τὸ πωληθὲν πρᾶγμα δὲν ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Νόμου ἐκτὸς ἐμπορίας.

Πᾶν ὅ,τι ὑπὸ τοῦ νόμου *σερῆ* θεωρεῖται *χαράμ* δὲν δύναται νὰ ὦσι ἀντικείμενον ἀγοραπωλησίας· ἡ ἕνωσις μάλιστα τοιούτου ἀντικειμένου μετὰ πράγματος τοῦ ὁποίου ἡ πώλησις εἶναι θεμιτὴ, καθιστᾷ τὸ συνάλλαγμα ὁλοσχερῶς ἄκυρον.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται καὶ οἱ Σαφῖται θεωροῦσι παράνομον τὸ ἐμπόριον ἐπὶ πραγματειῶν ἀγορασθεισῶν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἢ

τοῦ ἡγεμόνος· ἐπίσης δὲν παραδέχονται τὴν πέραν τῆς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως κανονισθείσης διατιμήσεως πώλησιν, τ. ἐ. σ-ῖρ.

Ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἰσχύει παρὰ τοῖς Σιΐταις.

Ἐκ τούτου ἡ πώλησις δούλης, μεθ' ἧς ὁ κύριός της προαπέκτησε τέκνον, ἀπαγορεύεται, ἐφ' ὅσον τοῦτο ζῇ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἄκυρος εἶναι ἡ πώλησις ἀντικειμένου, οὗτινος θέλει γίνει χρῆσις παράνομος· π. χ. ἡ πώλησις εἰς ἀγοραστὴν μὴ μουσουλμάνον ἀντιτύπου τοῦ Κορανίου, τῆς συλλογῆς τῶν *Χαδὶς* ἢ ἄλλων θρησκευτικῶν βιβλίων, ἡ πώλησις ὅπλων εἰς τοὺς ἀπίστους, ἡ πώλησις οἰκίας, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς τέμενος τῶν ἀπίστων κτλ.

8) Προσδιορισμὸς ἀκριβὴς τοῦ πωλουμένου πράγματος, κατὰ ποσότητα καὶ ποιότητα.

Εἷς τῶν κυριωτέρων κανόνων, τῶν ἀφορώντων τὴν ἀγοραπωλησίαν, εἶναι ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τοῦ πωληθέντος πράγματος. Ἡ ποσότης πρέπει νὰ προσδιορισθῇ διὰ τοῦ μέτρου, τοῦ ἀριθμοῦ ἢ τοῦ βάρους, ἡ δὲ ποιότης πρέπει νὰ ἐκφρασθῇ μετ' ἀκριβείας.

Ὁ πωλητὴς ὑποχρεοῦται ν' ἀριθμήσῃ, νὰ μετρήσῃ ἢ νὰ ζυγίσῃ τὸ πωλούμενον, ὁ δὲ ἀγοραστὴς ὀφείλει ν' ἀριθμήσῃ ἢ νὰ ζυγίσῃ τὰ χρήματα ἢ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα πληρόνει, ὡς τιμὴν τῆς ἀγορᾶς (1).

Ἡ πώλησις ἐν ὁμάδι, χωρὶς νὰ μετρηθῶσιν ἢ ν' ἀριθμηθῶσι προηγουμένως τὰ πωλούμενα πράγματα, ἀπαγορεύεται· ὅθεν ἄκυρος εἶναι ἡ πώλησις ταμείου τινὸς, χωρὶς νὰ περιγράφηται τὸ περιεχόμενόν του, ἢ κιβωτίου κεκλεισμένου, ἢ δέματος μὴ ἀνοικτοῦ· τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ ἐπὶ σιτηρῶν κειμένων ἐν τῇ ἅλῳ, ἢ εἰσέτι μὴ θερισθέντων.

Ἐπὶ πωλήσεως γηπέδων, ἀρκεῖ, καίτοι μὴ καταμετρηθείσης τῆς ἐπιφανείας, νὰ ὁρισθῇ διακεκριμένως καὶ νὰ ὑπάρχῃ διαχωρισμένον ἀπὸ τῶν ἄλλων ἰδιοκτησιῶν, διὰ τοίχου, αὐλακος ἢ ἄλλου ὁρίου. Ἐὰν πρᾶγμά τι ἐπωλήθη σταθμηθὲν ἐντὸς ἀγγείου ἢ ἄλλου δοχείου, τὸ βάρος τοῦ ἀγγείου ἢ τὸ δοχεῖον πρέπει ν' ἀφαιρεθῇ.

Ἐὰν τὸ πωληθὲν δὲν ἔχῃ πραγματικῶς τὴν ποσότητα, τὸ βάρος ἢ τὸ μέτρον, ἅτινα συνεφωνήθησαν ἐγγράφως ἢ προφορικῶς, ὁ ἀγοραστὴς ἔχει τὴν ἐκλογὴν ἢ ν' ἀποσυρθῇ ἐντελῶς τοῦ συναλλάγματος, ἢ ν' ἀπαιτήσῃ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἐλλείποντος. Ἐὰν ἐκ τοῦ ἐναντίου ὑπῆρχε πλέον τοῦ συμφωνηθέντος, ὁ πωλητὴς ἔχει τὴν ἐκλογὴν, ἢ νὰ διαρρήξῃ τὸ συνάλλαγμα, ἢ ν' ἀφήσῃ τὸ πωληθὲν εἰς τὸν ἀγοραστὴν κατὰ τὴν συμφωνηθεῖσαν τιμήν.

Πάντα τ' ἀποτελοῦντα ἓν ὅλον ἀδιαίρετον πρέπει νὰ πωληθῶσιν ὁμοῦ, χωρὶς νὰ διαιρεθῶσι· π. χ. ὁ πωλῶν ποίμνιον, δὲν δύναται νὰ κρατήσῃ ἕνα τράγον, ἢ ὁ πωλῶν ἔνδυμα, δὲν δύναται ν' ἀφαιρέσῃ τὸ ὑπόρραμμα, ἐκτὸς ἐὰν ἐγένετο περὶ τούτου ἰδιαιτέρα συνομολόγησις.

Τ' ἀνήκοντα, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, εἰς κύριόν τι ἀντικείμενον, ὡς παρακολουθήματα, ἐμπεριλαμβάνονται εἰς τὸ πωληθὲν, καὶ ἂν δὲν ἤθελον εἰδικῶς ὁρισθῇ. Οὕτως ἐπὶ πωλήσεως οἰκίας, ἐμπεριλαμβάνεται εἰς αὐτὴν τὸ ἔδαφος καὶ αἱ προσηρτημέναι οἰκοδομαὶ, αἱ θύραι, αἱ κλεῖδες, τὰ σκιάζοντα τὴν εἴσοδον δένδρα, ταῦτα πάντα ἀποτελοῦσι παραρτήματα τῆς πωληθείσης οἰκίας, ἐὰν ῥητῶς δὲν ἐξηρέθησαν. Ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐὰν ἡ οἰκία σύγκηται ἐκ δύο ὀροφῶν, ἢ ἐὰν ἔχῃ κεχωρισμένα παραρτήματα, οἷον μύλον, λουτρῶνα κτλ. πρέπει ἐν τῷ συμβολαίῳ νὰ γίνῃ περὶ αὐτῶν ῥητὴ μνεία, διότι τ' ἀντικείμενα ταῦτα δὲν συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν συνήθη ἰδέαν τῆς οἰκίας. Πρὸς ἀποφυγὴν ἐρίδων καὶ ἀμφιβολιῶν, φρόνιμον εἶναι κατὰ τὴν πώλησιν οἰκίας νὰ δηλωθῇ ὅτι πωλεῖται μὲ ὅλα της τὰ παραρτήματα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς περιοχῆς της, ὁριζομένης ἀκριβῶς τῆς ἐκτάσεώς της

Προκειμένου περὶ πωλήσεως ἀγροῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν εἰσέτι οἱ καρποὶ, καὶ μὴ γενομένης περὶ αὐτῶν ἰδίας συμφωνίας, ὁ πωλητὴς δικαιοῦται νὰ τοὺς συγκομίσῃ· ὁ αὐτὸς κανὼν ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ πωλήσεως κήπου ἢ δενδροκομείου, μὲ τὴν διάκρισιν ταύτην, ὅτι ὁ πωλητὴς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῶν καρπῶν, εἰ μὴ ἐφ' ὅσον ἦσαν ὥριμοι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πωλήσεως τοῦ ἐδάφους.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Τὰ ἐσπαρμένα σιτηρὰ καὶ οἱ προσαρτημένοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πωλήσεως τοῦ ἐδάφους καρποὶ δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἀγοραστὴν, κατὰ τοὺς νόμους τῶν Σαφιΐτῶν καὶ Ἀζεμιτῶν, εἰ μὴ ὅταν τὸ συνάλλαγμα ἀναφέρῃ περὶ αὐτῶν. Οἱ Ἀζεμῖται καὶ χωρὶς τοιούτου ὅρου, παραδέχονται ὅτι ὁ ἀγοραστὴς ἀποκτᾷ τοὺς κρεμαμένους κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πωλήσεως τοῦ ἐδάφους καρποὺς, καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ ἀγοραστὴς ἔχει ἐπ' αὐτῶν δικαίωμα, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ συναλλάγματος.

Κατὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ συναλλάγματος, ἀπαιτεῖται νὰ δηλωθῇ ἡ ποιότης τοῦ πωλουμένου πράγματος, δηλαδὴ νὰ ὁρισθῶσιν αἱ ἰδιότητες αὐτοῦ, τὸ ποσὸν τῆς ἀξίας του καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἐλλειπὲς ἢ βεβλαμμένον. Ἐὰν ὑπάρχῃ ἐλλειπὲς ἢ βεβλαμμένον, ὁ μὲν πωλητὴς ὑποχρεοῦται νὰ ὑποδείξῃ εἰς τὸν ἀγοραστὴν τὰ σφάλματα τοῦ ἐμπορεύματος, ὁ δὲ ἀγοραστὴς πρέπει νὰ συννενοηθῇ μὲ ὄντινα ἀνήκει πρὸς ἐκτίμησιν τῆς ποιότητός του.

Ὡς πρὸς τὴν πώλησιν τροφίμων, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἀγοραστὴν

(1) Σημ. μ. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἀγοραπωλησία παρ' ὀθωμανοῖς συγχέεται μὲ τὸ συνάλλαγμα τῆς ἀνταλλαγῆς.

νὰ τ' ἀγοράσῃ ἐπὶ δοκιμῇ ἢ ἄνευ τοιαύτης καὶ μετὰ ἐξωτερικὴν ἐξέτασιν. Ὁ πωλητὴς δὲν ὑποχρεοῦται νὰ συναινέσῃ εἰς τὴν δοκιμὴν πραγμάτων, ἅτινα ἤθελον βλαφθῇ ἢ καταστραφῇ διὰ τῆς δοκιμῆς αὐτῆς, ὡς ὠὸν, κάρυα, ἢ πεπόνιον. Εἰς παρομοίαν περίστασιν ὁ ἀγοραστὴς πρέπει νὰ ἀποφασίσῃ ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων ὁδηγούμενος, καὶ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν γνῶσιν περὶ τῆς ποιότητος τῶν πραγμάτων.

Ἐὰν συνωμολογήθῃ ἡ δοκιμὴ τοῦ πράγματος καὶ ἀνεγνωρίσθη ἔχον τὴν ἀπαιτουμένην ποιότητα, ὁ ἀγοραστὴς ὀφείλει νὰ πληρώσῃ περιπλέον τὴν ἀξίαν τοῦ χάριν τῆς δοκιμῆς καταναλωθέντος.

Ἐὰν δὲ οὐδεμία συμφωνία ἐγένετο περὶ τῆς ζημίας, ἣν ὁ πωλητὴς ὑφίσταται ἕνεκα τῆς δοκιμῆς τῆς μὴ τελεσφορησάσης, ὁ ἀγοστὴς, μὴ ἀγοράσας τὸ πρᾶγμα, εἶναι ὑπόχρεως εἰς ἐπανόρθωσιν τῆς γενομένης βλάβης.

9) Ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς τιμῆς.

Ἡ ἀξία, *σεμὲρ*, τοῦ πωλουμένου πράγματος πρέπει νὰ ὁρίζηται ἀκριβῶς, καὶ νὰ συμφωνῆται εἰς νόμισμα κυκλοφοροῦν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ συναλλάγματος.

Ἀπαγορεύεται ἡ πώλησις εἰς ἣν δὲν ὑπάρχει ὡρισμένη ἡ ἀληθὴς ἀξία τοῦ πωλουμένου πράγματος Διὰ τοῦτο ἀπαγορεύονται καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ γινόμεναι πωλήσεις, διότι δι' αὐτοῦ ἡ ἀξία τοῦ πράγματος δύναται νὰ ὑψωθῇ εἰς βαθμὸν, ὥστε νὰ ἐπιφέρῃ κέρδος ἀνώτερον τοῦ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἐπιτρεπομένου.

Ἡ πώλησις γίνεται:

1) ἀντὶ μετρητῶν,

2) ἢ ἐπὶ πιστώσει,

3) ἢ δι' ἀνταλλαγῆς.

Ὁ πωλῶν ἁπλῶς καὶ καθαρῶς ἄνευ παρεπομένων ὅρων καὶ συμφωνιῶν, δικαιοῦται ν' ἀπαιτήσῃ τὸ τίμημα εἰς μετρητά.

Εἰς τὴν ἐπὶ πιστώσει πώλησιν, πρέπει νὰ ὁρισθῇ ἐπ' ἀκριβῶς ἡ πρὸς πληρωμὴν προθεσμία, ἥτις δὲν δύναται αὐθαιρέτως νὰ συντμηθῇ ἢ νὰ ἐπεκταθῇ.

Ὁ λόγος ὅτι ἡ πώλησις γίνεται ἐπὶ πιστώσει, δὲν πρέπει νὰ ἐπηρεάζῃ τὸ ποσὸν τῆς ἀξίας, εἴτε μακρὰ, εἴτε σύντομος ὡρίσθη ἡ προθεσμία. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὴν τοιαύτην πώλησιν νὰ ὁρισθῇ ἀξία τοῦ τιμήματος ἀνωτέρα ἐκείνης, ἥτις ἤθελεν ὁρισθῇ πωλουμένου τοῦ πράγματος εἰς μετρητά.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφίται συγχωροῦσιν εἰς τὰς ἐπὶ πιστώσει πωλήσεις νὰ γίνηται ἐκπεσμός τις τῆς τιμῆς τοῦ πράγματος εἰς τὸν πληρώνοντα πρὸ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας.

Ὁ ἀγοραστὴς δὲν ὑποχρεοῦται εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ τιμήματος πρὸ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας, καθὼς οὐδ' ὁ πωλητὴς ὑποχρεοῦται νὰ λάβῃ τὸ εἰς αὐτὸν ὀφειλόμενον τίμημα πρὸ τῆς προθεσμίας.

Ἡ πληρωμὴ τοῦ τιμήματος δὲν δύναται νὰ γίνῃ διὰ τῆς παραχωρήσεως ἀπαιτήσεώς τινος τοῦ ἀγοραστοῦ πρός τινα τρίτον, καὶ ἡ ἐπὶ πιστώσει ἀγορὰ δὲν δύναται νὰ γίνῃ εἰμὴ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγοραστοῦ.

Ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς δὲν πληρώσῃ κατὰ τὴν προθεσμίαν, ἢ ἐὰν ὁ πωλητὴς ἀρνῆται νὰ δεχθῇ τὴν πληρωμὴν, ἑκάτερος θέλει ὑποστῇ τὰς ἐκ τούτου προερχομένας ζημίας.

Ἡ ἀγορὰ ἐμπορευμάτων ἀντὶ ἄλλων ἐμπορευμάτων, ἤτοι ἀνταλλαγὴ, δὲν εἶναι συνάλλαγμα κερδοφόρον. Ἡ συνομολόγησις κέρδους εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν πραγμάτων τῆς αὐτῆς ποιότητος, τοῦ αὐτοῦ μέτρου καὶ βάρους, ἐπιφέρει τὴν ἀκυρότητα τοῦ συναλλάγματος.

Ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐμπορευμάτων ἀντὶ ἐμπορευμάτων, καὶ χρημάτων ἀντὶ χρημάτων, δὲν συγχωρεῖται συνομολόγησις προθεσμίας πρὸς παράδοσιν τῶν ἀνταλλαχθέντων· *τεσλὶμ* καὶ *ἰκπὰζ* δηλαδὴ παράδοσις καὶ λῆψις πρέπει νὰ γίνωσι συγχρόνως.

Ἐὰν ἡ ἀνταλλαγὴ ἀφορᾷ ἐμπορεύματα ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας ἀξίας, ἐπιτρέπεται νὰ συνομολογηθῇ ἀποζημίωσίς τις τοῦ δίδοντος τὰς καλλιτέρας πραγματείας πρὸς τὸν ἕτερον. Ἡ ἀποζημίωσις αὕτη ὀνομάζεται *ρεμπὰ*, συνίσταται εἰς χρήματα καὶ δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ ἐνουμένη μετὰ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνταλλαχθέντος πράγματος τὴν ὅλην ἀξίαν τοῦ πράγματος αὐτοῦ.

Εἰς τὰς μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ, πάτρωνος καὶ δούλου, ἀνδρὸς καὶ τῆς συζύγου του καὶ τέλος μεταξὺ Μουσουλμάνου καὶ ἀπίστου συναλλαγὰς, πᾶν κέρδος ἀπολύτως ἀπαγορεύεται.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφίται εἰς τὰς μεταξὺ πατρὸς καὶ τέκνων ἀνταλλαγὰς ἐπιτρέπουσι κέρδος.

Οἱ κολλυβισταὶ καὶ τραπεζῖται θέλουν δώσει λόγον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν διὰ τὰ κέρδη τὰ ὁποῖα ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τῶν νομισμάτων ἀπολαμβάνουσιν.

Οἱ ἔμποροι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ πωλῶσιν ἐπὶ κέρδει, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θέλουσι δηλώσει εἰλικρινῶς εἰς τὸν ἀγοραστὴν τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματος, δηλαδὴ τὴν τιμὴν δι' ἧς τὸ ἐπρομηθεύθησαν, προσθέτοντες ὠφέλειάν τινα, *μουραμπεχὰ*, ἣν ἀπολαμβάνουν ἀπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ.

Ὁ ἔμπορος δικαιοῦται προσέτι ν' ἀποζημιωθῇ διὰ πᾶσαν μεταβολὴν ἢ βελτίωσιν ἣν ἐπὶ τοῦ ἐμπορεύματος ἐπέφερεν, καὶ δι' ὅλα

τὰ ἔξοδα ἄτινα πρὸς τοῦτο ἔκαμεν. Τοῦτο δὲ πράττει διὰ τῆς ἀναλόγου ὑψώσεως τῆς τιμῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὀφείλει νὰ δηλώσῃ τὴν ἀρχικὴν τιμήν. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον συγχωρεῖται ἡ μετὰ κέρδους μεταπώλησις τοῦ ἐμπορεύματος· τοῦτο δ' εἶναι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ μεταπωλητοῦ, *τελλάλ.*

10. Τὸ δυνατὸν τῆς ἐκ τοῦ πωληθέντος πράγματος ὠφελείας.

Δὲν δύνανται νὰ πωληθῶσι καὶ ἀγορασθῶσιν, εἰμὴ πράγματα, ἐξ ὧν δύναταί τις νὰ παράξῃ πλεονέκτημα ἢ ὠφέλειαν. Διὰ τοῦτο ἀπαγορεύεται τὸ ἐμπόριον σκορπίων, μυιῶν, ἀκαθαρσιῶν, κόμης ἀνδρός. Συγχωρεῖται ἡ πώλησις κόμης γυναικὸς καὶ οὔρους καμήλου, ἐξ ὧν τὸ τελευταῖον εἶναι χρήσιμον εἰς τὴν ἰατρικήν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τοὺς Ἀζεμίτας δὲν ἐπιτρέπεται οὐδ' ἡ πώλησις κόμης γυναικείας.

§ 3. *Κανόνες παρεπόμενοι τοῦ συναλλάγματος τῆς πωλήσεως.*

α΄.) Ἡ ἀπαίτησις μετρίας τιμῆς. Ὁ πωλητὴς ὀφείλει νὰ ζητῇ ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέραν τιμήν. Ὁ δὲ ἀγοραστὴς δὲν πρέπει νὰ πραγματεύηται ἐπὶ μακρὸν περὶ τῆς τιμῆς τοῦ πράγματος, ἀπεναντίας καλὸν ἦθελεν εἶσθαι ἐὰν ἡ κατάστασίς του τῷ ἐπιτρέπῃ νὰ πληρόνῃ τὴν ζητηθεῖσαν τιμήν.

Ἀπαγορεύεται νὰ κερδοσκοπῇ τις ἐπὶ τῆς δυσχεροῦς θέσεώς τινος, εὑρισκομένου εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πωλήσῃ ἢ ν' ἀγοράσῃ ἀντικείμενόν τι.

β΄.) Ἀποφυγὴ ὑπερβολικῶν ἐπαίνων ἢ ἀδίκων ψόγων τοῦ ἐμπορεύματος.

Ὁ πωλητὴς ὑποχρεοῦται, ὡς ἀνωτέρω, εἰς τὸν 8ον τῶν οὐσιωδῶν κανόνων ἐρρέθη, νὰ ἐκθέσῃ τὴν πραγματείαν του εἰς τρόπον ὥστε, νὰ δύνηται ὁ ἀγοραστὴς νὰ τὴν ἐρευνήσῃ, καὶ νὰ φανῶσιν αἱ ἰδιότητες καὶ αἱ ἀρεταί της, ἀλλ' ἀπαγορεύεται εἰς αὐτὸν νὰ τὴν ἐγκωμιάζῃ πέραν τοῦ δέοντος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπιτύχῃ ἀνωτέραν ἀξίαν· ὁ δὲ ἀγοραστὴς ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ ψέγῃ καὶ νὰ ὑποτιμᾷ τὸ ἐμπόρευμα ὅπως ἐπιτύχῃ μικροτέραν τιμήν.

Αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται ἐπὶ πωλήσεως ἐμπορευμάτων ἡ χρῆσις δόλου ἢ ἀπάτης ὡς πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τοῦ πράγματος. Ἡ χρῆσις τοιούτων μέσων πρὸς βλάβην τοῦ ἀγοραστοῦ, χορηγοῦσιν εἰς τοῦτον τὸ δικαίωμα νὰ διαρρήξῃ τὸ συνάλλαγμα, ὁ δὲ δολιευθεὶς εἶναι ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν ἀποζημίωσιν.

γ΄.) Ἀποφυγὴ ὅρκου.

Ἀπαγορεύεται ἡ δι' ὅρκου βεβαίωσις, ὅτι τὸ ἐμπόρευμα ἔχει πραγματικῶς τὴν ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ ἀποδιδομένην εἰς αὐτὸ ποιότητα, καὶ ὅτι ἡ ζητουμένη τιμὴ εἶναι ἡ πραγματική.

δ΄.) Ὁ τόπος τῆς πωλήσεως πρέπει νὰ ἦναι πρόσφορος.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἀγοραπωλησία εἰς τόπους ὅπου δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἐλαττωμάτων.

ε΄.) Ὁ χρόνος πρέπει νὰ ἦναι ἁρμόδιος.

Εἶναι δὲ τοιοῦτος ἀπὸ τῆς πρωΐας μέχρι τοῦ λυκόφωτος. Καλὸν εἶναι νὰ μὴ μεταβαίνῃ τις εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸ τῆς ὡρισμένης ὥρας, καὶ νὰ μὴ διαμένῃ μετὰ τὸ κλείσιμον τῶν λοιπῶν ἐργαστηρίων, καὶ μετὰ τὴν πρόσκλησιν εἰς τὴν ἑσπερινὴν προσευχὴν, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὸν διαγωνισμὸν τῶν ἄλλων ἐμπόρων καὶ νὰ πωλήσῃ ἐκ τούτου τὰ ἐμπορεύματά του ἀκριβώτερον πρὸς βλάβην τῶν ἀδελφῶν μουσουλμάνων (1).

Ἀπαγορεύεται πᾶσα πώλησις τὴν παρασκευὴν κατὰ τὴν ὥραν τῆς μεσημβρινῆς προσευχῆς.

ς΄.) Ἀπαγορεύεται ἡ εἰς μεγάλην ποσότητα ἀγορὰ ἐμπορικῶν εἰδῶν ἐπὶ σκοπῷ μονοπωλίου.

Ἀπαγορεύεται νὰ ἐξέρχηταί τις εἰς συνάντησιν τῶν μετακομιζουσῶν τὰ ἐμπορεύματα συνοδιῶν (καραβανίων) καὶ ν' ἀγοράζῃ αὐτὰ πρὶν κατατεθῶσιν εἰς τὰς ἀποθήκας, ἀνοιχθῶσι καὶ προσδιορισθῇ ὑπὸ τῶν κομιστῶν ἡ τιμή των. Δὲν ἀπαγορεύεται ὅμως νὰ διατηρῇ τις παρ' ἑαυτῷ ἐμπορεύματα ἄλλως ἀγορασθέντα. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δέχονται ὡς κανόνα ὅτι ὁ ἔχων ἐμπορεύματα, ἂν μὲν ἡ τιμή των ὑψώθη, δὲν πρέπει νὰ τὰ φυλάττῃ ἐπέκεινα τῶν τριῶν ἡμερῶν· ἂν δὲ ἐξέπεσε δύναται νὰ τὰ φυλάττῃ ἐπὶ 40 ἡμέρας χωρὶς νὰ ὑποχρεοῦται νὰ γνωστοποιήσῃ ὅτι ἔχει τοιαῦτα.

Ἀγορὰ μεγάλης ποσότητος ἐμπορικῶν εἰδῶν, γινομένη πρὸς τὸν σκοπὸν ὑψώσεως τῆς τιμῆς των, εἶναι πρᾶξις καὶ ἀπηγορευμένη καὶ παράνομος· διὰ τοῦτο πᾶν μονοπώλιον *μονχτεμὲρ* ἢ *βερτὰρ* εἶναι παράνομον, καὶ ὁ ἡγεμὼν ἀναγκάζει τὸν ἐπιχειροῦντα τοιούτου εἴδους ἐμπόριον νὰ πωλῇ εἰς τὴν τρέχουσαν ἀξίαν τὰ ἐμπορεύματά του. Τὰ ἀναγκαστικὰ ταῦτα μέτρα ἐφαρμόζονται συνήθως προκειμένου περὶ σίτου, κριθῆς, καρπῶν, ἐλαίου καὶ ἅλατος.

ζ΄.) Ἀπαγόρευσις τῆς συνομολογήσεως τοῦ συναλλάγματος ἐπ' ὀνόματι τρίτου.

Ἡ διὰ λογαριασμόν τινος καὶ ἄνευ εἰδικῆς ἐντολῆς ἀγορὰ πράγματος ἀπαγορεύεται.

Τοιαῦτα συναλλάγματα εἶναι ὕποπτα ὅτι περιέχουν δόλον ἢ ἀπάτην.

η΄.) Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχωσι παράνομοι συμφωνίαι.

---

(1) Σημ. Κατὰ πρόληψιν τοῦ λαοῦ πέραν τῶν πρὸς πώλησιν ὡρισμένων ὡρῶν περιφέρονται πονηρὰ πνεύματα σεϊτὰν εἰς τὴν ἀγοράν.

Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ συνομολόγησις ὅρων ὧν ἡ ἐκτέλεσις ἤθελεν εἶσθαι ἀδύνατος, π. χ. ἡ πώλησις ἀγροῦ μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ἡ συγκομιδὴ θὰ ἦναι τοσαύτης ποσότητος, ἡ πώλησις περιστερᾶς μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι δὲν θέλει φύγει πετομένη.

Ἀπαγορεύονται προσέτι οἱ περιορισμοὶ, οὓς σύμβασίς τις ἤθελεν ἐπιφέρει αὐθαιρέτως εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ πωλουμένου πράγματος δικαίωμα τῆς κυριότητος τοῦ ἀγοραστοῦ.

Ἐπίσης παράνομος εἶναι ὁ ὅρος ὅτι ὁ ἀγοραστὴς δὲν θέλει δώσει τὸ πρᾶγμα ἢ δὲν θέλει τὸ μεταφέρει ἀλλαχόσε, ἢ ὅτι ὁ πωλητὴς θέλει ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸ ἐπανακτήσῃ, ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς ἤθελε τὸ μεταπωλήσῃ κλπ.

§ 4. *Εἰδικοὶ κανόνες περὶ πωλήσεως τροφίμων, ζώων καὶ δούλων.*

Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ πώλησις δημητριακῶν ἢ ἄλλων καρπῶν, εἰμὴ ὅταν εἶναι ἐντελῶς ὥριμοι καὶ πρὸς τροφὴν χρήσιμοι· ἐπὶ πωλήσεως ὅμως κήπου, δενδροκομείου ἢ ἀγροῦ ἐσπαρμένου, συγχωρεῖται ἡ ἐξαίρεσις δένδρου τινὸς, λαχάνου ἢ ἄλλου προϊόντος, ἀλλ' ἀπαιτεῖται εἰδικὴ καὶ ὡρισμένη συμφωνία.

Ἡ ἀπώλεια ἢ ἡ βλάβη πωληθέντος πράγματος ἐπιβαρύνει τὸν προξενήσαντα αὐτήν. Μὴ ὑπάρχοντος δὲ πταίσματός τινος, ὁ κατέχωντὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀπωλείας ἢ τῆς βλάβης ὑποφέρει αὐτήν· δηλαδὴ ὁ μὲν πωλητὴς μέχρι τῆς παραδόσεως, ὁ δὲ ἀγοραστὴς μετ' αὐτήν.

Ἐπὶ πωλήσεως δούλων καὶ θρεμμάτων παρατηρεῖται μετὰ προσοχῆς μὴ ὑπάρχωσιν ἐσωτερικὰ ἢ ἐξωτερικὰ ἐλαττώματα. Ἐπὶ τοιούτων ἀντικειμένων ὁ ἀγοραστὴς χαίρει τὸ δικαίωμα τῆς μετα-μελείας, δηλαδὴ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συνομολογήσεως τῆς πωλήσεως, δύναται ν' ἀποσυρθῇ αὐτῆς, χωρὶς νὰ δώσῃ λόγον· τὸ δικαίωμα τοῦτο ὀνομάζεται *κιὰρ χαϊβάρ*. (Ἴδε κατωτ)

Ἐπὶ πωλήσεως δούλων ἐπικρατεῖ συνήθεια νὰ μεταβάλλωσι τὰ ὀνόματά των καὶ νὰ προσκαλῶσι φίλους μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς ἀγορᾶς εἰς γεῦμα.

Τὸ χρημάτιον τοῦ δούλου μένει εἰς τὸν πωλητὴν, ἂν δὲν ἐγένετο ἰδιαιτέρα συμφωνία νὰ τὸ λήβῃ ὁ ἀγοραστής.

Δούλη πωληθεῖσα δὲν δύναται νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν ἀγοραστὴν, πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐμμήνων· μὴ ἐμφανιζομένων δὲ πρέπει νὰ παρέλθωσι τεσσαράκοντα ἡμέραι, ἵνα βεβαιωθῇ ὅτι δὲν εἶναι ἔγγυος. (*Ἰστιμπρά*, Ὅρα τὸ ἀνωτέρω περὶ γάμου κεφάλαιον).

Ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς εὑρίσκηται εἰς ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐμμήνων τῆς δούλης, τὴν ὑποβάλλει εἰς ἐξέτασιν, καὶ ἐπὶ τῇ ποινῇ τοῦ *Κεφαρὲτ*, (ὅρα κατωτέρω βιβλ. *Εἰκαὰτ*, τμημ. Δ,

κεφ. β'.), δὲν πρέπει νὰ λάβῃ σαρκικὴν μίξιν μετ' αὐτῆς, πρὸ τῆς παρελεύσεως τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν.

Τοιαύτη μίξις μετὰ δούλης ἐγκύου πρὸ τοῦ τοκετοῦ ἀπαγορεύεται. Ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς παραβιάσῃ τὸν κανόνα τοῦτον, τὸ μὲν γεννώμενον τέκνον θεωρεῖται ἰδικόν του καὶ τὸν κληρονομεῖ, ἡ δὲ δούλη γίνεται *οὐμμὲ βελὲτ*, (ὅρα βιβ. Εἰκαὰτ, τμῆμ. δεύτ. κεφ. Ζ').

Δούλη πωληθεῖσα δὲν πρέπει ν' ἀποχωρισθῇ τοῦ τέκνου της πρὸ τοῦ ἑβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας του.

Ἐπιτρέπεται εἰς πολλὰ πρόσωπα ν' ἀγοράσωσιν ὁμοῦ δοῦλον ἢ δούλην, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ γίνωσιν ἐπ' αὐτοῦ συνιδιοκτῆται καὶ ν' ἀπολαμβάνωσιν ἐξ ἴσου τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀγορασθέντος.

Ἂν καὶ ἡ μετὰ δούλης, ἀγορασθείσης ὑπὸ πολλῶν κυρίων, συνουσία δὲν ὑποβάλλῃ τὸν μετ' αὐτῆς συνουσιασθέντα συνιδιοκτήτην εἰς τὴν διὰ τοὺς μοιχοὺς ποινὴν, *χὰδ*, καθιστᾷ ὅμως αὐτὸν ὑπόχρεων, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐκ τῆς συνουσίας ταύτης γεννηθῇ τέκνον, νὰ λάβῃ εἰς τὴν πλήρη κυριότητά του τὴν δούλην ἀποζημιῶν τοὺς συνιδιοκτήτας.

Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ πρὸς τοὺς ἀπίστους πώλησις τῶν δούλων, καὶ τοι μὴ μουσουλμάνων, διότι ὑπάρχει εἰσέτι ἐλπὶς νὰ δεχθῶσι τὸν ἰσλαμισμόν.

§ 5, *Κανόνες ἐπὶ τῆς συνομολογήσεως τοῦ συναλλάγματος τῆς ἀγοραπωλησίας.*

Κατὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ συναλλάγματος τούτου, οἱ συναλλαττόμενοι ὀφείλουν πρὸ τῆς δηλώσεως τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως νὰ ἐκφωνήσωσι τὸ *τεκμπὶρ*, δηλ. τὴν ἐπιφώνησιν *ἀλλὰχ ἐκπὶρ*, «Μέγας εἶναι ὁ Θεός». Εἶναι δὲ καλὸν ἕκαστος τῶν συναλλαττομένων νὰ ἔχῃ κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς συμβάσεως τοὺς μάρτυράς του παρόντας.

Ὅλοι οἱ εἰδικοὶ ὅροι, οὓς οἱ συναλλαττόμενοι ἐπιθυμοῦσι νὰ περιλάβωσιν ἐν τῷ συναλλάγματι, πρέπει νὰ προσδιορισθῶσι σαφῶς, εἴτε ἐν τῷ συμβολαίῳ εἴτε, ἐνώπιον τῶν μαρτύρων· ὅσον συμβόλαιόν τι εἶναι λεπτομερέστερον, κατὰ τοσοῦτον εἶναι καὶ ἰσχυρότερον παρὰ τῷ δικαστῇ. Ἐκ τῆς μακρολογίας ταύτης ἐμφαίνεται ὁ σκοπὸς τῶν μουσουλμάνων τοῦ ν' ἀποφεύγηται πᾶσα ἀμφισβήτησις καὶ ἀμφιβολία, ὅπερ καὶ τὸ κοράνιον συσταίνει ὡς πρᾶξιν ἀξιέπαινον.

§ 6. Ἕκαστος τῶν συναλλαττομένων ὀφείλει νὰ ἐκτελέσῃ ἀκριβῶς τὸ συμβόλαιον, καὶ νὰ ὑποφέρῃ πᾶσαν ἐκ τῆς μὴ παρ' αὐτοῦ ἐκτελέσεως τοῦ συμβολαίου προελθοῦσαν ζημίαν.

Ἡ ἐκ τύχης ἀπώλεια ἢ βλάβη τοῦ πωληθέντος πράγματος

ἀφορᾷ τὸν κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ τυχαίου συμβάματος κάτοχον τοῦ πωληθέντος.

§ 7. Τὸ Κοράνιον, ἐν Κεφ. Β, ἐδ. 282, ἐπιτάσσει ὅπως τ' ἀφορῶντα ἀγοραπωλησίαν ἔγγραφα συντάσσωνται ἐνώπιον μαρτύρων. Ἑπομένως, ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεως, αἱ καταθέσεις τῶν μαρτύρων εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν μέσον τῆς ἀποδείξεως· ἐν ἐλλείψει δὲ μαρτύρων καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ἐπιβάλλεται ὅρκος εἰς τὸν ἀγοραστὴν, (ἴδε ἀνωτέρω περὶ ἀστυκοῦ δικαίου, Τμῆμ. Β, § 3 περὶ διαδικασίας).

Ὁ πωλητὴς ὑποχρεοῦται νὰ προσάξῃ μάρτυρας: α΄.) Ἀμφισβητουμένου τοῦ τιμήματος τοῦ πωληθέντος πράγματος.

β΄.) Ἐπὶ ἀμφισβητήσεως ἐὰν τὸ πωληθὲν πρᾶγμα ἦτο κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πωλήσεως βεβλαμμένον ἢ ἐλαττωματικόν.

γ΄.) Ἐπὶ τῶν ἀλλοιώσεων, αἵτινες ἤθελον ἐπέλθει εἰς τὸ πωληθὲν πρᾶγμα, ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς συνομολογήσεως τοῦ συναλλάγματος μέχρι τῆς παραδόσεώς του.

δ΄.) Ἐπὶ τῆς μετρήσεως ἢ τῆς σταθμίσεως, ὁσάκις ὁ ἀγοραστὴς δὲν παρευρέθη εἰς τὰς πράξεις ταύτας.

Ὁ δὲ ἀγοραστὴς ἐπίσης ὀφείλει νὰ προσάξῃ μάρτυρας ἐπὶ τῶν ἑξῆς περιστάσεων:

α΄.) Ἀμφισβητουμένης τῆς ἐν τῷ συμβολαίῳ φαινομένης ποσότητος τοῦ πωληθέντος.

β΄) Ἀμφισβητουμένης τῆς πρὸς πληρωμὴν τοῦ τιμήματος συμφωνηθείσης προθεσμίας.

Ἐπὶ πάσης πράξεως ἀναγομένης εἰς τὴν ἐκτέλεσιν συναλλάγματος ἀγοραπωλησίας, νομίμως συστηθέντος, εἰς τὸν ἀρνούμενον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ συναλλάγματος ἐπίκειται τὸ βάρος ἵνα διὰ μαρτύρων ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγονότων ἐφ' ὧν στηρίζει τὴν ἄρνησίν του.

Ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς, παρὼν κατὰ τὴν μέτρησιν ἢ στάθμισιν τοῦ παρ' αὐτοῦ ἀγορασθέντος πράγματος, στρεψοδικῇ περὶ αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἐξετασθῇ ἂν ὑπάρχωσι μάρτυρες, ἐπιβάλλεται ὅρκος εἰς τον πωλητήν.

Τέλος πᾶσα ἐπὶ τῆς ὕλης ταύτης ἀμφισβήτησις ὡς ἐπὶ τῆς ἰδιότητος τῶν πωληθέντων ἢ ἐπὶ τῆς ἀριθμήσεως καὶ σταθμίσεως αὐτῶν, ἀποφασίζεται κατὰ γνωμοδότησιν ἐμπειροτεχνῶν, *ἔχλι Χιμπρέτ.*

§ 8. Τὸ τῆς ἀγοραπωλησίας συνάλλαγμα ἀνάγεται εἰς τ' ἀμετάκλητα συναλλάγματα, *ἐκδὶ λαζὶμ*, καὶ δὲν δύναται ν' ἀνακληθῇ, εἰμὴ διὰ τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως τῶν συναλλαχθέντων. Ἐν τούτοις, τοῦ κανόνος τούτου ἐξαιροῦνται αἱ ἑξῆς ἑπτὰ περιστάσεις τοῦ *κιὰρ φὲσχ ἢ ῥέδδ.*

1) *Κιὰρ μεδζλὶς*, δικαίωμα μεταμελείας ἐφ' ὅσον οἱ συναλλαττόμενοι εὑρίσκονται εἰσέτι ἐπὶ τῷ αὐτῷ. Ἐφ' ὅσον ὁ ἀγοραστὴς καὶ ὁ πωλητὴς δὲν ἀποχωρισθῶσιν, ἑκάτερος δύναται κατὰ βούλησιν ν' ἀπομακρυνθῇ μονομερῶς τοῦ συναλλάγματος.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται δὲν πρεσβεύουσι τοιαύτην γνώμην, ὅτι δηλ. διὰ τῆς μονομεροῦς θελήσεως τοῦ ἑνὸς τῶν συναλλαχθέντων, ἐφ' ὅσον ἀμφότεροι εὑρίσκονται ἐπὶ τῷ αὐτῷ, δύναται δὰ διαρρηχθῇ τὸ συνάλλαγμα· ἀπεναντίας, φρονοῦσιν ὅτι τελειοποιηθὲν τὸ συνάλλαγμα δὲν δύναται νὰ διαρρηχθῇ, εἰμὴ διὰ τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως τῶν μερῶν.

Ἀφοῦ δὲ οἱ συναλλαττόμενοι ἀποχωρισθῶσιν ἀλλήλων, τὸ συνάλλαγμα καθίσταται ἀμετάκλητον, ἐὰν συνέστη ἐνώπιον μαρτύρων μουσουλμάνων.

2) *Κιὰρ χαϊβὰρ*, δικαίωμα τοῦ διαρρηγνύειν τὸ συνάλλαγμα ἐπὶ πωλήσεως ζώων.

Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς πωλήσεως, ὁ ἀγοραστὴς ζώων ζώντων δικαιοῦται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πωλητὴν τὰ πωληθέντα, χωρὶς νὰ ὑποχρεοῦται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν πρᾶξίν του.

3) *Κιὰρ σερούτ*, δικαίωμα τοῦ ν' ἀποσύρηταί τις ἀπὸ τὸ καταρτισθὲν συνάλλαγμα, δυνάμει συνομολογηθέντος πρὸς τοῦτο ὅρου.

Οἱ συναλλαττόμενοι δύνανται δι' εἰδικοῦ ὅρου νὰ ἐπιφυλαχθῶσιν ἀμοιβαίως εἰς ἕκαστον τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαρρήξῃ ἐντὸς ὡρισμένου τινὸς χρόνου τὸ συνάλλαγμα· ὁ ὅρος οὗτος ἐν τούτοις δὲν ἐπιτρέπεται, εἰμὴ ἐπὶ πωλήσεως πολυτίμων πραγμάτων μεγάλης ἀξίας, καὶ ἰδίως ὁσάκις ἤθελεν ἔχει σκοπὸν νὰ ἐξασφαλίσῃ μεταξὺ ἀγοραστοῦ καὶ πωλητοῦ τὴν πληρωμὴν χρέους τινός.

4) *Κιὰρ γκὰπ*, δικαίωμα τοῦ ἀποχωρίζεσθαι ἕνεκα ἀνακαλυφθείσης ἀπάτης.

Ὁσάκις ὁ πωλητὴς κατὰ τὴν πώλησιν πράγματός τινος μετεχειρίσθη δόλον ἢ ἀπάτην, ὁ ἀγοραστὴς δικαιοῦται ν' ἀκυρώσῃ τὴν ὑποχρέωσίν του, ἅμα ἀνακαλύψῃ ὅτι τὰ μέσα ταῦτα ἔλαβον χώραν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται ἀναγνωρίζουσι τὴν ἀκυρότητα τῆς πωλήσεως ὅταν μεσολαβήσῃ ἀπάτη, ἀλλὰ δὲν ἐπιβάλλουσιν εἰς τὸν ἀπατεῶνα πωλητὴν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ λάβῃ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὸν ἀγοραστήν· οὗτος ἔχει τὴν ἐκλογὴν ἢ νὰ κρατήσῃ τὸ πρᾶγμα ἢ νὰ τὸ ἀποδώσῃ κατὰ θέλησιν.

5) *Κιὰρ τεαχὶρ*, δικαίωμα τοῦ ἀποχωρίζεσθαι ἕνεκα βραδύτητος.

Ἐὰν ὁ μὲν πωλητὴς βραδύνῃ νὰ παραδώσῃ τὸ πρᾶγμα, ὁ δὲ ἀγοραστὴς βραδύνῃ νὰ πληρώσῃ τὸ τίμημα, ἑκάτερος ἐξ αὐτῶν δύναται ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν νὰ ζητήσῃ τὴν διάρρηξιν τῆς πωλήσεως.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται δὲν παραδέχονται τὸν κανόνα τοῦτον, εἰμὴ ἐφ' ὅσον προῆλθε βλάβη.

6) *Κιὰρ ρουγιὲτ*, δικαίωμα τοῦ ἀποχωρίζεσθαι ἕνεκα μεταβολῆς ἐπελθούσης εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν τοῦ πράγματος.

Ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς ἀποδείξῃ, ὅτι ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ συναλλάγματος μέχρι τῆς παραδόσεως τὸ πωληθὲν πρᾶγμα δὲν κατέχει πλέον τὰς ὁποίας κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἶχε ἰδιότητας, ἢ ὅτι μετεβλήθη ἡ ἐξωτερικὴ μορφή του, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαρρήξῃ τὸ συνάλλαγμα.

7) *Κιὰρ ἄϊπ*, διάρρηξις ἕνεκα κεκρυμμένων ἐλαττωμάτων.

Ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀνακαλύψῃ ἐλαττώματα ἢ σφάλματα εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ ἀγορασθὲν, δικαιοῦται ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ νὰ διαρρήξῃ τὸ συνάλλαγμα, ἐὰν ἀποδείξῃ ὅτι τὰ ἐλαττώματα ὑπῆρχον ἀφανῆ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πωλήσεως.

Ἡ ἀνακάλυψις ἐλαττωμάτων ἐπί τινος μέρους τῆς πωληθείσης πραγματείας χορηγεῖ εἰς τὸν ἀγοραστὴν τὸ δικαίωμα, ἢ νὰ διαρρήξῃ ὁλοσχερῶς τὸ συνάλλαγμα, ἢ νὰ ζητήσῃ μείωσιν τοῦ τιμήματος ἀνάλογον τοῦ βεβλαμμένου μέρους. Ἐὰν τὸ πωληθὲν ἦναι δοῦλος, δικαιοῦται ὁ ἀγοραστὴς ἐν περιπτώσει δραπετεύσεως αὐτοῦ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ τιμήματος.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ὁσάκις εἷς τὸ ἀγορασθὲν πρᾶγμα, μετὰ τὴν εἰς τὸν ἀγοραστὴν παράδοσίν του, ἐπέρχεται βελτίωσίς τις, ἥτις κατόπιν παρέρχεται ἕνεκα τῆς κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν προθεσμίαν χειροτερεύσεως τοῦ πράγματος, οἱ ἀζεμῖται συγχωροῦσιν εἰς τὸν ἀγοροστὴν νὰ κρατήσῃ τὴν βελτίωσιν· τὸ πρᾶγμα ὅμως ἐλαττωθὲν κατὰ τὴν ἀξίαν του, πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν πωλητὴν κατὰ τὸ κιὰρ ἄϊπ.

Ὅταν, ἐκ τῶν ὁμοῦ πωληθέντων δύο δούλων, ὁ εἷς ἀποθάνῃ πρὸ τῆς εἰς τὸν ἀγοραστὴν παραδόσεώς των, δικαιοῦται οὗτος ἢ νὰ διαρρήξῃ τὸ συνάλλαγμα ἢ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐν μέρει ἐκτέλεσίν του· ἀλλ' εἰς τὴν δευτέραν ταύτην περίπτωσιν ὀφείλει νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν πωλητὴν τὸ ὅλον τίμημα ἀμφοτέρων τῶν δούλων.

§ 9. Πᾶσα ἐκ τῆς διαρρήξεως τοῦ συναλλάγματος προκύπτουσα ζημία, ἀφορᾷ τὸν παρανόμως ἐνεργήσαντα καὶ δόντα ἀφορμὴν εἰς τὴν διάρρηξιν. Ἐὰν ὁ εἷς τῶν συναλλαχθέντων ἀποθάνῃ κατὰ τὸ διάστημα, καθ' ὃ ἠδύνατο νὰ ζητήσῃ τὴν διάρρηξιν τοῦ συναλλάγματος, οἱ κληρονόμοι του κατὰ τοὺς Σαφιΐτας καὶ Σιΐτας ἔχουσι τὸ ἴδιον δικαίωμα. Οἱ Ἀζεμῖται ὅμως δὲν θεωροῦσι τὸ δικαίωμα τοῦτο μεταβιβαζόμενον εἰς τοὺς κληρονόμους.

Ἡ διάρρηξις συναλλάγματος, δι' ὃ ἐδόθη ἀρραβών, δὲν συγχωρεῖται, εἰμὴ ἐν περιπτώσει τοῦ *Κιὰρ φὲσ*, καὶ ὁ ἀρραβὼν ἀποδίδεται εἰς τὸν ἀγοραστήν. Μετὰ παρέλευσιν δὲ τῆς προθεσμίας *Κιὰρ φὲσ*, δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ εἰς χεῖρας τοῦ πωλητοῦ ἄφεσις τοῦ ἀρραβῶνος, ἐὰν δὲν ἐξηγήθησαν τὰ μέρη περὶ τούτου· εἰς περίπτωσιν τοιαύτην πρέπει μᾶλλον νὰ ἐκτελεσθῇ τὸ συμβόλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΔΕΪΝ, ΔΑΝΕΙΟΝ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ-μεράμ, Β. μέρος, σ. 28—30.— *Πὶστ πὰπ*, σ. 214—15.— *Σεβὰλ βὲ δζεβὰπ*, σ. 32—44.— *Κὲσφ ἐλ-βὰρ*, σ. 229—238, 332—339.— *Χαλὴλ ἰδζὰζ*, σ. 159—165.— *Ἰχτιλὰφ οὐλ ἐρπαὰ*, σ. 131 — 33.— Dulau, Droit musulman, p. 390—400.

§ 1. Αἱ πρὸς πληρωμὴν ἐνοχαὶ, κατὰ τὸ δίκαιον τῶν μουσουλμάνων, εἶναι δύο εἰδῶν:

1) *Δεῖν* καὶ 2) *Σελὲμ βὲ σελέφ*.

Τὸ Δίκαιον τῶν μουσουλμάνων κατατάσσει τὰς πρὸς ἐξόφλησιν ὑποχρεώσεις μεταξὺ τῶν περὶ πωλήσεως συναλλαγμάτων.

Τὸ *δεῖν* καὶ τὸ *σελὲμ βὲ σελὲφ* εἶναι συναλλάγματα ἀγοραπωλησίας εἰς προθεσμίαν ὡρισμένην μετὰ προκαταβολῆς τοῦ τιμήματος τῆς πωλήσεως, καὶ ὁ μὲν δανειστὴς θεωρεῖται ὡς ἀγοραστὴς, ὁ δὲ ὀφειλέτης ὡς πωλητής.

Τὸ *δεῖν* εἶναι δάνειον χρημάτων ἢ ἄλλων ἀντικαταστατῶν πραγμάτων, δι' οὗ, ἄνευ τινος ὠφελείας τοῦ δανειστοῦ, ὁ δανειζόμενος ὑποχρεοῦται ν' ἀποδώσῃ τὴν αὐτὴν ποσότητα ἢ πρᾶγμα τῆς αὐτῆς ποιότητος καὶ ποσότητος κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν προθεσμίαν.

Τὸ *σελὲμ βὲ σελὲφ* λαμβάνει χώραν ὁσάκις τις (δανειστὴς, πωλητὴς), παραδίδει εἰς ἕτερον (ὀφειλέτην, ἀγοραστὴν) χρήματα ἢ ἄλλα πράγματα μὴ ἀπαγορευόμενα ὑπὸ τοῦ *σερῆ*, ὁ δὲ ὀφειλέτης ὑποχρεοῦται μετὰ παρέλευσιν ῥητῆς προθεσμίας ν' ἀποδώσῃ ὡρισμένα πράγματα ἐπί τινι ὠφελείᾳ τοῦ δανειστοῦ, ἤτοι ἀποδίδων πράγματα ἀνωτέρας ποιότητος ἢ ἀξίας ἐκείνων τὰ ὁποῖα παρ' αὐτοῦ ἔλαβεν.

§ 2. Ἐπ' ἀμφοτέρων τούτων τῶν συναλλαγμάτων εἶναι κοινοὶ οἱ ἑξῆς κανόνες:

α΄.) Ἀμοιβαία συναίνεσις τῶν συναλλαττομένων.

β΄.) Προσδιορισμὸς τῆς πρὸς πληρωμὴν προθεσμίας.

γ΄.) Ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος τῶν δανεισθέντων πραγμάτων, κατ' ὄνομα, ἀριθμὸν, μέτρον καὶ βάρος.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται δὲν ἐπιτρέπουν νὰ δανείζωνται διὰ σελὲμ βὲ σελὲφ ζῶντα ζῶα. Οἱ Σαφῖται καὶ Σιῖται ἀπ' ἐναντίας τὸ ἐπιτρέπουν· ἅπαντες ὅμως οὗτοι ἀπαγορεύουν τὸ ἐπὶ τόκῳ δάνειον λίθων πολυτίμων.

δ΄.) Ἀπαιτεῖται νὰ λάβῃ ὁ ὀφειλέτης εἰς τὴν κατοχήν του τὰ δανεισθέντα χρήματα ἢ πράγματα.

ε΄.) Ὁ δανειστὴς δὲν δύναται ν' ἀπαιτήσῃ τὴν πληρωμὴν πρὸ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας, ἐκτὸς ἂν ὁ ὀφειλέτης ἐκηρύχθη ἀναξιόχρεως. (Ὅρ. κατωτ. περὶ χρεοκοπίας, τμ.. Δ., κεφ. α΄.).

ς΄.) Ἡ περιουσία τῶν ἀνηλίκων δὲν δύναται μέχρι τῆς ἐνηλικιότητός των νὰ χρησιμεύσῃ εἰς πληρωμὴν χρεῶν τῶν γονέων των, ἄλλως εἶναι ὑπεύθυνοι οἱ διαχειριζόμενοι τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνήλικος.

ζ΄.) Μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἐκτελέσεως συναλλάγματός τινος δανείου, δύνανται οἱ συναλλαχθέντες νὰ συνομολογήσωσιν ὅρους τροποποιοῦντας, ὄχι ὅμως καὶ καταργοῦντας τὴν ἐνοχήν· ὁ δανειστὴς π. χ. δύναται νὰ παραιτηθῇ μέρους τῆς ὀφειλῆς ὑπὲρ τοῦ ὀφειλέτου, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι οὗτος θέλει πληρώσει πρὸ τῆς λήξεως τῆς διὰ τοῦ συμβολαίου ταχθείσης προθεσμίας.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφῖται καὶ Ἀζεμῖται θεωροῦσι τοιοῦτον σύμφωνον παράνομον. Καμμία αἵρεσις, μεταξὺ τῶν Σουννιτῶν, δὲν παραδέχεται τὸ τενσὶλ, δηλ. μερικὴν ἄφεσιν τοῦ χρέους ὑπὸ ὅρον.

Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς δούλους νὰ ὑποχρεωθῶσιν εἰς δάνειον, ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ πατρωνός των· ἀλλ' ἐὰν ὁ πάτρων ἀνεγνώρισε τὴν τοιαύτην πρᾶξιν τοῦ δούλου, ὑποχρεοῦται εἰς ὅλας τὰς συνεπείας τοῦ ὑπὸ δούλου συναφθέντος συναλλάγματος. (Ὅρα βιβλ. *Εἰκαὰτ*, Κεφ. Β, περὶ δουλείας).

§ 3. Εἰδικοὶ κανόνες ἐπὶ τοῦ *δεὶν*:

1) Ἀπαγορεύεται νὰ δανεισθῇ τις χρήματα ἢ πράγματα ἄνευ ἐπικειμένης χρείας.

2) Ἐπὶ τοῦ τοιούτου δανείου ὁ δανειστὴς οὐδαμῶς δύναται νὰ συνομολογήσῃ νομίμως οἱονδήποτε τόκον· ὁ δὲ ὀφειλέτης δὲν δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ, εἰμὴ ν' ἀποδώσῃ ὅ,τι ἔλαβεν. Ἀπόκειται εἰς τὸν ὀφειλέτην νὰ δώσῃ ἢ νὰ μὴ δώσῃ εἰς τὸν δανειστὴν κατὰ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ δανείου ἀποζημίωσίν τινα διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ κεφαλαίου. Ἀλλ' ἡ φιλοφρονητικὴ αὕτη πρᾶξις δὲν δύναται νὰ ἦναι ἀντικείμενον ὑποχρεωτικοῦ συμφώνου (1).

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφῖται ἐπιτρέπουσι τῷ δανειστῇ νὰ μεταβάλῃ τὸ ἄτοκον δάνειον δεὶν εἰς σελὲμ δηλ. εἰς ἔντοκον δάνειον, ἀπόντος καὶ μὴ συναινοῦντος τοῦ ὀφειλέτου, ἐὰν οὗτος, παρελθούσης τῆς πρὸς πληρωμὴν προθεσμίας, δὲν ἐπλήρωσε τὴν ὀφειλήν του. Οἱ Ἀζεμῖται καὶ οἱ Σιῖται εἰς οὐδεμίαν περίστασιν παραδέχονται ὅτι ὁ δανειστὴς δύναται νὰ παράξῃ ἐκ τοῦ δεὶν οἱονδήποτε ὄφελος, ἄνευ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως τοῦ ὀφειλέτου.

3) Ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ δανειστοῦ, νὰ λάβῃ πρὸς πληρωμὴν πραγματείας ἢ ἄλλα ἀντικείμενα ἄλλου εἴδους ἢ γένους ἢ ἴσης μὲ τὸ δάνειον ἀξίας. Ἐὰν ὁ δανειστὴς δὲν θέλῃ νὰ δεχθῇ πρὸς πληρωμὴν τῆς ὀφειλῆς, εἰμὴ πράγματα τῆς αὐτῆς μὲ τὰ δανεισθέντα φύσεως, ὁ ὀφειλέτης δὲν δύναται ν' ἀπαλλαχθῇ πληρόνων εἰς χρήματα, ἀλλ' ὀφείλει ν' ἀποδώσῃ τὰ πράγματα κατὰ τὴν αὐτὴν ποιότητα καὶ ποσότητα.

4) Τ' ἀποδοτέα πράγματα πρέπει νὰ ὑπολογισθῶσιν εἰς τὴν τρέχουσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παραδόσεώς των ἀξίαν.

5) Ὁ μὴ κατὰ τὴν λῆξιν τῆς προθεσμίας πληρώσας ὀφειλέτης, εἶναι ὑπόχρεως πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους του, δι' ὅλης του τῆς περιουσίας, κινητῆς ἢ ἀκινήτου, καὶ δι' αὐτῶν ἀκόμη τῶν πραγμάτων, ἅτινα ἤθελε μεταβιβάσῃ εἰς τὴν κατοχὴν τρίτου, οἷον τὰ πρὸς σύστασιν ἑταιρίας ὡς ἑταιρικὴν καταβολὴν δοθέντα. Ἐὰν ὁ ὀφειλέτης δὲν θέλῃ ἢ δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ, ὁ δανειστὴς δύναται νὰ ἐπιληφθῇ οἱονδήποτε θελήσῃ μέρος τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου. Ὁ δανειστὴς προσέτι διὰ παντὸς εἴδους χρέος, δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν προσωπικὴν κράτησιν τοῦ ὀφειλέτου του· ἐν τούτοις δὲν δύναται οὗτος νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ συνάψῃ νέον δάνειον πρὸς πληρωμὴν τῶν προγενεστέρων χρεῶν του.

§ 4. Κανόνες εἰδικοὶ ἀφορῶντες τὸ *σελέμ*.

1) Τὰ προσδιωρισμένα πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους *σελὲμ βὲ σελὲφ* πράγματα, δὲν πρέπει νὰ ἦναι τῆς αὐτῆς ποιότητος μὲ τὰ δανεισθέντα, καθότι τότε ἡ ἐκ τοῦ *σελὲμ* προερχομένη πίστωσις ἤθελε μεταβάλει χαρακτῆρα καὶ τραπῇ εἰς πίστωσιν ἐκ τοῦ *δεὶν* προερχομένην, ἤτοι εἰς δάνειον καθαρῶς χαριστικὸν, ἐξ οὗ οὐδὲν κέρδος συγχωρεῖται τῷ δανειστῇ.

2) Τὸ πρᾶγμα ὅπερ, κατὰ τὴν ἐκ τοῦ *σελὲμ* προερχομένην ἐνοχὴν, εἶναι προσδιωρισμένον εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους, δὲν δύ-

(1) Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ὁ ἀφορῶν τὸ δεὶν κανὼν εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν περὶ ἀνταλλαγῆς. (Ὅρα ἀνωτ. Κεφ. Α., Τμημ. Β. περὶ ἀγοραπωλησίας ἢ *βέϊ-βὲ-σερὰ* ἀριθ. 9.)

ναται ν' ἀπαλλοτριωθῇ πρὸ τῆς ἐκπνεύσεως τῆς ταχθείσης προθεσμίας τοῦ *σελέμ*. Ἡ ἀπαλλοτρίωσις αὕτη συγχωρεῖται μόνον, ὅταν κατὰ τὴν λῆξιν τῆς προθεσμίας ὁ δανειστὴς ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τὸ πρᾶγμα τοῦτο.

3) Δύναται νὰ συνομολογηθῇ ἐν τῷ συμβολαίῳ ὅτι, ἡ παράδοσις τοῦ εἰς δάνειον προσδιωρισμένου πράγματος, καθὼς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου καταβολή, θέλουν γίνει εἰς ὡρισμένον τόπον. Ἐν περιπτώσει τοιαύτῃ τὸ σύμφωνον τοῦτο δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ, εἰμὴ διὰ τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.

4) Ὅταν τὸ συνάλλαγμα τοῦ *σελὲμ* συνωμολογήθη ἐνώπιον πολλῶν προσώπων, ὁ δανειστὴς ὑποχρεοῦται νὰ παραδώσῃ τὰ εἰς δάνειον δοτέα χρήματα ἢ ἐμπορεύματα εἰς τὸν δανειζόμενον παραχρῆμα, καὶ πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν παρευρισκομένων προσώπων.

§ 5. Κανόνες ἐπὶ τῆς συντάξεως τοῦ συμβολαίου.

Τὰ συμβαλλόμενα μέρη ὀφείλουν, τόσον εἰς τὸ *δεῖν* ὡς καὶ εἰς τὸ *σελὲμ*, νὰ ἐκφράσωσι τὴν ἀμοιβαίαν συγαίνεσιν *ἰτζὰπ βὲ καβοὺλ*, διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων. Ἐπὶ μὲν τοῦ *δεῖν* ὁ δανειστὴς λέγει, *ἰκρέζτου*, ὅπερ σημαίνει «σοὶ ἐδάνεισα τοιοῦτον πρᾶγμα·» ὁ δὲ δανειζόμενος ἀποκρίνεται, *καπιλτοῦ*, ἤτοι «ἔλαβα τὸ πρᾶγμα τοῦτο.» Ἐπὶ δὲ τοῦ *σελὲμ*, ὁ δανειστὴς λέγει, *ἐσλεμτοῦ* καὶ *σεφελτοῦ*, τοὐτέστιν «σοὶ ἔδωκα εἰς *σελὲμ* τὰ χρήματα ἢ τὰ ἐμπορεύματα·» ὁ δὲ δανεισθείς, γενόμενος ὀφειλέτης, ἀποκρίνεται, *καπιλτοῦ*, τοὐτέστιν «ἔλαβα εἰς *σελὲμ* τὰ χρήματα ἢ τὰ ἐμπορεύματα.»

Αἱ ἐκ τοῦ *δεῖν* καὶ τοῦ *σελὲμ* πηγάζουσαι ἐνοχαὶ, δύνανται ν' ἀποδειχθῶσι, καὶ συνήθως ἀποδεικνύονται δι' ἐγγράφου, φέροντος τὴν σφραγῖδα τῶν μαρτύρων· δύνανται ὅμως ἐπίσης καὶ ἄνευ ἐγγράφου, διὰ προφορικῶν καταθέσεων μαρτύρων ν' ἀποδειχθῶσιν, ὅταν συνέστησαν ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν προσώπων· ἡ δὲ παράδοσις τῶν ἀποτελούντων τὸ δάνειον πραγμάτων ἔλαβε χώραν πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν προσώπων.

§ 6 Τὸ δάνειον θεωρεῖται πρᾶξις ἀξιέπαινος τιμωμένη πλειότερον τῆς ἐλεημοσύνης, διότι ὁ Μωάμεθ εἶπεν ὅτι πᾶς μουσουλμάνος εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν θέλει λάβει ἀποζημίωσιν δεκάκις διὰ τὰ ἐλέη, καὶ δεκαοκτάκις διὰ τὰ ἄτοκα δάνεια.

Ὅσάκις τὰ δανεισθέντα εἰς *δεῖν* ἢ *σελὲμ* εἶναι *χαρὰμ*, δηλ. πράγματα ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ *σερῆ* ἀπηγορευμένα, ἡ ἐνοχὴ εἶναι ἄκυρος, καίτοι τηρηθεισῶν ὑπὸ τῶν συναλλαχθέντων τῶν λοιπῶν διατυπώσεων.

Ἐπὶ δίκης ἐγειρομένης ἐκ δανείου, οἱ διϊσχυρισμοὶ τῶν συναλλαχθέντων ἀποδεικνύονται δι' ὅρκου· καὶ ὁσάκις μὲν φιλονεικεῖται, ἂν ὁ ὀφειλέτης ἐξεπλήρωσε τὰς ὑποχρεώσεις του, ὁ δανειστὴς ὁρ-

κίζεται περὶ τῆς μὴ ἐκπληρώσεώς των, ὁσάκις δὲ ἀμφισβητεῖται ἡ λῆψις τῶν πραγμάτων περὶ ὧν τὸ δάνειον, ὁ ὀφειλέτης ὁρκίζεται ὅτι δὲν ἐλήφθησαν· ὁ ὀφειλέτης ἀκόμη ὁρκίζεται καὶ ὅταν ἀναγνωρίζῃ ὅτι ἔλαβεν ἐνώπιον διαφόρων προσώπων τὰ πράγματα, ἀλλὰ προσθέτει ὅτι τ' ἀπέδωκεν εἰς τὸν ὑποτιθέμενον δανειστὴν, ἀποχωρησάντων τῶν προσώπων ἐκείνων.

Ἐὰν ὁ ὀφειλέτης ἀρνεῖται νὰ ἐξοφλήσῃ τὸ χρέος του νομίμως συστηθὲν, δύναται νὰ καταναγκασθῇ εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς δημοσίας δυνάμεως καὶ διὰ τῆς βίας.

§ 7. Τὰ συναλλάγματα *δεῖν* καὶ *σελὲμ* ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμετακλήτων συναλλαγμάτων *ἐκδὶ λαζήμ* συσταθέντα κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Νόμου διαγραφομένας διατυπώσεις, δὲν δύνανται νὰ καταργηθῶσι διὰ τῆς μονομεροῦς θελήσεως τοῦ ἑνὸς τῶν συναλλαχθέντων, ἀλλ' ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο ἡ ἀμοιβαία ἀμφοτέρων θέλησις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΑΡΙΕΧ, ΧΡΗΣΙΔΑΝΕΙΟΝ.

ΠΗΓΑΙ.

Νὲλ οὐλ-μεραὶμ, Μέρ. Β, σ. 63 — 64.— *Πὶστ-πὰπ*, σ. 318 — 321. — *Κὲσφ ἐνβὰρ*, σ. 305.— *Χαλὴλ ἰδζὰζ*, σ. 207. — *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ-ἐρπαδ*, σ. 151.— Dulau, Droit Musulman, p. 390.— Mouradgea, d'Ohsson, partie VI, p. 146.

§ 1. *Ἀριέχ*. Χρησιδάνειον εἶναι τὸ συνάλλαγμα, δι' οὗ ὁ κύριος πράγματός τινος τὸ παραχωρεῖ εἰς ἕτερον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ κάμνῃ οὗτος χρῆσιν καὶ νὰ τὸ καρπωθῇ, ὑποχρεούμενος νὰ τὸ ἀποδώσῃ αὐτούσιον εἰς τὸν κύριον, ἐπὶ τῇ αἰτήσει του.

Καὶ ὁ μὲν χρήστης ὀνομάζεται *μοϋὲρ*, ὁ δὲ χρησάμενος *μουστεὶρ* καὶ τὸ πρᾶγμα *μουστεάρ*.

§ 2. Κανόνες ἐπὶ τοῦ χρησιδανείου:

1) Ἀμοιβαία τῶν συναλλαττομένων συναίνεσις.

2) Δὲν δύναται νὰ γίνῃ μνεία ἐν τῷ συμβολαίῳ περὶ μισθοῦ οἱουδήποτε, διότι τότε ἤθελεν εἶσθαι συνάλλαγμα μισθώσεως.

3) Ἀντικείμενον τοῦ συναλλάγματος τούτου δὲν δύναται νὰ ἦναι, εἰμὴ πρᾶγμα δεκτικὸν ὠφελίμου χρήσεως ἢ παραγωγὸν καρπῶν, χωρὶς ἐκ τῆς χρήσεως νὰ φθείρηται· οὕτως χρησιδάνειον τροφίμων δὲν εἶναι νόμιμον.

4) Τὸ δοθὲν ὡς χρησιδάνειον πρᾶγμα πρέπει κατὰ τὴν οὐσίαν του καὶ τὸν προορισμόν του νὰ δύνηται νὰ χρησιμεύσῃ, ἡ δὲ χρῆσίς του πρέπει νὰ ἦναι σύμφωνος πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου, ἐν ᾧ τὸ συνάλλαγμα συνέστη.

5) Ὁ χρησάμενος, *μουστεῖρ*, δὲν εὐθύνεται, εἰμὴ ὅταν τὸ πρᾶγμα ἀπολεσθῇ ἢ βλαφθῇ ἐξ ἀμελείας ἢ σφάλματός του, ἢ ὅταν ῥητῶς ἐν τῷ συμβολαίῳ ἀναφέρηται, ὅτι ἡ εὐθύνη εἶναι εἰς βάρος τοῦ χρησομένου, ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας καὶ ἂν προῆλθεν ἡ βλάβη.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Σαφιίταις, ὁ χρησάμενος εἶναι ὑπεύθυνος εἰς πᾶσαν περίστασιν διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ πράγματος. Παρὰ δὲ τοῖς Ἀζεμίταις δὲν εὐθύνεται διὰ τὴν ἀπώλειαν ἢ τὴν βλάβην, εἰμὴ ὁσάκις ἤθελε κάμει χρῆσιν τοῦ πράγματος, ἥτις ἀπηγορεύθη ὑπὸ τοῦ χρήστου, ἢ ἤθελε δειχθῇ ἀμελὴς περὶ τὴν φύλαξιν τοῦ πράγματος.

6) Αἱ ὠφέλειαι, ἃς ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ πράγματος δύναται νὰ παράξῃ ὁ χρησάμενος, ἀνήκουσιν εἰς αὐτὸν, καὶ δύναται νὰ τὰς διαθέσῃ κατὰ βούλησιν.

7) Δὲν ὁρίζεται προθεσμία πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ πράγματος. Ἐν τούτοις, ἐπιτρέπεται νὰ ὁρισθῇ ἐν τῷ συμβολαίῳ πρὸς ποῖον σκοπὸν καὶ κατὰ τίνα τρόπον ὁ χρησόμενος ὀφείλει νὰ μεταχειρισθῇ τὸ πρᾶγμα· παραβιάζων δὲ τὸ σύμφωνον τοῦτο, εἶναι ὑπεύθυνος δι' ὅλας τὰς ἐκ τούτου προκυπτούσας τυχὸν ζημίας.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται καὶ Ἀζεμῖται ἐπιτρέπουσι νὰ προσδιορισθῇ ἐν τῷ συμβολαίῳ ὁ πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ πράγματος χρόνος· ἡ προθεσμία πρέπει ἀκόμη νὰ ὁρισθῇ καὶ ὁσάκις ὁ χρήστης ἐπέτρεψε τῷ χρησαμένῳ νὰ κάμῃ μεταβολὰς ἐπὶ τοῦ πράγματος.

8) Οἱ ἀνήλικες καὶ οἱ φρενοβλαβεῖς δὲν δύνανται νὰ συνομολογήσωσι χρησιδάνειον.

9) Ὁ χρησάμενος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δώσῃ τὸ πρᾶγμα εἰς χρησιδάνειον πρὸς τρίτον, ἐκτὸς ἐὰν ὁ χρήστης ῥητῶς τῷ ἐχορήγησε τὸ δικαίωμα τοῦτο.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις Οἱ Ἀζεμῖται χορηγοῦσι τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τὸν χρησάμενον καὶ χωρὶς τῆς ῥητῆς ἀδείας τοῦ χρήστου.

§ 3. Πρὸς καταρτισμὸν τοῦ συναλλάγματος τοῦ χρησιδανείου, δὲν ἀπαιτεῖται ἄλλη διατύπωσις, εἰμὴ ἡ δήλωσις τοῦ *ἰτζὰπ βὲ καβούλ*. Ἐπειδὴ δὲ στηρίζεται εἰς τὴν καλὴν πίστιν, δὲν ἀπαιτεῖται ἔγγραφον.

Τὸ χρησιδάνειον ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν μετακλητῶν συναλ-

λαγμάτων *ἐκδὶ ζαΐ*, καὶ δύναται ἀπὸ τῆς συστάσεώς του νὰ διαρρηχθῇ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν διὰ μόνης τῆς θελήσεως τοῦ βουλομένου ν' ἀπομακρυνθῇ· ὅθεν διὰ τὴν διάρρηξίν του δὲν ἀπαιτεῖται ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις. Ὅταν ὁ χρησάμενος ἵνα παράξῃ ὠφελείας ἐκ τοῦ πράγματος ἔκαμεν ἐπ' αὐτοῦ δαπάνας, εἶναι οὐχ' ἧττον ὑπόχρεως νὰ τὸ ἀποδώσῃ ἅμα ζητηθὲν ὑπὸ τοῦ χρήστου· ἀλλ' οὗτος ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλῃ εἰς τὸν χρησάμενον τὰς παρὰ τούτου ἀνωφελῶς γενομένας δαπάνας, διὰ τὴν πρὸ τῆς παρελεύσεως τῆς προθεσμίας ἀνάκλησιν τοῦ πράγματος, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἤθελε πραγματοποιηθῇ ἡ ἐκ τῶν δαπανῶν ποοσδοκωμένη ὠφέλεια.

Ἐὰν μεταξὺ τῶν μερῶν ἐγείρηται ἀμφισβήτησις ὡς πρὸς τὸ συνάλλαγμα τοῦ χρησιδανείου, ὁ χρησάμενος ὀφείλει νὰ προσάξῃ μαρτυρικὴν ἀπόδειξιν εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις:

1) Ὁσάκις ἀμφισβητεῖται τὸ γεγονὸς, ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἐδόθη λόγῳ χρησιδανείου ἢ μισθώσεως· καὶ

2) Ὁσάκις ὁ χρήστης διϊσχυρίζεται ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦ χρησιδανείου ἀπωλέσθη ἢ ἐβλάφθη ἐκ πταίσματος τοῦ χρησαμένου.

Ἐὰν δὲ ἡ ἔρις ἀφορᾷ τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος, ἀπολεσθέντος ἢ βλαφθέντος, ὁ χρησάμενος ὀφείλει ν' ἀποδείξῃ διὰ μαρτύρων τὸ ποσὸν τῆς ζημίας, ἣν προσφέρεται νὰ ἐπανορθώσῃ. Ἀλλ' ἐὰν ὁ Χρήστης δὲν παραδέχηται τὸ ποσὸν τοῦτο, τότε ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ Δικαστοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξίας, ἣν τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀπωλείας ἢ τῆς βλάβης του εἶχεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΒΕΔΙΑ, ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεζλ οὐλ-μεράμ, Μερ. Β, σ. 61.— *Πιστ-πάπ*, σ. 314.— *Σεβάλ βὲ τζεβάπ*, σ. 151.— *Κὲσφ-ἐνβάρ*, σ. 456.— *Χαλὴλ-ἰδζάζ*, σ. 276.— *Ἰχτιλάφ οὐλ ἐρπαά*, σ. 150.— Dulau, Droit musulman, p. 400.— M. D'Ohsson partie VI, p. 150.

§ 1. *Βεδιὰ* ἢ *ἰδαά*, εἶναι τὸ συνάλλαγμα δι' οὗ ὁ κύριος τινος πράγματος, τὸ παραδίδει εἴς τινα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ τὸ φυλάττῃ οὗτος καὶ ἐπιμελῆται τὴν διατήρησίν του.

Ὁ καταθέτης ὀνομάζεται *μουδδεδιέ*, ὁ δὲ θεματοφύλαξ *μουστευδιέ*, καὶ τὸ κατατιθέμενον πρᾶγμα *βεδδιάτ*.

§ 2. Κανόνες ἀφορῶντες τὴν παρακαταθήκην:

1) Ἀμοιβαία συναίνεσις τῶν συναλλαττομένων.

2) Ὁ θεματοφύλαξ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ παρακατατιθεμένου πράγματος, ἐὰν δὲ κάμῃ χρῆσιν, τὸ συνάλλαγμα τῆς παρακαταθήκης μεταβάλλεται εἰς συνάλλαγμα χρησιδανείου ἢ μισθώσεως, καθ' ὅσον ἐγένετο ἢ ὄχι ἐν τῷ συμβολαίῳ λόγος περὶ πληρωμῆς μισθώματος πρὸς τὸν ἰδιοκτήτην.

3) Τὸ εἰς παρακαταθήκην δοθὲν πρᾶγμα πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν καταθέτην ὑπὸ τοῦ θεματοφύλακος, ἅμα ζητηθὲν παρ' αὐτοῦ, ἐκτὸς ἐὰν ἦναι τὸ ἀντικείμενον *γκάσπ*, δηλ. ἀδίκου κατοχῆς. (Ἴδε Τμῆμα Β, Κεφ. Α'. τοῦ Βιβλ. *Ἀχκιάμ*).

4) Ὁ θεματοφύλαξ ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλῃ πᾶσαν ἐπιμέλειαν πρὸς διατήρησιν τοῦ πράγματος, ὁ δὲ καταθέτης ὀφείλει νὰ πληρώσῃ τὰς πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ θεματοφύλακος γενομένας ἀναγκαίας δαπάνας.

5) Ὁ θεματοφύλαξ ὀφείλει νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς διατηρήσεως τοῦ πράγματος, κατὰ τοὺς ἐν τῷ τόπῳ ἔνθα τὸ συνάλλαγμα ἐγένετο ἰσχύοντας κανόνας καὶ τὰ ἔθιμα, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς οὐσίας καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ πράγματος.

6) Ἡ πρὸς διατήρησιν τοῦ πράγματος εὐθύνη τοῦ θεματοφύλακος ὑπάρχει εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις.

α'.) Εἰς περίπτωσιν *τεφρίτ*, δηλ. ἐλλείψεως φροντίδος.

β'.) Εἰς περίπτωσιν *τεαδί*, δηλ. χρήσεως τοῦ πράγματος.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Σαφίταις, ὁ θεματοφύλαξ εἶναι ὑπεύθυνος, ἐν πάσῃ περιπτώσει, διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ πράγματος.

Καὶ ὅταν μὲν ὁ θεματοφύλαξ ἔπραξεν ὀλιγώτερον τοῦ δέοντος, δηλ. δὲν κατέβαλεν ἣν ὤφειλεν ἐπιμέλειαν ἐπὶ τοῦ πράγματος, ὑπάρχει *τεφρίτ*, ὅταν δὲ κατεχράσθη τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐξουσίαν, δηλ. ὅταν μετεχειρίσθη τὸ πρᾶγμα πρὸς ἴδιον συμφέρον, ἢ τὸ ἐδάνεισε πρὸς τρίτον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἰδιοκτήτου, ὑπάρχει *τεαδί*.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν θεματοφύλακα νὰ καταθέσῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τρίτου χεῖρας, ἀρκεῖ νὰ πράξῃ τοῦτο πρὸς σκοπὸν παρακαταθήκης.

7) Οὐδεὶς μουσουλμάνος πρέπει νὰ παρακαταθέσῃ πρᾶγμα εἰς χεῖρας ἀνήλικος ἢ φρενοβλαβοῦς. Ἀλλ' ἐὰν ἀνῆλιξ ἢ φρενοβλαβὴς παρακαταθέσῃ πρᾶγμα εἰς χεῖρας ἐχέφρονος, τὸ συνάλλαγμα εἶναι ὑποχρεωτικὸν ὡς πρὸς τὸν θεματοφύλακα, ὅστις εὐθύνεται δι' ὅλας τὰς συνεπείας.

§. 3. Οὐσιωδῶς ἀπαιτεῖται πρὸς κατάρτισιν συναλλάγματος παρακαταθήκης ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις τῶν συναλλαττομένων *ἰτζὰρ βὲ καβοὺλ*, ἀλλ' ἀδιάφορον εἶναι ὑπὸ ποῖον τύπον καὶ διὰ τίνων λέξεων θέλει δηλωθῇ, καθότι πανηγυρικὸς τύπος δὲν ὑπάρχει.

Δικαστικαὶ διατυπώσεις δὲν ἀπαιτοῦνται, οὐδ' ἔγγραφον, διότι εἶναι συνάλλαγμα στηριζόμενον εἰς τὴν καλὴν πίστιν· διὸ συνάπτεται προφορικῶς, καὶ μόνη ἡ κατάθεσις ἑνὸς μάρτυρος ἀρκεῖ ν' ἀποδείξῃ τὴν ὕπαρξίν του. Ἀνάγεται δὲ εἰς τὴν τάξιν τῶν συναλλαγμάτων *ἐκδὶ τζαΐζ*, καὶ ἐπομένως δύναται κατὰ στιγμὴν ν' ἀνακληθῇ διὰ μόνης τῆς θελήσεως τοῦ ἑνὸς τῶν συναλλαττομένων. Τέλος διαρρηγνύεται διὰ τοῦ θανάτου ἢ τῆς ἐπελθούσης φρενοβλαβείας τοῦ ἑνὸς τῶν συναλλαχθέντων.

Ἀμφισβητουμένης τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ πράγματος, ὁ θεματοφύλαξ μὴ ἔχων μάρτυρας, θέλει πιστευθῇ ἐπὶ τῇ ὁρκίσει του. Ἀναγνωρίζων ὅμως ὅτι ἔλαβε τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ διατεινόμενος ὅτι τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἰδιοκτήτου τὸ παρέδωκεν εἰς τρίτον, ὀφείλει νὰ προσάξῃ μάρτυρας πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐνστάσεώς του.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφίται καὶ οἱ Ἀζεμῖται εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην μὴ ἀπαιτοῦντες μάρτυρας ἀρκοῦνται εἰς τὸν ὅρκον τοῦ θεματοφύλακος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΙΤΖΑΡΕ, ΜΙΣΘΩΣΙΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ μεράμ, Μέρ. Β, σ. 65.— *Πιστ-πάπ*, σ. 286.— *Κὶσρ ἐνβάρ*, σ. 344.— *Χαλὴλ ἰδζάζ*, σ. 224.— *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ ἐρπαά*, σ. 161.— **Dulau, Droit musulman, p. 358.— M. d'Ohsson, partie VI, p. 138.**

§ 1. Μίσθωσις, *Ἰτζαρὲ*, ὀνομάζεται ἡ σύμβασις, δι' ἧς ὁ κύριος πράγματός τινος, τὸ παραχωρεῖ ἐπὶ ὡρισμένῳ χρόνῳ εἰς ἕτερον πρὸς χρῆσιν καὶ κάρπωσίν του, ἢ πρόσωπόν τι ὑποχρεοῦται νὰ παρέχῃ εἰς ἕτερον τὴν ὑπηρεσίαν του ἢ τὴν ἐργασίαν του· καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν, ὁ λαβὼν τὴν χρῆσιν καὶ κάρπωσιν τοῦ πράγματος πληρόνει εἰς τὸν κύριον μίσθωμά τι, εἰς δὲ τὴν δευτέ-

ραν ὁ τὴν ὑπηρεσίαν του ἢ τὴν ἐργασίαν του μισθώσας εἰς τὸν ἕτερον λαμβάνει παρὰ τούτου μισθόν τινα.

Τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον θεωρεῖ ὡς μίσθωσιν ἐργασίας προσωπικῆς, πᾶσαν παραγγελίαν διδομένην εἰς τεχνίτην πρὸς κατασκευὴν τεχνητοῦ ἔργου.

Ὁ ἐκμισθωτὴς ὀνομάζεται *μουτζὴρ*, ὁ δὲ μισθωτὴς *μουστετζήρ*.

§ 2. Οἱ θεμελιώδεις κανόνες τοῦ συναλλάγματος τούτου εἰσὶν οἱ ἑξῆς:

1) Ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις τῶν δύο συναλλαττομένων, *ἐτζὰπ βὲ καβοὺλ*, εἶναι ἀναπόφευκτος.

2) Ἀμφότεροι οἱ συναλλαττόμενοι ὀφείλουν νὰ ἔχωσι τὴν πρὸς τὸ συναλλάττεσθαι καὶ τὸ διαθέτειν τὸ πρᾶγμα ἱκανότητα· διὸ τὸ συνάλλαγμα εἶναι ἄκυρον, ὅταν συνάπτηται ὑπὸ παιδὸς ἢ φρενοβλαβοῦς· ὅταν ὅμως συνάπτηται ὑπὸ ἀνήλικος τῇ συγκαταθέσει τοῦ κηδεμόνος του εἶναι ἰσχυρόν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ὅσα πράγματα ἀποτελοῦσι τὰ κεφάλαια ἑταιρίας τινός, δὲν δύνανται, κατὰ τοὺς παρὰ τοῖς Ἀζεμίταις ἰσχύοντας νόμους, νὰ ἐκμισθωθῶσιν, εἰμὴ εἰς μέλη τῆς ἑταιρίας, καὶ ὄχι εἰς τρίτους μὴ ἀποτελοῦντας μέρος αὐτῆς.

3) Ἡ τῆς μισθώσεως διάρκεια καὶ τοῦ μισθώματος τὸ ποσὸν πρέπει νὰ προσδιορίζωνται σαφῶς καὶ ἀκριβῶς· ἐπὶ μισθώσεως πράγματος, ἡ λῆξις τῆς προθεσμίας πρέπει νὰ ὁρίζηται, ἐπὶ δὲ μισθώσεως ἐργασίας, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως τῶν συναλλαχθέντων.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται καὶ ἐπὶ μισθώσεως πραγμάτων, δέχονται ὡς μακροτέραν προθεσμίαν τὴν ἐνιαύσιον.

Οἱ Σουννῖται δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν ἐπέκεινα τῶν τριῶν ἐτῶν ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος μίσθωσιν ὑπηρεσίας, καὶ τοῦτο ἵνα μὴ μουσουλμάνος τεθῇ εἰς δουλείαν. Ἄλλοτε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἄραψιν ἠδύνατό τις νὰ μισθώσῃ ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἔτη τὴν ὑπηρεσίαν του, ὅπερ ἦτο πρόσχημα πρὸς πώλησιν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας.

Τὸ ποσὸν τοῦ ἐνοικίου ἢ τοῦ μισθοῦ πρέπει νὰ προσδιορίζηται, εἰ δυνατόν, κατ' ἀριθμὸν, βάρος ἢ μέτρον.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται καὶ Σιῖται παραδέχονται ὅτι, ὅταν εἰδικῶς δὲν ὡρίσθη ὁ χρόνος τῆς πληρωμῆς, ὁ ὀφειλέτης εἶναι ὑπόχρεως νὰ προπληρώσῃ ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τοῦ ἐνοικίου ἢ τοῦ μισθοῦ.

Οἱ Ἀζεμῖται ὅμως παραδέχονται μερικὰς πληρωμάς.

4) Κατὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ συναλλάγματος πρέπει νὰ δηλωθῇ ῥητῶς τίς ὁ σκοπὸς τῆς μισθώσεως τῶν πραγμάτων ἢ τῆς ὑπηρεσίας, καὶ τίς ἡ γεννησομένη αὐτῶν χρῆσις. Ἐὰν ὁ μισθωτὴς, παρὰ τὴν συμφωνίαν, κάμῃ χρῆσιν τοῦ μισθωθέντος εἶναι ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν ἐκ τῆς παραβιάσεως ταύτης προερχομένην εἰς τὸν ἐκμισθωτὴν ζημίαν.

5) Τὸ μισθωθὲν πρᾶγμα πρέπει νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν μισθωτὴν, ἵνα δυνηθῇ οὗτος νὰ τὸ μεταχειρισθῇ. Ἡ μίσθωσις δούλου φυγάδος, ἢ πράγματος ἀπολεσθέντος καὶ μὴ ἀνευρισκομένου εἶναι ἀπ' ἀρχῆς ἄκυρος.

6) Οὐδὲν πρᾶγμα δύναται νὰ μισθωθῇ, εἰμὴ καθόσον ἡ χρῆσις ἣν ὁ μισθωτὴς θέλει κάμει δὲν ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ Νόμου. Οὕτω π. χ. εἶναι ἄκυρος ἡ μίσθωσις ἐργαστηρίου, ἐν ᾧ ἔμελλε νὰ πωλῆται οἶνος ἢ ἄλλα πράγματα, ὧν ἡ πώλησις ἀπαγορεύεται.

7) Ἐὰν ὁ μισθωτὴς οὐδεμίαν ὠφέλειαν παράγῃ ἐκ τοῦ μισθωθέντος πράγματος, δὲν ἀπαλλάττεται τῆς ὑποχρεώσεως νὰ πληρώσῃ τὸ συμφωνηθὲν μίσθωμα· ἀλλ' ἐὰν ἄνευ βλάβης τοῦ πράγματος παράγῃ ὠφελήματα ἀσυνήθη, ταῦτα εἶναι ὑπὲρ αὐτοῦ, μὴ δυναμένου τοῦ ἐκμισθωτοῦ νὰ τ' ἀφαιρέσῃ.

8) Ὁ μισθωτὴς ὑποχρεοῦται εἰς τὴν διατροφὴν καὶ συντήρησιν τῶν μισθωθέντων δούλων καὶ ζώων.

9) Εὐθύνεται διὰ τὴν διατήρησιν τῶν μισθωμένων αὐτῷ πραγμάτων· ἐὰν ὅμως ταῦτα, κατὰ τὴν προθεσμίαν τῆς ἐνοικιάσεως, καταστραφῶσιν ἢ βλαφθῶσιν, ἄνευ σφάλματος τοῦ μισθωτοῦ, ἢ ἐὰν τὰ γεγονότα ταῦτα λάβωσι χώραν πρὸ τῆς εἰς αὐτὸν παραδόσεως τῶν μισθωθέντων, ἀπαλλάττεται πάσης εὐθύνης.

Ἐὰν δὲ μὴ ἐπιστραφέντα εἰς τὸν ἐκμισθωτὴν καταστραφῶσιν ἢ βλαφθῶσι μετὰ τὴν προθεσμίαν τῆς μισθώσεως, ἡ βραδύτης αὕτη καθιστᾷ ὑπαίτιον τὸν μισθωτὴν, ὅστις ὑποφέρει τὰς ἐπιβλαβεῖς συνεπείας ἀπέναντι τοῦ ἐκμισθωτοῦ.

10) Ὁ μισθωτὴς δύναται νὰ ὑπεκμισθώσῃ τὸ πρᾶγμα, ἐκτὸς ἐὰν ῥητῶς ἐν τῷ συμβολαίῳ ἀπηγορεύθη τοῦτο· τότε ὅμως μένει ὑπεύθυνος ἀπέναντι τοῦ ἐκμισθωτοῦ, διὰ τὰς πράξεις τοῦ ὑπομισθωτοῦ. Ἡ ὑπεκμίσθωσις δύναται νὰ γίνῃ ἐπὶ ἀνωτέρῳ μισθώματι ἐκείνου, ὅπερ ὁ ἴδιος μισθωτὴς πληρόνει.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις Οἱ Ἀζεμῖται παραδέχονται ὅτι ὁ μισθωτὴς τὴν ἐκ τούτου ὠφέλειαν δὲν πρέπει νὰ τὴν ὠφεληθῇ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ νὰ τὴν δώσῃ εἰς ἐλεημοσύνην.

11) Δὲν δύναται γυνὴ νὰ ἐκμισθώσῃ ὡς τροφὸς τὴν ὑπηρεσίαν της, ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ συζύγου της. Ἐνταῦθα πρέπει ν' ἀνέλθωμεν εἰς τοὺς ὡς πρὸς τὸ *ῥιζὰ* τεθέντας κανόνας· δηλ. εἰς τὰς μεταξὺ τῆς τροφοῦ καὶ τῶν συγγενῶν ἢ κηδεστῶν τοῦ τροφίμου τέκνου σχέσεις. (Ὅρ. ἀνωτ. Βιβ. *Οὐκουδὰτ*, τμ. Πρῶτ. § 3, ἀριθ. 11).

12) Ὁ ὑποχρεωθεὶς νὰ κατασκευάσῃ ἔργον τι τῆς τέχνης του τεχνίτης ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του, ὀφείλει νὰ τὸ περαιώσῃ καὶ παρα-

θώσῃ ἐντὸς τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας. Ἐὰν βραδύνῃ νὰ τὸ περαιώσῃ ἢ τὸ κατασκευάσῃ κακῶς, ὀφείλει ν' ἀνορθώσῃ τὴν ἐκ τούτου προελθοῦσαν ζημίαν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται καὶ Ἀζεμῖται δὲν θεωροῦσι τὸν τεχνίτην ὑπεύθυνον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, εἰμὴ ὅταν μὲ πρόθεσιν κακὴν ἔκαμε τὸ ἔργον.

§ 3. Ἡ μίσθωσις ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμετακλήτων συναλλαγμάτων *ακδὶ λαζὴμ*. Ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις *ἰτζὰπ βὲ καβοὺλ* πρέπει νὰ δηλωθῇ κατὰ τὸν ἐξῆς τύπον. Ὁ ἐκμισθωτὴς λέγει «Σοὶ ἐξεμίσθωσα τὸ δεῖνα πρᾶγμα πρὸς τὸν δεῖνα σκοπόν» ἢ ὁ ἐκμισθῶν ὑπηρεσίαν «ἐμισθώθην παρὰ σοῦ πρὸς τὸν δεῖνα σκοπόν.» Ὁ δὲ μισθωτὴς ἀποκρίνεται «ἐδέχθην τὴν μίσθωσιν.» Αἱ συνομολογήσεις περὶ τῆς διαρκείας τῆς μισθώσεως, περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ μισθώματος, περὶ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως, δύνανται νὰ βεβαιωθῶσι δι' ἐγγράφου ὑπὸ τοῦ Καδῆ συντεταγμένου, ἢ διὰ προφορικῆς καταθέσεως τῶν παρευρεθέντων μαρτύρων.

§ 4. Τὸ συνάλλαγμα τῆς μισθώσεως δὲν εἶναι ἰσχυρὸν καὶ νόμιμον ἐνώπιον τῆς Δικαιοσύνης, *σερῆ*, εἰμὴ ὅταν οἱ συναλλαχθέντες ἐτήρησαν ἅπαντας τοὺς προεκτεθέντας κανόνας· ἰδίως ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις πρέπει νὰ δηλωθῇ διὰ τοῦ πανηγυρικοῦ τύπου.

Ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς πληρωμῆς τοῦ μισθώματος, ὁ μὲν ἐκμισθωτὴς ὑποχρεοῦται νὰ προσάξῃ μάρτυρας, ὁ δὲ μισθωτὴς δύναται ν' ἀποδείξῃ τὸν ἰσχυρισμόν του δι' ὅρκου.

Ἐγειρομένης ἀμφισβητήσεως περὶ τοῦ τί παρηγγέλθη ὁ τεχνίτης νὰ κατασκευάσῃ, οὗτος ὀφείλει ν' ἀποδείξῃ διὰ μαρτύρων τὸν διϊσχυρισμόν του, διότι εἰκάζεται ὅτι ὁ δοὺς τὴν παραγγελίαν ἐγίνωσκε πλειότερον τοῦ τεχνίτου, τί ἐσκόπει νὰ παραγγείλῃ.

Τὸ περὶ μισθώσεως συμβόλαιον, συντεταγμένον κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ *σερῆ*, ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμετακλήτων *ακδὶ λαζὴμ*, καὶ δὲν δύναται νὰ διαρρηχθῇ, εἰμὴ δι' ἀμοιβαίας συναινέσεως τῶν συναλλαχθέντων, ἐκφραζομένης ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ *σερῆ*, ἢ ἐνώπιον δύο μαρτύρων.

Ὅσάκις οἱ συναλλαττόμενοι θέλουν νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὸ συνάλλαγμα, ὀφείλουν πρὸ τῆς ἐκπνεύσεως τῆς συμφωνηθείσης προθεσμίας, νὰ δηλώσωσι τὴν περὶ τούτου θέλησίν των, καὶ νὰ τὸ διαρρήξωσιν. Τούτου μὴ γενομένου τὸ συνάλλαγμα θεωρεῖται ἐξακολουθοῦν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους.

Ἐὰν, διαρκούσης τῆς προθεσμίας τῆς μισθώσεως πράγματος, εἷς τῶν συναλλαχθέντων ἀποθάνῃ, τὸ συνάλλαγμα δὲν διαρρήγνυται ἐκ τούτου, ἀλλ' αἱ ἐνεργητικαὶ καὶ παθητικαὶ ἐνοχαὶ μεταβαίνουσιν εἰς τοὺς κληρονόμους.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Ἀζεμίταις τὸ συνάλλαγμα τῆς μισθώσεως διαρρηγνύεται, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἑνὸς τῶν συναλλαχθέντων.

Ἐπὶ μισθώσεως ὑπηρεσίας, ἐπελθόντος τοῦ θανάτου τοῦ ὑπηρέτου ἢ τοῦ τεχνίτου, ὅστις ἀνεδέχθη τὴν ὑπηρεσίαν ἢ τὴν ἐργασίαν, οἱ κληρονόμοι του δικαιοῦνται νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν πρὸς τὸν μισθωτὴν χορήγησιν τῆς ὑπηρεσίας μέχρι τέλους τῆς συμφωνηθείσης προθεσμίας.

Ὁ μισθωτὴς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα, λαβὼν τὸ πρᾶγμα, νὰ διαλύσῃ τὴν μίσθωσιν, εἰμὴ ὅταν ἀποκαλύψῃ ἐλαττώματα καὶ βλάβην εἰς τὸ πρᾶγμα, ὅπερ τῷ παρεδόθη ὡς ἀνεπίληπτον. Ἡ ἐξάσκησις τοῦ δικαιώματος τούτου δὲν ὑποβάλλεται εἰς ὡρισμένην προθεσμίαν, ἀλλ' ὀφείλει ὁ μισθωτὴς νὰ ζητήσῃ τὴν διάλυσιν, ἅμα ἀνακαλύψῃ τὰ κεκρυμμένα ἐλαττώματα· μὴ πράξας τοῦτο, ἀλλ' ἐξακολουθῶν νὰ κάμνῃ χρῆσιν τοῦ πράγματος, στερεῖται τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ τὸ ἐπιστρέψῃ πρὸ τῆς παρελεύσεως τῆς περὶ τῆς μισθώσεως προθεσμίας.

Αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ μισθώσεως ὑπηρεσίας, ὁσάκις ὁ ἐκμισθώσας τὴν ἐργασίαν του ἀνακαλύψῃ κατόπιν, ὅτι δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα ἢ ἐπιτηδειότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΣΙΡΚΕΤ, ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεϊλ οὐλ-μεράμ, Μέρ. Β, σ. 49.— *Πὶστ πάπ*, σ. 306.— *Κὲσφ ἐνβὰρ*, σ. 277.— *Σουβὰλ βὲ τζεβὰδ*, σ. 112.— *Χαλὴλ ἰδζαϊ*, σ. 191.— *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ ἐρπὰ*, σ. 114.— M. d'Ohsson, partie VI, p. 61.

§ 1. *Σιρκὲτ*, ἑταιρία ὀνομάζεται ἡ σύμβασις δι' ἧς δύο ἢ πλειότερα πρόσωπα, *σερίκ*, συνομολογοῦσι νὰ καταβάλωσιν ἐν κοινῷ ποσότητα χρημάτων ἢ ἐμπορευμάτων, ἵνα κάμωσιν ἐμπορικὰς ἐργασίας, ὧν τὸ κέρδος ἢ ἡ ζημία θέλει διανεμηθῇ μεταξὺ τῶν συνεταίρων, ἀναλόγως τῆς ἐπὶ τῶν κοινῶν κεφαλαίων μετοχῆς ἑκάστου.

§ 2. Ἐν ταῖς διαφόροις Πραγματείαις τῶν νομικῶν Σουννιτῶν τε καὶ Σιϊτῶν, ἀπαντῶνται τέσσαρα εἴδη ἑταιρίας:

1) *Σιρκὲτ οὐλ-ἐναν*, ἑταιρία ἔχουσα ἀντικείμενον πράγματα τοῦ αὐτοῦ εἴδους, καὶ ἰδίως πραγματείας, χάριν ἐμπορίου. Ἐνταῦθα προσέτι κατατάσσεται ἡ μεταξὺ τῶν υἱῶν ἀποθανόντος πατρὸς ὑπάρχουσα ἑταιρία ὡς πρὸς τ' ἀντικείμενα τῆς μὴ εἰσέτι διανεμηθείσης κληρονομίας, καθὼς καὶ ἡ μεταξὺ δύο ἢ πλειοτέρων προσώπων ὑπάρχουσα ἑταιρία, ὡς πρὸς τὰς ἐν κοινῷ ἀγορασθείσας καὶ μὴ εἰσέτι διανεμηθείσας πραγματείας.

2) *Σιρκὲτ ἐβδὰν βὲ ἐμὰλ*, ἑταιρία μεταξὺ πολλῶν προσώπων, ἅτινα ἐργάζονται τὴν αὐτὴν ἐργασίαν ἢ ἐξασκοῦν τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ διανέμωσι μεταξύ των εἰς ἴσας μερίδας τὰ ἐκ τῆς κοινῆς ἐργασίας προερχόμενα κέρδη.

3) *Σιρκὲτ βετζοὺχ*, τὸ συνάλλαγμα τῆς ἑταιρίας ταύτης περιλαμβάνει τὰς ἑξῆς περιπτώσεις:

α΄.) Ὅσάκις δύο ἢ πλειότερα πρόσωπα συνομολογοῦσι νὰ διανέμωσι, δι' ἴσων μεταξύ των μερίδων, τὸ κέρδος, ὅπερ ἀπὸ τὴν μεταπώλησιν τῶν πραγματειῶν, τὰς ὁποίας ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἰδιαιτέρως ἠγόρασε καὶ μετεπώλησεν, ἤθελε προκύψει.

β΄.) Ὅσάκις δύο πρόσωπα, ἐξ ὧν τὸ μὲν χαίρει μεγάλην φήμην εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ πίστιν, τὸ δ' ἕτερον δὲν ἔχει οὐδὲν τούτων, συνομολογοῦσι νὰ θέσωσι τὰ κεφάλαιά των ἐν κοινῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρώτου, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ κάμωσιν ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ νὰ διανείμωσι τὰ κέρδη.

γ΄.) Ὅσάκις, ἔν τινι συναλλάγματι ὡς τὸ προειρημένον, ὁ μὲν εἷς συνεταῖρος, ὁ μὴ ὢν γνωστὸς εἰς τὸ κοινὸν καὶ μὴ χαίρων πίστιν, καταβάλλῃ τὸ ἑταιρικὸν κεφάλαιον εἰς χρήματα ἢ εἰς πραγματείας, τὸ δ' ἐμπόριον ἐνεργεῖται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἑτέρου συνεταίρου, χωρὶς ἐν τούτοις ὁ πρῶτος νὰ δύναται νὰ διαθέσῃ μὲ ἀπροσδιόριστον τρόπον τὸ κεφάλαιον.

δ΄.) *Σιρκὲτ μὰ ἀβιζὲ*, εἶνα τὸ ἑταιρικὸν συνάλλαγμα, δι' οὗ πολλὰ πρόσωπα, χωρὶς νὰ θέσωσιν ἐν κοινῷ τὰ κεφαλαιά των ἢ ποσότητά τινα πραγματειῶν ἵνα κάμωσι κοινὰς ἐπιχειρήσεις, ἑνοῦνται διὰ τῆς συμβάσεως τοῦ νὰ διανείμωσι μεταξύ των ἐξ ἴσου τὸ κέρδος ἢ τὴν ζημίαν, ἥτις ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων ἐργασιῶν ἑκάστου ἤθελε προκύψει.

§ 3. Πρὸς πλήρη ἰσχὺν τοῦ συναλλάγματος τῆς ἑταιρίας, πρέπει νὰ τηρηθῶσιν αὐστηρῶς οἱ ἑξῆς κανόνες:

α΄.) Ἀμοιβαία συναίνεσις τῶν συναλλαττομένων μερῶν, *ἰτζὰπ γὲ καβούλ*.

β΄.) Ὁ θέλων νὰ μεθέξῃ εἰς ἑταιρικὸν συνάλλαγμα ὀφείλει νὰ ἔχῃ περιουσίαν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται παραδέχονται, ὅτι δύναταί τις, καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ κεφάλαια εἰς χρήματα ἢ εἰς πραγματείας, νὰ λάβῃ μέρος ὡς συνεταῖρος εἰς συνάλλαγμα μὰ ἀβιζέ.

γ΄.) Τὰ κεφάλαια, εἰς χρήματα ἢ εἰς ἐμπορεύματα, δι' ὧν θέλουσιν ἐπιχειρηθῇ αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις τῶν συνεταίρων, πρέπει νὰ συγχωνεύωνται εἰς ἓν ὅλον, ἀποτελοῦν τὸ ἑταιρικὸν κεφάλαιον, ἐν τῷ ὁποίῳ δὲν δύνανται πλέον νὰ διακρίνωνται μήτε νὰ διαχωρίζωνται αἱ εἰδικαὶ καταβολαὶ ἑκάστου συνεταίρου.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἀφορᾷ, εἰμὴ τὸ συνάλλαγμα *σιρκὲτ οὐλ ἐνάν*, ὅπερ, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Σαφιϊτῶν καὶ τῶν Σιϊτῶν, θεωρεῖται τὸ μόνον νομίμως ἰσχυρὸν εἶδος τῶν ἑταιρικῶν *σιρκέτ*. Ἐξ ἐναντίας δὲ, οἱ Ἀζεμῖται παραδέχονται ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἑταιρικῶν συναλλαγμάτων, καὶ ἐπομένως ἀποκρούουν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐν τῷ ἀριθ. 3. τῆς προηγουμένης § τιθεμένου κανόνος.

Ἐὰν αἱ παρ' ἑκάστου τῶν συνεταίρων καταβαλλόμεναι πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ ἑταιρικοῦ κεφαλαίου πραγματεῖαι ἦναι διαφόρου φύσεως, πρέπει, ἵνα τὸ *σιρκὲτ* ἦναι σύμφωνον πρὸς τὸν Νόμον, ἕκαστος τῶν συνεταίρων νὰ πωλήσῃ εἰς τοὺς συνεταίρους του μέρος ἴσον τῶν πραγματειῶν, ἃς οὗτοι δὲν ἔχουσι· καὶ τοῦτο πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ γίνωσιν ὅλαι αὗται αἱ πραγματεῖαι ἰδιοκτησία κοινὴ, καὶ οὐχὶ νὰ μένωσιν ἰδιαιτέρα.

§ 4. Μικροτέρας ἀξίας τῶν ἀνωτέρω τεθέντων, εἶναι οἱ κατωτέρω κανόνες ὡς πρὸς τὸ ἑταιρικὸν συνάλλαγμα.

1) Τὸ κέρδος πρέπει νὰ διανέμηται ἀναλόγως τῆς ἑταιρικῆς καταβολῆς ἑκάστου συνεταίρου. Πᾶσα ἀφαίρεσις, δι' ἧς εἷς τῶν συνεταίρων ἤθελε πορισθῆ ἐκ τῶν κερδῶν μεγαλείτερον μέρος τοῦ εἰς αὐτὸν ἀναλόγως τῆς ἑταιρικῆς του καταβολῆς ἀνήκοντος, ἀπαγορεύεται καὶ καθιστᾷ ἄκυρον ὅλον τὸ συνάλλαγμα.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται ἐπιτρέπουσι πάντα τῆς διανομῆς τρόπον, ἀρκεῖ νὰ ἐπιδοκιμασθῇ ὑπὸ τῶν συνεταίρων ἢ νὰ ἐγένετο ἰδιαιτέρα περὶ αὐτοῦ συνομολόγησις.

2) Ἕκαστος συνεταῖρος δικαιοῦται νὰ διαθέτῃ τ' ἀποτελοῦντα τὸ ἑταιρικὸν κεφάλαιον ἀντικείμενα, ἐὰν δὲν ἐτέθησαν ἐν τῷ συμβολαίῳ περιορισμοὶ τοῦ δικαιώματος τούτου.

3) Ὅταν τὸ ἑταιρικὸν συνάλλαγμα συνετάχθη συμφώνως πρὸς τὰς εἰρημένας διατυπώσεις τοῦ *σερῆ*, ἐκτελεσθέντων ὅλων τῶν οὐσιωδῶν κανόνων, ἀπόκειται εἰς τὴν θέλησιν τῶν συνεταίρων νὰ συνομολογήσωσι προσθέτους συμφωνίας, ἰδίως ἐπὶ τῶν ἑξῆς ἀντικειμένων.

α΄.) Τίς ἐκ τῶν συνεταίρων θέλει διευθύνει τὴν διαχείρησιν τῶν ἐμπορευμάτων ἢ τῶν κεφαλαίων.

β΄.) Μέχρι τίνος ἀξίας θέλει ἀναβῆ ἡ ἐξαγωγὴ τῶν πραγματειῶν.

γ΄.) Ποῖα εἴδη θέλουσιν ἐξαχθῆ.

δ΄.) Εἰς τίνας τόπους, κλπ. κλπ.

§ 5. Κανόνες εἰδικοί, κατὰ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ *σερῆ*, πρὸς συγκρότησιν τοῦ ἑταιρικοῦ συμβολαίου δὲν ὑπάρχουσι. Τὸ συμβόλαιον συντάσσεται ὑπὸ τοῦ Καδῆ, δύναται δὲ νὰ καταρτισθῆ καὶ διὰ προφορικῆς συμφωνίας, ἐνώπιον μαρτύρων γενομένης.

§ 6. Οἱ Σίτται καὶ Σαφίται δὲν παραδέχονται ὡς σύμφωνον πρὸς τὸ δίκαιον καὶ ἰσχυρὸν ἐξ ὅλων τῶν ἑταιρικῶν τούτων συναλλαγμάτων, εἰμὴ μόνον τὸ *σιρκὲτ οὐλ-ἐνάν*· ὅλα τὰ λοιπὰ, κατὰ τὴν διδασκαλίαν των, εἶναι *μπατὴλ*, δηλ. ἄκυρα, ἰδίως δὲ τὸ *σιρκὲτ βετζοὺχ*, ὡς στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἀπάτης· καὶ τὸ *σιρκὲτ μὰ ἀβιζὲ*, ὡς καὶ το *σιρκέτ ἐβδὰν βὲ ἐμὰλ*, διότι ἐν τοῖς δύο τελευταίοις τούτοις δὲν ὑπάρχουσι κοινὰ κεφάλαια, ἐξ ὧν νὰ δύναται νὰ παραχθῆ ἐμπορικὸν κέρδος.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται δέχονται ὡς νόμιμον πᾶν εἶδος ἑταιρικοῦ συναλλάγματος· ὅθεν τὸ σιρκὲτ μὰ ἀβιζὲ, εἶναι ἰσχυρὸν, ἀρκεταὶ ἐργασίαι νὰ ἦναι σύμφωνοι πρὸς τὸν νόμον. Ἡ ἰσχὺς τοῦ σιρκὲτ ἐβδὰν βὲ ἐμὰλ δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ταὐτότητος τῶν ἀσχολιῶν καὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν συνεταίρων. Τέλος ἐν τῷ Σιρκὲτ βετζοὺχ δύναται νὰ ὁρισθῆ τὸ ἐκ τῶν κερδῶν διαμέρισμα.

Τὰ δικαστήρια *σερῆ* δὲν ἐπιλαμβάνονται, εἰμὴ τῶν ἐκ τοῦ *σιρκὲτ οὐλ-ἐνὰμ* προκυπτουσῶν διαφορῶν. Ὅλα τὰ λοιπὰ ἑταιρικὰ συναλλάγματα ὑπάγονται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων, ἅτινα δικάζουσι τὰς ἐξ αὐτῶν προκυπτούσας διαφοράς.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται παραδέχονται ὅτι ὅλα τὰ δικαστήρια εἶναι ἁρμόδια ν' ἀποφασίζωσιν ἐπὶ τῶν ἑταιρικῶν διαφορῶν, οἱονδήποτε καὶ ἂν ἦναι τὸ εἶδος τοῦ ἑταιρικοῦ συναλλάγματος ἐξ οὗ πηγάζουσιν.

Τὸ συνάλλαγμα τῆς ἑταιρίας ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν μεταβλητῶν συναλλαγμάτων *ἐκδὶ τζαὶζ*, καὶ δύναται νὰ διαρρηχθῆ, ἄνευ τῆς ὁμοθύμου συναινέσεως τῶν συνεταίρων, ἐπὶ μόνῃ τῇ αἰτήσει ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, καίτοι ἀρνουμένων ὅλων τῶν λοιπῶν.

Ὁ θάνατος ἢ ἡ ἐπελθοῦσα φρενοβλάβεια ἑνὸς τῶν συνεταίρων ἐπιφέρει τὴν διάλυσιν τῆς ἑταιρίας.

Διαλυομένης τῆς ἑταιρίας, πᾶν ὅ,τι ἀποτελεῖ τὸ ἑταιρικὸν κεφάλαιον, τὰ κέρδη τῶν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν καὶ τὰς ζημίας, πρέπει νὰ διανεμηθῶσιν· ἀλλ' ἡ διανομὴ ὅπως ἦναι ἰσχυρὰ πρέπει νὰ γένῃ ἐνώπιον ὅλων τῶν συνεταίρων, ἢ τῶν ἀντιπροσώπων των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ΜΟΥΖΑΡΕΒΕ, ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΕΝΤΟΛΗΣ (ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ).

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ-μεράμ, Μέρος Β, σ. 52. — *Πιστ-πὰπ*, σ. 310. — *Σουβὰλ βὲ τζεβὰδ*, σ. 141 — 147. — *Κὲσφ ἐνδὰρ*, σ. 332. — *Χαλὴλ ἰδζὰζ*, σ. 219. — *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ-ἐρπαὰ*, 159 — 160. — M. d' Hosson, partie VI, p. 65.

§ 1. Τὸ *μουζαρεβὲ* εἶναι συνάλλαγμα, δι' οὗ ὁ κύριος χρηματικοῦ τινος κεφαλαίου, τὸ παραδίδει εἰς τὴν διάθεσιν ἑτέρου προσώπου, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐνεργήσῃ τοῦτο ἐμπορικὰς πράξεις, τὸ δὲ προκύψαν κέρδος, ἀφαιρουμένων τῶν δαπανῶν, θέλει διανεμηθῆ μεταξὺ τῶν συναλλαχθέντων.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Ἀζεμίταις, ἐπιτρέπεται, ὥστε ἡ εἰς μουζαρεβὲ διδομένη ἀξία νὰ σύγκηται ἐξ ἐμπορευμάτων ἢ χρημάτων. Οἱ Σαφίται ὅμως θεωροῦσι τοῦτο παράνομον.

Ὁ δίδων τὰ χρήματά του εἰς *μουζαρεβὲ* ὀνομάζεται *σαχίπι μὰλ*· ὁ δὲ λαμβάνων αὐτὰ *ἀμὴλ*, καὶ τὸ παραδιδόμενον κεφάλαιον *ρὰς οὐλ μὰλ* ἢ *μάλι καράζ*· ἡ δ' ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως προκύπτουσα ὠφέλεια ὀνομάζεται *ρίπχ*.

§ 2. Τὸ συνάλλαγμα τοῦτο διέπεται διὰ τῶν ἑξῆς κανόνων:

α΄.) Τὸ *μάλι καράζ* πρέπει νὰ σύγκηται ἐκ μεταλλικῶν εἰδῶν καὶ νομισμάτων κυκλοφορούντων εἰς τὸν τόπον, ἔνθα ὁ *ἀμὴλ* (ὑπάλληλος) προτίθεται νὰ ἐργασθῆ.

Ἀπαγορεύεται νὰ δοθῶσιν εἰς *μουζαρεβὲ*, πιστώσεις ἢ ὄγκος χρυσοῦ ἢ ἀργύρου.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Ἀζεμίταις, τὸ μάλι καράζ δύναται νὰ σύγκηται ἐξ ἐμπορευμάτων.

β΄.) Πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῆ εἰς τὸν *ἀμὴλ*, λόγῳ ἀντιμισθίας ἓν μέρος τοῦ κέρδους.

γ΄.) Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ κέρδους πρέπει νὰ ὁρισθῆ ἀκριβῶς, καὶ δύναται νὰ ἐξασφαλισθῆ ἐπὶ ἑκάστης μερίδος τοῦ ὁλικοῦ κέρδους.

δ). Ἐὰν τὸ συνάλλαγμα *μουζαρεβὲ*, πρὶν προκύψῃ ἐξ αὐτοῦ κέρδος, ἢ πρὶν γείνῃ ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν, διαρρηχθῆ ἐπὶ τῇ αἰτή-

σει τοῦ *σαχίπι μὰλ*, ἢ ἕνεκεν ἐλαττωμάτων τοῦ συμβολαίου, οὗτος ὀφείλει νὰ ὑποστῇ πᾶσαν τὴν ζημίαν, πρὸς δὲ νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν *ἀμὴλ* τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων του ὡς μίσθωμα τῶν ἐργασιῶν του *ἰζρὲτ οὐλ μισλ*, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατὰ τὸν χρόνον καὶ τόπον τῆς τελειοποιήσεως τοῦ συναλλάγματος ἀξίας αὐτῶν.

ε΄.) Ὁ *σαχίπι μὰλ*, δύναται, κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀντιμισθίας, νὰ ὁρίσῃ τὸν χρόνον καθ' ὃν θέλει διαρκέσῃ ἡ ἐντολή. Δικαιοῦται προσέτι νὰ ὁρίσῃ τοὺς τόπους, εἰς οὓς ὁ *ἀμὴλ* νὰ δύνηται νὰ μεταβαίνῃ, καθὼς καὶ τὰ πρόσωπα ἢ τοὺς λαοὺς μεθ' ὧν θέλει συναλλάττεσθαι, καὶ προσέτι τὰς πραγματείας, ἃς ὀφείλει νὰ ἐμπορεύηται.

Ὁ *ἀμὴλ* ὑποχρεοῦται εἰς τοὺς ὅρους τούτους· ἐν τούτοις εἶναι κύριος νὰ ὁρίσῃ τὴν ἔκτασιν τῶν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν, χωρὶς ὁ *σαχίπι μὰλ* νὰ δύνηται νὰ φέρῃ προσκόμματα εἰς τὰς ἀποφάσεις του.

Ὁ *ἀμὴλ* ὀφείλει νὰ ἐπιχειρῇ πᾶσαν πρᾶξιν δυναμένην ν' αὐξήσῃ τὸ κεφάλαιον· ὑποχρεοῦται ὅμως εἰς τὰς ἐργασίας του ν' ἀκολουθῇ τοὺς ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ ἐμπορεύεσθαι ὑπάρχοντας, ἐν τῷ τόπῳ τῆς διαμονῆς του, κανόνας καὶ συνηθείας.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται δὲν συγχωροῦσι νὰ ταχθῇ ἐν τῷ συναλλάγματι μοζαρεβὲ προθεσμία, ἀφορῶσα τὰς ἐξ αὐτοῦ ὑποχρεώσεις, διότι τὸ συνάλλαγμα τοῦτο ἤθελε κατασταθῇ συνάλλαγμα ἀμετάκλητον ἐκδιλαζήμ. Δὲν παραδέχονται προσέτι ὅτι ὁ σαχίπι μὰλ δύναται νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν ἀμήλ, εἰς ποῖον τόπον, μετὰ τίνων προσώπων καὶ διὰ τίνων ἐμπορευμάτων οὗτος ὀφείλει νὰ ἐμπορευθῇ.

ς΄.) Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων, ὁ *ἀμὴλ* λαμβάνει τὰ πρὸς συντήρησίν του ἀπὸ τὸν *σαχίπι μὰλ*, δηλ. διατρέφεται ἐκ τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν παρακολουθημάτων αὐτοῦ· τοῦτο συμβαίνει ὅταν ὁ *ἀμὴλ* δὲν ἔχῃ ἰδίους πόρους. Εἰς ἐναντίαν ὅμως περίπτωσιν, ἐὰν ἔχῃ τὰ πρὸς συντήρησίν του, δὲν δύναται νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ κεφαλαίου, εἰμὴ τὸ ἥμισυ τῶν πρὸς διατροφήν του δαπανῶν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τοὺς Σαφιΐτας, ὁ ἀμὴλ οὐδὲν πρὸς συντήρησίν του λαμβάνει ἐκ τοῦ κεφαλαίου.

ζ΄.) Ὁ *ἀμὴλ* δὲν δύναται νὰ παραχωρήσῃ τὸ δικαίωμά του εἰς ἕτερον, εἰμὴ μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ *σαχίπι μὰλ*, καὶ ὁ διάδοχός του ὀφείλει τότε νὰ ἐκπληρώσῃ ὅλους τοὺς διὰ τοῦ ἀρχικοῦ συμβολαίου τεθέντες ὅρους.

η΄.) Ὁ *ἀμὴλ* δὲν εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τοῦ κεφαλαίου τὴν ἀπώλειαν, ἢ διὰ τὰς ἐπιζημίους ἐργασίας, ἐὰν δὲν ὑπέπεσεν εἰς πταῖσμα.

θ΄.) Ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ *ἀμὴλ*, ὁ *σαχίπι μὰλ* δὲν δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὰ ἐν τῇ κληρονομίᾳ τοῦ ἀποβιώσαντος εὑρισκόμενα πράγματα, εἰμὴ ἀποδεικνύων ἀριδήλως, ὅτι οὗτος συνῆψε

μετ' αὐτοῦ συνάλλαγμα *μουζαρεβέ*, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποβιώσαντος *ἀμὴλ* καταλειφθέντα πράγματα ἠγοράσθησαν διὰ χρημάτων καταβληθέντων ὑπὸ τοῦ *σαχίπι μὰλ*, καὶ ὅτι τὰ εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἀποβιώσαντος εὑρεθέντα πράγματα προέρχονται ἐκ τοῦ κεφαλαίου *ρὲς οὐλ μὰλ* ἢ *μάλι καράζ*.

Μὴ προσαχθεισῶν τοιούτων ἀποδείξεων ἐναργῶν, πᾶν τὸ ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ ἀποβιώσαντος εὑρισκόμενον ἀνήκει εἰς τοὺς κληρονόμους του.

§ 3. Κατὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ συμβολαίου, οἱ συναλλατόμενοι ὀφείλουν νὰ ἐκφράσωσι τὴν ἀμοιβαίαν συναίνεσίν των, *ἰτζὰπ βὲ καβοὺλ* διὰ λέξεων σημαινουσῶν σαφῶς, ὅτι ὁ μὲν ἠθέλησε νὰ παραδώσῃ τὸ κεφάλαιόν του εἰς *μουζαρεβέ*, ὁ δ' ἕτερος ὅτι ἐνόει νὰ τὸ δεχθῇ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

§ 4. Τὸ συνάλλαγμα *μουζαρεβὲ* παράγει τ' ἀποτελέσματά του, ἅμα τοῦ κεφαλαίου *ρὲς οὐλ μὰλ* παραδοθέντος ὑπὸ τοῦ *σαχίπι μὰλ* πρὸς τὸν *ἀμὴλ* καὶ παραληφθέντος παρὰ τούτου. Ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων εἶναι ἰσχυρὰ μόνον τὰ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω κανόνας συστηθέντα συναλλάγματα· μόνη δ' ἡ ἔλλειψις ἑνὸς τῶν οὐσιωδῶν τούτων ὅρων καθιστᾷ αὐτὰ ἄκυρα *μπατήλ*.

Ἐν περιπτώσει δικαστικῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ συναλλάγματος *μουζαρεβέ*, ἢ περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ χρηματικοῦ κεφαλαίου πρὸς τὸν *ἀμὴλ*, ὁ *σαχίπι μὰλ*, ἐντολοδότης, ὀφείλει διὰ μαρτύρων ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἰσχυρισμῶν του, ἐνῷ ὁ *ἀμὴλ*, ἐντολοδόχος, εἶναι δεκτὸς ν' ἀποδείξῃ τοὺς ἰδικούς του δίδων ὅρκον.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιΐται ἐν ταῖς τοιαύταις δίκαις ἐπιτρέπουσιν ὡσαύτως εἰς τὸν σαχίπι μὰλ ν' ἀποδείξῃ τοὺς ἰσχυρισμούς του δίδων ὅρκον.

Ἐγειρομένης διαφορᾶς ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ κέρδους, ὀφείλει ὁ *ἀμὴλ* νὰ τὸ ἀποδείξῃ διὰ μαρτύρων.

Ἐὰν τὰ καταβληθέντα διὰ τὴν ἐπιχείρησιν χρήματα, ἢ αἱ δι' αὐτῶν ἀγορασθεῖσαι πραγματεῖαι ἀπωλέσθησαν, ἢ ἐὰν ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀπέβησαν ἀτυχεῖς, ὁ *ἀμὴλ* εἶναι ὑπεύθυνος ἐφ' ὅσον ἔπταισεν. Ἐὰν δὲ ἀποδείξῃ δι' ὅρκου, ὅτι ἡ ζημία προῆλθεν ἐξ ἀνωτέρας βίας ἢ ἐκ τυχαίου συμβάματος ἀπαλλάσσεται πάσης εὐθύνης.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιΐται καὶ Ἀζεμῖται ἐπιβάλλουσιν εἰς τὸν ἀμὴλ τὴν ὑποχρέωσιν, ὅταν ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων ἔλαβε τὰ χρήματα, ν' ἀποδείξῃ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀποδεικτικοῦ μέσου, ὅτι τ' ἀπέδωκεν. Οἱ Σιΐται ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει συγχωροῦσιν εἰς τὸν ἀμὴλ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀπόδοσιν ταύτην δι' ὅρκου.

Τὸ *μουζαρεβὲ* ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν μετακλητῶν συναλλαγ-

μάτων *ἐκδι τζαΐζ*, καὶ ἅμα συστηθέντος, ἡ διάλυσίς του δύναται νὰ προκληθῇ ἐν παντὶ χρόνῳ παρ' ἑκάστου τῶν συναλλαχθέντων, ὁσάκις ἐν τῷ συμβολαίῳ δὲν ὡρίσθη ἡ προθεσμία τῆς διαρκείας του. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς συμβάσεως πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἐκκαθάρισις.

Ἐὰν ὁ *ἀμὶλ* δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἀρξαμένην ἐπιχείρησιν, ἥτις ἂν ἐπεραιοῦτο ἤθελε παράξει κέρδος, τῷ ὀφείλεται οὐχ ἧττον ὑπὸ τοῦ *σαχίπι μὰλ* ἀντιμισθία τις, ὡς εἰς τὸ συνάλλαγμα τῆς μισθώσεως, διὰ τοὺς καταβληθέντας κόπους του.

Τὸ συνάλλαγμα διαλύεται διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἑνὸς τῶν συναλλαττομένων, ἐκτὸς ἂν οἱ διάδοχοί του προτιμῶσι τὴν ἐξακολούθησιν αὐτοῦ, ὑποβαλλόμενοι εἰς τὰς ἐν τῷ συμβολαίῳ περιεχομένας ὑποχρεώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΜΟΥΖΑΡΕΑ, ΑΓΡΟΜΙΣΘΩΣΙΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ μεράμ, Μέρος Β, σ. 55. — *Πίστ πάπ*, σ. 295. — *Σουβὰλ δὲ τζεβὰπ*, σ. 148. — *Κέσφ ἐνβὰρ*, σ. 343. — *Χαλὴλ ἐδζάζ*, σ. 222. — M. d'Ohsson, parti VII, p. 130.

§ 1. Τὸ συνάλλαγμα *μουζαρεὰ*, συνίσταται εἰς τὸ νὰ παραδώσῃ τις ἐπὶ ὡρισμένῳ χρόνῳ ἀγρὸν πρὸς καλλιέργειαν καὶ σπορὰν εἰς πρόσωπον, ὅπερ ὑποχρεοῦται νὰ πληρώσῃ κατὰ τὴν συγκομιδὴν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ ἀγροῦ, ἀντὶ μισθώματος, ὡρισμένην ποσότητα σίτου.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ὁ Ἀμποῦ Χανιφὰ κηρύττει ὅτι τὸ συνάλλαγμα τοῦτο εἶναι παράνομον· οἱ μαθηταὶ ὅμως καὶ διάδοχοί του Ἀμποῦ Γιουσοὺφ καὶ Μωάμεθ, ἐξ ἐναντίας, τὸ θεωροῦσι κατὰ πάντα νόμιμον. Τὸ μουζαρεὰ εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὰς Ὑπερκαυκασίας Χώρας παρὰ τοῖς ὀπαδοῖς ὅλων τῶν αἱρέσεων.

Ὁ δίδων τὸν ἀγρόν του εἰς *μουζαρεὰ*, ὀνομάζεται *σαχίπι ἄρζ*, ἢ *σαχίπι ζεμὴν*· ὁ δὲ λαμβάνων αὐτὸν πρὸς καλλιέργειαν ἢ σπορὰν, *ζαριὲ*, καὶ ὁ ἀγρὸς *μεζραά*.

§ 2 Ἰδοὺ οἱ κανόνες τῆς μισθώσεως ταύτης:

1.) Ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις *ἰτζὰπ βὲ καβοὺλ* οὐσιωδῶς ἀπαιτεῖται.

2) Πρέπει νὰ ὁρισθῇ τὸ χρονικὸν διάστημα ἐντὸς τοῦ ὁποίου θέλει καλλιεργηθῇ ὁ μισθωθεὶς ἀγρός. Καλὸν εἶναι νὰ μὴ τεθῇ σύντομος πρὸς τοῦτο προθεσμία, διότι ὄντος ἀβεβαίου τοῦ πρὸς συγκομιδὴν χρόνου, εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἔχῃ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον ὁ μισθωτὴς *ζαριὲ*, ἵνα συγκομίσῃ τοὺς καρπούς.

3) Τὸ εἰς τὸν ἐκμισθωτὴν *σαχίπι ζεμὴν* πληρωτέον μίσθωμα, πρέπει νὰ ὁρισθῇ εἰς ποσοστόν τι τῶν παραχθησομένων καρπῶν, οἷον τὸ ἥμισυ, τὸ τρίτον ἢ τὸ τέταρτον αὐτῶν, καὶ ὄχι εἰς ὡρισμένον χρηματικὸν ποσὸν ἢ εἰς ὡρισμένην ποσότητα σίτου· καθότι εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν τὸ *μουζαρεὰ* ἤθελε μεταβληθῇ κατὰ τὰς ἰδέας τῶν νομικῶν μουσουλμάνων εἰς συνάλλαγμα *ἰτζαρὲ* (μισθώσεως).

Δὲν δύναται ἐπίσης νὰ συνομολογηθῇ, ὅτι ὁ *σαχίπι ἄρζ* θέλει λάβει ὡς μίσθωμα ἓν μέρος ἐκ τῆς συγκομιδῆς τοιούτων ἢ τοιούτων καρπῶν, ἢ ὡρισμένην τινὰ ποσότητα ἐκ τῶν σιτηρῶν.

4) Ὁ ἐκμισθούμενος ἀγρὸς πρέπει νὰ ἦναι δεκτικὸς παραγωγῆς· ὡς πρὸς τοῦτο ὁ εἰς τὸν ἀγρολήπτην διδόμενος ἀγρὸς πρέπει νὰ ἦναι εἰς κατάστασιν, ὥστε νὰ καθιστᾷ δυνατὴν εἰς αὐτὸν τὴν παραγωγὴν ὠφελείας· ἐὰν λ. χ. ὁ ἀγρὸς ἐδόθη πρὸς γεωργίαν, πρέπει νὰ ἦναι ἐπιδεκτικὸς τοιαύτης, καὶ νὰ ἔχῃ τὴν ἀρκοῦσαν ποσότητα ὕδατος πρὸς ἄρδευσιν. Ἄλλως τε, ἀγρὸς δύναται νὰ ἦναι ἀντικείμενον συναλλάγματος *μουζαρεὰ* χωρὶς νὰ ἦναι ἀναγκαίως προωρισμένος εἰς καλλιέργειαν, ὡς λ. χ. τὰ πρὸς βοσκὴν ζώων λειβάδια, τὰ πρὸς κατασκευὴν κεράμων γήπεδα κλπ. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, ἐὰν συνεπείᾳ τῆς καταστάσεως τοῦ τόπου, ἔνθα τὸ συνάλλαγμα συνήφθη, τὸ ἔδαφος δὲν ἤθελεν ἔχει ἀρκετὸν ὕδωρ, ἡ ἔλλειψις αὕτη δὲν εἶναι λόγος πρὸς διάρρηξιν τοῦ συναλλάγματος.

5) Ἡ περιγραφὴ τοῦ μισθωθέντος ἀγροῦ πρέπει νὰ ἦναι ἀκριβής· ἀμφότεροι δὲ οἱ συμβαλλόμενοι πρέπει νὰ τὸν γνωρίζωσι καὶ νὰ τὸν ἴδωσιν· ἐὰν ὁ ἀγρολήπτης, ἀφοῦ ἐξετάσῃ τὰ σφάλματα καὶ τὰς ἐλλείψεις τοῦ ἀγροῦ, ὑπογράψῃ τὸ συμβόλαιον, ὑποχρεοῦται νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑποχρέωσίν του ἄνευ ἀντιλογίας.

6) Πρέπει νὰ προσδιορισθῇ μετ' ἀκριβείας ἐν τῷ συμβολαίῳ πρὸς ποίαν χρῆσιν ὁ ἀγρὸς παραχωρεῖται, καὶ τί θέλει σπαρῇ ἢ φυτευθῇ ἐν αὐτῷ.

7) Ἐπιτρέπεται ἡ ἕνωσις τριῶν ἢ πλειοτέρων προσώπων πρὸς σύστασιν συναλλάγματος μουζαρεά, καθ' ὃ ὁ μὲν ὑποχρεοῦται νὰ παραχωρήσῃ τὸν ἀγρὸν, ὁ δὲ νὰ χορηγήσῃ τὸν σπόρον, ὁ τρίτος τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ φορτηγὰ ζῶα, καὶ ὁ τέταρτος νὰ διευ-

θύνῃ τὰς ἐργατίας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, πρέπει νὰ προσδιορισθῇ τὸ μέρος ἐκ τῶν προϊόντων, ὅπερ ἀνήκει εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν, συμφώνως πρὸς τὸν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 3. τεθέντα κανόνα.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ἀπαντῶνται παρὰ τοῖς Σαφιίτας καὶ τοῖς Ἀζεμίταις ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς μεταξὺ τῶν συναλλαττομένων διανομῆς τὰ ἑξ ἀκόλουθα εἴδη τῶν συναλλαγμάτων μουζαρεά:

α΄.) Ὁ εἷς τῶν συναλλαττομένων παρέχει τὸν ἀγρὸν καὶ τὸν σπόρον, ὁ δ' ἕτερος τὴν προσωπικήν του ἐργασίαν καὶ τὰ ἐπίλοιπα.

β΄.) Ὁ μὲν παρέχει τὸν ἀγρόν, οἱ δὲ χορηγοῦν ὅλα τὰ λοιπά.

γ΄.) Ὁ εἷς παρέχει τὴν τέχνην του, οἱ δ' ἕτεροι ὅλα τὰ λοιπά.

δ΄.) Ὁ μὲν παρέχει τὸν ἀγρὸν καὶ τὰ πρὸς ἐργασίαν ζῶα, ὁ δὲ πάντα τὰ λοιπά.

ε΄.) Ὁ μὲν χορηγεῖ τὸν σπόρον, ὁ δὲ τὰ ἐπίλοιπα.

ς΄.) Τέλος ὁ μὲν παρέχει τὸν σπόρον καὶ τὰ φορτηγὰ ζῶα, ὁ δὲ καταβάλλει τὰ λοιπά.

Ἐκ τῶν ἓξ τούτων εἰδῶν τοῦ συναλλάγματος μουζαρεά, τὰ μὲν τρία πρῶτά εἰσι νόμιμα, τὰ δὲ τρία τελευταῖα ἀπηγορευμένα.

8) Ἡ εἰς τρίτον παραχώρησις τοῦ ἐπὶ τοῦ *μουζαρεὰ* δικαιώματος, καθὼς καὶ ἡ συμπαράληψις ἑνὸς ἢ πλειοτέρων τρίτων εἰς τὸ συνάλλαγμα, ἐπιτρέπεται εἰς τὸν *ζαριέ*, ἀγρολήπτην, ἄνευ εἰδικῆς ἀδείας τοῦ ἐκμισθωτοῦ, *σαχίπι ἄρζ*, πρὸς τὸν ὁποῖον ὅμως ὑπόλογος εἶναι πάντοτε ὁ ἀγρολήπτης, *ζαριέ*.

9) Πρὸς πληρωμὴν τῶν πρὸς τὸ δημόσιον φόρων καὶ ἄλλων βαρῶν, *χαράτζ*, ὑπόχρεως εἶναι ὁ *σαχίπι ἄρζ*, ἐκμισθωτής, ἐκτὸς ἐὰν συνωμολογήθη τὸ ἐναντίον.

§ 3. Κατὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ συναλλάγματος *μουζαρεὰ*, ἀπαιτεῖται ἡ δήλωσις τῆς ἀμοιβαίας θελήσεως, *ἰτζὰπ βὲ καβοὺλ*, νὰ γίνῃ εἰς οἱανδήποτε γλῶσσαν, διὰ λέξεων εὐκαταλήπτων· προσέτι ἡ περιγραφὴ τοῦ *μεζραὰ*, τοῦ μισθουμένου κτήματος, ἡ διάρκεια τοῦ συναλλάγματος *μουζαρεὰ*, καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῆς εἰς ἕκαστον τῶν συναλλαττομένων ἀνηκούσης μερίδος ἐκ τῶν διανεμητέων προϊόντων. Τὸ συμβόλαιον περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν γένει συντάσσεται ἐγγράφως ἐνώπιον μαρτύρων.

§ 4. Πᾶν συνάλλαγμα *μουζαρεὰ*, ἐφ' οὗ δὲν ἐτηρήθησαν αὐστηρῶς οἱ ἀνωτέρω ἐν τῷ § 2 διαγραφέντες τύποι, εἶναι ἄκυρον, *μπατὶλ*, καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν συνομολογησάντων τοιοῦτον ἄκυρον συνάλλαγμα δύναται νὰ ζητήσῃ ἀποζημιώσεις.

Ἡ διὰ πταίσματος τοῦ ἀγρολήπτου ἐλάττωσις τοῦ προϊόντος, ἢ ἡ ἐντελὴς ἐγκατάλειψις τῆς καλλιεργείας τοῦ μισθωθέντος ἀγροῦ, χορηγεῖ τὸ δικαίωμα εἰς τὸν ἐκμισθωτὴν νὰ ζητήσῃ ὡς ἀποζημίωσιν τὸ *ἐτζὲρ οὐλ μὴσλ*, δηλ. τὴν ἀξίαν, ἣν κατὰ τὰ εἰθισμένα ἤθελε λάβει ἐκμισθώνων τὸν ἀγρόν του.

Ἐν περιπτώσει καταστροφῆς ἢ βλάβης τοῦ προϊόντος, ἕνεκεν

αἰτίων μὴ ἀποδοτέων εἰς τὸν ἀγρολήπτην, ὡς λ. χ. ἡ ξηρασία, ἢ ἄλλα φυσικὰ συμβάντα, ὡς ὁ κεραυνὸς, ἡ χάλαζα, ἡ καταιγὶς, ὁ σεισμὸς καὶ ἄλλα αἴτια ἀνωτέρας βίας, *ὀφετὶ σεμαβιὲχ*, ζερεῖται τοῦ δικαιώματος ὁ *σαχίπι ἄρζ* νὰ ζητήσῃ τὸ συμφωνηθὲν κέρδος.

Ἐγειρομένης δίκης περὶ τῆς προθεσμίας ἢ τῆς διαρκείας τοῦ συναλλάγματος, ὁ ὑποστηρίζων μακρυτέραν διάρκειαν ὑποχρεοῦται νὰ τὴν ἀποδείξῃ διὰ μαρτύρων.

Ἀλλ' ἐὰν φιλονεικῆται τὸ ἐκ τοῦ προϊόντος μερίδιόν τινος, ὁ χορηγήσας τὸν σπόρον πιστεύεται, δίδων ὅρκον ἐπὶ τοῦ διϊσχυρισμοῦ του· ὁ δὲ ἀντίδικός του ὑποχρεοῦται ν' ἀποδείξῃ τὸν ἰδικόν του διϊσχυρισμὸν διὰ μαρτύρων. Προσαγομένων ἀμφοτέρωθεν μαρτύρων, αἱ γνῶμαι τῶν νομικῶν εἶναι διῃρημέναι· οἱ μὲν λέγουσιν, ὅτι ἀποφασίζεται διὰ λαχνοῦ, *κουρὰ*, οἱ δὲ φρονοῦσιν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὀρθὸς ὁ διϊσχυρισμὸς τοῦ *ζαριὲ*, ἀγρολήπτου.

Ἐγειρομένης ἀμφιβολίας ἂν ὁ ἀγρὸς παρεδόθη εἴς τινα, ἵνα τὸν καλλιεργήσῃ λόγῳ δανείου, μισθώσεως ἢ *μουζαρεὰ*, (ἀγρομισθώσεως), οὐδενὸς δὲ τῶν συναλλαξαμένων δυναμένου νὰ προσάξῃ μάρτυρας, ὁ καλλιεργητὴς τοῦ ἀγροῦ πιστεύεται ἐπὶ τῷ διϊσχυρισμῷ του, καὶ ὁ ἰδιοκτήτης λαμβάνει τὸ *ἐτζὲρ οὐλ μὴσλ*, ὡσανεὶ ὑπῆρχε μίσθωσις.

Ἐὰν ὁ *ζαριὲ* καταλαβὼν ἀγρὸν τὸν ἐκαλλιέργησεν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἰδιοκτήτου, ὁ ἀγρὸς μέχρι τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν μένει εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ *ζαριὲ*, ἀλλ' ὑποχρεοῦται οὗτος νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν *σαχίπι ἄρζ*, τὸ *ἐτζὲρ οὐλ μήσλ*.

Τὸ *μουζαρεὰ* ἀνάγεται εἰς τ' ἀμετάκλητα συναλλάγματα *ἔκδιλαζὴμ*, καὶ δὲν δύναται, τηρηθέντων κατὰ τὴν σύστασίν του ὅλων τῶν κανόνων, νὰ διαρρηχθῇ, εἰμὴ διὰ τῆς ἑκατέρωθεν συναινέσεως τῶν συναλλαχθέντων· Ὁ θάνατός τινος ἐξ αὐτῶν δὲν διαρρηγνύει τὸ συνάλλαγμα, ὅπερ διαρκεῖ μέχρι τῆς ἐκπνεύσεως τῆς συμφωνηθείσης προθεσμίας.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ *σαχίπι ἄρζ* δικαιοῦται, διαρρηχθέντος ἐκ συμφώνου τοῦ συναλλάγματος, ν' ἀπαιτήσῃ τὸ *ἐτζὲρ οὐλ μήσλ*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΜΟΥΖΟΚΑ, ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΙΣ ΚΗΠΟΥ ΕΠΙ ΑΠΟΔΟΣΕΙ ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΚΑΡΠΩΝ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεΐλ οὐλ μεράμ, Μέρ. Β, σ. 57.— *Πὶστ πὰπ*, σ. 289.— *Σεβὰλ βὲ τζεβὰπ*, σ. 148.— *Κὲσφ ἐνβὰρ*, σ. 339.— *Χαλὴλ ιδζὰζ*, σ. 222.— *Ἰχτιλὰφ οὐλ ἐρπαὰ*, σ. 160.

§ 1. Ὀνομάζεται *μουζοκὰ* τὸ συνάλλαγμα, δι' οὗ ὁ ἰδιοκτήτης κήπου τινὸς τὸν παραχωρεῖ εἰς τρίτον, ὅστις ὑποχρεοῦται ἐπιμελούμενος τὰ δένδρα ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν ἰδιοκτήτην ὡρισμένον μέρος ἐκ τῶν παραγομένων καρπῶν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀμπού Χανιφά, τὸ συνάλλαγμα τοῦτο δὲν εἶναι νόμιμον, ὁ Ἀμπού Γιουσοὺφ ὅμως καὶ ὁ Μωάμεθ τὸ θεωροῦσι θεμιτόν. Εἰς τὰς ῥωσσικὰς δὲ Ὑπερκαυκασίας χώρας δὲν συνειθίζεται.

Ὁ παραχωρῶν κῆπον ἢ δενδροκομεῖον εἰς *μουζοκὰ* ὀνομάζεται *μαλὴκ*, ὁ δὲ παραλαμβάνων αὐτὸ *ἀμὴλ*, καὶ τὸ ἀντικείμενον *μαχήλ*.

§ 2. Ἐπὶ τοῦ *μουζοκὰ* τηρητέον τοὺς ἑξῆς κανόνας:

1) Ἡ συναίνεσις τῶν δύο μερῶν, *ἰτζὰπ βὲ καβοὺλ*, πρέπει νὰ δηλωθῇ διὰ λέξεων εὐκαταλήπτων ὑπὸ τοῦ *μαλὴκ* ὡς ἑξῆς: «Σοὶ »παραδίδω τόσα δένδρα, ἅτινα θέλεις χρησιμοποιήσῃ πρὸς τὸν δεῖ»να σκοπόν.» ἢ «Σοὶ παραδίδω τὸν κῆπον, ἵνα κάμῃς αὐτοῦ χρῆ»σιν συμφώνως πρὸς τὸ *μουζοκὰ*.» Ὁ δὲ Ὁμὴλ ἀπαντᾷ *Καμπιλτοῦ*, «συναινῶ.»

2) Οὐσιώδης ὅρος εἶναι τὸ δυνατὸν τῆς ἐκ τοῦ κήπου ἢ τῶν δένδρων ὠφελείας. Ἑπομένως δὲν δύνανται νὰ ἦναι ἀντικείμενον τοῦ συναλλάγματος τούτου, εἰμὴ δένδρα παράγοντα φύλλα, ἐξ ὧν ὁ *ἀμὴλ* δύναται νὰ παράξῃ ὠφέλειάν τινα· οἷον, ὁ φοῖνιξ, ἡ μωρέα, ἡ ἄμπελος, τὰ καρποφόρα δένδρα κλπ.

3) Ἡ διάρκεια τοῦ συναλλάγματος πρέπει νὰ ἦναι τοιαύτη, ὥστε νὰ δύναται ὁ *ἀμὴλ* νὰ ἀπολαύσῃ ἐκ τοῦ κήπου ἢ τῶν δένδρων τὴν συμφωνηθεῖσαν ὠφέλειαν.

4) Ὁ *ἀμὴλ* ὑποχρεοῦται νὰ ἐπιτηρῇ τὸν κῆπον καὶ νὰ ἐπιμε-

λῆται τὰ δένδρα. Τὸ εἶδος καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐπιτηρήσεως κανονίζονται κατὰ τὰ ἔθιμα καὶ τὰς συνηθείας τοῦ τόπου, ἔνθα συνήφθη τὸ συνάλλαγμα. Ἐὰν ὁ *μαλὴκ* ἐπιφυλάσσηται νὰ ἐπιτηρῇ ὁ ἴδιος τὸν κῆπον, τὸ συνάλλαγμα ἀποβαίνει ἐντελῶς παράνομον. Οὗτος ὀφείλει νὰ παρέξῃ τ' ἀναγκαῖα πρὸς διατήρησιν τοῦ κήπου καὶ τῶν δένδρων ἐργαλεῖα, ἐκτὸς ἂν ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ἐπεβλήθη εἰδικῶς διὰ τοῦ συναλλάγματος εἰς τὸν *ἀμὴλ*.

5) Τὸ συνομολογούμενον μίσθωμα πρέπει νὰ συνίσταται εἰς ποσοστόν τι τοῦ προϊόντος, καὶ ὄχι εἰς ὡρισμένην ποσότητα χρημάτων ἢ καρπῶν, καθότι τότε τὸ *μουζοκὰ* ἤθελε μεταβληθῇ εἰς *σιρκὲτ*, ἑταιρίαν.

6) Ὡς δὲν ἀπαγορεύεται εἰς τὸν *ἀμὴλ* νὰ συμμερισθῇ μετ' ἄλλου τὸ τῆς ἐπιτηρήσεως τοῦ κήπου βάρος, οὕτως ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προσλάβῃ ὡς συνεταῖρον καὶ τρίτον, ὅπως διανέμωσι μεταξύ των τὰ προϊόντα.

7) Ὁ *ἀμὴλ* δὲν δύναται νὰ παραχωρήσῃ εἰς ἄλλον τὸ δικαίωμά του, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ *μαλὴκ*.

8) Καθόσον ἀφορᾷ τοὺς ἐπὶ τοῦ κήπου ἐπιβεβλημένους φόρους *χαρὰτζ*, ὁ *μαλὴκ* ὑποχρεοῦται εἰς τὴν πληρωμήν των, ἐὰν δὲν ἐγένετο ἐναντία μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ *ἀμὴλ* συμφωνία. Τὸν ἐπὶ τοῦ προϊόντος ὅμως φόρον (δέκατον) ἢ τὸν *ζεκιὰτ* ὀφείλει νὰ ὑποστῇ ἕκαστος ἀναλόγως τῆς ἐπὶ τοῦ προϊόντος μερίδος του.

9) Δὲν ἐπιτρέπεται, ὑπογραφομένου τοῦ συμβολαίου, νὰ προστεθῇ ὅτι ὁ *ἀμὴλ* δύναται νὰ φυτεύσῃ εἰς ὡρισμένον μέρος τοῦ κήπου καρποφόρα δένδρα καὶ νὰ προσδιορισθῇ κατὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν ὡρισμένον τι μέρος ἐξ αὐτῶν διὰ τὸν *μαλὴκ*. Ἐὰν οὗτος ἐπιτρέπῃ εἰς τὸν *ἀμὴλ* νὰ φυτεύσῃ δένδρα, οἱ καρποὶ θέλουσιν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τοῦτον. Ἐὰν δὲ ὁ *ἀμὴλ* καί τοι μὴ δοθείσης ἀδείας ἐφύτευσε δένδρα, ὑποχρεοῦται ἅμα τῇ αἰτήσει τοῦ *μαλὴκ* νὰ ἐκφυτεύσῃ ταῦτα καὶ νὰ τ' ἀφαιρέσῃ.

§ 3. Ὡς πρὸς τὴν τελειοποίησιν τοῦ συναλλάγματος *μουζοκὰ*, καὶ τοὺς περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ συμβολαίου κανόνας, παρατηρητέον ὅτι, καί τοι ἀπαιτουμένου ἐγγράφου, συνήθως δὲν συντάσσεται τοιοῦτον, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνομολογεῖται καὶ συνάπτεται προφορικῶς ἐνώπιον μαρτύρων.

§ 4. Τὸ συνάλλαγμα *μουζοκὰ* εἶναι νομίμως ἰσχυρὸν μόνον συντασσόμενον κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας κανόνας.

Καθόσον ἀφορᾷ τὰς κατὰ τὴν διάλυσιν τοῦ συναλλάγματος σχέσεις τοῦ *μαλὴκ* πρὸς τὸν *ἀμὴλ*, οὗτος εἶναι ὑπεύθυνος πρὸς ἐκεῖνον, διὰ πᾶσαν βλάβην καὶ ζημίαν ἧς ἐγένετο παραίτιος· ὅταν

δ' αὗται προῆλθον ἐκ φυσικῶν αἰτίων οὐδεμία ἀποζημίωσις ὀφείλεται.

Ὅταν τὸ ἐκμισθωθὲν ἀνῆκεν εἰς τρίτον πρόσωπον, ὁ *μαλὴκ*, ἀποσιωπῶν τὴν περίστασιν ταύτην, εἶναι ὑπεύθυνος πρὸς τὸν *ἀμὴλ*.

Ἐὰν ὁ μὴ νόμιμος κάτοχος κήπου τινὸς τὸν ἔδωκεν εἰς *μουζοκὰ*, ὁ δὲ πραγματικὸς κύριος τοῦ κήπου δὲν ἐπιθυμῇ νὰ διατηρῇ μὲ τοὺς αὐτοὺς ὅρους τὸ μετὰ τοῦ *ἀμὴλ* συναφθὲν συνάλλαγμα, ὁ τελευταῖος οὗτος δικαιοῦται ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ψευδοῦς *μαλὴκ*, μεθ' οὗ συνηλλάχθη, τὸ *ἐτζὲρ οὐλ μὴσλ*, δηλ. τὴν διὰ τοὺς κόπους καὶ τὰς ἐργασίας του ἀμοιβήν.

Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ *ἀμὴλ* δὲν ἤθελεν ἐκπληρώσει τὰς ὑποχρεώσεις του, ὁ *μαλὴκ* δικαιοῦται ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν *ἀμὴλ*, ἀναθέτων τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ κήπου εἰς τρίτον πρόσωπον, δαπάναις τοῦ δυστροποῦντος *ἀμήλ*.

Ἐγειρομένης δίκης ἕνεκα τῆς μὴ προσηκούσης ἐπιτηρήσεως τοῦ κήπου, ἢ ἕνεκα ἀπωλείας τῶν καρπῶν, προελθούσης ἐκ σφάλματος τοῦ *ἀμὴλ*, ὁ *μαλὴκ* ὑποχρεοῦται πρὸς ὑποστήριξιν τῶν διϊσχυρισμῶν του νὰ προσάξῃ μάρτυρας, ἐνῷ ὁ *ἀμὴλ* εἶναι ὑπόχρεως νὰ δώσῃ ὅρκον.

§ 5. Τὸ συνάλλαγμα *μουζοκὰ* παύει διὰ τῆς παρελεύσεως τῆς συνομολογηθείσης προθεσμίας· ἡ δὲ διὰ τῆς μονομεροῦς θελήσεως τοῦ ἑνὸς τῶν συναλλαξαμένων παρέκτασις αὐτῆς ἀντίκειται εἰς τὸν Νόμον. Καθὸ ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμετακλήτων συναλλαγμάτων *ἔκδι λαζὴμ*, δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἢ νὰ ἐξακολουθήσῃ, εἰμὴ διὰ τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως ἀμφοτέρων τῶν συναλλαχθέντων. Ἐὰν δὲ ὁ *μαλὴκ* διαρρήξῃ μονομερῶς τὸ συνάλλαγμα, ἢ ἐὰν τοῦτο ἠκυρώθη ὡς παράνομον, ὁ *ἀμὴλ* δικαιοῦται εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις νὰ λάβῃ *ἐτζὲρ οὐλ μὴσλ*, δηλ. ἀποζημίωσιν τῶν κόπων του καὶ τῶν ἐργασιῶν του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

ΣΗΠΚ ΒΕ ΡΕΜΟΓΙΕ, ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΑ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΟΣ ΕΠΙ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΞΕΥΜΑΤΟΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ-μεραμ, Μέρ. Β, σ. 80.— *Πὶστ πὰπ*, σ. 302.— *Κέσφ ἐνβὰρ*, σ. 829.— *Χαλὴλ ἰδζὰζ* σ. 480.

§ 1. *Σὴπκ βὲ ρεμογιὲ*, εἶναι τὰ κοινωνικὰ παίγνια καὶ αἱ ψυχαγωγίαι, αἵτινες ἐπιτρέπονται εἰς τοὺς μουσουλμάνους, ἵνα διὰ παρομοίων ἀσκήσεων καὶ τῆς ἐπιδεξιότητος τελειοποιῶνται καὶ καθίστανται εἰς τὰς κατὰ τῶν ἀπίστων μάχας ὑπέρτεροι· ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο παρατηρητέον τὰ ἑξῆς: *Σὴπκ* εἶναι αὐτὸ τὸ γεγονὸς τοῦ ἐπὶ δρόμου στοιχήματος· καὶ οἱ μὲν δρομεῖς ὀνομάζονται *σαμπὶκ*, ἡ δὲ εἰς τὸν νικητὴν διδομένη ἀμοιβὴ *σεμπέκ*.

Ρεμογιὲ εἶναι αὐτὴ ἡ πρᾶξις τοῦ τοξεύειν· καὶ οἱ μὲν τοξευταὶ ὀνομάζονται *ραμὶ*, ἡ δὲ ἀμοιβὴ *σεμπέκ*.

§ 2. Ἐπὶ τοῦ δρόμου τηρητέον τοὺς ἑξῆς κανόνας:

1) Ἐλευθέρα τῶν διαγωνιζομένων συναίνεσις.

2) Προσδιορισμὸς τῆς ἀμοιβῆς, ἧς τὸ ἀντικείμενον πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ἀγῶνος. Ἐὰν δ' ἁπλῶς ἐδόθη περὶ αὐτῆς ὑπόσχεσις, πρέπει εἷς τῶν διαγωνιζομένων νὰ ἐγγυηθῇ περὶ τῆς πληρωμῆς της.

3) Προσδιορισμὸς ἀκριβὴς τοῦ σταδίου, ἤτοι τοῦ σημείου τῆς ἀφετηρίας καὶ τοῦ τέρματος. Ἐκεῖνος, οὗτινος ὁ ἵππος, πρὸ παντὸς ἄλλου, φθάσει τὸ τέρμα διὰ τῆς κεφαλῆς ἢ διὰ τῶν ὤτων κηρύττεται νικητής.

4) Δὲν δύναταί τις νὰ μεταχειρισθῇ εἰς δρόμον, εἰμὴ τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἐπιτρεπόμενα ζῶα, οἷον ἵππους, καμήλους, ἐλέφαντας, ὄνους, καὶ ἡμιόνους.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφίται καὶ οἱ Ἀζεμῖται ἐπιτρέπουν τὴν ταυροδρομίαν.

Ἀπαγορεύεται τὸ στοίχημα μεταξὺ πεζοδρομούντων ἀνθρώπων, ἢ τῶν ἀπολυόντων πτηνὰ πρὸς πτῆσιν, ἢ τῶν διευθυνόντων ἀκά-

τια ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Ἰδίως δὲ ἀπαγορεύονται εἰς τοὺς μουσουλμάνους τὰ ἀφορῶντα τὰς μεταξὺ ζώων μάχας στοιχήματα, διότι παρόμοιαι συμβάσεις ἦσαν ἐν χρήσει ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ Πατριάρχου Λώτ (1).

5) Πρέπει νὰ ἦναι δυνατὸν εἰς τὸν πρὸς δρόμον ὑποχρεούμενον, ὅπως φθάσῃ μέχρι τέλους, τοὐτέστι πρέπει νὰ ἔχῃ κράσιν ὑγιᾶ, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ φυσικόν τι κώλυμα.

§ 3. Ὡς πρὸς τὸ *ρεμογιὲ*, ἢ τόξευμα, ἀπαιτεῖται:

1) Προσδιορισμὸς τοῦ σκοποῦ πρὸς ὃν θέλουν ῥίπτεσθαι τὰ βέλη.

2) Προσδιορισμὸς τοῦ μεταξὺ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν τοξευτῶν διαστήματος.

3) Ἐντελὴς ἰσότης τῶν τόξων καὶ τῶν βελῶν ὡς πρὸς τὸ μῆκος, τὴν περιφέρειαν καὶ τὸ βάρος.

4) Προσδιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ῥιφθησομένων βελῶν καὶ τοῦ τῶν εὐστοχιῶν.

5) Προσδιορισμὸς τῆς ἀμοιβῆς τοῦ νικητοῦ.

§ 4. Τὸ *σήπκ βὲ ρεμογιὲ* ἀποτελεῖ μέρος τῶν ἀμετακλήτων συναλλαγμάτων, ἅτινα μόνον διὰ τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως τῶν συναλλαχθέντων δύνανται νὰ διαρρηχθῶσιν. Εἶναι ἰσχυρὰ καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀναγνωριζόμενα, τηρουμένων τῶν ἀνωτέρω τεθέντων κανόνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

ΒΕΚΙΑΛΕΤ, ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΕΝΤΟΛΗΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νετ.λ οὐ.λ μεράμ, Μέρ. Β. σ. 67.— *Πίστ πάπ*, σ. 279.— *Κέσφ ἐνβάρ*, σ. 281.— *Χα.λή.λ ιδζάζ*, σ. 193.— *Ἰχτι.λαγάτ οὐ.λ ἐρπαά*, σ. 145.— Dulau, p. 402.— M d'Ohosson, partie VI, p. 167.

§ 1. Ὀνομάζεται *Βεκια.λὲτ* τὸ συνάλλαγμα δι' οὗ πρόσωπόν τι

(1) Οἱ μουσουλμάνοι θεωροῦσιν εὐκαταφρονήτους, ἀνοικείους καὶ παρανόμους ὅλας τὰς πράξεις ὅσαι ἔλαβον χώραν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ Λώτ, καὶ ἐν γένει μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων· μέμφονται μάλιστα τὰ κοινωνικὰ των παίγνια καὶ τὰς διασκεδάσεις των. Ἐντεῦθεν παράγεται ἡ λέξις λουτῆ, ἣν οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Τάρτατοι μεταχειρίζονται, ἵνα δείξωσι τοὺς ζελωτοποιοὺς καὶ τοὺς μωρούς.

ἐμπιστεύεται εἰς ἕτερον τὴν διαχείρισιν ὡρισμένων ὑποθέσεων, ἢ τὴν ἐκτέλεσιν ὡρισμένων παραγγελιῶν. Ὁ ἐντολοδόχος ὀνομάζεται *βεκὴ.λ* ὁ δ' ἐντολεὺς *μουβεκή.λ*.

§ 2. Ἡ ἐντολὴ διέπεται ὑπὸ τῶν ἑξῆς κανόνων:

1) Ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις, *ἰτζὰπ βὲ καβοὺ.λ*, πρέπει νὰ δηλωθῇ διὰ σαφῶν καὶ καταληπτῶν λέξεων, ἂν καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐντολοδόχου ἁπλῆ ἐκτέλεσις τῆς ἐντολῆς, χωρὶς κἂν ν' ἀπαγγελθῇ ἡ λέξις *καβοὺ.λ*, ἀποδεικνύῃ ἀρκούντως τὴν δήλωσιν τῆς τοῦ ἐντολοδόχου συναινέσεως.

2) Ἀμφότεροι οἱ συμβαλλόμενοι πρέπει νὰ ἦναι ἐνήλικες, νὰ ἔχωσι ἐλευθέραν χρῆσιν τῶν διανοητικῶν των δυνάμεων, καὶ νὰ δύνανται νὰ διαθέσωσι τὴν περιουσίαν των. Ὅθεν τὰ ἔχοντα ἡλικίαν ἐλάσσονα τῶν δέκα ἐτῶν τέκνα δὲν δύνανται νὰ ἐνεργήσωσιν, εἰμὴ ἀδείᾳ τοῦ ἑαυτῶν κηδεμόνος, καὶ οἱ δοῦλοι δὲν δύνανται ν' ἀναδεχθῶσιν ἐντολήν, εἰμὴ τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἑαυτῶν πάτρωνος. Γυνὴ δύναται νὰ λάβῃ τὴν ἐντολὴν νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς ἑτέραν τινὰ γυναῖκα τὸ διαζύγιόν της, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ δεχθῇ ἐντολὴν ἵνα ἐπιτύχῃ τὸ ἑαυτῆς διαζύγιον. Παραδέχονται ἐν τούτοις, ὅτι ὁ δοῦλος δύναται ἰσχυρῶς νὰ δώσῃ ἐντολὴν εἴς τινα, ἵνα κατορθώσῃ τὴν ἀπελευθέρωσίν του.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφῖται καὶ οἱ Ἀζεμῖται παραδέχονται, ὅτι τέκνα κατωτέρας ἡλικίας τῶν δέκα ἐτῶν δύνανται νὰ δεχθῶσιν ἐντολὴν ὅπως πληρώσωσι τὸν ζεκιὰτ (1), ἢ παραδώσωσι προσφοράν τινα εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, ἢ ἐγχειρίσωσι πρᾶγμά τι εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, καὶ τέλος ὅπως δηλώσωσιν εἰς τοὺς ξένους ὅτι δύνανται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν οἰκίαν. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν δύο τούτων αἱρέσεων, οἱ δοῦλοι δύνανται νὰ λάβωσιν ἐντολὴν ὅπως, κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ γαμικοῦ συναλλάγματος, ἀντιπροσωπεύσωσι τοὺς μέλλοντας συζύγους, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς γυναῖκας. Οἱ Ἀζεμῖται δέχονται τὰς γυναῖκας ὡς ἐντολοδόχους, τόσον κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ γαμικοῦ συναλλάγματος καθὼς καὶ κατὰ τὴν πρᾶξιν τῆς διαζεύξεως.

3) Οἱ ὡς ἐντολοδόχοι διοριζόμενοι πρέπει νὰ ὁρίζωνται σαφῶς καὶ καθαρῶς, πρὸς ἀποφυγὴν ἀμφιβολίας καὶ πλάνης. Δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀνατεθῇ εἰς ἀπόντα ἐντολή· ὡς ἐπίσης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δοθῇ ἐντολὴ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι αὐτὴ θέλει εἶσθαι ἰσχυρά, ἂν ἕτερός τις ὅρος ἐν τῷ συμβολαίῳ προβλεπόμενος ἤθελεν ἐκπληρωθῇ.

4) Μόνον ἐπὶ τοῦ ἀφορῶντος σύστασιν γάμου, ἢ διαζύγιον συναλλάγματος ῥητῶς ἀπαιτεῖται, ὥστε τ' ἀναδεχόμενα τὴν ἐντολὴν πρόσωπα, νὰ ἦναι *ἀδὴ.λ*, δηλ. σώφρονα καὶ ἀνεπίληπτα.

Εἰς πάσας τὰς λοιπὰς περιπτώσεις, αἱ κακαὶ ἰδιότητες τῶν ἐν-

(1) Ὅρα βιβλ. Ἰβαδάτ, κεφ. Γ'.

τολοδόχων, καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν οὗτοι διεφθαρμένοι τὰ ἤθη ἢ ἀρνησίθρησκοι, δὲν ἀποτελοῦσι κώλυμα πρὸς ἀναδοχὴν ἐντολῆς, ἀρκεῖ οἱ ἀνωτέρω τεθέντες ὅροι νὰ ὑπάρχωσιν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Σαφίταις καὶ Ἀζεμίταις, εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν ἀπαιτεῖται ἀναγκαίως, ὥστε τὸ ἀναλαμβάνον τὴν ἐντολὴν πρόσωπον, νὰ ἔχῃ καλὴν διαγωγὴν καὶ χρηστὰ ἤθη.

Ὅταν ὁ ἐντολοδόχος ἦναι ἐχθρὸς ἄσπονδος, τοῦ μεθ' οὗ ὡς ἐκ τῆς ἐντολῆς θέλει ἔλθει εἰς συνάφειαν, ὁ ἐντολοδότης ὀφείλει ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἐντολήν του.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τοὺς κανόνας τῶν Ἀζεμιτῶν, ὁ τρέφων κατὰ τοῦ ἐντολοδόχου τοῦ ἀντιδίκου του τὴν ἐλαχίστην ἐχθροπάθειαν, δικαιοῦται νὰ ἐξαιρέσῃ τὸν ἐντολοδόχον αὐτόν. Τὸ δικαίωμα ὅμως τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐξασκηθῇ, εἰμὴ ἐφ' ὅσον ὁ ἐντολεὺς, μὴ κωλυόμενος ὑπὸ ἀσθενείας, εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν ἐξαιρούμενον ἐντολοδόχον του δι' ἑτέρου.

Τὰ ἐπίσημα πρόσωπα καὶ τὰ ὑψηλὴν θέσιν κατέχοντα, *ἐσχαπὶ μουρουδὲτ βε ἐρμπαδὶ ἰζὲτ*, δὲν διαχειρίζονται ἐν γένει τὰς ὑποθέσεις των οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ διὰ μέσου ἐντολοδόχων.

5) Ἡ εἰς τοὺς ἐντολοδόχους ἀνατιθεμένη ἐξουσία δύναται νὰ ἦναι περιωρισμένη καὶ ἀκριβῶς διαγεγραμμένη ἢ ἀφειμένη εἰς τὴν θέλησιν καὶ τὴν κρίσιν των. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ὁ ἐντολοδόχος ὀνομάζεται *βεκὴλ ἐφρὰδ*, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ *βεκὴλ μουτλάκ*. Ἐὰν δύο ἐντολοδόχοι διωρίσθησαν διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ὑποχρεοῦνται νὰ ἐργάζωνται ἀπὸ κοινοῦ.

6) Εἷς τῶν τῆς ἐντολῆς ὅρων εἶναι τὸ νὰ μὴ ἀντίκηται τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς εἰς τὸν νόμον. Ἐντεῦθεν δὲν δύναταί τις ν' ἀναθέσῃ εἰς ἕτερον τὴν ἐντολὴν τοῦ ἐκπληρῶσαι ὑποχρεώσεις, αἵτινες, κατὰ τὰ θρησκευτικὰ παραγγέλματα, εἶναι δι' ἕκαστον ἀποκλειστικῶς προσωπικαί· ὁ μουσουλμάνος π. χ. δὲν δύναται νὰ προσευχηθῇ δι' ἐντολοδόχου, ἢ νὰ καθαρισθῇ κλπ. Τοιαύτη ἐντολὴ εἶναι παράνομος. Δύναταί τις ὅμως νὰ δώσῃ ἐντολὴν ἰσχυρὰν εἰς τρίτον, ἵνα οὗτος ἀναπληρῶν τὸν ἐντολέα εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ καθήκοντός του νὰ πλύνῃ ἀντ' αὐτοῦ τὸν νεκρὸν συγγενοῦς του. Ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς πράξεις τοῦ πολιτικοῦ βίου, εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ τὰς κάμῃ τις δι' ἐντολοδόχου, οἷον τὸ διαζύγιον, τὴν πληρωμὴν τῆς ἕνεκα φόνου ἱκανοποιήσεως, καὶ ἄλλας ὁμοίας περιστάσεις. Τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς τὸ πρόσωπον τιμωρίαν (*χαδδ*), δὲν δύναται νὰ ὑποστῇ ἐντολοδόχος.

7) Ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἐντολοδόχου δὲν δύναται νὰ γίνῃ εἰμὴ μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἐντολέως, *μουβεκὴλ*, καθὼς καὶ ὁ

ὑπὸ τοῦ ἐντολοδόχου *βεκὴλ* διορισμὸς βοηθοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ συμπράττῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς.

8) Ὁ ἐντολοδόχος δικαιοῦται δεχόμενος τὴν ἐντολὴν νὰ συνομολογήσῃ ἐν τῷ συμβολαίῳ ἀντιμισθίαν πληρωτέαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐντολέως.

§ 3. Ὡς πρὸς τὰς διατυπώσεις τοῦ συναλλάγματος δὲν ἀπαιτεῖται εἰμὴ ἡ παρουσία δύο μαρτύρων ἀρρένων. Ἐπὶ σπουδαίων ὑποθέσεων, τὸ συνάλλαγμα γίνεται ἐγγράφως· ἐπὶ ὑποθέσεων ὅμως ἀσημάντων, τὸ συνάλλαγμα συνάπτεται προφορικῶς καὶ ἄνευ ἐγγράφου· ἀρκεῖ δὲ, διὰ νὰ ἦναι νόμιμος καὶ ἰσχυρὰ ἡ σύμβασις, ὁ ἐντολοδόχος νὰ τὴν ἀποδείξῃ διὰ τῆς καταθέσεως δύο μαρτύρων.

§ 4. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ Δικαστήρια δέχονται ὡς ἰσχυρὰ ἐκ τῶν τῆς ἐντολῆς συναλλαγμάτων, μόνα τὰ ἐνώπιον δύο μαρτύρων, καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀνωτέρω § τεθέντας κανόνας. Ὁ παραβιάζων τὰ ὅρια τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐντολῆς, ἢ ὁ μὴ ἐκτελῶν τὰς ὁποίας ἀνεδέχθη διὰ τῆς ἐντολῆς ὑποθέσεις, ὑποχρεοῦται ν' ἀποζημιώσῃ τὸν ἐντολέα, διὰ πᾶσαν ἐκ τούτου προελθοῦσαν αὐτῷ βλάβην ἢ ζημίαν, ὡς ἐπίσης ὀφείλει νὰ ὑποστῇ τὴν ζημίαν, ἣν ἤθελε προξενήσει εἰς τὸν ἐντολέα, παραιτούμενος τὴν ἐντολὴν ἢ μὴ πράττων ὅ,τι ἐντὸς ὡρισμένου χρόνου ὤφειλε νὰ πράξῃ.

Ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεως, ὡς πρὸς τὸ τῆς ἐντολῆς συνάλλαγμα, ὁ ἐντολοδόχος ὑποχρεοῦται νὰ προσάξῃ μάρτυρας εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις:

α'.) Ὅταν ἀμφισβητῆται ἐὰν πραγματικῶς ἐδόθη ἡ ἐντολὴ ὡς πρὸς τὸ γαμικὸν συνάλλαγμα ἰδίως, ὁσάκις τοῦτο συνωμολογήθη δι' ἐντολοδόχου, καὶ ὁ ἐντολεὺς κατόπιν δὲν θέλει νὰ τὸ ἐκτελέσῃ ἀλλὰ νὰ τὸ διαρρήξῃ, ὀφείλει κατὰ κανόνα, ἐὰν ὁ ἐντολοδόχος δὲν δύναται νὰ προσάξῃ μάρτυρας, νὰ βεβαιώσῃ δι' ὅρκου ὅτι δὲν ἔδωκεν ἐντολὴν, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ περὶ γάμου συνάλλαγμα ἀκυροῦται. Ἐν τούτοις, ἐὰν ὁ ἐντολοδόχος ἦναι ἄνθρωπος ἐξαιρέτου ὑπολήψεως καὶ διαγωγῆς χρηστῆς καὶ ἀμέμπτου, δὲν ἐπιτρέπεται, κατ' ἐξαίρεσιν, εἰς τὸν ἐντολοδότην ν' ἀπαλλαχθῇ τῆς ὑποχρεώσεώς του δίδων ὅρκον, ἀλλ' ὑποχρεοῦται, ἐὰν ἐπιμένῃ νὰ μὴ ἐκτελέσῃ τὸν γάμον, νὰ χορηγήσῃ εἰς τὴν γυναῖκα τὸ περὶ διαζυγίου ἔγγραφον, καὶ νὰ τῇ πληρώσῃ τὸ ἥμισυ τοῦ συνομολογηθέντος *μέχρ*.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφίται καὶ οἱ Ἀζεμῖται δὲν δέχονται τὴν εἰρημένην ἐξαίρεσιν, ἀλλ' ἀπαιτοῦσι, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, νὰ δώσῃ ὅρκον ὁ ἐντολοδότης.

β'.) Ἐπὶ διαφωνίας ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐντολῆς.

Ὁ δ' ἐντολοδότης ὑποχρεοῦται ἐπίσης νὰ προσάξῃ μάρτυρας, εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις:

α'.) Ὅταν κατηγορῇ τὸν ἐντολοδόχον ὅτι παρεβίασε τὰ ὅρια τοῦ συναλλάγματος, ὅτι δὲν τὸ ἐξεπλήρωσεν ἢ ὅτι ἐνήργησε μὲ ἀπάτην καὶ δόλον.

β'.) Ἢ ὅταν τῷ ἀποδίδει τὴν ἀπώλειαν ἢ τὴν κακὴν διαχείρισιν τῆς ὑποθέσεως ἣν ἀφορᾷ ἡ ἐντολή.

§ 5. Τὸ τῆς ἐντολῆς συνάλλαγμα ἀνάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν μετακλητῶν συναλλαγμάτων *ἐκδὶ τζαϊζ*, καὶ δύναται νὰ διαλυθῇ διὰ τῆς θελήσεως τοῦ ἑνὸς μόνου ἐκ τῶν συναλλαττομένων. Τὸ συνάλλαγμα διαλύεται προσέτι καὶ ὅταν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἀποθάνῃ, ἢ καταστῇ φρενοβλαβής· μένει δ' ἐν ἰσχύι, μέχρις οὗ ὁ θέλων τὴν διάλυσιν κοινοποιήσει τοῦτο εἰς τὸν ἕτερον.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

ΕΝΟΧΑΙ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΡΕΧΙΝ, ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΝΕΧΥΡΟΥ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ μεράμ, Μέρ. Β, σ. 34.— *Πιστ πάπ*, σ. 244.— *Σεθὰλ δὲ τζεβάπ*, σ. 1.— *Κὲσφ ἐνβάρ*, σ. 238.— *Χαλὴλ ιδζάζ*, σ. 165.— *Ἰχτιλαρὰτ οὐλ ἐρπαὰ*, σ. 133.— Dulau, p. 333.— M. d'Ohsson, partie VI, p. 158.— Macnaghten, Princip., etc. chap. p. 14, 20, p. 347, p. 352, 356, 369.

§ 1. *Ῥεχὶν*, ἐνέχυρον ὀνομάζεται τὸ συνάλλαγμα, δι' οὗ ὁ ὀφειλέτης παραδίδει εἰς δανειστήν του πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀπαιτήσεως, ἢ μᾶλλον πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὀφειλῆς του πρᾶγμά τι, ὅπερ ὁ δανειστὴς ὀφείλει νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους.

Ὀνομάζεται *ῥεχὶν*, ὁ δίδων τὸ πρᾶγμα εἰς ἐνέχυρον ὀφειλέτης, *μουρτεχὶν* δὲ, ὁ λαμβάνων αὐτὸ δανειστής, καὶ *μερχοῦν* τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐνεχύρου.

§. 2. Τὸ δίκαιον τῶν μουσουλμάνων δὲν ἀναγνωρίζει, εἰμὴ ὑπὸ τὴν ἁπλῆν μορφὴν τῆς ἐξασφαλίσεως τὸ δικαίωμα τοῦ ἐνεχύρου, ὅπερ, μετὰ τὴν εἰς τὸν δανειστὴν παράδοσιν τοῦ εἰς ἐνέχυρον παραχωρηθέντος πράγματος, παράγει ὑπὲρ αὐτοῦ πραγματικὸν δικαίωμα. Ἡ ἀντίχρησις (1)· καὶ ἡ ὑποθήκη δὲν ὑπάρχουσιν, εἰμὴ ὑπὸ τὴν μορφὴν παρεπομένων περὶ ἐξασφαλίσεως συμβάσεων, καὶ ἔχουσι πάντοτε ὡς βάσιν εἰδικὰ σύμφωνα περὶ δικαιωμάτων ὑποθήκης καὶ ἀντιχρήσεως (2).

Τὸ Κοράνιον δὲν ὁμιλεῖ, εἰμὴ περὶ τοῦ ἐνεχύρου διὰ τῶν ἑξῆς ὀλίγων λέξεων· «ἐὰν εὑρίσκησαι ἐν ὁδοιπορίᾳ, καὶ δὲν εὑρίσκῃς γραφέα, ἀντὶ ἐγγράφου λάμβανε ἐνέχυρον.» (Μετάφρασις τοῦ Wahl, καὶ τοῦ Ullmann, Κεφ. *ἐλ βακρὰ* (ἡ βοῦς), ἐδ. 283).— Μεταγενεστέρως δὲ τὸ χάσμα τοῦτο ἐπληρώθη, διὰ τῶν ἐθίμων, τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων, καὶ τῶν λύσεων τῶν *μουδζτεχίδ*.

Τὸ ἐνέχυρον κατὰ τὸ Μουσουλμανικὸν Δίκαιον δὲν εἶναι, ὡς

(1) Σ. Μ. Ἀντίχρησις εἶναι τὸ συνάλλαγμα δι' οὗ μεταβιβάζεται εἰς τὸν ἐπὶ ἐνεχύρῳ δανειστὴν τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ ἀντὶ τόκων τοὺς καρποὺς τοῦ ἐνεχύρου.

(2) Ὁ Macnaghten διδάσκει ἐν τῷ κεφαλαίῳ «of debts and securities,» p. 74 κατὰ τὴν πραγματείαν τοῦ Χανεφίτου Vekayat, ὅτι ἡ οὐσιώδης ἔννοια τῆς ὑποθήκης εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστος ἐν τῷ δικαίῳ τῶν μουσουλμάνων, καθότι ἡ εἰς τὸν δανειστὴν παράδοσις τοῦ ἐνεχυριαζομένου πράγματος θεωρεῖται ὡς οὐσιώδης ὅρος τοῦ συναλλάγματος τοῦ ἐνεχύρου.

Ὁ Dulau καὶ ὁ Pharaon ἐν τῷ συγγράμματι αὐτῶν «Droit Musulman» σ. 333 ἐκφράζουσι τὴν αὐτὴν δόξαν. «Ἐν τοῖς τόποις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ δὲν »ὑπάρχει εἰσέτι τὸ ὑποθηκικὸν σύστημα· ἡ πίστις, ὁ μέγας οὗτος μοχλὸς »τῶν πεπολιτισμένων κοινωνιῶν, εἶναι εἰσέτι εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Ἀνατο»λὴν εἰς τὰ σπάργανά της. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενον ν' ἀγνοῶσιν, ὅτι τ' »ἀκίνητα ἐκτὸς τῆς πραγματικῆς των ἀξίας ἠδύναντο νὰ ἔχωσι καὶ ἄλ»λην κατὰ συνθήκην σπουδαίαν ἀξίαν ὅλως διάφορον.» Ὁ Perron ἀπ' ἐναντίας, ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ μεταφράσει τοῦ Μαλεκιτικοῦ βιβλίου τοῦ Χαλὴλ Ὑπν-Ἰσὰκ, Κεφ. XV, φαίνεται μὴ δεχόμενος τὴν γνώμην ταύτην, διότι κάμνει μνείαν περὶ ὑποθήκης ἐπὶ ἀκινήτου κτήματος, καὶ ῥητῶς διακρίνει τὴν ὑποθήκην ἀπὸ τοῦ ἐνεχύρου. (Τόμ. III, σελ. 515—517, 525, 545, 556). Ἐν τούτοις τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον δὲν ἔχει ἐν τῇ νομικῇ γλώσσῃ τεχνητόν τινα ὅρον, ἵνα ἐκφράσῃ τὴν ἔννοιαν τῆς ὑποθήκης, καθότι ἡ μόνη ἐν χρήσει λέξις ῥεχὶν παράγεται ἐκ λέξεως σημαινούσης τὴν ἀπόδειξιν, κατὰ τὸν ὁρισμὸν ὃν ὁ Keschf enwor p. 238 δίδει.

κατὰ τὸ σύστημα τοῦ ἐν τῇ Δύσει δικαίου, μέσον ἐξασφαλίσεως τῆς τοῦ χρέους πληρωμῆς, ἀλλ' ἁπλῶς εἶναι ἀπόδειξις περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Ἡ εἰς τὸν δανειστὴν παραχώρησις τοῦ ἐνεχύρου οὐδαμῶς ἀπαλλάττει τὸν ὀφειλέτην τῆς πρὸς πληρωμὴν τοῦ χρέους ὑποχρεώσεώς του· διότι τὸ χρέος δὲν συνδέεται ἀποκλειστικῶς μὲ τὸ ἐνέχυρον, ἀλλ' ἐπιβαρύνει μᾶλλον τὴν συνείδησιν τοῦ ὀφειλέτου, ἐὰν μέχρι τοῦ θανάτου του δὲν πληρώσῃ. Ὅθεν τὸ ἐνέχυρον, μὴ ἀντικαθιστοῦν τὴν ὀφειλήν, χορηγεῖ εἰς τὸν δανειστὴν τὸ δικαίωμα νὰ πληρωθῇ ἐκ τῆς ἀξίας τοῦ ἐνεχυριασθέντος πράγματος, ὅταν ὁ ὀφειλέτης ἀποβιώσῃ ἢ ὅταν ἀποδεδειγμένως καταστα θῇ ἀναξιόχρεως.

§ 3. Ἵνα θεωρηθῇ τὸ συνάλλαγμα ἰσχυρὸν καὶ νόμιμον ἀπαιτεῖται νὰ τηρηθῶσιν οἱ ἑξῆς κανόνες:

1) Ἡ εἰς χεῖρας τοῦ δανειστοῦ παράδοσις τοῦ ἐνεχυριαζομένου πράγματος.

2) Ἡ δι' εἰδικοῦ ὅρου ἐπιβαλλομένη εἰς τὸν δανειστὴν ἀπαγόρευσις τοῦ νὰ μὴ δύνηται, καὶ ἐν περιπτώσει ἀκόμη πληρωμῆς τοῦ χρέους, ν' ἀποκτήσῃ τὴν κυριότητα τοῦ εἰς ἐνέχυρον δοθέντος πράγματος.

3) Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνομολογηθῇ, ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ ἐκ τοῦ ἐνεχύρου δικαιώματος θέλει περιορισθῇ ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας· δηλ. δὲν εἶναι συγχωρημένον νὰ τεθῇ ὅρος, καθ' ὃν τὸ ἐνέχυρον θέλει ἰσχύει ὡς τοιοῦτον μέχρι τῆς λήξεως προθεσμίας τινος, καὶ ὅτι κατόπιν μὴ θεωρούμενον πλέον τοιοῦτον, πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν ὀφειλέτην.

Ὡς πρὸς τὰ συναλλαττόμενα μέρη καὶ τὸ τοῦ ἐνεχύρου ἀντικείμενον, ἐφαρμοστέον τοὺς γενικοὺς περὶ συναλλαγμάτων κανόνας· ἑπομένως,

4) Ὁ βουλόμενος νὰ δώσῃ πρᾶγμά τι εἰς ἐνέχυρον, ὀφείλει νὰ ἔχῃ τὴν πλήρη κυριότητα αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν πρὸς τὸ διατίθεσθαι τὴν περιουσίαν του ἱκανότητα. Τὸ δὲ πρᾶγμα πρέπει νὰ ἦναι ἐξ ἐκείνων, ὧν ὁ νόμος ἐπιτρέπει τὴν πώλησιν καὶ τὴν χρῆσιν.

Τέλος ἀπαιτεῖται νὰ ἐκπληρωθῶσιν αἱ περὶ ἐξασφαλίσεως ὑπὸ τοῦ νόμου διαγραφόμεναι διατυπώσεις, αἵτινές εἰσιν αἱ ἑξῆς:

α΄.) Ἡ παράδοσις τοῦ ἐνεχυριαζομένου πράγματος, εἶναι ὅρος οὐσιώδης του συναλλάγματος· ὡς πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται τὸ *τεσλίμ* καὶ τὸ *ἰκπάζ*, τοὐτέστιν ἡ ὑπὸ ὀφειλέτου παράδοσις τοῦ ἐνεχυριαζομένου πράγματος, καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ παραλαβή αὐτοῦ. Τοῦ ὅρου τούτου ἐκπληρωθέντος, συγχωρεῖται κατ' ἔθιμον εἰς τὰ συναλλαττόμενα μέρη νὰ συνομολογήσωσιν εἰδικῶς περὶ τοῦ

ἐνεχυριασθέντος πράγματος συμβάσεις καὶ ἰδίως σύμβασιν περὶ ὑποθήκης ἢ ἀντιχρήσεως.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ὡς πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ πράγματος οἱ Σαφῖται παραδέχονται ὅτι ἀρκεῖ ἡ τοῦ δανειστοῦ ὁμολογία ὅτι τῷ μεταβιβάσθη, καὶ τοι μὴ πραγματικῶς παραδοθέν· διότι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς αἱρέσεως ταύτης, ὁ δανειστὴς δύναται ἢ ν' ἀπαιτήσῃ τὴν παράδοσιν τοῦ ἐνεχυριασθέντος πράγματος, ἢ νὰ τὸ ἀφήσῃ εἰς χεῖρας τοῦ ὀφειλέτου. Οἱ Ἀζεμῖται καὶ οἱ Σιῖται ὅμως ἀπαιτοῦσι τὴν ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου εἰς τὸν δανειστὴν μεταβίβασιν τοῦ πράγματος, συγχωροῦντες εἰς τὸν ὀφειλέτην τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιφυλαχθῇ δι' εἰδικοῦ ὅρου ν' ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος ἢ διὰ ἐντολοδόχου του τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει θέλει ἐπανέλθει εἰς τὴν κατοχὴν αὐτοῦ βεβαρυμένον μὲ ὑποθήκην

β΄.) Μὴ ὄντος τοῦ ἐνεχύρου, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη, εἰμὴ ἀποδείξεως περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ὀφειλῆς, ἕπεται ὅτι τὸ ἐνεχυριαζόμενον πραγμα μένει ἰδιοκτησία τοῦ ὀφειλέτου· ὁ δὲ δανειστὴς ἔχει τὸ δικαίωμα, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ ὀφειλέτης ἀποθάνῃ ἢ καταστα θῇ ἀναξιόχρεως, νὰ πληρωθῇ κατὰ προτίμησιν τῶν ἄλλων δανειστῶν ἐκ τῆς ἀξίας τοῦ ἐνεχύρου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ ὀφειλέτης ὑποχρεοῦται εἰς τὴν λῆξιν τῆς προθεσμίας νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος, ἄλλως ὁ *χακὴμ σὲρ* τὸν ὑποχρεοῖ νὰ πωλήσῃ τὸ ἐνέχυρον, καὶ πρὸς τοῦτο δύναται νὰ μεταχειρισθῇ καταναγκαστικὰ μέσα, καὶ ἰδίως προσωπικὴν κράτησιν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Σαφιϊτῶν καὶ τῶν Σιϊτῶν, ἀπαιτεῖται ἀπολύτως, πρὸς νόμιμον πώλησιν τοῦ ἐνεχυριαζομένου πράγματος, νὰ δώσῃ ὁ ὀφειλέτης τὴν συναίνεσίν του, ἐνῷ ἐξ ἐναντίας κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν Ἀζεμιτῶν, ἀπόκειται εἰς τὴν ἁρμοδίαν ἀρχήν, εἰς ἣν ὁ δανειστὴς εἰς τοιαύτην περίστασιν ἀναφέρεται, νὰ διατάξῃ τὴν πώλησιν τοῦ ἐνεχύρου, χωρὶς νὰ λάβῃ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ὀφειλέτου. Ἡ αὐτὴ διαδικασία λαμβάνει χώραν καὶ ὅταν ὁ ὀφειλέτης εἶναι ἀπὼν κατὰ τὴν λῆξιν τῆς πρὸς πληρωμὴν προθεσμίας ἢ ἀπεβίωσεν. Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς Σιΐταις, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη, πρὸς νόμιμον πώλησιν τοῦ ἐνεχύρου ἀπαιτεῖται ἡ συγκατάθεσις τοῦ ὀφειλέτου καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν περίστασιν καθ' ἣν, καίτοι μὴ στερούμενος χρημάτων ἀρνεῖται τὴν πληρωμήν, οἱ νομοδιδάσκαλοι τῆς αἱρέσεως ταύτης προσέφυγον εἰς εἰκονικὴν πώλησιν τοῦ πράγματος, ὅπερ ὁ ὀφειλέτης ἁπλῶς προτίθεται νὰ θέσῃ εἰς ἐνέχυρον. Τὸ δίκαιον τῶν μουσουλμάνων ἐπιτρέπει τῳόντι τὴν ἐπὶ προθεσμίᾳ πώλησιν δηλ. τὴν πώλησιν ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἀμφότεροι οἱ συναλλαττόμενοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ τὴν διαρρήξωσιν ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ὀνομάζεται χιάρ σάρτ, (ὁρ. ἀνωτ. τὸ κεφ. α΄. τοῦ τμῆμ. Β΄. περὶ τιτζαρὲτ §. 8 ἀρ. 3.) Δανειζόμενος λοιπὸν ὁ ὀφειλέτης χρηματικόν τι ποσὸν, πωλεῖ εἰς τὸν δανειστήν του τὸ πρᾶγμά του, ἀντὶ τοῦ δοθέντος εἰς δάνειον ποσοῦ, μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ διαρρήξῃ ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, ἥτις εἶναι καὶ ἡ πρὸς πληρωμὴν τοῦ χρέους, τὴν πώλησιν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, μὴ γενομένης τῆς πληρωμῆς, τὸ συναλλαγμα τῆς πωλήσεως μένει ἰσχυρὸν, ὁ δὲ δανειστὴς γίνεται κύριος τοῦ πράγματος.

γ΄.) Ὁ περιορισμὸς τῶν ἐντὸς ὡρισμένου χρόνου ἀποτελεσμάτων τοῦ ἐνεχύρου (1) ἀπαγορεύεται, καὶ τοῦτο πηγάζει ἐκ τῆς φύσεως τῆς νομικῆς ταύτης πράξεως. Ἐπειδὴ τὸ ἐνέχυρον εἶναι μέσον πρὸς ἀπόδειξιν τῆς τοῦ χρέους ὑπάρξεως, ἕπεται ὅτι πρέπει νὰ μένῃ μέχρι τῆς ἐξοφλήσεως εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ δανειστοῦ.

δ΄.) Ὁ Νόμος ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν συναλλαττομένων νὰ ἔχωσι τὴν ἱκανότητα τοῦ διαθέτειν τὴν περιουσίαν των· ὅθεν κηρύττει ἄκυρα τὰ τοῦ ἐνεχύρου συναλλάγματα συνομολογηθέντα ὑπὸ γυναικὸς, ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ συζύγου της, ὑπὸ ἀνήλικος, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ κηδεμόνος, δούλου, ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ πάτρωνος. Ὁ ὀφειλέτης πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἦναι κύριος ἀπόλυτος τοῦ ἐνεχυριαζομένου πράγματος.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφίται ἐπιτρέπουσιν ἐν τούτοις νὰ δοθῇ εἰς ἐνέχυρον πρᾶγμα, ἐπὶ τούτῳ δανεισθέν· κατ' αὐτὴν τὴν αἵρεσιν νόμιμος εἶναι ἡ κατὰ μέρος ἐνεχυρίασις τοῦ πράγματος π. χ. ἑνὸς ἀγροῦ ἐκ τοῦ ὅλου κτήματος, ἑνὸς βραχίονος αἰχμαλώτου, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως τοῦ νὰ μεταβιβασθῇ ὁλόκληρον τὸ ἐνεχυριαζόμενον εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ δανειστοῦ. Οἱ αὐτοὶ Σαφίται ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν ὀφειλέτην νὰ ἐνεχυριάσῃ πρᾶγμα, ἀνῆκον εἰς πολλοὺς συνιδιοκτήτας ἀδιαιρέτως, καί τοι τῆς διανομῆς οὔσης ἀνεφίκτου, ἄνευ τῆς συναινέσεως αὐτῶν, χωρὶς ἐν τούτοις οὐδεὶς τῶν συνιδιοκτητῶν νὰ στερηθῇ τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἐλευθέρας χρήσεως ἐπὶ τοῦ εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἀνήκοντος μεριδίου. Ἐννοεῖται εὐκόλως, ὅτι ἐνεχειριάσεις τοιαύτης φύσεως δὲν δύνανται νὰ πραγματοποιηθῶσιν, εἰμὴ ὅταν ἡ μετάβασις τοῦ πράγματος δὲν ἀπαιτηθῇ. Οἱ Σιΐται καὶ οἱ Ἀζεμῖται ἐξ ἐναντίας, δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν ἐνεχυρίασιν πράγματος ἀδιαιρέτου, εἰμὴ ὅταν ἡ μερὶς τοῦ δανειστοῦ δύναται ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὸ ὅλον καὶ νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν δανειστήν.

ε΄.) Ἀπαγορεύεται ἡ ἐνεχυρίασις πράγματος, οὗτινος ἡ πώλησις καὶ ἡ χρῆσις δὲν ἐπιτρέπεται ὑπὸ τοῦ Νόμου. Τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ μένῃ εἰς χεῖρας τοῦ δανειστοῦ μέχρι τῆς πληρωμῆς, ὁ δὲ ὀφειλέτης στερεῖται τοῦ δικαιώματος νὰ τὸ διαθέσῃ· ὅθεν δὲν δύναται νὰ ἀπαλλοτριωθῇ, εἰμὴ μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ δανειστοῦ· ὁ εἰς ἐνέχυρον δοθεὶς δοῦλος δύναται ν' ἀπελευθερωθῇ, ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ δανειστοῦ, ἐὰν ὁ ὀφειλέτης τῷ παραχωρῇ τὴν ἐλευθερίαν του διὰ διαθήκης *tadbir* ἢ διὰ τοῦ συμφώνου τῆς ἐξωνήσεως, *kitabet*.

Ἄλλως ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ὀφειλέτην διὰ παρεπομένου ἐν τῷ συναλλάγματι συμφώνου νὰ παραχωρήσῃ ἄνευ βλάβης τῶν ἐπὶ τοῦ ἐνεχυριασμένου πράγματος δικαιωμάτων του εἰς τὸν δανειστήν, ἐφ' ὅσον οὗτος κατέχῃ τὸ πρᾶγμα, ὡρισμένας τινὰς ἐκ τούτου πη-

(1) Τὰ τῆς εἰκονικῆς πωλήσεως συναλλάγματα εἶναι συνήθη ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις καὶ ἐν τῇ Περσίᾳ.

γαζούσας ὠφελείας, π. χ. τὴν ἐπικαρπίαν, τὴν ἐκμίσθωσιν καὶ τὴν ὑπενεχυρίασιν τοῦ πράγματος, ὅπερ προφανῶς ἀποτελεῖ εἶδος ἀντιχρήσεως.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ὡς πρὸς τὴν ἐνεχυρίασιν δούλων γυναικῶν, παρατηρητέον ὅτι οἱ Σουννῖται οὐδαμῶς ἐπιτρέπουσι τῷ δανειστῇ νὰ λάβῃ μετ' αὐτῶν σαρκικὰς σχέσεις, αἵτινες ἀπαγορεύονται, καίτοι τοῦ κυρίου δόντος ῥητῶς τὴν πρὸς τοῦτο εἰς τὸν δανειστὴν ἄδειαν. Ἐὰν ὁ δανειστὴς, καίτοι συναινοῦντος τοῦ κυρίου, συγκοιμᾶται μετὰ τῆς δούλης, τιμωρεῖται οὐχ ἧττον μὲ τὴν ἐπανορθωτικὴν ποινὴν *ταζίρ* ἢ *τα δίπ*· ἀλλ' ἐὰν τοιαύτη συναίνεσις δὲν ἐδόθη, ὁ δανειστὴς ὑπόκειται εἰς τὴν αὐστηρὰν ποινὴν *χάδ*. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, τὸ μὲν τυχὸν γεννώμενον τέκνον εἶναι ἐλεύθερον, ὁ δὲ δανειστὴς ἀναγνωρίζεται πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ δούλη ἀποδίδεται εἰς τὸν ὀφειλέτην. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ὅμως, τὸ γεννηθὲν τέκνον θεωρεῖται νόθον καὶ δοῦλον.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ δανειστὴς, λαβὼν μετὰ δούλης σαρκικὰς σχέσεις, ὑποχρεοῦται πάντοτε ν' ἀποζημιώσῃ τὸν κύριον αὐτῆς, ἕνεκεν τῆς ἐκ τούτου προελθούσης ἐλαττώσεως τῆς ἀξίας της.

ς΄.) Ὁ δανειστὴς ὀφείλει νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἐνεχύρου, καὶ ἐφ' ὅσον τὸ κατέχει, εὐθύνεται ἕνεκα τῆς εἰς αὐτὸ προελθούσης τυχὸν βλάβης. Ἐντούτοις ὁ ὀφειλέτης χρεωστεῖ νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ πράγματος· τὰ πρὸς ἐξασφάλισιν ὅμως καὶ διατήρησιν αὐτοῦ προκύπτοντα ἔξοδα εἶναι εἰς βάρος τοῦ δανειστοῦ. Ὁ λόγος δι' ὃν ὁ ὀφειλέτης ὀφείλει νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ πράγματος εἶναι ὅτι οἱ ἐξ αὐτοῦ παραγόμενοι καρποὶ τῷ ἀνήκουσιν, καὶ κατὰ γενικὸν κανόνα, ὁ ἀπολαμβάνων τοὺς καρποὺς πράγματός τινος πρέπει νὰ ὑφίσταται καὶ τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ ἀπαιτούμενα ἔξοδα.

§ 3. Καθόσον ἀφορᾷ τὰς δικαστικὰς διατυπώσεις, ἐπειδὴ τὸ ἐνέχυρον εἶναι συνάλλαγμα, εἰς ὃ ἡ παράδοσις τοῦ πράγματος χορηγεῖ ἀρκοῦσαν ἀπόδειξιν εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη, ἀρκεῖ διὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ συναλλάγματος νὰ ὑπάρχῃ τὸ *iżżab bè kabuli*, δηλ. ἡ ἁπλῆ ἔκφρασις τῆς ἀμοιβαίας θελήσεως. Τὸ Κοράνιον, Κεφ. Β΄., ἐδ. 282 λέγει «Ὅταν τὸ συνάλλαγμα γίνεται ἐνώπιον μαρτύρων καὶ δι' ἀνταλλαγῆς, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γραφῇ.» Τὸ κύριον συνάλλαγμα, δι' οὗ τὸ ἐνεχυριαζόμενον πρᾶγμα παραδίδεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ δανειστοῦ, δὲν εἶναι συνάλλαγμα ἐγγράφως συνιστάμενον· αἱ παρεπόμεναι ὅμως συνθῆκαι, δι' ὧν χορηγοῦνται δικαιώματα ὑποθήκης ἢ ἀντιχρήσεως, πρέπει νὰ ἐκτεθῶσιν ἐγγράφως, ἢ νὰ συνομολογηθῶσιν ἐνώπιον μαρτύρων· διότι εἶναι συναλλάγματα ἀπαιτοῦντα τὴν συναίνεσιν ἀμφοτέρων τῶν συναλλαττομένων.

§ 4. Τὸ συνάλλαγμα τοῦ ἐνεχύρου ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν μετακλητῶν *ἔκδι .lażim*· ὅθεν διὰ νὰ παύσῃ, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συνδράμῃ ἡ ἀμοιβαία θέλησις τῶν συναλλαχθέντων, ἀλλ' ἀρκεῖ μόνη

ἡ τοῦ ὀφειλέτου, ὅστις εἶναι ἐλεύθερος, ἐξοφλῶν ἐν παντὶ καιρῷ τὸ χρέος του, νὰ λάβῃ τὸ ἐνεχυριασθὲν πρᾶγμα εἰς τὴν κατοχήν του· ἄλλως κατὰ τὴν λῆξιν τῆς πρὸς πληρωμὴν προθεσμίας, τὸ συνάλλαγμα τοῦ ἐνεχύρου δύναται ν' ἀνανεωθῇ διὰ τῆς συναινέσεως ἀμφοτέρων τῶν μελῶν, καὶ νὰ τεθῇ νέα πρὸς πληρωμὴν προθεσμία.

Τὸ Μουσουλμανικὸν Δίκαιον, συνεπῶς πρὸς τὴν οὐσιώδη ἀρχὴν, καθ' ἣν θεωρεῖ τὸ ἐνέχυρον ὡς ἀποδεικτικὸν περὶ τῆς ὑπάρξεως χρέους μέσον, ἐπιτρέπει τῷ ὀφειλέτῃ, ἅμα πληρώσαντι τὸ χρέος, νὰ λάβῃ τὸ ἐνέχυρον, χωρὶς νὰ δύναται ὁ δανειστὴς, ἕνεκεν ἄλλου χρέους, συστηθέντος μεταξὺ τοῦ πρώτου περὶ οὗ τὸ ἐνέχυρον καὶ τῆς πληρωμῆς, νὰ τὸ κρατήσῃ (1).

§ 5. Εἰς τὰς ἐκ τοῦ συναλλάγματος τοῦ ἐνεχύρου ἀναφυομένας δίκας, ἀπαιτεῖται ἐν τῇ πρακτικῇ, νὰ δώσῃ ὁ δανειστὴς ἐγγύησιν κατὰ τὰς γενικὰς τῆς διαδικασίας ἀρχὰς εἰς τὰς ἑξῆς περιστάσεις:

1) Ὁσάκις ἡ δίκη ἀφορᾷ τὴν ἰσχὺν τοῦ δανείου ὑπὲρ οὗ ἐδόθη τὸ ἐνέχυρον.

2) Ὁσάκις φιλονεικεῖται ἂν τὸ εἰς χεῖρας τοῦ κατόχου εὑρισκόμενον πρᾶγμα ἐδόθη λόγῳ ἐνεχύρου, παρακαταθήκης ἢ μισθώσεως.

3) Ὁσάκις πρόκειται ν' ἀποφασισθῇ τίνα ἐκ τῶν παραδοθέντων πραγμάτων ἐδόθησαν εἰς ἐνέχυρον καί τινα εἰς παρακαταθήκην.

Ὁ ὀφειλέτης ὀφείλει νὰ προσάξῃ μάρτυρας:

1) Ὅταν κατηγορῇ τὸν δανειστὴν ὡς ὑπεξαιρέσαντα, ἢ βλάψαντα τὸ εἰς ἐνέχυρον δοθὲν πρᾶγμα.

2) Ὅταν ἀμφισβητῆται ἡ ἀξία τῆς ἕνεκα σφάλματος τοῦ θεματοφύλακος δανειστοῦ ἐπελθούσης εἰς τὸ πρᾶγμα βλάβης.

3) Ὅταν ὁ δανειστὴς ἀρνῆται ὅτι ἔδωκεν εἰς τὸν ὀφειλέτην τὴν ἄδειαν νὰ πωλήσῃ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐνεχύρου.

(1) Ἡ διάταξις αὕτη δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν τοῦ Ῥωμ. Δικαίου (Νομ. μον. Κώδ. VIII 27) οὔτε πρὸς τὴν τοῦ Γαλλικοῦ Δικαίου (Κώδ. Ναπ. ἀρθ. 2082), εὑρίσκεται ὅμως ἐν τῷ Ῥωσσικῷ Δικαίῳ (Swod. des lois civiles, 1412)· καὶ ἐν τῷ Landrecht Πρωσσικῷ, Μέρ. Α'. τίτλ. 20 ἀρθ. 171.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΖΕΜΑΝ, ΕΓΓΥΗΣΙΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νετλοὺλ μεραμ, Μέρ. Β, σ. 45.— *Πίστ πάπ*, σ. 260—666.— *Σουβὰλ βὲ τζεβὰδ*, σ. 16.— *Κὲσφ ἐνβὰρ*, σ. 269—271.— *Χαλὴλ ἰδζὰζ*, σ. 186.— *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ ἐρπαὰ*, σ. 142—144.— Dulau, p. 407—409.— M. d'Ohosson, partie VI, p. 152.

§ 1. Τρία εἴδη ἐγγυήσεως καθιεροῖ τὸ Δίκαιον τῶν μουσουλμάνων. *Ζεμὰν*,—*Χαβαλὲ*—καὶ *Κεφαλέ*.

Ζεμὰν εἶναι τὸ συνάλλαγμα, δι' οὗ ἀναλαμβάνει τις τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πληρώσῃ πρὸς τὸν δανειστὴν τὸ χρέος τρίτου τινὸς, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οὗτος δὲν ἤθελε τὸ ἐξοφλήσῃ κατὰ τὴν λῆξιν τῆς προθεσμίας.

Χαβαλὲ δὲ εἶναι τὸ συνάλλαγμα, δι' οὗ ἀναδεχόμενός τις χρέος ἀλλότριον ὑποχρεοῦται νὰ τὸ πληρώσῃ μόνος πρὸς τὸν δανειστήν.

Τέλος *κεφαλὲ* λέγεται τὸ συνάλλαγμα δι' οὗ τρίτος τις ὑποχρεοῦται πρὸς τὸν δανειστὴν ν' ἀναζητήσῃ καὶ προσάξῃ τὸν ὀφειλέτην, ὅστις κατὰ τὴν λῆξιν τῆς πρὸς πληρωμὴν τοῦ χρέους του προθεσμίας ἤθελε κρυφθῇ ἢ ἤθελεν ἀρνηθῇ νὰ παρουσιασθῇ προσωπικῶς.

Ἡ ἐγγύησις *κεφαλὲ* εἶναι δύο εἰδῶν:

1) *Μουτλεκὰ*, ὅταν ὁ ἐγγυητὴς δὲν ὥρισεν ἐν τῷ συμβολαίῳ κατὰ ποίαν ἐποχὴν ὑποχρεοῦται νὰ παρουσιάσῃ τὸν ὀφειλέτην.

2) *Μουβακὰτ* δὲ, ὅταν ἡ πρὸς ἀναζήτησιν καὶ παρουσίασιν τοῦ ἀπόντος ὀφειλέτου προθεσμία ῥητῶς ὡρίσθη.

Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν λόγων, ἐξ ὧν ὁρμᾶταί τις ἵνα γίνῃ ἐγγυητὴς, αἱ περὶ τούτου συμβάσεις δύνανται νὰ ἦναι:

α'.) *Τεμπερροῦ-ὰρ*, δηλαδὴ ἐγγυήσεις διδόμεναι εἴτε ἀπὸ οἴκτου πρὸς τὸν ὀφειλέτην, εἴτε ἀπὸ αἴσθημα εὐσεβείας, καὶ ἐν γένει ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν.

β'.) *Μανζοῦνερ*, ἐγγυήσεις διδόμεναι τῇ παρακλήσει τοῦ ὀφειλέτου.

Τὰ συναλλαττόμενα μέρη, ἐπὶ μὲν τῆς ἐγγυήσεως *ζεμὰν*, ὀνομά-

ζονται, ὁ ἐγγυητής, *ζαμὶν*, ὁ δ' ὀφειλέτης, *μεζμοὺν ἀγχοῦ*, καὶ ὁ δανειστής, *μεζμοῦν ἀλεΐχι*. Ἐπὶ δὲ τοῦ *Χαβαλὲ*, *Μουχὰλ* μὲν ὁ ἀναδεχόμενος τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πληρώσῃ χρέος *μουχὶλ* δὲ ὁ ἀναθέσας εἰς τὸν *μουχὰλ* τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος, καὶ *μουχάλουν ἀλεΐχι*, ὁ δανειστής. Ἐπὶ δὲ τοῦ *κεφαλὲ κοφὶλ* ἢ *κεφὶλ* ὀνομάζεται ὁ ὑποχρεούμενος ν' ἀναζητήσῃ καὶ προσάξῃ τὸν φυγάδα ὀφειλέτην, *μεκφοὺλ* ἢ *μεκφοὺλ μπίχι*, ὁ ὀφειλέτης, καὶ *μεκφούλουν λὲχ* ὁ δανειστής.

§ 2. Γενικοὶ κανόνες:

1) Πρὸς σύστασιν τοῦ συναλλάγματος τῆς ἐγγυήσεως ἀπαιτεῖται, ἡ ἐνηλικιότης τῶν συναλλαττομένων, ἡ πλήρης χρῆσις τῶν διανοητικῶν αὐτῶν δυνάμεων καὶ ἡ ἱκανότης πρὸς τὸ διαθέτειν ἑαυτοὺς καὶ τὴν περιουσίαν των.

2) Ὁ ἐγγυητὴς δὲν ὑποχρεοῦται πρὸς τὸν δανειστὴν, εἰμὴ ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς πρὸς πληρωμὴν προθεσμίας, καὶ μόνον ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως πρὸς πληρωμὴν τοῦ χρέους ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου.

3) Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἐγγυητὴν νὰ συνομολογήσῃ ἀντιμισθίαν, εἰμὴ ἐν περιπτώσει τῆς ἐγγυήσεως *μαυζοῦνερ*, δηλ. ὅταν ἀνεδέχθη τὴν ὑποχρέωσιν κατὰ παράκλησιν τοῦ ὀφειλέτου· ἀλλ' ὄχι καὶ ἐν περιπτώσει ἐγγυήσεως *τεμπερροῦ ἂν*, ὅταν δηλ. ἀνεδέχθη τὴν ἐγγύησιν *ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν*.

4) Ἡ ἐγγύησις, *τεμπερροῦ ἂν*, δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν, εἰμὴ ὅταν, μὴ ὑπαρχούσης ἀμφιβολίας οὐδὲ φιλονεικίας περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ δανείου, ὁ ὀφειλέτης διατείνεται ὅτι τὸ ἐξώφλησεν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται δέχονται τὴν ἐγγύησιν ὡς πρὸς συναλλάγματα μὴ εἰσέτι συνομολογηθέντα· δηλ. ὅταν δηλοῖ τις εἰς ἕτερον ὅτι ἐὰν οὗτος δανείσῃ εἰς τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα πρόσωπον θέλει νὰ γίνῃ ἐγγυητής. Τὸ εἶδος τῆς ἐγγυήσεως ταύτης ὀνομάζεται ζεμὰν γκαὶρ βαδζίπ.

5) Ἡ ἐγγύησις δὲν δύναται νὰ συνομολογηθῇ εἰμὴ εἰς τὰ συναλλάγματα καὶ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται ἐπιτρέπουσι ν' ἀναδεχθῇ τις ἐγγύησιν διὰ γενικῶν ἐκφράσεων, εἴτε μὴ ὁρίζων τὴν ποσότητα μέχρι τῆς ὁποίας θέλει ἀναβιβασθῇ τὸ χρέος, εἴτε ἀναδεχόμενος ὅλα τὰ χρέη τοῦ δεῖνος ἢ δεῖνος προσώπου. Τοιούτου εἴδους ἐγγύησις ὀνομάζεται ζεμὰν γκαὶρ βαδζίπ, ὅπερ ὅμως παρὰ τοῖς Σαφιίταις καὶ τοῖς Σιίταις θεωρεῖται παράνομον.

§ 3. Κανόνες εἰδικοί:

α΄.) Ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς ἐγγυήσεως *ζεμάν*·

1) Ἡ ἔκφρασις τῆς συναινέσεως τοῦ τε δανειστοῦ καὶ τοῦ ἐγγυητοῦ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ τῆς τοῦ ὀφειλέτου.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιίται φρονοῦσι μάλιστα ὅτι ἡ δήλωσις τῆς τοῦ δανειστοῦ συναινέσεως δὲν εἶναι ἀναγκαία.

2) Ἐὰν εἰς τὴν προθεσμίαν δὲν πληρωθῇ τὸ χρέος ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου, ὀφείλει ὁ δανειστὴς ν' ἀπευθυνθῇ κατὰ τοῦ ἐγγυητοῦ· δὲν ἔχει δὲ πλέον τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν πληρωμὴν ἀπὸ τὸν ὀφειλέτην.

3) Ἡ ἐγγύησις, ἥτις συνωμολογήθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας τοῦ ἐγγυητοῦ, ἀποβιώσαντος κατόπιν, ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου, ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς ἐγγυήσεως ἔχαιρε τὴν πλήρη χρῆσιν τῶν διανοητικῶν του δυνάμεων. Ἐὰν, γενομένης τοιαύτης συμβάσεως, ἐπέρχηται ἡ πρὸς πληρωμὴν ὑποχρέωσις τοῦ ἐγγυητοῦ, δὲν δύναται ὁ δανειστὴς νὰ ἐπιληφθῇ εἰμὴ τὸ τρίτον τῆς καταλειφθείσης περιουσίας τοῦ ἀποβιώσαντος.

β΄.) Ὡς πρὸς τὴν ἐγγύησιν *χαβαλέ*·

1) Ἀπαιτεῖται ἡ ἔκφρασις τῆς συναινέσεως καὶ τῶν τριῶν συναλαττομένων.

2) Μετὰ τὴν τριπλῆν ταύτην ἔκφρασιν τῆς συναινέσεως, ὁ δανειστὴς δὲν δικαιοῦται ν' ἀπευθυνθῇ πρὸς τὸν πρωτοφειλέτην *μαχὶλ*, ἀλλ' ὀφείλει νὰ καταδιώξῃ τὸν *μουχάλ*.

3) Ὁ δανειστὴς, *μουχάλουν ἀλεΐχι*, δικαιοῦται νὰ διαρρήξῃ τὸ συνάλλαγμα *χαβαλὲ*, ὅταν ἦναι πεπεισμένος καὶ δύναται ν' ἀποδείξῃ διὰ μαρτύρων τὴν κατὰ τὴν σύμβασιν λαβοῦσαν χώραν ἀπάτην· τουτέστιν ὅτι ὁ ἐγγυητὴς *μουχὰλ* παρεστάθη ψευδῶς ὡς ἀξιόχρεων πρόσωπον δυνάμενον νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος τοῦ πρωτοφειλέτου *μουχίλ*.

γ΄.) Ὡς πρὸς τὴν ἐγγύησιν *κεφαλέ*·

1) Ἀπαιτεῖται ἡ συναίνεσις τοῦ *μεκφούλουν λὲχ* καὶ τοῦ *κεφὶλ*, δηλ. τοῦ δανειστοῦ καὶ τοῦ ἐγγυηθέντος τὴν ἐμφάνισιν τοῦ *μεκφοὺλ* ἢ τοῦ ἀναδεχθέντος τὴν κατὰ τὴν λῆξιν τῆς πρὸς πληρωμὴν τοῦ χρέους προθεσμίας προσαγωγήν του.

2) Ἐκ δύο ἐγγυητῶν, *κεφὶλ*, ὁ δανειστὴς δύναται νὰ ἐκλέξῃ μόνον τὸν ἕνα καὶ ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν ἐγγύησίν του.

3) Ὁ ἐγγυητὴς, *κεφὶλ*, δύναται συναινέσει τοῦ δανειστοῦ νὰ μεταβιβάσῃ τὴν ὑποχρέωσίν του εἰς ἕτερον πρόσωπον.

4) Ἀπαιτεῖται νὰ ὁρισθῇ ὁ τόπος, ἐν ᾧ πρέπει νὰ παρουσιασθῇ ὁ ὀφειλέτης, *μεκφούλ*.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ὅταν ὁ κεφὶλ, ἐγγυητὴς, δὲν κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ τὸν ὀφειλέτην κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν διορίαν ἢ πρὸ τῆς ἐκπνεύσεως τῆς ἐπιεικῶς χορηγηθείσης νέας προθεσμίας, κατὰ τοὺς Ἀζεμίτας, πρέπει νὰ τεθῇ εἰς προσωπικὴν κράτησιν μέχρις οὗ ὁ ὀφειλέτης προσέλθῃ ἢ συλληφθῇ. Οἱ Σαφιίται καὶ Ἀζεμῖται διδάσκουσιν ὅτι ὁ κεφὶλ δὲν εὐθύνεται διὰ τῆς περιουσίας του πρὸς τὸν δανειστὴν, μεκφούλουν λὲχ.

εἰμὴ ὅταν ὑπεσχέθη ὅτι, ἐὰν δὲν παρουσιάσῃ τὸν ὀφειλέτην μ ε κ φ ο ύ λ κατὰ τὴν πρὸς πληρωμὴν προθεσμίαν, ἐγγυᾶται προσωπικῶς τὸ χρέος τούτου. Ἐὰν ὁ πρωτοφειλέτης πρὶν ἢ συλληφθῇ ἀποθάνῃ, ἢ ἐὰν συνωμολογήθη προσωπικὴ ἐγγύησις, οἱ Σαφιΐται καὶ οἱ Σιΐται δὲν ὑποχρεοῦσι τὸν κ ε φ ὶ λ νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος τοῦ μ ε κ φ ο ύ λ, ἐν ᾧ οἱ Ἀζεμῖται πράττουσι τὸ ἐναντίον. Εὑρισκομένου τοῦ ὀφειλέτου μ ε κ φ ο ύ λ εἰς τόπον, ἔνθα δύναταί τις νὰ τὸν παρατηρήσῃ, ἀρκεῖ, κατὰ τοὺς διέποντας τὴν σύμβασιν κ ε φ α λ ὲ κανόνας, ὁ κ ε φ ὶ λ νὰ δείξῃ εἰς τὸν δανειστὴν μ ε κ φ ο ύ λ ο υ ν λ ὲχ τὸν τόπον ἔνθα ὁ ὀφειλέτης εὑρίσκεται.

§ 4. Μεταξὺ τῶν ἀφορώντων τὰ τῆς ἐγγυήσεως συναλλάγματα κανόνων, παρατηρητέον ὅτι τὸ *κεφαλὲ* συνομολογεῖται συνήθως προφορικῶς ἐνώπιον μαρτύρων. Τὸ δὲ *ζεμὰρ* καὶ *χαβαλὲ* πρέπει νὰ συντάσσωνται ἐγγράφως.

§ 5. Ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων εἶναι ἰσχυρὰ μόνον τὰ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας κανόνας συστηθέντα συναλλάγματα.

Ἀμφισβητουμένης τῆς ὑπάρξεως τοῦ χρέους περὶ οὗ ὑπάρχει δεδομένη ἐγγύησις, πιστεύεται ὁ δανειστὴς, καθότι ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἀρχικὸν χρέος, δὲν ἤθελεν ὑπάρχει ἐγγύησις.

Τὰ συναλλάγματα τῆς ἐγγυήσεως *ζεμὰρ* καὶ *χαβαλὲ* λαμβάνουσι πέρας διὰ τῆς πληρωμῆς τοῦ χρέους, γενομένης ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου ἢ τοῦ ἐγγυητοῦ· ἀλλὰ τὸ συνάλλαγμα *κεφαλὲ*, παύει περιπλέον διὰ τοῦ θανάτου τοῦ *μεκφοὺλ μπίχι*, ὀφειλέτου, καὶ τοῦ *κεφὶλ*, ἐγγυητοῦ.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΑΠΟΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΟΤΗΤΟΣ ΛΟΓΩ ΔΩΡΕΑΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΧΙΜΠΕ — ΔΩΡΕΑ.

ΠΗΓΑΙ.

Νετ.λ οὐλ μεραὺ, Μέρ. Β. σ. 77.— *Πὶστ πὰπ*, σ. 230.— *Σουδὰλ δὲ τζεβὰδ*, σ. 51.— *Κὲσφ ἐνβὰρ*, σ. 386.— *Χαλὴλ ἰδζὰπ*, σ. 241.— *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ ἐρπαὰ*, σ. 168.— Dulau, p. 388.— M. d'Ohsson, partie VI, p. 289. — Macnaghten, p. 50 et p. 197.

§ 1. *Χιμπὲ* εἶναι τὸ συνάλλαγμα, δι' οὗ δίδει τις δωρεὰν εἰς ἕτερον εἰς πλήρη κυριότητα μέρος τῆς περιουσίας του.

Ὁ δωρητὴς ὀνομάζεται *βαχὴπ*, ὁ δὲ δωρεοδόχος *μεβχουμποῦρ λὲχ* καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς δωρεᾶς *μεβχουμπὶ* ἢ *μεβχουμποῦρ ἐνχοῦ*.

§ 2. Τρία εἴδη δωρεῶν ὑπάρχουσιν:

1) Μεταξὺ συγγενῶν.

2) Μεταξὺ μὴ τοιούτων.

3) Μεταξὺ κυρίου καὶ δούλου, ὡς καὶ μεταξὺ δανειστοῦ καὶ ὀφειλέτου.

Ἡ τοῦ πρώτου εἴδους δωρεὰ ἀνάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμετακλήτων συναλλαγμάτων *ἐκδὶ λαζὶμ* καὶ ἑπομένως ἀπαιτεῖται πρὸς σύστασιν καὶ διάλυσιν αὐτοῦ ἡ ἀμοιβαία τῶν συναλλαττομένων συναίνεσις.

Κ α τ' ἄ λ λ α ς α ἱ ρ έ σ ε ι ς. Οἱ Σαφιΐται, μὴ δεχόμενοι τὴν γνώμην ταύτην ὡς πρὸς τὸ ἀμετάκλητον τῆς συμβάσεως, ἐπιτρέπουσιν ἰδίως εἰς τοὺς γονεῖς ν' ἀνακαλέσωσι κατὰ πάντα χρόνον τὴν παρ' αὐτῶν πρὸς ὄφελος τῶν τέκνων των γενομένην δωρεάν.

Ἡ τοῦ δευτέρου εἴδους δωρεὰ, *χιμπὲ*, δὲν εἶναι ἀμετάκλητος, ἀλλ'

ἀνάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἔκδι τζαὶζ* συναλλαγμάτων· μεταβαίνει ὅμως εἰς τὴν τῶν *ἔκδι λαζίμ*, δηλ. τῶν μετακλητῶν, ὅταν τὸ ἀντικείμενον τῆς δωρεᾶς μετεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ δωρεοδόχου *μεβχουμποὺρ λὲχ* εἰς ὄφελος τρίτου προσώπου.

Ὡς πρὸς τὴν τοῦ τρίτου εἴδους δωρεὰν δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἐκφράσῃ ὁ δωρεοδόχος τὴν ἀποδοχήν του. Ἡ σύμβασις αὕτη περιλαμβάνει κυρίως ἀντικείμενα ἀναγόμενα εἰς τὸ βιβλίον *Εἰκαὰτ*, εἰς ἃ ἰδίως ἀνήκουσι, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἡ ἀπελευθέρωσις δούλου καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ ὀφειλέτου τοῦ νὰ πληρώσῃ τὴν ὀφειλήν του. Νομοδιδάσκαλοί τινες μνημονεύουσιν εἰσέτι δύο ἕτερα εἴδη δωρεῶν, *χιμπὲ μπὶλ ἰβὰζ* καὶ *χιμπὲ βὲ σιὰρτ*, αἵτινες ὅμως φέρουν μᾶλλον χαρακτῆρα ἐμπορικῶν συμβάσεων, ἢ δωρεῶν.

Καὶ κατὰ μὲν τὴν σύστασιν τῆς *χιμπὲ μπὶλ ἰβὰζ*, ἀπαιτεῖται ὁ δωρητής, *βαχὶπ*, νὰ λάβῃ εἰς ἀμοιβὴν τοῦ δωρουμένου πράγματος ἕτερον ἴσης περίπου ἀξίας. Τούτου γενομένου, ἡ σύμβασις καθίσταται ἀμετάκλητος καὶ πρὸς διάλυσίν της ἀπαιτεῖται ἡ τῶν συναλλαχθέντων θέλησις.

Ἡ δὲ δευτέρα, *χιμπὲ βὲ σιὰρτ οὐὶ ἰβὰζ*, θεωρουμένη ἰδίως ὑπὸ τῶν Σιϊτῶν ὡς παράνομος, εἶναι σύμβασις, δι' ἧς ὁ δωρητὴς *βαχὶπ* συναινεῖ ὥστε ὁ, *μεβχουμποὺρ λὲχ*, δωρεοδόχος νὰ ἐκπληρώσῃ ὡρισμένας τινὰς ὑποχρεώσεις, ἢ νὰ τῷ ἀποδώσῃ ἕτερόν τι πρᾶγμα. Πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τῆς δωρεᾶς, δηλ. πρὸ τῆς παραδόσεως καὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ δωρουμένου πράγματος ἡ περὶ αὐτῆς σύμβασις εἶναι *ἔκδι λαζίμ*.

§ 3. Πρὸς ἰσχυροποίησιν τῆς συμβάσεως ἀπαιτεῖται:

1) Εἰς τὰς δωρεὰς τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου εἴδους, ἡ ἔκφρασις τῆς ἀμοιβαίας θελήσεως, *ἰτζὰπ βὲ καβούλ*.

2) Ὁ δωρεοδότης κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς συμβάσεως νὰ ἦναι ἐνῆλιξ, νὰ ἔχῃ σῶας τὰς φρένας καὶ νὰ χαίρῃ τὸ δικαίωμα τοῦ διαθέτειν ἑαυτὸν καὶ τὴν περιουσίαν του. Ὁ δωρητὴς δὲν δύναται νὰ δωρήσῃ, εἰμὴ πρᾶγμα ἀνῆκον ὁλοσχερῶς εἰς αὐτόν· ὅθεν ἡ δωρεὰ πράγματος ἀνήκοντος καὶ εἰς ἄλλους ἀδιαιρέτως εἶναι ἄκυρος· δύναται νὰ δωρηθῇ παντὸς εἴδους ἀντικείμενον ἄνευ περιορισμοῦ τῆς ποσότητος, καὶ ἕκαστος Μουσουλμάνος δύναται διὰ δωρεῶν νὰ παραχωρήσῃ εἰς ὅν τινα θελήσῃ τὴν περιουσίαν του, ἐκτὸς τῆς ἐν τῇ κατωτέρῳ § 6 μνημονευομένης ἐξαιρέσεως.

3) Τὸ *μεβχουμπὶ* (ἀντικείμενον τῆς δωρεᾶς) πρέπει νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν δωρεοδόχον, *μεβχουμποὺρ λὲχ*, καὶ οὗτος νὰ τὸ ἀποδεχθῇ. Τὰς ὑπὲρ τῶν ἀνηλίκων γινομένας δωρεὰς ἀποδέχονται οἱ γονεῖς αὐτῶν ὡς φυσικοὶ ἐπίτροποί των, ἐν ἐλλείψει δὲ τοιούτων οἱ διορισμένοι ἐπίτροποί των. Τυπικὴ παράδοσις τοῦ δωρουμένου πράγ-

ματος δὲν ἀπαιτεῖται, ὅταν ὁ δωρεοδόχος διατελῇ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ δωρητοῦ.

4) Εἰς τὰς δωρεὰς τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα, καλὸν εἶναι ν' ἀποφεύγηται ἡ ὠφέλεια τοῦ ἑνὸς γινομένη πρὸς βλάβην τοῦ ἑτέρου τέκνου. Ἡ σύστασις αὕτη δὲν περιέχεται ἐν τῷ Κορανίῳ, ἀλλὰ πηγάζει ἀπὸ *Χαδὶς* τοῦ Προφήτου, ὅστις, ἀκούσας τινὰ τῶν συγχρόνων του εἰπόντα ἐπὶ παρουσίᾳ του, ὅτι προετίθετο ν' ἀφήσῃ εἰς τὸ ἓν τέκνον του πλειότερα παρὰ εἰς τὸ ἕτερον, ἀπεφάνθη αὐθεντικῶς, «ὅτι αὐτὸς (ὁ Μωάμεθ) ἐπεθύμει νὰ μὴ παρευρεθῇ εἰς παρομοίαν πρᾶξιν.»

5) Τὸ τῆς δωρεᾶς ἀντικείμενον πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἡ σύμβασις γίνεται, καὶ ὁ δωρητὴς πρέπει νὰ τὸ κατέχῃ σωματικῶς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συστάσεώς της. Διὰ τοῦτο δὲν δύναταί τις νὰ δωρήσῃ ἀπαίτησιν εἰμὴ εἰς τὸν ὀφειλέτην αὐτῆς καὶ ὄχι εἰς τρίτον πρόσωπον.

6) Ὅταν ὁ δωρητὴς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας του συνάψῃ σύμβασιν περὶ δωρεᾶς, αὕτη διατηρεῖ τὴν ἰσχύν της, ἐπελθούσης τῆς ἀναρρώσεώς του. Ἐὰν ὅμως ἀποβιώσῃ ἕνεκα τῆς ἀσθενείας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας συνωμολόγησε τὴν δωρεάν, οἱ κληρονόμοι του ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ κρατήσωσιν ἐξ αὐτῆς τὰ δύο τρίτα τοὐλάχιστον τῆς κληρονομίας καὶ νὰ δώσωσιν εἰς τὸν δωρεοδόχον τὸ πολὺ τὸ ἓν τρίτον.

7) Ὁσάκις ἡ δωρεὰ ἦναι σύμβασις ἀμετάκλητος, ἀπαγορεύεται νὰ τὴν συνομολογήσῃ τις ὑπὸ ὅρον ἢ ὑπὸ προθεσμίαν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Εὕρομεν ὅμως ὅτι οἱ Σουννῖται ἐπιτρέπουν τὴν ὑπὸ ὅρον δωρεάν, *Χιμπὲ βὲ σιάρτ ἰβάζ*, (ὅρα. ἀνωτ. τὴν § 2).

8) Ὁ *μεβχουμποὺρ λὲχ*, δωρεοδόχος, πρέπει νὰ χαρακτηρίζηται ἀκριβῶς. Ὑπαρχόντων πολλῶν δωρεοδόχων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, ἡ μερὶς ἑκάστου πρέπει νὰ ὁρισθῇ διακεκριμένως, εἴτε κατὰ τὴν σύστασιν τῆς συμβάσεως, εἴτε κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ πράγματος.

§ 4. Ἐπὶ δωρεᾶς πραγμάτων ἐχόντων ἀξίαν ἐπαισθητὴν, ἀπαιτεῖται ἡ σύνταξις ἐγγράφου. Ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀρκεῖ ἡ προφορικὴ σύμβασις ἐνώπιον μαρτύρων συνομολογουμένη.

§ 5. Αἱ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας κανόνας συστηθεῖσαι συμβάσεις εἰσὶ νόμιμοι καὶ ἰσχυραί.

Ὅταν ἀμφισβητῆται ποῖον τὸ ἀντικείμενον τῆς διαφορᾶς, καὶ ὁ δωρεοδόχος τὸ ἔλαβεν εἰς τὴν κατοχήν του, ὁ δωρητὴς πρέπει νὰ ὁρκισθῇ ἐπὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ του.

Ἡ τῆς δωρεᾶς σύμβασις, καθισταμένη ἀμετάκλητος, *ἔκδι λαζίμ*,

δύναται νὰ διαρρηχθῇ μόνον διὰ τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἐκτὸς τῶν ἓξ ἑπτὰ περιπτώσεων εἰς ἃς ἡ διάρρηξις ἀπολύτως δὲν ἐπιτρέπεται.

Αἱ περιπτώσεις αὗται συνεκεφαλαιώθησαν εἰς δίστιχον, σχηματισθὲν ἀπὸ τ' ἀρχικὰ στοιχεῖα τῶν λέξεων, αἵτινες δεικνύουν τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ διάρρηξις δὲν ἐπιτρέπεται, περιειλημμένας ἐν τοῖς ἓξ δύο στίχοις.

Βὲ μάι οὔρ μὶρ ἐρ-ῥουτζοῦ ἰ φιλ-χιμπέ.
Γιὰ σαχίπι χουρούφιρ ζεμαὶ χιζκέχ.

Ὅπερ σημαίνει ὅτι αἱ περιπτώσεις εἰς ἃς ἡ διάρρηξις δὲν ἐπιτρέπεται, δεικνύονται διὰ τῶν ἀρχικῶν ἀλφαβητικῶν στοιχείων,

ζὲ—μὰ—ἰ—χὶ—ζ—κὲ—χ.

Ἰδοὺ ἤδη κατὰ τὴν πραγματείαν τοῦ *Ῥὲμς*, συγγραφεῖσαν κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν ἀζεμιτῶν, ἡ ἐξήγησις τῶν στοιχείων τούτων:

1) Τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον *ζιαδιτί*, εἶναι ἡ περίπτωσις καθ' ἣν, τὸ δωρηθὲν πρᾶγμα παραληφθὲν ὑπὸ τοῦ δωρεοδόχου, ἔλαβε παρ' αὐτῷ προσαύξησίν τινα· π. χ. ὅταν ἐφυτεύθησαν δένδρα ἐν κήπῳ ὅστις δὲν εἶχε τοιαῦτα κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς δωρεᾶς, ἢ ὅταν νέαι οἰκοδομαὶ προσετέθησαν εἰς τὴν δωρηθεῖσαν οἰκίαν καὶ εἰς ἄλλας ὁμοίας περιπτώσεις.

2) Τὸ γράμμα *μὲβτ*, ἡ περίπτωσις καθ'ἣν ὁ δωρητὴς ἀπεβίωσεν.

3) Τὸ γράμμα *ἰβὰζ*, ὅταν ὁ δωρητὴς ἔλαβέ τι ἀντὶ τοῦ δωρηθέντος.

4) Τὸ γράμμα *χουρουτζ*, ὅταν τὸ δωρηθὲν μετεβιβάσθη εἰς τρίτου χεῖρας, διὰ δωρεᾶς ἢ ἄλλης νομικῆς πράξεως ὑπὸ τοῦ δωρεοδότου συνομολογηθείσης.

5) Τὸ γράμμα *ζεβζὲ*, ὅταν ἡ δωρεὰ ἐγένετο μεταξὺ συζύγων.

6) Τὸ γράμμα *κουρμπὲτ*, ὅταν ἡ δωρεὰ περιέχει τὸν ὅρον *κουρμπέτεν ἰλαλλαχί*, δηλ. ὅτι ἡ ἐλευθεριότης εἶχε λόγον τὴν εὐσεβῆ ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἦναί τις ἀρεστὸς εἰς τὸν Θεόν.

7) Τὸ γράμμα *χελακὲτ*, ὅταν τὸ δωρηθὲν ἀπωλέσθη ἢ κατεστράφη, ἢ ἂν ἦτο δοῦλος, τὸ δωρηθὲν ἀπηλευθερώθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΒΑΣΣΙΓΕ, Η ΔΙΑΘΗΚΗ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ μεραμ, Μέρ. Β, σ. 82.— *Ιἰστ πὰπ*, σ. 322.— *Κὲσφ ἐνβὰρ*, σ. 433.— *Χαλὴλ ἰδζὰζ*, σ. 265.— *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ ἐρταὰ*, σ. 187.— Dulau, p. 98—107, 260—270.— Mouratgea d'Ohsson, partie V, p. 294—306, 310—319.—Macnaghten, p. 53—55, 241—249.

§ 1. Ὀνομάζεται *Βασσιγὲ* τὸ συνάλλαγμα, δι' οὗ πρόσωπόν τι διὰ κληροδοσίας μεταβιβάζει μετὰ θάνατον εἰς τὴν κυριότητα ἑτέρου μέρος τῆς περιουσίας του· καὶ ὁ μὲν διαθέτης ὀνομάζεται *μουσὶ*, ὁ δὲ κληροδόχος *μουσιλὲχ* καὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦ κληροδοτήματος *μουσὶ μπίχ*.

§ 2. α'.) Ὁ παρὰ πάντα ἄλλον αὐστηρῶς ἀπαιτούμενος πρὸς ἰσχὺν τῆς διαθήκης ὅρος εἶναι νὰ ὁρισθῇ σαφῶς τὸ κληροδοτούμενον ἀντικείμενον, ὥστε νὰ μὴ δίδῃ ἀφορμὴν εἰς ἀμφιβολίας καὶ ἀμφισβητήσεις· ἡ περὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἀσάφεια καὶ ἀμφιβολία, ὅταν ἡ διαθήκη εἶναι ἀκατάληπτος καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κληρικούς, εἶναι λόγος ἀκυρότητος. Ἐὰν τὸ κληροδοτούμενον πρᾶγμα ὁρίζηται εἰς εἶδος, χωρὶς νὰ προσδιορίζηται κατὰ τὸ ποσὸν, ὁ κληροδόχος ὀφείλει νὰ λάβῃ κατὰ τὴν γνώμην νομικῶν τινων τὸ ἔκτον τοῦ κληροδοτουμένου πράγματος, κατὰ δὲ τὴν γνώμην ἄλλων, μόνον τὸ ὄγδοον ἢ καὶ τὸ δέκατον.

Τὸ κῦρος καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς διαθήκης ἢ τοῦ κληροδοτήματος δὲν ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ὅρου, ὅτι τὸ κληροδοτούμενον ἀντικείμενον ὑπάρχει κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκτελέσεως τῆς διαθήκης, ἀλλ' ἀρκεῖ ὅτι ὑπῆρχε κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συντάξεώς της καὶ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου.

β'.) Τὸ κληροδοτούμενον πρᾶγμα δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἀπηγορευμένον ὑπὸ τοῦ νόμου. Οὕτω διαθήκη δι' ἧς κληροδοτοῦνται οἶνος, αἷμα, χοῖρος καὶ ἄλλα πράγματα ὑπὸ τοῦ νόμου θεωρούμενα ἀκάθαρτα, εἶναι πάντῃ ἄκυρος.

γ'.) Τὸ κληροδοτούμενον πρᾶγμα πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὸν κληροδόχον μεθ' ὅλων τῶν παρακολουθημάτων του. Οὕτω π. χ. ἡ κληροδότησις σπάθης περιλαμβάνει καὶ τὴν θήκην αὐτῆς.

δ΄.) Δὲν δύναταί τις νὰ διαθέσῃ πρὸς βλάβην τῶν στενωτέρων συγγενῶν του καὶ πρὸς ὄφελος ξένων (μὴ συγγενῶν), εἰμὴ τὸ τρίτον μέρος τῆς περιουσίας του. Τὰ δὲ λοιπὰ δύο μέρη ἀνήκουσιν εἰς τοὺς νομίμους κληρονόμους, καὶ ἂν ἀκόμη οὗτοι ἤθελον, ζῶντος τοῦ διαθέτου, συναινέσει ἐλευθέρως εἰς τὴν κληροδότησιν περιουσίας ὑπερβαινούσης τὸ ἓν τρίτον. Ἐὰν ὁ διαθέτης κληροδοτήσῃ εἴς τινα τὸ ἓν τρίτον τῆς περιουσίας του, καὶ εἰς ἕτερόν τινα τὸ ἓν ἕκτον αὐτῆς, τότε, ἀρνουμένων τῶν κληρονόμων ν' ἀποδώσωσι πλέον τοῦ ἑνὸς τρίτου, ὁ μὲν κληροδόχος τοῦ τρίτου τούτου μέρους θέλει τὸ λάβει ἀκέραιον, τὸ δὲ κληροδότημα περὶ τοῦ ἕκτου μέρους εἶναι ἄκυρον καὶ ὁ κληροδόχος αὐτοῦ οὐδὲν δικαιοῦται νὰ λάβῃ.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Κατὰ τοὺς Ἀζεμίτας, ὁσάκις ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πλειότερον τοῦ τρίτου μέρους διετέθη ὑπὲρ ξένων προσώπων, αἱ εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἀφεθεῖσαι μερίδες πρέπει νὰ ἐλαττωθῶσι συμμέτρως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ὑπερβαίνωσι μὲν τὸ τρίτον τῆς κληρονομίας, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ οὐδεὶς τῶν κληροδόχων νὰ μὴ ἀποκλεισθῇ τῆς κληροδοσίας. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν πατέρα ν' ἀποκληρώσῃ ἕνα τῶν υἱῶν του, δύναται ὅμως ἐν γένει νὰ κληροδοτήσῃ εἰς ἀπωτέρους συγγενεῖς πρὸς βλάβην τῶν πλησιεστέρων.

ε΄.) Αἱ διαθῆκαι ἐκτελοῦνται κατὰ τὸν θάνατον τοῦ διαθέτου, ἂν, ὡς ἀμέσως ἀνωτέρω εἴπομεν, τὰ κληροδοτήματα δὲν ὑπερβαίνωσι τὸ τρίτον τῆς κληρονομίας. Τὰ κληροδοτήματα πρέπει νὰ πληρωθῶσι πρὸ τῆς μεταξὺ τῶν κληρονόμων διανομῆς τῆς κληρονομίας, ἀλλὰ μετὰ τὴν πληρωμὴν τῶν κληρονομικῶν χρεῶν.

ς΄.) Τὸ τῆς διαθήκης κληροδοτούμενον πρᾶγμα μεταβαίνει εἰς τὴν πλήρη κυριότητα τοῦ κληροδόχου, ὅστις δύναται νὰ τὸ διαθέσῃ κατ' ἀρέσκειαν.

ζ΄.) Δὲν ὑποχρεοῦταί τις νὰ πληρώσῃ τὸν φόρον *ζεκιάτ*, ἢ τὸν *χούμ* (1) ἐπὶ τῆς καταλειφθείσης ὑπὸ τοῦ διαθέτου περιουσίας.

§ 3. Ὡς πρὸς τὸν διαθέτην ἰσχύουσιν οἱ ἑξῆς κανόνες:

α΄.) Ὀφείλει νὰ ἦναι ἐνῆλιξ. Οἱ μὴ εἰσέτι συμπληρώσαντες τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας των παῖδες δὲν δύναται ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει νὰ κάμωσι διαθήκην.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται ἐπιτρέπουσιν εἰς παῖδας ἄνευ προσδιορισμοῦ τῆς ἡλικίας νὰ κάμωσι διαθήκην, ἐὰν ἠθικῶς εἶσιν εἰς κατάστασιν νὰ ἐννοήσωσι τὴν σπουδαιότητα τῆς πράξεως ταύτης.

β΄.) Πρέπει νὰ ἔχῃ ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν τῶν διανοητικῶν του δυνάμεων. Ὅθεν ἀποκρούει ὁ νόμος τὰς διαθήκας τῶν φρενοβλαβῶν, τῶν ἀσθενῶν τὸ πνεῦμα, τῶν αὐτοχείρων, ἐὰν ὡς πρὸς τοὺς

(1) Σ. Μ. Ὅρα ἀνωτέρω περὶ τῆς ἐννοίας τῶν λέξεων τούτων τὸ κεφ. Γ. τοῦ Βιβλίου Ἰσλαβάτ.

τελευταίους τούτους ἡ διαθήκη συνετάχθη μεταξὺ τοῦ ἀπὸ τῆς θανατηφόρου πληγῆς καὶ τοῦ θανάτου χρονικοῦ διαστήματος.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Αἱ ὑπὸ τῶν βαρέως ἀσθενούντων προσώπων καὶ ἀπολεσάντων τὴν χρῆσιν τῆς φωνῆς, ἀλλὰ δυναμένων διὰ σημείων νὰ δηλώσωσι τὴν θέλησίν των, συντασσόμεναι διαθῆκαι, κατὰ μὲν τοὺς Σαφιΐτας κηρύττονται νόμιμοι, κατὰ δὲ τοὺς Ἀζεμίτας ἄκυροι.

γ΄.) Πρέπει νὰ ἦναι ἐλεύθερος. Ὁ δοῦλος δὲν δύναται νὰ συντάξῃ ἰσχυρῶς διαθήκην, ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ κυρίου του.

δ΄.) Ὀφείλει νὰ ἔχῃ τὴν κυριότητα καὶ τὴν κατοχὴν τοῦ κληροδοτουμένου πράγματος.

§ 4. Ὡς πρὸς τὸν κληροδόχον, *μουσὶ πὶχ*, ἀπαιτοῦνται τὰ ἑξῆς:

α΄.) Δήλωσις περὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος. Αὕτη δὲ δύναται νὰ γίνῃ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διαθέτου.

β΄.) Ἀκριβὴς χαρακτηρισμὸς τοῦ διὰ τῆς διαθήκης ἐγκαθισταμένου κληροδόχου. Οὗτος πρέπει νὰ ἦναι πρόσωπον ὑπάρχον πραγματικῶς *μευτζοὺδ*, νὰ ζῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης, νὰ χαρακτηρίζηται ἐν αὐτῇ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ δυσκολεύωνται οἱ κληρονόμοι νὰ τὸν ἀναγνωρίσωσιν. Ἐπιτρέπεται ν' ἀφεθῇ κληροδότημα εἰς κυοφορούμενον ἔμβρυον. Διαθήκη γενομένη ὑπὲρ προσώπου ἀποθανόντος πρὸ τῆς συντάξεώς της, ἢ ὑπὲρ ἀφάντου καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις εἶναι ἀμφίβολος, δὲν ἔχει κανὲν ἀποτέλεσμα· διότι τὰ πρόσωπα ταῦτα δὲν δύνανται οὔτε αὐτοπροσώπως, οὔτε διὰ πληρεξουσίου νὰ δηλώσι τὴν ἀποδοχὴν τοῦ κληροδοτήματος.

γ΄.) Ἐὰν ἡ κυριότης δούλου τινός, ἢ ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ ἐργασία, κληροδοτηθῇ διὰ διαθήκης εἴς τινα, οὗτος ἀποδεχόμενος τὸ κληροδότημα ὑποχρεοῦται νὰ ἐνδύῃ, νὰ τρέφῃ καὶ ἐν γένει νὰ ἐπιμελῆται τὸν δοῦλον.

§ 5. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύστασιν τῆς διαθήκης αὕτη δύναται νὰ γίνῃ ἐγγράφως ἢ ἁπλῶς προφορικῶς· ἀλλ' εἰς ἑκατέραν τῶν περιπτώσεων τούτων ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία δύο μαρτύρων ἀρρένων.

ΤΥΠΟΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

ΑΛΗΘΩΣ ΣΥΝΕΤΑΧΘΗ ΕΝΩΠΙΟΝ ΜΟΥ.

(Τ. Σ.)

(Σφραγὶς τοῦ Καδῆ).

Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀρίστου ὅλων τῶν ὀνομάτων. Τὸ περιεχόμενον τῆς παρούσης πράξεως εἶναι τὸ ἑξῆς·

Ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης τοῦ σερῆ καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τινων χρηστῶν καὶ πιστῶν μαρτύρων ὁ δεῖνα, υἱὸς τοῦ, κτλ.

(Τ. Σ.)

(Σφραγὶς τοῦ διαθέτου τούτου).

Ἐνῆλιξ καὶ ὑγιὴς τὸν νοῦν, καὶ ἐδήλωσε, τηρῶν ὅλας τὰς ὑπὸ τοῦ σερῆ ἀπαιτουμένας διατυπώσεις, τὴν τελευταίαν θέλησίν του ἵνα νομιμοποιήσῃ αὐτήν.

α΄.) Ἔχω εἰς τὴν κυριότητά μου ἓν κεφάλαιον ἐκ πεντακοσίων δουκάτων, ἅπερ ἤδη, δυνάμει γραμματίων νομίμως ἀνεγνωρισμένων, εὑρίσκονται παρὰ τῷ δεῖνι.

β΄.) Εἶμαι κύριος προσέτι μιᾶς οἰκίας διορόφου, ἐν ᾗ ἤδη κατοικῶ μετὰ τῆς οἰκογενείας μου. Ἡ περιουσία μου αὕτη μετὰ τὸν θάνατόν μου θέλει διανεμηθῆ κατὰ τὸν κανόνα μ ό φ ε ρ ὲ ς ο ὐ λ λ ὰ χ, δηλ. κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τὸν κανόνα ῥ έ σ μ β ε ρ ο τὲ, ὅστις δυνάμει τοῦ σερῆ ὁρίζει τὴν τάξιν τῶν κληρονόμων μου, οἵτινες εἶναι πέντε τὸν ἀριθμόν, ἤτοι δύο υἱῶν, δύο θυγατέρων καὶ μιᾶς συζύγου.

Διατάττω διὰ τῆς παρούσης διαθήκης ἵνα τὸ τρίτον μέρος τῶν μετρητῶν χρημάτων μου δαπανηθῆ διὰ τὴν ταφήν μου καὶ διὰ τὴν διανομὴν χάριν τῆς μνήμης μου ἐλέων. Τὰ δὲ λοιπὰ δύο τρίτα θέλουν διανεμηθῆ οἱ κληρονόμοι μου.

Διορίζω ἐπίτροπον τῶν τέκνων μου β α σ ῆ καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν τὸν ἀδελφόν μου (δεῖνα) καὶ παρεπίτροπον ν α ζ ή ρ (1) τὸν νεώτερον ἀδελφόν μου. Ἀμφότεροι ὀφείλουσι νὰ ἐκπληρῶσι τὰ καθήκοντά των κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ σ ε ρ ῆ καὶ κατὰ τὰ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς αἱρέσεως τῶν Ἰμαμιτῶν διατασσόμενα. Κατὰ τὰς αὐτὰς διατάξεις τοῦ σ ε ρ ῆ ἐπιφυλάττομαι ἐνόσῳ ζῶ τὸ δικαίωμα ν' ἀνακαλέσω τὴν παροῦσαν διαθήκην· μετὰ τὸν θάνατόν μου ὅμως τὴν ἀμετάκλητον καὶ νόμιμον ἰσχύν· διότι τὸ κεφάλαιον δεύτερον τοῦ Κορανίου λέγει, «ὁ ἀποδεχθεὶς τὴν διὰ διαθήκης ἐκφρασθεῖσαν θέλησιν τοῦ διαθέτου, καὶ μὴ ἐκπληρῶν αὐτήν, ἁμαρτάνει ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου καὶ θέλει δώσει λόγον ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ.

Ἐγένετο τὴν δεῖνα ἡμέραν τοῦ μηνὸς δεῖνα.

Δεῖνα.	Δεῖνα.	Δεῖνα.
(Τ. Σ.)	(Τ. Σ.)	(Τ. Σ.)
(Ἡ σφραγὶς του).	(Ἡ σφραγὶς του).	(Ἡ σφραγὶς του).

(1) Ν α ζ ή ρ εἶναι ὁ ἐπιτηρῶν τὴν περιουσίαν τῶν ἀνηλίκων καὶ ὁ ἐκτελεστὴς τῶν διαταγῶν τοῦ β α σ ῆ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ (ὅρ. κατ. § 7. ἀριθ. γ΄.)

§ 6. Αἱ διαθῆκαί εἰσιν ἰσχυραὶ καὶ νόμιμοι, συντασσόμεναι κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας κανόνας. Ἐὰν ὁ διαθέτης συνέταξε πολλὰς διαθήκας ὡς πρὸς τὸ αὐτὸ κληροδοτηθὲν ἀντικείμενον, ἡ νεωτέρα ὑπερισχύει τῶν λοιπῶν.

Εἰς ὅλας τὰς περὶ νομιμότητος καὶ ἰσχύος τῶν διαθηκῶν διατάξεις, κατὰ κανόνα οἱ προσβάλλοντες αὐτὰς καὶ ἐγείροντες δίκην ὀφείλουσι νὰ προσάξωσι μάρτυρας.

Ἐὰν ἐν τούτοις οἱ κληρονόμοι ἐνίστανται, ὅτι πληρόνοντες τὰ εἰς τρίτους ἀφεθέντα κληροδοτήματα, ἀγνοοῦν ἂν ταῦτα ὑπερβαίνωσι τὸ ἓν τρίτον τῆς κληρονομίας, (ὅρα ἀνωτερω § 2. ἀριθ. δ.), εἶναι δεκτοὶ ν' ἀποδείξωσι δι' ὅρκου τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτῶν.

Ἡ διαθήκη εἶναι, ἐφ' ὅσον ὁ διαθέτης ζῇ, συνάλλαγμα μετακλητὸν, *ἔκδι τζαὶζ*, διὸ καὶ ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸν νὰ τὴν ἀνακαλέσῃ καὶ νὰ μεταβάλῃ τὰς διατάξεις του. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ διαθέτου, ἐὰν ὑπάρχῃ συντεταγμένη κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις, ὁ δὲ κληροδόχος *μουσὶ λὲχ* ἐδήλωσε τὴν ἀποδοχὴν αὐτῆς, τότε μετατρέπεται εἰς συνάλλαγμα ἀμετάκλητον, *ἔκδι λαζὴμ*, καὶ δὲν δύναται νὰ τὴν ἀνακαλέσῃ ὁ κληρονόμος τοῦ διαθέτου.

Κ α τ' ἄ λ λ α ς α ἱ ρ έ σ ε ι ς. Κατὰ τοὺς Σαφιΐτας, ὁ κληροδόχος, μ ο υ σ ὶ λ έ χ, δύναται ἐντελῶς ν' ἀπαλλαχθῇ τῶν ὑποχρεώσεων τῆς διαθήκης, ὄχι μόνον ζῶντος τοῦ διαθέτου, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ, καίτοι ἀποδεχθεὶς κατόπιν τὸ κληροδότημα.

§ 7. Περὶ ἐπιτρόπων.

Κατὰ τὸν μουσουλμανικὸν νόμον ὑπάρχουσι,

α΄.) Φυσικοὶ ἐπίτροποι, *βελὴ*, ἕνεκα τοῦ δικαιώματος τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας, ὅπερ δὲν ἀνήκει εἰμὴ εἰς τὸν πατέρα καὶ τὸν πάππον. Ἡ μήτηρ δὲν δύναται νὰ ἦναι *βελὴ*, ἐκτὸς ἂν, ὁ σύζυγος διὰ διαθήκης τῇ ἀναθέσῃ τὴν ἐπιτροπείαν τῶν τέκνων.

β΄.) Ἐπίτροποι *βασὴ*, διὰ διαθήκης διοριζόμενοι, καὶ

γ΄.) *Καϊγιοὺμ*, ἐπίτροποι διοριζόμενοι ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, ὅταν δὲν ὑπάρχει φυσικὸς ἢ διὰ διαθήκης ἐπίτροπος, *βελὴ* ἢ *βασή*.

Παρὰ τοῖς ἐπιτρόποις, διὰ διαθήκης ἢ ὑπὸ τῆς ἀρχῆς διοριζομένοις, δύναται νὰ διορισθῇ παρεπίτροπος, *ναζὴρ*, καθῆκον τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἐπιτήρησις τῆς ἐπὶ τοῦ ἐπιτρόπου γενομένης διαχειρίσεως τοῦ ἀνήλικος, καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν διαταγῶν τοῦ ἐπιτρόπου. Οἱ φυσικοὶ ἐπίτροποι, *βελὴ*, δὲν ὑποβάλλονται εἰς διατύπωσίν τινα, ἀλλ' ἁπλῶς δυνάμει τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας λαμβάνουσι τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας τοῦ ἀνήλικος ἄνευ διορισμοῦ ἢ ἐπικυρώσεως.

Τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν διὰ διαθήκης ἐπίτροπον, *βασὴ*, ἀνήκει εἰς μόνον τὸν πατέρα καὶ τὸν πάππον. Ἐὰν δὲ ἡ μήτηρ διορίσῃ

ἐπίτροπον τῶν τέκνων της, ὁ τοιοῦτος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαχειρίζηται μόνον τὸ τρίτον μέρος τῆς περιουσίας τῶν τέκνων.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται ἐπιτρέπουσι καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς ν' ἀναθέτωσι διὰ διαθήκης τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπιτρόπου βασὴ, εἰς ἐξωτερικὸν πρόσωπον πρὸς διαχείρισιν τῶν πραγμάτων, ἅπερ ἀφῆκαν εἰς ἀνήλικον, καί τοι ζῶντος τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πάππου αὐτῶν (1).

Ὁ ἡγεμὼν ἢ ὁ *χακὴμ σέρη* διορίζει τοὺς ἐπιτρόπους *καϊγιούμ*, μὴ ὑπαρχόντων φυσικῶν ἢ ἐκ διαθήκης ἐπιτρόπων, ἢ ὑπαρχόντων μὲν, ἐνεργούντων ὅμως ἀνηθίκως καὶ παρανόμως.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Ἀζεμίταις, ὁ ἐπίτροπος ὅστις δημοσίως πράττει πράξεις ἀντικειμένας εἰς τὴν θρησκείαν, δὲν ἀποβάλλεται μὲν τῆς ἐπιτροπείας, ἀλλὰ προστίθεται παρ' αὐτῷ διὰ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας ἕτερος μουσουλμάνος συνετὸς καὶ σώφρων.

Ἐὰν ὁ ἐπίτροπος ὑποπέσῃ εἰς φρενοβλάβειαν, εἰς βαρεῖαν ἀσθένειαν ἢ εἰς ἀσωτείαν, ἡ ἀρχὴ ἢ ὁ *Χακὴμ σέρ* τῷ ἀφαιρεῖ τὴν ἐπιτροπείαν, καὶ διορίζει ἕτερον *καϊγιούμ*, μέχρι τῆς ἰάσεως ἢ τῆς διορθώσεως τοῦ ἐπιτρόπου (2).

Ἵνα διορισθῇ τις ἐπίτροπος, ὀφείλει νὰ ἦναι ἐνῆλιξ, ὀπαδὸς τοῦ ἰσλαμισμοῦ, νὰ ἔχῃ ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν τῶν διανοητικῶν του δυνάμεων, νὰ διάγῃ σώφρονα καὶ τακτικὸν βίον, καὶ νὰ ἦναι εὐϋπόληπτος.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Ἀζεμίταις ἐπίσης, δὲν εἶναι δεκτὸς ὡς ἐπίτροπος καὶ διαχειριστὴς τῆς περιουσίας τοῦ ἀνήλικος ἄνθρωπος μὴ πρεσβεύων τὴν εἰρημένην θρησκείαν, ἀλλ' ἂν κατ' ἀρχὰς θεωρηθεὶς ἄξιος διωρίσθη τοιοῦτος καὶ ἐνεκατέστη ὑπὸ τοῦ Καδῆ εἰς τὴν ἐπιτροπείαν, ἡ θρησκευτική του ἀδιαφορία δὲν ἐπιφέρει τὴν ἀποβολήν αὐτοῦ, εἶναι ὅμως λόγος ἵνα προστεθῇ παρ' αὐτῷ ὡς παρεπίτροπος ἕτερός τις μουσουλμάνος πιστὸς καὶ εὐσεβής.

Δοῦλος ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ κυρίου του δὲν δύναται νὰ διορισθῇ οὔτε διὰ διαθήκης, οὔτε ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ὡς ἐπίτροπος.

Γυναῖκες δὲν δύνανται νὰ διορισθῶσιν ἐπίτροποι, εἰμὴ ὀσάκις γνωρίζουσι τὸν ἱερὸν νόμον *σερῆ* καὶ ἄνδρες κατάλληλοι πρὸς ἐκπλήρωσιν τοιαύτης λειτουργίας δὲν ὑπάρχουσιν.

Ὁ διορισμὸς ἐπιτρόπου τινος *βασὴ*, πρέπει νὰ γίνῃ ἐνώπιον δύο

(1) Κατὰ τὸν Hammer, Geschicht des Osmanischen reischs, IV p. 449, ἐπίτροπος βασὴ ἢ πάτρων δύναται νὰ διορισθῇ ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀνηλίκους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀδυνάτους ἵνα προστατεύωσιν αὐτοὺς κατὰ τῶν ἰσχυρῶν.

(2) Εἰς τὰς Ὑπερκαυκασίας Ῥωσσικὰς ἐπαρχίας, ὁ δικαστὴς Καδῆ ὀφείλει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ ἀγγείλῃ τοῦτον εἰς τὰς ἀρχὰς, αἵτινες ἐπικυροῦσι τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην ἐκλογὴν ἑτέρου ἐπιτρόπου.

μαρτύρων, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ θέσωσι τὴν σφραγίδα των ἐπὶ τῆς περὶ τούτου πράξεως.

Οἱ διὰ διαθήκης διοριζόμενοι κηδεμόνες ὀφείλουσι νὰ δηλώσωσιν ὅτι δέχονται τὴν ἐπιτροπείαν, ἢ τοὐναντίον μὴ δεχόμενοι ὀφείλουσι νὰ δηλώσωσι τὴν ἄρνησίν των ζῶντος τοῦ διαθέτου, ἄλλως μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑποχρεοῦνται νὰ τὴν δεχθῶσιν.

Ὁ ὡς *καϊγιούμ* ὑπὸ τῆς ἀρχῆς διοριζόμενος ὑποχρεοῦται νὰ δεχθῇ τὸ βάρος τοῦτο. Διορισθέντες δύο συνάμα ἐπίτροποι δύνανται, ἢ κοινῶς νὰ διαχειρίζωνται τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνήλικος, ἢ νὰ μερισθῶσι τοὺς διαφόρους κλάδους αὐτῆς.

Μὴ δυναμένου τοῦ ἐπιτρόπου μόνου νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπηρεσίαν του, ὁ ἡγεμὼν ἢ ὁ *Χακὴμ σὲρ* διορίζει βοηθὸν αὐτοῦ ἕτερόν τι πρόσωπον (1).

Ὁ ἐπίτροπος ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ *Χακὴμ σὲρ* δὲν δύναται ν' ἀναθέσῃ εἰς ἄλλον τὴν λειτουργίαν του.

Ὀφείλει κατὰ τὴν διαχείρισιν τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ περιουσίας νὰ καταβάλῃ ὅσην καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν περιουσίαν ἐπιμέλειαν· ἀμελήσας δὲ νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα, εἶναι ὑπεύθυνος, διὰ τὴν ἐκ τούτου προελθοῦσαν ζημίαν, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐκ σφάλματος αὐτοῦ συμβᾶσαν ἀπώλειαν.

Ὁ ἐπίτροπος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πληρώσῃ τὰ ἴδιά του χρέη διὰ τῶν προσόδων τοῦ ἀνήλικος, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀποδώσῃ αὐτὰς κατὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐπιτροπείας, ἀποζημιόνων τὰς τυχὸν γενομένας ζημίας.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Ἀζεμῖται καὶ οἱ Σῖται συγχωροῦσιν εἰς τοὺς ἐπιτρόπους ν' ἀγοράσωσι δι' ἑαυτοὺς πράγματα τῆς περιουσίας τοῦ ἀνήλικος, ὅταν τοιαύτη μεταβολὴ δύναται νὰ ἦναι ὠφέλιμος εἰς τὸν ἀνήλικα. Οἱ Σαφῖται ὅμως ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει χορηγοῦσι τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τὸν ἐπίτροπον.

Οὐδεμίαν ἀντιμισθίαν δικαιοῦνται νὰ λάβωσιν οἱ ἐπίτροποι, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων των καὶ διὰ τοὺς κόπους οὓς κατέβαλον. Εἰς τὸν Καδῆ εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ ἀνωτάτη ἐπιτήρησις τῶν ἐπιτροπειῶν ἐν γένει καὶ ἰδίως τῆς ἐνεργείας τῶν ἐπιτρόπων (2).

Ὑποχρεοῦνται οἱ ἐπίτροποι εἰς ἀκριβῆ λογοδοσίαν περὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τοῦ ἀνήλικος. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ ἐπιτροπευομένου δὲν ζητεῖται παρ' αὐτῶν λο-

(1) Ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἰσχύει ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις ῥωσσικαῖς χώραις, ὅπου ἡ Ῥωσσικὴ Κυβέρνησις ἀντεκατέστησε δικαστήρια ἐπαρχιακά.

(2) Ἐν ταῖς Ῥωσσικαῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις ἡ ἐξουσία αὕτη δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὸν Καδῆ ἀλλ' εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ δικαστήρια.

γοδοσία, ἐκτὸς ἂν ὁ *Χακὴμ σὲρ* ἢ ὁ *Καδῆς* λάβωσι πληροφορίας περὶ τῆς ἀμελείας καὶ τῆς κακῆς διαχειρίσεως τοῦ ἐπιτρόπου.

Ὁ ἐπιτροπευόμενος, ἐνῆλιξ γενόμενος, δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου του ἀκριβῆ περὶ τῆς διαχειρίσεώς του λογοδοσίαν· ἐν περιπτώσει δὲ ἀμφισβητήσεως, ὁ ἐπίτροπος ὀφείλει νὰ δικαιολογήσῃ ὅλας τὰς πράξεις του ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Ἐν περιπτώσει τοιαύτῃ παρὰ τοῖς Ἀζεμίταις, ὁ ἐπίτροπος εἶναι δεκτὸς ἵνα δι' ὅρκου βεβαιώσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἰσχυρισμῶν του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΒΑΚΦ, ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ (ΒΑΚΟΥΦΙΑ).

ΠΗΓΑΙ.

Νεζλ οὐλ μεράμ, Β. σ. 71—76.— *Πίστ τάπ*, σ. 235—240.— *Κέσφ ἐνβάρ*, σ. 377—386, 522—536,— *Χαλὴλ ἰδζάζ*, σ. 236—241, 283—286.— *Ἰχτιλὰφ οὐλ ἐρπαά*, σ. 167.— **Macnaghten**, p. 69.

§ 1. *Βάκφ* λέγεται τὸ συνάλλαγμα, δι' οὗ ἀφιεροῖ τις εἰς ἕτερον πρόσωπον τὴν χρῆσιν καὶ κάρπωσιν πράγματος ἀνήκοντος εἰς αὐτόν, χωρὶς ἐν τούτοις ὁ λαμβάνων τὸ πρᾶγμα ν' ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ τὸ διαθέτῃ.

Τὸ ἀφιέρωμα λέγεται *βάκφ ἐβλάδ*, ὅταν γίνηται πρὸς ὄφελος τῶν τέκνων, καὶ *βάκφ ἄμ*, ὅταν γίνηται πρὸς κοινωφελῆ ἢ θεάρεστον σκοπόν. Εἰς τὸ πρῶτον εἶδος ἀνάγεται τὸ *βάκφ ἴβν*, γενόμενον εἰδικῶς πρὸς ὄφελος τῶν υἱῶν, καὶ ὅπερ ἦτο ἄλλοτε ἐν πολλῇ χρήσει ἐν Κριμαίᾳ.

Τὸ ἀφιεροῦν τὸ πρᾶγμα πρόσωπον ὀνομάζεται *βακὴφ*, τὸ δὲ ἀφιερούμενον πρᾶγμα *μευκούφ*· τὸ δὲ πρόσωπον πρὸς ὄφελος τοῦ ὁποίου τὸ ἀφιέρωμα γίνεται ὀνομάζεται *μευκούφουν ἀλεΐχι*.

§ 2. Ὅπως τὸ συνάλλαγμα τοῦτο ᾖ ἰσχυρόν, ἀπαιτεῖται ἡ ἔκφρασις τῆς ἀμοιβαίας θελήσεως *ἰδζὰπ βὲ καβούλ*, ἡ παράδοσις τοῦ ἀφιερωμένου πράγματος, *τεσλὶμ*, καὶ ἡ ἀποδοχὴ αὐτοῦ, *ἰκβάζ*.

Ὁ *βακὴφ* ὀφείλει διὰ ῥητῶν ἐκφράσεων (π. χ. *βάκφ κερδὲμ*,

δηλ. ἀφιέρωσα), νὰ δηλώσῃ ὅτι ἀφιέρωσε τὸ δεῖνα πρᾶγμα πρὸς τοιάνδε χρῆσιν.

Ὁ *μευκούφουν ἀλεΐχι* ὀφείλει νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ἀφιερουμένου πράγματος διὰ τῆς λέξεως ταύτης *καβουλτοῦ*, (συναινῶ). Ἐν τούτοις ἀρκεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ *μευκούφουν ἀλεΐχι*, ἁπλῆ κατοχὴ τοῦ πράγματος, καὶ τότε εἰκάζεται σιωπηλῶς ἡ περὶ ἀποδοχῆς συναίνεσις· ἡ ἀποδοχὴ τοῦ ἀφιερουμένου πράγματος δύναται ἀδιαφόρως νὰ γίνῃ ὑπὸ τοῦ *μευκούφουν ἀλεΐχι*, ἢ ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου αὐτοῦ. Τὸ δ' ἀφιέρωμα *βάκφ ἄμ*, τὸ γινόμενον πρὸς κοινωφελῆ ἢ θεάρεστον σκοπόν, πρέπει ν' ἀποδεχθῇ ὁ ἰμάμης, καὶ τοιούτου μὴ ὑπάρχοντος ὁ *χακὴμ σερῆ* (1).

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφίται καὶ οἱ Ἀζεμῖται, προκειμένου περὶ βάκφ ἄμ, δὲν ἀπαιτοῦσι τὴν περὶ ἀποδοχῆς αὐτοῦ δήλωσιν.

Δὲν δύνανται ν' ἀφιερωθῶσιν εἰμὴ πράγματα ὧν ἡ χρῆσις δὲν ἐπιφέρει τὴν φθορὰν αὐτῶν. Ἀνεπίδεκτα ἑπομένως ἀφιερώσεως εἶναι τὰ τρόφιμα, οἱ καρποί, τὰ διὰ ἐργασίαν ἐνδύματα κλπ.

Οἱ Σαφίται καὶ οἱ Σιΐται ἐπιτρέπουσι τὴν ἀφιέρωσιν κινητῶν πραγμάτων, οἱ Ἀζεμῖται ὅμως τὴν ἀπαγορεύουσι στηριζόμενοι εἰς τὴν γνώμην τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς αἱρέσεως τῶν *Ἀμποῦ Χανιφά*, μολονοτοῦτο οἱ πλειότεροι τῶν νομικῶν Ἀζεμιτῶν τὴν ἐπιτρέπουσιν. Ἐπίσης πράγματα θεωρούμενα ὑπὸ τοῦ νόμου ἀκάθαρτα καὶ ἀπηγορευμένα δὲν δύνανται ν' ἀφιερωθῶσιν, οἷον ὁ οἶνος, ὁ χοῖρος, τ' ἀγάλματα, τὰ προσβάλλοντα τὰ δόγματα τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας, αἰσχρὰ βιβλία, τ' ἀποκτηθέντα ἀδίκως κλπ. Τὸ αὐτὸ ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἅτινα ὁ *μευκούφουν ἀλεΐχι* δὲν δύναται νὰ λάβῃ ἐν τῇ κατοχῇ του, οἷον δοῦλος φυγάς. Ἡ δούλη ἀποκτήσασα μετὰ τοῦ πάτρωνος αὐτῆς τέκνα δὲν δύναται ν' ἀφιερωθῇ.

Τὸ ἀφιερούμενον ἀντικείμενον, πρὸς ἀποφυγὴν ἀμφιβολίας καὶ πλάνης, πρέπει νὰ χαρακτηρίζηται σαφῶς. Οὕτω π. χ. ὁ ἀφιερούμενος ἵππος πρέπει νὰ προσαχθῇ καὶ παρουσιασθῇ ἐνώπιον δύο μαρτύρων. Ὁ προορισμὸς τοῦ ἀφιερουμένου πράγματος, ὅστις πρέπει νὰ ἦναι σύμφωνος πρὸς τὸν νόμον, ἀπαιτεῖται νὰ δηλοῦται· οὕτω δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀφιέρωσις οἰκοδομήματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἄπιστοι ἤθελον προσεύχεσθαι ἢ ἐξασκεῖν τὰ τῆς θρησκείας των, ἢ ἐν τῷ ὁποίῳ ἤθελον παραδίδεσθαι εἰς ἡδονὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ τῆς

(1) Ἐν ταῖς ῥωσσικαῖς Ὑπερκαυκασίαις ἐπαρχίαις ἡ ἀποδοχὴ εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας ἀνήκει εἰς τὸν Καδῆ ἢ εἰς ἄλλα ἀνώτερα ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα.

εὐκοσμίας ἀπηγορευμένας, οἷον τὰ παίγνια, τοὺς χορούς, τὴν οἰνοποσίαν κλπ.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἀφιέρωσις πράγματος πρὸς ὄφελος τῶν ἀπίστων.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται καὶ οἱ Ἀζεμῖται ἀνέχονται τὴν πρὸς ὄφελος τῶν ἀπίστων ἀφιέρωσιν, ἐὰν οὗτοι δὲν εὑρίσκωνται ἐν πολέμῳ κατὰ τῶν μουσουλμάνων.

Ἰδιάζων χαρακτὴρ τοῦ *βάκφ* εἶναι ὅτι ἀπαγορεύεται ὁ προσδιορισμὸς προθεσμίας πρὸς λῆξιν τοῦ συναλλάγματος τούτου, οὗτινος ἡ διάρκεια πρέπει νὰ ἦναι ἀπεριόριστος, *δεβάμ*. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι δοῦλος ἀφιερωθεὶς οὐδέποτε δύναται ν' ἀπελευθερωθῇ, καὶ ὅτι γαῖαι κηρυχθεῖσαι *μευκούφ* μένουσιν ἀπαραβίαστοι καὶ ἂν τὰ ἐπ' αὐτὰς οἰκοδομήματα ἤθελον καταρρεύσει.

Τὸ ἀντικείμενον τοῦ *βάκφ* (μευκούφ) δὲν δύναται νὰ πωληθῇ ἢ νὰ ἐνεχυριασθῇ, μήτε νὰ δωρηθῇ ἢ νὰ δοθῇ ὡς γαμικὸν δῶρον, *μέχρ ἢ σαδάκ* (ὅρα περὶ γάμου ἐν τῷ βιβλίῳ *Οὐκουδάτ*)· καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ κατ' οὐδένα τρόπον ν' ἀπαλλοτριωθῇ, ἐκτὸς ἂν ὁ ἀφιερώσας τὸ πρᾶγμα ἀποδείξῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου *σερῆ*, δι' ἀποδείξεων ἀναμφιλέκτων, ὅτι μὴ ἐκποιούμενον τὸ *μευκούφ*, ὄχι μόνον θέλει σπουδαίως βλαφθῇ, ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς καταστραφῇ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ δικαστήριον ἐπιτρέπει τὴν ἐκποίησιν.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν πώλησιν τοῦ μευκούφ, εἰμὴ ὁσάκις τοῦτο εἶναι ζῶον, οὗτινος ἡ σὰρξ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τροφήν, ἢ τὸ ὁποῖον ἤθελε μὴ πωλούμενον ἀποθάνῃ.

Τὸ συνάλλαγμα *Βάκφ* πρέπει νὰ καταρτισθῇ ἄνευ ὅρου τινός, *τερτζήζ* κατ' ἐξαίρεσιν μόνον συγχωρεῖται ὁ ὅρος ὅτι, ἂν ὁ ἀφιερῶν *βακὴφ* ὑποπέσῃ εἰς πενίαν, θέλει ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ὑπερ αὐτοῦ τὴν διάλυσιν τοῦ συναλλάγματος.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται καὶ οἱ Ἀζεμῖται δὲν παραδέχονται τοιοῦτον ὅρον ὡς νόμιμον.

Τὸ δικαίωμα τοῦ διαθέτειν τὸ *μευκούφ* ἀνήκει εἰς τὸν *μευκούφουν ἀλεΐχι*, δηλ. τὸν ὑπὲρ οὗ ἐγένετο τὸ συνάλλαγμα *βάκφ*· ἀλλ' ὅταν ἡ ἀφιέρωσις ἐγένετο πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν, τὸ *μευκούφ* δὲν πρέπει νὰ χρησιμεύῃ ἀποκλειστικῶς εἰς ἓν πρόσωπον, οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν ἀφιερωτήν, ὅστις δὲν δύναται νὰ ἐπιφυλαχθῇ δι' ἑαυτὸν ὡς προνόμιον, εἰμὴ μέτριον μέρος.

Δούλη ἀφιερωθεῖσα δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον, εἰμὴ μετὰ δούλου, καὶ τοῦτο ἵνα μὴ ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν της, τὰ δὲ εἰς αὐτὴν διδόμενα ὑπὸ τοῦ συζύγου της γαμικὰ δῶρα *μέχρ*, θέλουσιν ἀνήκει εἰς τὸν ὑπὲρ οὗ ἐγένετο ἡ ἀφιέρωσις. Τὰ ἐκ τοιούτου γάμου γεννώμενα τέκνα εἰσὶ δοῦλοι τοῦ *μευκούφουν ἀλεΐχι*. Ἀλλ' ἐὰν ἡ δούλη χωρὶς νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον ἀποκτᾷ τέκνα μετά τινος μουσουλμάνου, ἡ τοιαύτη σχέσις εἶναι ἀξιόποινος· οὐχ ἧττον ὅμως τὰ τέκνα γεννῶνται ἐλεύθερα.

§ 3. Ὅπως τὸ συνάλλαγμα *βάκφ* ἦναι ἰσχυρὸν, ἀπαιτεῖται ὁ ἀφιερωτὴς νὰ ἦναι ἐνήλιξ, ἱκανὸς νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του, ὑγιὴς τὸν νοῦν, καὶ νὰ μὴ ἦναι προσβεβλημένος ὑπὸ βαρείας ἀσθενείας.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται καὶ οἱ Ἀζεμῖται ἐπιτρέπουσι τὴν σύστασιν τοῦ συναλλάγματος *βάκφ*, καὶ τοι ἀσθενοῦντος βαρέως τοῦ *βακὴφ*, ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ἀσθενὴς δὲν δύναται ν' ἀφιερώσῃ, εἰμὴ τὸ τρίτον μέρος τῆς περιουσίας του.

Μόνον τὰ πράγματα ἐφ' ὧν ἔχει τις ἀδιαφιλονείκητον κυριότητα δύναται ν' ἀφιερώσῃ.

§ 4. Ὡς πρὸς τὸν *μευκούφουν ἀλεΐχι* ἀπαιτεῖται:

α) Νὰ ὑπάρχῃ πραγματικῶς καὶ νὰ δύνηται νὰ παρουσιασθῇ· ὅθεν οὐδὲν δύναταί τις ν' ἀφιερώσῃ ὑπὲρ τεθνεώτων, ἢ μὴ εἰσέτι γεννηθέντων ἢ ἀπόντων. Ἐπιτρέπεται ἐν τούτοις, ἀφιερουμένου πράγματός τινος εἰς ὡρισμένον πρόσωπον, νὰ ἐπεκτείνῃ ὁ ἀφιερωτὴς τὸ ἐκ τούτου εὐεργέτημα εἰς τὰ γεννηθησόμενα τέκνα τοῦ ὑπὲρ οὗ τὸ ἀφιέρωμα.

β΄.) Νὰ χαρακτηρίζηται ἀκριβῶς. Ἐὰν τὸ ἀφιέρωμα ἐγένετο ὑπὲρ κοινότητός τινος, ἕκαστος κοινωνὸς ἔχει ἴσον δικαίωμα χρήσεως ἐπὶ τοῦ ἀφιερωθέντος πράγματος. Ἐὰν ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀφιερώματος συναλλάγματι ὁ *βακὴφ* λέγῃ, «ὅτι τὸ ἀφιέρωμά του ἀ»φορᾷ ὅλους τοὺς μουσουλμάνους, ἢ ἦναι προωρισμένον διὰ πάντα »μουσουλμάνον,» ἕκαστος πιστεύων εἰς τὸν ἰσλαμισμὸν, εἰς οἱανδήποτε αἵρεσιν καὶ ἂν ἀνήκῃ, δικαιοῦται νὰ κάμνῃ χρῆσιν τοῦ ἀφιερωθέντος πράγματος.

Ὅταν τὸ *βάκφ* ἐγένετο πρὸς τὸ συμφέρον τῶν γειτόνων, τὸ δικαίωμα τῆς χρήσεως *χεμσαγιὲ τζὰρ* ἢ *τζιρὰρ* ἐκτείνεται εἰς ἅπαντας τοὺς κατοικοῦντας ἐντὸς ἀκτῖνος τεσσαράκοντα *ἀρὲσ* (40 μέτρων) πέριξ τοῦ *μευκούφ* ἢ πέριξ τῆς κατοικίας τοῦ *βακὴφ*. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐκτάσεως δὲν ὁρίζεται ἀπολύτως, ἀλλ' ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῶν κατὰ τόπους συνηθειῶν, *οὔρφ*.

γ΄.) Νὰ ἦναι ἐλευθέρας καταστάσεως καὶ ἱκανὸς πρὸς ἀπόκτησιν περιουσίας· ὅθεν δοῦλος δὲν δύναται νὰ ἦναι *μευκούφουν ἀλεΐχι*.

Κατ' ἄλλας αἱρέεις. Οἱ σαφιῖται καὶ οἱ ἀζεμῖται παραδέχονται, ὅτι καὶ ὁ δοῦλος ἔχει τὴν ἱκανότητα ταύτην, ἀλλ' ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ θέλει ἀπολαμβάνει τὴν χρῆσιν τοῦ ἀφιερώματος. Κατὰ τὴν γνώμην δὲ νομικῶν τινων σουννιτῶν καὶ σιϊτῶν, μὴ ἀντιτείνοντος τοῦ κυρίου εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δούλου γενομένην ἀποδοχὴν τοῦ πράγματος, οὗτος καρποῦται αὐτό.

δ΄.) Νὰ ἐπιμελῆται τοὺς εἰς αὐτὸν ἀφιερωθέντας δούλους ὡς καὶ τὰ ζῶα καὶ νὰ τοὺς συντηρῇ προσηκόντως.

§ 5. Πρὸς τελειοποίησιν τοῦ συναλλάγματος *βάκφ*, ἀπαιτεῖται, ἐκτὸς τῆς παρουσίας δύο μαρτύρων, τὰ συναλλαττόμενα μέρη ν' ἀπαγγείλωσι τὸ *σιγκέ*· ἡ δὲ διατύπωσις αὕτη γενομένη ἀποδεικνύεται ἐγγράφως ἐκ τοῦ *βάκφ νάμε*, δηλ. τοῦ ἐγγράφου τοῦ συμβολαίου. Τὸ *σιγκὲ* διατυποῦται οὕτω.

Βάκφερ σαχίγερ μήν !

Ἤτοι «διὰ τῆς πράξεως ταύτης κάμνω νόμιμον ἀφιέρωμα.»

Εἰς δὲ τὰς λέξεις ταύτας τοῦ *βακὴφ ὁ μευκούφουν ἀλεΐχι* ὀφείλει ν' ἀπαντήσῃ τὰ ἑξῆς.

Βεχεΐσου λὰ γιμπὰ οὺ βὲ λὰ γιουρχάνου βὲ λὰ γιουρεσοῦ φεμὲν βεδδελέχου μπάδε μὰ σεμὶ ἀχοῦ φὲ ἰρρεμὰ ἰσμεχοῦ ἀλελλαζεῖν γιουβεδδελούνεχου, ἤτοι·

«Ἀφιεροῦται ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν θέλει πωληθῇ, μήτε ἐνεχυ»ριασθῇ, μήτε κληροδοτηθῇ· διὸ ὁ γινώσκων τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀφι»ερώματος καὶ μὴ σεβασθεὶς τοὺς περὶ τὸ *βάκφ* κανόνας θέλει ἁμαρτήσει.»

§ 6. Τὸ συνάλλαγμα *βάκφ* διὰ τῆς ἐκ μέρους τοῦ *μευκούφουν ἀλεΐχι* ἀποδοχῆς τοῦ *μευκοὺφ* καθίσταται ἀμετάκλητον, *ἐκδὶ λαζὴμ*, καὶ δὲν δύναται ν' ἀνακληθῇ εἰμὴ εἰς τὰς ἀνωτέρω σημειωθείσας περιπτώσεις.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ σαφίται καὶ οἱ 'Αζεμῖται ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει παραδέχονται τὴν ἀνάκλησιν τοῦ συναλλάγματος τούτου.

§ 7. Προκειμένου λόγου περὶ τοῦ *βάκφ*, πρέπει νὰ κάμωμεν παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τῶν ἐλεῶν, *σαδακά*. Ἡ ἀπονομὴ ἐλεῶν εἶναι πρᾶξις προστατευομένη ὑπὸ τοῦ μουσουλμανικοῦ νόμου, ἔμρι σερῆ.

Δύο εἰδῶν ἐλέη ὑπάρχουσι:

α΄.) *Σαδακὰ μαφρούζ* εἶναι τὸ διδόμενον πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπευχῆς τινος, (τάξιμον).

β΄.) *Σαδακὰ μεντουπὲ* εἶναι τὸ χάριν φιλανθρωπίας τυχαίως διδόμενον.

Ἐλέη *μεντουπὲ* δὲν πρέπει νὰ δίδωνται εἰμὴ εἰς τοὺς ἀπογόνους τῆς φυλῆς τοῦ *Βεκῆ Χασὴμ* καὶ τῆς τοῦ προφήτου Μωάμεθ.

Τὰ μυστικῶς διδόμενα ἐλέη προτιμῶνται τῶν διδομένων δημοσίως· ὁ μουσουλμάνος ἐν τούτοις ὀφείλει νὰ δώσῃ ἐλέη δημοσίως, ὁσάκις δώσας αὐτὰ κρυφίως θέλει ἐγείρει τοὺς ὑποψίας καὶ τὰς δυσφημίας κακοήθων ἀνθρώπων.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφῖται καὶ οἱ 'Αζεμῖται θεωροῦσιν

προτιμητέα τὰ ἐλέη μεντουπὲ, μυστικῶς διδόμενα. Τὴν δὲ γνώμην ταύτην ἐπεκτείνουσι καὶ ἐπὶ τῶν ἐλεῶν μαφρούζ.

Ὅπως τὰ ἐλέη ὦσι σύμφωνα πρὸς τὸν νόμον ἀπαιτεῖται:

α΄.) *Ἰτζὰπ βὲ καβοὺλ*, δηλ. ἀμοιβαία συναίνεσις τοῦ δίδοντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος τὴν ἐλεημοσύνην.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ 'Αζεμῖται καὶ οἱ Σαφῖται δὲν ἀπαιτοῦσι τὸν ὅρον τοῦτον.

β΄. *Ἰκβὰζ* ἀποδοχὴ τοῦ ἐλέους.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφῖται καὶ οἱ 'Αζεμῖται δὲν ἀπαιτοῦσι τὸν ὅρον τοῦτον εἰμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλέους μαφρούζ.

γ΄.) *Νιγιὲτ βὲ κουρμπέτ*, δηλ. τὸ ἔλεος νὰ δοθῇ ἀπὸ αἴσθημα εὐσεβείας καὶ ἀπὸ ἐπιθυμίαν τοῦ πρᾶξαι τὸ ἀγαθόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

ΣΟΥΚΝΑ ΒΕ ΧΙΠΣ, ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΡΠΙΑΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΣ ΤΙΝΟΣ Η ΕΦ ΟΡΟΥ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΕΠΙΚΑΡΠΩΤΟΥ Η ΕΦ ΩΡΙΣΜΕΝΟΥ ΧΡΟΝΟΥ.

ΠΗΓΑΙ.

Νετλ οὺ-μερδμ, Μέρ. ΙΙ, σ. 76. — *Πὶστ πὰπ*, σ. 233.

§ 1. Τὰ συναλλάγματα ταῦτα συγχέονται ὑπὸ τῶν Σουννιτῶν μὲ τὰ συναλλάγματα *βάκφ* καὶ *ἀριέχ*. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν ὅμως τῶν Σιΐτῶν, ἣν θέλω ἀκολουθήσει ἀποκλειστικῶς ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ, μεταξὺ τῶν δύο τούτων συναλλαγμάτων ὑπάρχουσι διαφοραὶ χρῄζουσαι ἰδίας ἐρεύνης (1).

(1) Οἱ Dulau καὶ Pharaon ἐν τῷ συγγράμματι αὐτῶν droit musulman, p. 270—273 πραγματεύονται περὶ τοῦ συναλλαγματος Χοβοὺς (hobus), καθὸ συνηθεστάτου ἐν Ἀφρικῇ μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῆς αἱρέσεως τῶν μαλεκιτῶν. Ἡ λέξις Χοβοὺς (hobus) παράγεται προφανῶς ἐκ τῆς ῥίζης χὶπς (hîbs) καὶ ὅμως παραβάλλοντες τὰ δύο συναλλάγματα τὰ εὑρίσκομεν οὐσιωδῶς διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Σιΐτῶν, ὁ κύριος τοῦ πράγματος διὰ τοῦ συναλλάγματος Χὶπς δὲν ἀπαλλοτριοῖ αὐτό, ἀλλ' ἁπλῶς παραχωρεῖ τὴν ἐπικαρπίαν, κατὰ δὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν μαλεκιτῶν, ἀπ' ἐναντίας, κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ

Σουκρὰ λέγεται τὸ συνάλλαγμα, δι' οὗ ὁ κύριος πράγματός τινος μεταβιβάζει αὐτὸ εἰς ἕτερον, ἵνα τὸ καρποῦται χωρὶς ἐκ τούτου ν' ἀπογυμνοῦται ὁ κύριος τῆς ἐπὶ τοῦ πράγματος κυριότητός του.

Χὶπς δὲ εἶναι συνάλλαγμα παράγον τ' αὐτὰ ὡς καὶ τὸ *σουκρὰ* ἀποτελέσματα, ἀλλ' ὁ συνομολογῶν αὐτὸ ὁρμᾶται ἀπὸ αἴσθημα εὐσεβὲς καὶ θεάρεστον· διαφέρει δὲ τοῦ *βάκφ*, καθόσον διὰ τοῦ συναλλάγματος τούτου ὁ ἀφιερωτὴς, *βακὴφ*, ἀποξενοῦται τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπὶ τοῦ πράγματος κυριότητος, ἐνῷ τοῦτο δὲν συμβαίνει ἐπὶ τοῦ *χίπς*.

Τὰ συναλλάγματα *σουκρὰ* καὶ *χὶπς* λέγονται *οὐμρὶ*, ὁσάκις τὸ δικαίωμα τῆς ἐπί τινος πράγματος ἐπικαρπίας μεταβιβάζεται εἰς ἕτερον ἐφ' ὅρου ζωῆς, τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου τῶν συναλλαχθέντων.

Ρεκεβὶ δὲ ἡ *βακτὶ*, ὁσάκις ἡ διάρκεια τῆς ἐπικαρπίας εἶναι βεβαία καὶ ὡρισμένη.

Ὁ παραχωρῶν τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἐπικαρπίαν ὀνομάζεται *μαλὴκ*, ὁ δὲ λαμβάνων αὐτὴν, ἐν μὲν τῷ συναλλάγματι *σουκρὰ* ὀνομάζεται *σακὴμ*, ἐν δὲ τῷ συναλλάγματι *χὶπς* ὀνομάζεται *χαμπίς*.

§ 2. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς συναλλάγμασι τούτοις ἀπαιτεῖται ἡ ἀμοιβαία τῶν συναλλαττομένων συναίνεσις, *ἰτζὰβ βὲ καβούλ* καθίστανται δὲ ἀμετάκλητα, *ἐκδὶ λαζὶμ*, ἅμα λαβόντων τὴν κατοχὴν τοῦ πράγματος τοῦ *σακὴμ* καὶ τοῦ *χαμπίς*.

Ἡ τοῦ πράγματος κάρπωσις ἀνήκει εἰς τὸν *σακὴμ* ἢ τὸν *χαμπὶς* καὶ τοὺς πλησιεστέρους αὐτῶν συγγενεῖς. Ἄλλο δικαίωμα ἐκτὸς τῆς καρπώσεως δὲν ἔχουσιν· ὅθεν δὲν δύνανται μήτε νὰ δωρήσωσι μήτε νὰ ἐκμισθώσωσιν ἢ ν' ἀπαλλοτριώσωσι τὸ πρᾶγμα. Ὁ ἰδιοκτήτης ὅμως δύναται κατὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ τὸ πωλήσῃ, ἀλλ' ἐν τῷ περὶ τῆς πωλήσεως συναλλάγματι, πρέπει, ἂν δηλωθῇ ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι βεβαρυμένον διὰ τοῦ συναλλάγματος *σουκρὰ* ἢ

Dulau καὶ Pharaon, ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ πράγματος μεταβιβάζει διὰ τοῦ συναλλάγματος χοβοὺς τὸ τῆς κυριότητος δικαίωμα εἰς τὸν ἰμάμην ἢ εἰς τὸ τζαμίον μὴ ἐπιφυλάττων δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς κατιόντας αὐτοῦ, εἰμὴ τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνωσι τοὺς καρποὺς τοῦ πράγματος.

Ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Χαλὴλ ἴδν Ἰσὰκ, μεταφρασθέντι ὑπὸ τοῦ Perron, t V, p. 21—63, δὲν γίνεται λόγος περὶ συναλλάγματος ὁμοίου τῷ ὑπὸ τῶν Dulau καὶ Pharaon ὑπὸ τὸν τίτλον hobus παρισταμένῳ. Κατὰ τὸν Perron, τὸ hobus καὶ τὸ Wakf εἰσὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ συνάλλαγμα, καὶ αἱ ὀνομασίαι αὗται συνώνυμοι. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Σιῖτῶν, τὸ Χὶπς (hips) καὶ τὸ βάκφ (wakf) ἔχουσι κοινὸν μεταξὺ των χαρακτῆρα, ὅτι ἀμφότερα τὰ συναλλάγματα πηγάζουσιν ἀπὸ ζωηρὸν αἴσθημα εὐσεβείας, ἐνῷ ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι πάντῃ ξένη ἀπὸ τὰ λοιπὰ συναλλάγματα τὰ ἔχοντα τυχὸν ἀναλογίαν τινα πρὸς ταῦτα, οἷον τὸ ἀριὲχ, δάνειον, χιμπὲ, δωρεὰν, βασιγὲ, διαθήκην, ὡς καὶ τὸ σουκρά.

χὶπς, ὁ δὲ ἀγοραστὴς δὲν δικαιοῦται, πρὸ τῆς ἐκπνεύσεως τῆς διὰ τῶν συναλλαγμάτων τούτων ταχθείσης προθεσμίας, νὰ διαρρήξῃ ταῦτα. Ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις πρέπει νὰ ἐκφρασθῇ ἐνώπιον μαρτύρων. Ἡ σύνταξις ἐγγράφου συνίσταται, ἀλλὰ συνήθως δὲν συντάττουσιν ἔγγραφα.

Τὰ συναλλάγματα ταῦτά εἰσι σπάνια ἐν ταῖς ρωσσικαῖς πέραν τοῦ Καυκάσου ἐπαρχίαις.

§ 3. Τὰ συναλλάγματα *σουκρὰ* καὶ *χὶπς* παύουσι μετὰ τὴν ἔκπνευσιν τῆς ὑπὸ τῶν μερῶν ταχθείσης προθεσμίας. Ἐὰν δὲ προθεσμία ὡρίσθη ὁ θάνατος τοῦ ἰδιοκτήτου, *μαλὴκ*, καὶ ὁ *σακὶν* ἢ ὁ *χαπὶς* ἀποθάνωσι πρὸ αὐτοῦ, οἱ κληρονόμοι τούτων θέλουσι καρποῦσθαι τὸ πρᾶγμα μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ *μαλὴκ*.

Τὰ συναλλάγματα ταῦτα καθὸ ἀμετάκλητα δὲν δύνανται νὰ διαρρηχθῶσιν ἄνευ τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως τῶν μερῶν.

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΑ.

ΣΟΥΛΦ, ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ μεράμ, Μέρ. Β, σ. 48.— *Πὶστ πάπ*, σ. 266.— *Σουβὰλ βὲ τζεβάπ*, σ. 51—111.— *Κὲσφ ἐρβάρ*, σ. 261—269.— *Χαλὴλ ἰδζάζ*, σ. 182. — *Ἰχτιλάφ. οὐλ ἐρπαά*, σ. 140.— Mouradgea d'Ohsson, VI, p. 235.

Σούλφ εἶναι συνάλλαγμα, δι' οὗ σκοπεῖται τὸ πέρας τῶν ἐρίδων καὶ τῶν δικῶν.

Τὸ παρεμβαῖνον μεταξὺ τῶν διαφερομένων πρόσωπον ἵνα τοὺς συμβιβάσῃ ὀνομάζεται *μουσλὶχ*, ὁ δ' ἐνάγων *μουσαλὶχ*, καὶ ὁ ἐναγόμενος *μουσαλελὲχ*, τὸ δὲ ἀντικείμενον τῆς διαφορᾶς, περὶ οὗ ὁ συμβιβασμὸς, *μουσαλὲχ ἐγχοῦ*.

Ἡ συναίνεσις τῶν διαδίκων εἰς τὸ νὰ συμβιβασθῶσιν εἶναι πλέον θεάρεστος, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Προφήτου, παρὰ ἡ νηστεία καὶ ἡ προσευχή·

Ὁ συμβιβασμὸς προσέτι ὀνομάζεται *σεϊγιὸ ἐλ-ἀχκιὰμ* δηλ. τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔγγραφον. Οἱ κληρικοὶ λέγουσιν ὅτι ἐξ ὅλων τῶν συναλλαγμάτων ὁ συμβιβασμὸς εἶναι τὸ καλλίτερον καὶ τὸ θεαρεστώτερον, *ἐς-σουλχοῦ χαὶρ οὐλ-οὐμοῦρ*· ἡ ἐπιτυχία τοῦ συμβιβασμοῦ θεωρεῖται πρᾶξις τοσοῦτον ἀρεστὴ τῷ Θεῷ, ὥστε ἕκαστος δικαιοῦται νὰ παρεμβῇ μεταξὺ τῶν διαφερομένων, καὶ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ τοὺς συνδιαλλάξῃ.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφιῖται ἀπαγορεύουσι πάντα συμβιβασμὸν, ὁσάκις ὁ ὀφειλέτης ἀρνεῖται ἀπολύτως τὴν ὕπαρξιν τοῦ χρέους του. Οἱ Σιΐται ὅμως καὶ οἱ Ἀζεμῖται παραδέχονται τὸ ἐναντίον καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ περιπτώσει.

Ὅπως ὁ συμβιβασμὸς ᾖ ἰσχυρὸς, ἀπαιτεῖται ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις τῶν μερῶν.

Ὁ συμβιβασμὸς ἀνάγεται εἰς τὰ ἀμετάκλητα συναλλάγματα *ἐκδὶ λαζὶμ*, καὶ ἑπομένως μετὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως, *ἰτζὰβ βὲ καβοὺλ*, δὲν δύναται νὰ μηδενισθῇ ἡ ἰσχύς του.

Οἱ ἔχοντες μεταξὺ των διαφορὰν εἶναι κύριοι νὰ διορίσωσι διαιτητὴν, *μουνσὶφ*, πρὸς λύσιν αὐτῆς. Ἐὰν δὲ συμφωνήσωσιν εἰς τὸν διορισμὸν ἑνὸς ἢ πλειοτέρων διαιτητῶν, ἡ ἀπόφασις αὐτῶν παμψηφεὶ καταρτισθεῖσα εἶναι ἀπρόσβλητος, ἔστω καὶ λόγῳ ἀπάτης.

Οἱ διαιτηταὶ δικαιοῦνται νὰ ζητήσωσιν ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἐργασίαν των.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΠΤΩΧΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΣΧΕΣΕΩΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΙΦΛΑΣ, ΠΤΩΧΕΥΣΙΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ μεράμ, Μέρος Β, σ. 40.— *Πὶστ πὰπ*, σ. 257.— *Σουβὰλ βὲ τζεβὰπ*, σ. 36.— *Κὲσφ ἐνβὰρ*, σ. 251.— *Χαλὴλ ἰτζὰζ*, σ. 174.— *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ ἐρπαὰ*, σ. 137.

§ 1. Κατὰ τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον, *ἰφλὰς* ἢ *μουφλὶς* ὀνομάζεται ἡ θέσις ὀφειλέτου τινὸς, ὅστις ὄχι μόνον δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του, ἀλλὰ καὶ στερεῖται τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὰς ἀπολύτους ἀνάγκας τοῦ βίου.

Ὁ ὀφειλέτης γενόμενος οὕτως ἀναξιόχρεως ὀνομάζεται *μουφελὲς*, οἱ δὲ δανεισταὶ ἐπιδιώκοντες τὴν κατάσχεσιν, *κάρζι χαχάν*. Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς περιουσίας ἐξ οὗ θέλουν πληρωθῇ οἱ δανεισταὶ *γκουρεμὰ*, τὸ δὲ εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἀναλογοῦν ποσὸν ὀνομάζεται *γκαρὴμ*.

Συνεπείᾳ αἰτήσεως, γενομένης κατὰ τοῦ ὀφειλέτου, ὅτι καὶ τοι λῆξάσης τῆς προθεσμίας δὲν πληρόνει, ὁ *Χακὴμ σὲρ* κηρύττει ὅτι ὁ ὀφειλέτης δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του (1). Λαβὼν τὴν αἴτησιν ὁ *Χακὴμ σὲρ* ὀφείλει ἄνευ ἀναβολῆς νὰ ἐρευνήσῃ ἂν τὰ ἐν αὐτῇ παράπονα ἦναι βάσιμα καὶ νόμιμα καὶ νὰ πεισθῇ ὅτι αἱ προθεσμίαι ἔληξαν, χωρὶς ὁ ὀφειλέτης νὰ πληρώσῃ, καὶ ὅτι ὅλη ἡ περιουσία του δὲν ἀρκεῖ νὰ καλύψῃ τὸ παθητικόν.

Σημείωσις. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μουδζτεϊδὲν *Χατζῆ* Σεΐδ Βαγὴρ τοῦ Ἰσπαχὰν, ὁ *Χακὴμ σὲρ* ὀφείλει, ὅπως πεισθῇ περὶ τοῦ

(1) Ἐν τῇ Ὑπερκαυκασίᾳ χώρᾳ ἡ κήρυξις τῆς πτωχεύσεως ἀνήκει εἰς τὰς ρωσσικὰς ἀρχάς.

ὅτι ὁ ὀφειλέτης εἶναι πραγματικῶς ἀναξιόχρεως, πρὶν ἢ τὸν κηρύξῃ εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως καὶ διατάξῃ τὴν κατάσχεσιν τῆς ἐνεργητικῆς του περιουσίας, νὰ διορίσῃ παρ' αὐτῷ ἐπιτηρητήν τινα, ὅστις ἐπιφορτίζεται νὰ ἐξελέγξῃ τὰς δαπάνας του, νὰ τὸν παρακολουθῇ νυχθημερὸν, καὶ νὰ διατρέφῃ αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του, διὰ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων. Ὁ ἐπιτηρητὴς οὗτος ὀφείλει προσέτι νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς δανειστὰς τὰ περιπλέον τῶν εἰσπράξεων, εἰς πληρωμὴν μέρους τῶν ἀπαιτήσεών των καὶ νὰ ἐξακολουθῇ τὸ σύστημα τοῦτο μέχρις οὗ ἀποδειχθῇ προφανῶς τὸ ἀναξιόχρεων τοῦ ὀφειλέτου.

Ὁ εὑρισκόμενος εἰς κατάστασιν νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς δανειστάς του, δὲν πρέπει νὰ κηρυχθῇ ἀναξιόχρεως καὶ ἑπομένως εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως.

Ἐὰν ἀρνῆται νὰ πληρώσῃ ἐξ ἰδιοτροπίας, προσωποκρατεῖται μέχρι τελείας πληρωμῆς.

§ 2. Ἀφοῦ ὁ *Χακὴμ σὲρ* πεισθῇ, ὅτι ὁ ὀφειλέτης δὲν ἔχει ἀρκοῦσαν περιουσίαν ἵνα πληρώσῃ τ' ἀπαιτητὰ χρέη του, τὸν κηρύττει ἀναξιόχρεων, διατάσσει τὴν μεσεγγύησιν τῶν παρὰ τῷ πτωχεύσαντι εὑρισκομένων πραγμάτων, ἵνα μὴ ἐξοδευθῶσι, (ὅρα τὸ ἑπόμ. κεφ. *χάδζρ*), καὶ ἀναθέτει τὴν διαχείρισιν αὐτῶν, μέχρι τῆς μεταξὺ των δανειστῶν διανομῆς, εἰς κηδεμόνα παρ' αὐτοῦ τοῦ δικαστοῦ ὁριζόμενον.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Ἀζερίταις καὶ τοῖς Σιίταις, ὁ *Χακὴμ σὲρ* ὀφείλει, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ περιουσία τοῦ ὀφειλέτου εἶναι ἀρκοῦσα πρὸς πληρωμὴν τῶν ἀπαιτητῶν χρεῶν του, νὰ διατάξῃ ἐπὶ τῇ αἰτήσει ἑνὸς τῶν δανειστῶν τὴν μεσεγγύησιν τῆς περιουσίας, ἵνα προληφθῇ ἡ κακὴ αὐτῆς χρῆσις. Ἡ κατάσχεσις πρέπει νὰ γίνῃ ἐνώπιον μαρτύρων, καὶ νὰ γνωστοποιηθῇ εἰς τὸ κοινὸν διὰ κηρύκων καλουμένων τ ζ ο ρ τ σ ή.

Ὁ *Χακὴμ σὲρ*, πρὶν ἢ παρουσιασθῇ εἰς αὐτὸν αἴτησις περὶ κατασχέσεως ἐκ μέρους τῶν δανειστῶν, καὶ πρὶν ἢ πεισθῇ ὅτι αἱ πρὸς πληρωμὴν προθεσμίαι ἔληξαν ἀνωφελῶς, δὲν δύναται νὰ κηρύξῃ τὸν ὀφειλέτην ἀναξιόχρεων, καὶ νὰ θέσῃ τὴν περιουσίαν του ὑπὸ κατάσχεσιν.

Ἐφ' ὅσον τις δὲν ἐκηρύχθη εἰς κατάσασιν πτωχεύσεως, *μουφελὲς*, καὶ ἡ περιουσία του δὲν κατεσχέθη, δύναται νὰ τὴν διαθέσῃ κατὰ βούλησιν καὶ νὰ πληρώσῃ κατὰ προτίμησιν ἐν μέρει ἢ καθ' ὁλοκληρίαν τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον χρέος του.

Ὁ ἔχων ἀπαίτησιν, ἧς ἡ πρὸς πληρωμὴν προθεσμία δὲν ἔληξε, δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ κατάσχεσιν ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου του, καίτοι ὢν πεπεισμένος, ὅτι κατὰ τὴν λῆξιν τῆς προ-

θεσμίας δὲν θέλει εἶσθαι οὗτος εἰς κατάστασιν νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος του.

Ὅταν ὁ ὀφειλέτης δηλώσῃ οἰκοθεν ὅτι εἶναι ἀναξιόχρεως καὶ προσάξῃ τὴν περὶ τούτου ἀπόδειξιν, δικαιοῦται, ἐὰν ὑπέπεσεν εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην ἀπὸ δυστύχημα ἀπρόβλεπτον, νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν εὐσπλαγχνίαν παντὸς πιστοῦ μουσουλμάνου, κατὰ τὸν κανόνα *ἔλ μουφλισοῦ φὶ ἐμανὶ οὐλλὰχ*, δηλ. «ὁ ἀναξιόχρεως εἶναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ.»

Μετὰ τὴν μεσεγγύησιν τῆς ὅλης περιουσίας τοῦ πτωχεύσαντος, οἱ δανεισταὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ τῷ ἐπάζωσιν ὅρκον ὅτι δὲν ἀπέκρυψέ τι ἐξ αὐτῆς. Γενομένης τῆς μεσεγγυήσεως, ὁ ὀφειλέτης δὲν δύναται πλέον νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του, οὐδὲ νὰ συνάψῃ συνάλλαγμα ἐπιβλαβὲς εἰς τὰ συμφέροντα τῶν δανειστῶν του· διατηρεῖ ὅμως τὸ δικαίωμα τοῦ συνάπτειν συναλλάγματα, ἐξ ὧν δύναται νὰ προσποριοθῇ νέαν περιουσίαν, οἷον νὰ δεχθῇ κληρονομίαν, δωρεὰν κλπ.

Εἰς τὸ σύνολον τῆς μεσεγγυηθείσης περιουσίας εἰσέρχεται πᾶν ὅ,τι μέχρι τέλους τῆς ἐνώσεως τῶν δανειστῶν ἀποκτᾷ ὁ πτωχεύσας. Δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως εἰς αὐτοὺς ν' ἀναγκάσωσι τὸν πτωχεύσαντα νὰ ἐργάζηται πρὸς αὔξησιν τῆς περιουσίας του, πέραν τοῦ ἀρκοῦντος πρὸς πληρωμὴν αὐτῶν ποσοῦ.

Δὲν δύνανται νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ πτωχεύσαντος ὅσα πράγματα ξένα τυχὸν εὑρίσκονται παρ' αὐτῷ κατὰ παράκλησιν, οἷον λόγῳ ἐνεχύρου, παρακαταθήκης, χρησιδανείου, — παραγγελίας.

Πρέπει ὡσαύτως ν' ἀποκλεισθῶσιν ἀπὸ τῆς διανεμητέας περιουσίας ἡ οἰκία, εἰς ἣν κατοικεῖ ὁ πτωχεύσας, ἐὰν αὕτη δὲν περιλαμβάνῃ καταλύματα περιττὰ, — οἱ ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν δοῦλοι, τ' ἀναγκαῖα ἱμάτια, — καὶ τὰ οἰκιακὰ σκεύη.

Ἀφ' ἧς ὁ ὀφειλέτης ἐκηρύχθη ἀναξιόχρεως, δὲν δύναται πλέον νὰ πληρώσῃ κατὰ προτίμησιν τὸν ἕνα ἢ τὸν ἕτερον δανειστήν, καθότι εἰς τὸν *χακὴμ σὲρ* ἀνήκει νὰ ὁρίσῃ τὴν τάξιν, καθ' ἣν θέλουσι πληρωθῇ οἱ δανεισταὶ, οὐδ' ἔχει πλέον τὸ δικαίωμα νὰ δανεισθῇ, οὐδὲ δύναται νὰ καταναγκασθῇ εἰς τοῦτο, καί τοι ἐπιθυμῶν διὰ τοῦ μέσου τούτου ν' ἀπαλλάξῃ τὴν περιουσίαν του τῆς μεσεγγυήσεως.

Ἡ φυλάκισις τοῦ πτωχεύσαντος ὡς καὶ ἡ διάρκεια τῆς προσωπικῆς του κρατήσεως, πρέπει νὰ ὁρισθῇ δι' ἀποφάσεως.

Ὁ ὀφειλέτης δικαιοῦται νὰ διατρέφηται ἐκ τῆς περιουσίας τῆς πτωχεύσεως, ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς μεσεγγυήσεως μέχρι τῆς ἐκκαθαρίσεως. Ἀποτέλεσμα τῆς μεσεγγυήσεως εἶναι νὰ χορηγῇ εἰς ἅπαντας τοὺς δανειστὰς ἴσον δικαίωμα πληρωμῆς ἀναλόγως τοῦ

ποσοῦ τῆς ἀπαιτήσεως ἑκάστου· ὀφείλουσι δὲ νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου συνομολογηθείσας ὑποχρεώσεις, οἷον τὰς μισθώσεις, τὰς ἐντολὰς κλπ., ἂν θέλωσι νὰ ὠφεληθῶσιν ἐξ αὐτῶν.

Ὁ *καδῆς* ἐπιτηρεῖ τὴν ἐκκαθάρισιν· πρὸ δὲ τούτου ὀφείλει νὰ πωλήσῃ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν δανειστῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ τὰ ὑποκείμενα εἰς φθορὰν πράγματα, ὁ δὲ ἀγοράζων αὐτὰ δὲν δύναται νὰ τὰ παραλάβῃ, εἰμὴ ἀφοῦ προηγουμένως πληρώσῃ διὰ μετρητῶν τὴν ἀξίαν των.

Ὁσάκις, γενομένης τῆς διανομῆς, ἀνακαλύπτεται ἕτερόν τι χρέος τοῦ πτωχεύσαντος, μὴ δηλωθὲν, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου ἡ εἰλικρίνεια ἀναμφιλέκτως ἀποδεικνύεται, ἡ διανομὴ ἀκυροῦται, καὶ ὁ καδῆς ἄρχεται ἐκ νέου τῆς ἐργασίας ταύτης.

Ἀνατρεπτικὴ προθεσμία ὡς πρὸς τὴν βραδεῖαν προσαγωγὴν τῆς τοιαύτης ἀπαιτήσεως δὲν ὑπάρχει, καθότι, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον δὲν ἀναγνωρίζει οὐδὲν εἶδος παραγραφῆς (1).

Ὁ πωλήσας πρᾶγμά τι εἰς τὸν πτωχεύσαντα, καί τοι γινώσκων τὴν εἰς τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἐπελθοῦσαν μεσεγγύησιν, διατηρεῖ κατὰ τοῦ πτωχεύσαντος, καὶ μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν, τὴν περὶ πληρωμῆς τῆς ἀξίας τοῦ πωληθέντος πράγματος ἀγωγήν του.

Ἐὰν ὅμως ὁ πωλητὴς δὲν ἐγίνωσκε τὴν κήρυξιν τῆς πτωχεύσεως καὶ τὴν μεσεγγύησιν, δύναται, κατὰ τὴν γνώμην νομικῶν τινων μωαμεθανῶν, νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν λοιπῶν δανειστῶν, καὶ νὰ πληρωθῇ τὴν τιμὴν τοῦ πωληθέντος πράγματος συμμέτρως· δύναται μάλιστα κατὰ τὴν γνώμην ἄλλων νομικῶν, ἂν δι' ὅρκου ἐνισχύσῃ τὸν ἰσχυρισμόν του, ὅτι δὲν εἶχε γνῶσιν τῆς πτωχεύσεως, νὰ διεκδικήσῃ καὶ λάβῃ τὰ πωληθέντα καὶ μὴ πληρωθέντα πράγματα.

---

(1) Σ. Μ. Κατὰ τὸ Ὀθωμανικὸν δίκαιον (αἵρεσις Χανεφιτῶν ἢ Ἀζεμιτῶν) ὑπάρχει, ὡς γνωστόν, παραγραφή. Τὰ περὶ ταύτης ἐρανιζόμεθα ἐκ τοῦ σπουδαίου συγγράματος τοῦ Mouradgea d' hosson, τομ. ς', κεφ. 16, σελ. 240, ἔχοντα ὡς ἑξῆς.

Περὶ Παραγραφῆς (ἱστισνὰ ἢ Μουρουρ-ούζ-ζεμάν).

Πᾶσα ἀγωγὴ ἐν γένει παραγράφεται διὰ τῆς παρελεύσεως δεκαπέντε ἐτῶν.

Ἐξαιροῦνται ὅσαι ἀφορῶσιν εἰδικὰς περὶ παραγραφῆς περιπτώσεις καὶ εἰς ὅσας ὁ ἡγεμὼν ὑπάρχοντος σπουδαίου λόγου ὑπέρ τινος προσώπου τροποιεῖ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Ἐξαιροῦνται προσέτι αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ἕνεκα νομίμων κωλυμάτων δὲν ἐξήσκησέ τις τὰ δικαιώματά του· οἷον ἡ κατάστασις τῆς ἀνηλικιότητος, τῆς παραφροσύνης, ἡ prépotence du celui contre lequel on reclame, καὶ ἡ ἀπουσία τοῦ δικαιούχου, καί τοι μὴ ἐξελθόντος ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους.

Ἀλλ' ἡ κυριότης πραγμάτων ἀποτελούντων μέρος εὐσεβῶν δωρημάτων, βάκφ, παραγράφεται διὰ τῆς τριάκοντα καὶ ἓξ ἐτῶν παραγραφῆς, ἥτις καθιερώθη διὰ νέου νόμου ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμὰν Α'.

Μετὰ τὴν μεταξὺ τῶν δανειστῶν γενομένην ἐκκαθάρισιν, ὁ πτωχεύσας ἀπαλλάσσεται ἀπὸ πᾶσαν προηγουμένην πρὸς αὐτοὺς ὑποχρέωσιν καὶ ἀπολαμβάνει τὴν πλήρη διάθεσιν ἑαυτοῦ καὶ τῆς περιουσίας, ἣν ἤθελεν εἰς τὸ μέλλον ἀποκτήσει.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Σαφιίταις καὶ ἀζεμίταις, οἱ δανεισταὶ μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν διατηροῦσι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ πληρωθῶσι καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ πτωχεύσαντος εἰς τὸ μέλλον ἀποκτηθησομένης περιουσίας. Συμβουλεύεται ὅμως ν' ἀφίεται εἰς τὸν ὀφειλέτην τὸ ὑπόλοιπον τοῦ χρέους του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΧΑΔΖΡ, ΜΕΣΕΓΓΥΗΣΙΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νετ.λ οὐ.λ μεράμ, Μέρος Β, σ. 43—45.— *Πὶστ πάπ*, σ. 251—260.— *Κὲσφ ἐνβάρ*, σ. 259—261.— *Χαλὶλ ἰδζάζ*, σ. 178—182.— *Ἰχτιλαφὰτ οὐ.λ ἐρπαά*, σ. 137—140.— Dulau, p. 107—110.

Χὰδζρ κατὰ τὸν νόμον *σερῆ* εἶναι ἡ ἀπόφασις, δι' ἧς πρόσωπόν τι στερεῖται τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας του. Ὀνομάζεται *μεχτζοὺρ* ὁ τοῦ ὁποίου τὰ πράγματα ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν μεσεγγύησιν. Λαμβάνει δὲ χώραν, ὡς εἴδομεν ἐν τῷ περὶ διαθήκης κεφαλαίῳ, § 7, εἴτε εἰς χεῖρας τοῦ νομίμου ἐπιτρόπου, *βελῆ*, εἴτε εἰς χεῖρας τοῦ ἐκ διαθήκης *βασῆ*· ἀπαντᾶται εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις:

α'.) *Κουδεκὶ*, ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀνηλίκων.

β'.) *Δἰβανεγκὶ*, ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν φρενοβλαβῶν.

γ'.) *Σαφὶχ*, ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν βλακῶν καὶ τῶν ἀσώτων.

δ'.) *Μουλκιγιὲτ*, ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν δούλων· καὶ ταύτην διαχειρίζεται ὁ κύριος.

ε'.) *Μαρὰζ μεὺτ*, ἐπὶ τῆς περιουσίας βαρέως ἀσθενοῦντος.

ς'.) *Φουλοὺς*, ἐπὶ τῆς περιουσίας ἀναξιοχρέου.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α'. ΤΟΜΟΥ

χὶπς, ὁ δὲ ἀγοραστὴς δὲν δικαιοῦται, πρὸ τῆς ἐκπνεύσεως τῆς διὰ τῶν συναλλαγμάτων τούτων ταχθείσης προθεσμίας, νὰ διαρρήξῃ ταῦτα. Ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις πρέπει νὰ ἐκφρασθῇ ἐνώπιον μαρτύρων. Ἡ σύνταξις ἐγγράφου συσταίνεται, ἀλλὰ συνήθως δὲν συντάττουσιν ἔγγραφα.

Τὰ συναλλάγματα ταῦτά εἰσι σπάνια ἐν ταῖς ῥωσσικαῖς πέραν τοῦ Καυκάσου ἐπαρχίαις.

§ 3. Τὰ συναλλάγματα *σουκρὰ* καὶ *χὶπς* παύουσι μετὰ τὴν ἔκπνευσιν τῆς ὑπὸ τῶν μερῶν ταχθείσης προθεσμίας. Ἐὰν δὲ προθεσμία ὡρίσθη ὁ θάνατος τοῦ ἰδιοκτήτου, *μαλὴκ*, καὶ ὁ *σακὶρ* ἢ ὁ *χαπὶς* ἀποθάνωσι πρὸ αὐτοῦ, οἱ κληρονόμοι τούτων θέλουσι καρποῦσθαι τὸ πρᾶγμα μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ *μαλὴκ*.

Τὰ συναλλάγματα ταῦτα καθὸ ἀμετάκλητα δὲν δύνανται νὰ διαρρηχθῶσιν ἄνευ τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως τῶν μερῶν.

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΑ.

ΣΟΥΛΦ, ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νετ.λ οὐ.λ μερὰμ, Μέρ. Β, σ. 48.— *Πὶστ πὰπ*, σ. 266.— *Σουδὰ.λ βὲ τζεβὰπ*, σ. 51—111.— *Κὲσφ ἐνβὰρ*, σ. 261—269.— *Χα.λὴ.λ ἰδζὰζ*, σ. 182. —*Ἰχτι.λὰφ. οὐ.λ ἐρπαὰ*, σ. 140.— Mouradgea d'Ohsson, VI, p. 235.

Σοὺ.λφ εἶναι συνάλλαγμα, δι' οὗ σκοπεῖται τὸ πέρας τῶν ἐρίδων καὶ τῶν δικῶν.

Τὸ παρεμβαῖνον μεταξὺ τῶν διαφερομένων πρόσωπον ἵνα τοὺς συμβιβάσῃ ὀνομάζεται *μουσ.λὶχ*, ὁ δ' ἐνάγων *μουσαλὶχ*, καὶ ὁ ἐναγόμενος *μουσα.λε.λὲχ*, τὸ δὲ ἀντικείμενον τῆς διαφορᾶς, περὶ οὗ ὁ συμβιβασμὸς, *μουσα.λὲχ ἐρχοῦ*.

Ἡ συναίνεσις τῶν διαδίκων εἰς τὸ νὰ συμβιβασθῶσιν εἶναι πλέον θεάρεστος, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Προφήτου, παρὰ ἡ νηστεία καὶ ἡ προσευχή·

Ὁ συμβιβασμὸς προσέτι ὀνομάζεται *σεϊγὶδ ἐλ-ἀχκιὰμ* δηλ. τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔγγραφον. Οἱ κληρικοὶ λέγουσιν ὅτι ἐξ ὅλων τῶν συναλλαγμάτων ὁ συμβιβασμὸς εἶναι τὸ καλλίτερον καὶ τὸ θεαρεστώτερον, *ἔς-σουλχοῦ χαὶρ οὐλ-οὐμοῦρ*· ἡ ἐπιτυχία τοῦ συμβιβασμοῦ θεωρεῖται πρᾶξις τοσοῦτον ἀρεστὴ τῷ Θεῷ, ὥστε ἕκαστος δικαιοῦται νὰ παρεμβῇ μεταξὺ τῶν διαφερομένων, καὶ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ τοὺς συνδιαλλάξῃ.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Οἱ Σαφίται ἀπαγορεύουσι πάντα συμβιβασμόν, ὁσάκις ὁ ὀφειλέτης ἀρνεῖται ἀπολύτως τὴν ὕπαρξιν τοῦ χρέους του. Οἱ Σιΐται ὅμως καὶ οἱ Ἀζεμῖται παραδέχονται τὸ ἐναντίον καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ περιπτώσει.

Ὅπως ὁ συμβιβασμὸς ᾖ ἰσχυρὸς, ἀπαιτεῖται ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις τῶν μερῶν.

Ὁ συμβιβασμὸς ἀνάγεται εἰς τὰ ἀμετάκλητα συναλλάγματα *ἐκδὶ λαζὶμ*, καὶ ἑπομένως μετὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως, *ἰτζὰβ δὲ καβοὺλ*, δὲν δύναται νὰ μηδενισθῇ ἡ ἰσχύς του.

Οἱ ἔχοντες μεταξύ των διαφορὰν εἶναι κύριοι νὰ διορίσωσι διαιτητὴν, *μουτσὴφ*, πρὸς λύσιν αὐτῆς. Ἐὰν δὲ συμφωνήσωσιν εἰς τὸν διορισμὸν ἑνὸς ἢ πλειοτέρων διαιτητῶν, ἡ ἀπόφασις αὐτῶν παμψηφεὶ καταρτισθεῖσα εἶναι ἀπρόσβλητος, ἔστω καὶ λόγῳ ἀπάτης.

Οἱ διαιτηταὶ δικαιοῦνται νὰ ζητήσωσιν ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἐργασίαν των.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΠΤΩΧΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΣΧΕΣΕΩΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΙΦΛΑΣ, ΠΤΩΧΕΥΣΙΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ μεραμ, Μέρος Β, σ. 40.— *Πὶστ πὰπ*, σ. 257.— *Σουβὰλ δὲ τζεβὰπ*, σ. 36.— *Κὲσφ ἐκβὰρ*, σ. 251.— *Χαλὴλ ἰτζὰζ*, σ. 174.— *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ ἐρπαὰ*, σ. 137.

§ 1. Κατὰ τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον, *ἰφλὰς ἢ μουφλὶς* ὀνομάζεται ἡ θέσις ὀφειλέτου τινὸς, ὅστις ὄχι μόνον δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του, ἀλλὰ καὶ στερεῖται τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὰς ἀπολύτους ἀνάγκας τοῦ βίου.

Ὁ ὀφειλέτης γενόμενος οὕτως ἀναξιόχρεως ὀνομάζεται *μουφελὲς*, οἱ δὲ δανεισταὶ ἐπιδιώκοντες τὴν κατάσχεσιν, *κάρζι χαχάρ*. Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς περιουσίας ἐξ οὗ θέλουν πληρωθῆ οἱ δανεισταὶ *γκουρεμὰ*, τὸ δὲ εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἀναλογοῦν ποσὸν ὀνομάζεται *γκαρήμ*.

Συνεπείᾳ αἰτήσεως, γενομένης κατὰ τοῦ ὀφειλέτου, ὅτι καὶ τοι λῆξάσης τῆς προθεσμίας δὲν πληρόνει, ὁ *Χακὴμ σὲρ* κηρύττει ὅτι ὁ ὀφειλέτης δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του (1). Λαβὼν τὴν αἴτησιν ὁ *Χακὴμ σὲρ* ὀφείλει ἄνευ ἀναβολῆς νὰ ἐρευνήσῃ ἂν τὰ ἐν αὐτῇ παράπονα ἦναι βάσιμα καὶ νόμιμα καὶ νὰ πεισθῇ ὅτι αἱ προθεσμίαι ἔληξαν, χωρὶς ὁ ὀφειλέτης νὰ πληρώσῃ, καὶ ὅτι ὅλη ἡ περιουσία του δὲν ἀρκεῖ νὰ καλύψῃ τὸ παθητικόν.

Σημείωσις. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μουδζτεϊδὲν *Χατζῆ* Σεΐδ Βαγὴρ τοῦ Ἰσπαχὰν, ὁ *Χακὴμ σὲρ* ὀφείλει, ὅπως πεισθῇ περὶ τοῦ

(1) Ἐν τῇ Ὑπερκαυκασίᾳ χώρᾳ ἡ κήρυξις τῆς πτωχεύσεως ἀνήκει εἰς τὰς ρωσσικὰς ἀρχάς.

ὅτι ὁ ὀφειλέτης εἶναι πραγματικῶς ἀναξιόχρεως, πρὶν ἢ τὸν κηρύξῃ εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως καὶ διατάξῃ τὴν κατάσχεσιν τῆς ἐνεργητικῆς του περιουσίας, νὰ διορίσῃ παρ' αὐτῷ ἐπιτηρητήν τινα, ὅστις ἐπιφορτίζεται νὰ ἐξελέγξῃ τὰς δαπάνας του, νὰ τὸν παρακολουθῇ νυχθημερὸν, καὶ νὰ διατρέρῃ αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του, διὰ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων. Ὁ ἐπιτηρητὴς οὗτος ὀφείλει προσέτι νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς δανειστὰς τὰ περιπλέον τῶν εἰσπράξεων, εἰς πληρωμὴν μέρους τῶν ἀπαιτήσεών των καὶ νὰ ἐξακολουθῇ τὸ σύστημα τοῦτο μέχρις οὗ ἀποδειχθῇ προφανῶς τὸ ἀναξιόχρεων τοῦ ὀφειλέτου.

Ὁ εὑρισκόμενος εἰς κατάστασιν νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς δανειστάς του, δὲν πρέπει νὰ κηρυχθῇ ἀναξιόχρεως καὶ ἑπομένως εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως.

Ἐὰν ἀρνῆται νὰ πληρώσῃ ἐξ ἰδιοτροπίας, προσωποκρατεῖται μέχρι τελείας πληρωμῆς.

§ 2. Ἀφοῦ ὁ *Χακὴμ σὲρ* πεισθῇ, ὅτι ὁ ὀφειλέτης δὲν ἔχει ἀρκοῦσαν περιουσίαν ἵνα πληρώσῃ τ' ἀπαιτητὰ χρέη του, τὸν κηρύττει ἀναξιόχρεων, διατάσσει τὴν μεσεγγύησιν τῶν παρὰ τῷ πτωχεύσαντι εὑρισκομένων πραγμάτων, ἵνα μὴ ἐξοδευθῶσι, (ὅρα τὸ ἑπόμ. κεφ. *χαδζῆ*), καὶ ἀναθέτει τὴν διαχείρισιν αὐτῶν, μέχρι τῆς μεταξὺ των δανειστῶν διανομῆς, εἰς κηδεμόνα παρ' αὐτοῦ τοῦ δικαστοῦ ὁριζόμενον.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Ἀζεμίταις καὶ τοῖς Σιΐταις, ὁ *Χακὴμ σὲρ* ὀφείλει, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ περιουσία τοῦ ὀφειλέτου εἶναι ἀρκοῦσα πρὸς πληρωμὴν τῶν ἀπαιτητῶν χρεῶν του, νὰ διατάξῃ ἐπὶ τῇ αἰτήσει ἑνὸς τῶν δανειστῶν τὴν μεσεγγύησιν τῆς περιουσίας, ἵνα προληφθῇ ἡ κακὴ αὐτῆς χρῆσις. Ἡ κατάσχεσις πρέπει νὰ γίνῃ ἐνώπιον μαρτύρων, καὶ νὰ γνωστοποιηθῇ εἰς τὸ κοινὸν διὰ κηρύκων καλουμένων τ ζ ο ρ τ σ ῆ.

Ὁ *Χακὴμ σὲρ*, πρὶν ἢ παρουσιασθῇ εἰς αὐτὸν αἴτησις περὶ κατασχέσεως ἐκ μέρους τῶν δανειστῶν, καὶ πρὶν ἢ πεισθῇ ὅτι αἱ πρὸς πληρωμὴν προθεσμίαι ἔληξαν ἀνωφελῶς, δὲν δύναται νὰ κηρύξῃ τὸν ὀφειλέτην ἀναξιόχρεων, καὶ νὰ θέσῃ τὴν περιουσίαν του ὑπὸ κατάσχεσιν.

Ἐφ' ὅσον τις δὲν ἐκηρύχθη εἰς κατάσασιν πτωχεύσεως, *μουφελὲς*, καὶ ἡ περιουσία του δὲν κατεσχέθη, δύναται νὰ τὴν διαθέσῃ κατὰ βούλησιν καὶ νὰ πληρώσῃ κατὰ προτίμησιν ἐν μέρει ἢ καθ' ὁλοκληρίαν τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον χρέος του.

Ὁ ἔχων ἀπαίτησιν, ἧς ἡ πρὸς πληρωμὴν προθεσμία δὲν ἔληξε, δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ κατάσχεσιν ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου του, καίτοι ὢν πεπεισμένος, ὅτι κατὰ τὴν λῆξιν τῆς προ-

θεσμίας δὲν θέλει εἶσθαι οὗτος εἰς κατάστασιν νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος του.

Ὅταν ὁ ὀφειλέτης δηλώσῃ οἰκοθεν ὅτι εἶναι ἀναξιόχρεως καὶ προσάξῃ τὴν περὶ τούτου ἀπόδειξιν, δικαιοῦται, ἐὰν ὑπέπεσεν εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην ἀπὸ δυστύχημα ἀπρόβλεπτον, νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν εὐσπλαγχνίαν παντὸς πιστοῦ μουσουλμάνου, κατὰ τὸν κανόνα *ἔλ μουφλισοῦ φὶ ἐμανὶ οὐλλὰχ*, δηλ. «ὁ ἀναξιόχρεως εἶναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ.»

Μετὰ τὴν μεσεγγύησιν τῆς ὅλης περιουσίας τοῦ πτωχεύσαντος, οἱ δανεισταὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ τῷ ἐπάξωσιν ὅρκον ὅτι δὲν ἀπέκρυψέ τι ἐξ αὐτῆς. Γενομένης τῆς μεσεγγυήσεως, ὁ ὀφειλέτης δὲν δύναται πλέον νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του, οὐδὲ νὰ συνάψῃ συνάλλαγμα ἐπιβλαβὲς εἰς τὰ συμφέροντα τῶν δανειστῶν του· διατηρεῖ ὅμως τὸ δικαίωμα τοῦ συνάπτειν συναλλάγματα, ἐξ ὧν δύναται νὰ προσποριθῇ νέαν περιουσίαν, οἷον νὰ δεχθῇ κληρονομίαν, δωρεὰν κλπ.

Εἰς τὸ σύνολον τῆς μεσεγγυηθείσης περιουσίας εἰσέρχεται πᾶν ὅ,τι μέχρι τέλους τῆς ἑνώσεως τῶν δανειστῶν ἀποκτᾷ ὁ πτωχεύσας. Δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως εἰς αὐτοὺς ν' ἀναγκάσωσι τὸν πτωχεύσαντα νὰ ἐργάζηται πρὸς αὔξησιν τῆς περιουσίας του, πέραν τοῦ ἀρκοῦντος πρὸς πληρωμὴν αὐτῶν ποσοῦ.

Δὲν δύνανται νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ πτωχεύσαντος ὅσα πράγματα ξένα τυχὸν εὑρίσκονται παρ' αὐτῷ κατὰ παράκλησιν, οἷον λόγῳ ἐνεχύρου, παρακαταθήκης, χρησιδανείου, — παραγγελίας.

Πρέπει ὡσαύτως ν' ἀποκλεισθῶσιν ἀπὸ τῆς διανεμητέας περιουσίας ἡ οἰκία, εἰς ἣν κατοικεῖ ὁ πτωχεύσας, ἐὰν αὕτη δὲν περιλαμβάνῃ καταλύματα περιττὰ, — οἱ ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν δοῦλοι, τ' ἀναγκαῖα ἱμάτια, — καὶ τὰ οἰκιακὰ σκεύη.

Ἀφ' ἧς ὁ ὀφειλέτης ἐκηρύχθη ἀναξιόχρεως, δὲν δύναται πλέον νὰ πληρώσῃ κατὰ προτίμησιν τὸν ἕνα ἢ τὸν ἕτερον δανειστὴν, καθότι εἰς τὸν *χακὴμ σὲρ* ἀνήκει νὰ ὁρίσῃ τὴν τάξιν, καθ' ἣν θέλουσι πληρωθῇ οἱ δανεισταὶ, οὐδ' ἔχει πλέον τὸ δικαίωμα νὰ δανεισθῇ, οὐδὲ δύναται νὰ καταναγκασθῇ εἰς τοῦτο, καί τοι ἐπιθυμῶν διὰ τοῦ μέσου τούτου ν' ἀπαλλάξῃ τὴν περιουσίαν του τῆς μεσεγγυήσεως.

Ἡ φυλάκισις τοῦ πτωχεύσαντος ὡς καὶ ἡ διάρκεια τῆς προσωπικῆς του κρατήσεως, πρέπει νὰ ὁρισθῇ δι' ἀποφάσεως.

Ὁ ὀφειλέτης δικαιοῦται νὰ διατρέφηται ἐκ τῆς περιουσίας τῆς πτωχεύσεως, ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς μεσεγγυήσεως μέχρι τῆς ἐκκαθαρίσεως. Ἀποτέλεσμα τῆς μεσεγγυήσεως εἶναι νὰ χορηγῇ εἰς ἅπαντας τοὺς δανειστὰς ἴσον δικαίωμα πληρωμῆς ἀναλόγως τοῦ

ποσοῦ τῆς ἀπαιτήσεως ἑκάστου· ὀφείλουσι δὲ νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου συνομολογηθείσας ὑποχρεώσεις, οἷον τὰς μισθώσεις, τὰς ἐντολὰς κλπ., ἂν θέλωσι νὰ ὠφεληθῶσιν ἐξ αὐτῶν.

Ὁ *καδῆς* ἐπιτηρεῖ τὴν ἐκκαθάρισιν· πρὸ δὲ τούτου ὀφείλει νὰ πωλήσῃ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν δανειστῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ τὰ ὑποκείμενα εἰς φθορὰν πράγματα, ὁ δὲ ἀγοράζων αὐτὰ δὲν δύναται νὰ τὰ παραλάβῃ, εἰμὴ ἀφοῦ προηγουμένως πληρώσῃ διὰ μετρητῶν τὴν ἀξίαν των.

Ὅσάκις, γενομένης τῆς διανομῆς, ἀνακαλύπτεται ἕτερόν τι χρέος τοῦ πτωχεύσαντος, μὴ δηλωθὲν, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου ἡ εἰλικρίνεια ἀναμφιλέκτως ἀποδεικνύεται, ἡ διανομὴ ἀκυροῦται, καὶ ὁ καδῆς ἄρχεται ἐκ νέου τῆς ἐργασίας ταύτης.

Ἀνατρεπτικὴ προθεσμία ὡς πρὸς τὴν βραδεῖαν προσαγωγὴν τῆς τοιαύτης ἀπαιτήσεως δὲν ὑπάρχει, καθότι, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον δὲν ἀναγνωρίζει οὐδὲν εἶδος παραγραφῆς (1).

Ὁ πωλήσας πρᾶγμά τι εἰς τὸν πτωχεύσαντα, καί τοι γινώσκων τὴν εἰς τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἐπελθοῦσαν μεσεγγύησιν, διατηρεῖ κατὰ τοῦ πτωχεύσαντος, καὶ μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν, τὴν περὶ πληρωμῆς τῆς ἀξίας τοῦ πωληθέντος πράγματος ἀγωγήν του.

Ἐὰν ὅμως ὁ πωλητὴς δὲν ἐγίνωσκε τὴν κήρυξιν τῆς πτωχεύσεως καὶ τὴν μεσεγγύησιν, δύναται, κατὰ τὴν γνώμην νομικῶν τινων μωαμεθανῶν, νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν λοιπῶν δανειστῶν, καὶ νὰ πληρωθῇ τὴν τιμὴν τοῦ πωληθέντος πράγματος συμμέτρως· δύναται μάλιστα κατὰ τὴν γνώμην ἄλλων νομικῶν, ἂν δι' ὅρκου ἐνισχύσῃ τὸν ἰσχυρισμόν του, ὅτι δὲν εἶχε γνῶσιν τῆς πτωχεύσεως, νὰ διεκδικήσῃ καὶ λάβῃ τὰ πωληθέντα καὶ μὴ πληρωθέντα πράγματα.

---

(1) Σ. Μ. Κατὰ τὸ Ὀθωμανικὸν δίκαιον (αἵρεσις Χανεφιτῶν ἢ Ἀζεμιτῶν) ὑπάρχει, ὡς γνωστόν, παραγραφή. Τὰ περὶ ταύτης ἐρανιζόμεθα ἐκ τοῦ Mouradgea d' hosson, τομ. ς', κεφ. 16, σελ. 240, ἔχοντα ὡς ἑξῆς.

Περὶ Παραγραφῆς (ἰστισνὰ ἢ Μουρούρ-οὐζ-ζεμάν).

Πᾶσα ἀγωγὴ ἐν γένει παραγράφεται διὰ τῆς παρελεύσεως δεκαπέντε ἐτῶν.

Ἐξαιροῦνται ὅσαι ἀφορῶσιν εἰδικὰς περὶ παραγραφῆς περιπτώσεις καὶ εἰς ὅσας ὁ ἡγεμὼν ὑπάρχοντος σπουδαίου λόγου ὑπέρ τινος προσώπου τροποποιεῖ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Ἐξαιροῦνται προσέτι αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ἕνεκα νομίμων κωλυμάτων δὲν ἐξήσκησέ τις τὰ δικαιώματά του· οἷον ἡ κατάστασις τῆς ἀνηλικιότητος, τῆς παραφροσύνης, là prepotence du celui contre lequel on reclame, καὶ ἡ ἀπουσία τοῦ δικαιούχου, καί τοι μὴ ἐξελθόντος ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους.

Ἀλλ' ἡ κυριότης πραγμάτων ἀποτελούντων μέρος εὐσεβῶν ὁρισμάτων, βάκφ, παραγράφεται διὰ τῆς τριάκοντα καὶ ἓξ ἐτῶν παραγραφῆς, ἥτις καθιερώθη διὰ νέου νόμου ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμὰν Α'.

Μετὰ τὴν μεταξὺ τῶν δανειστῶν γενομένην ἐκκαθάρισιν, ὁ πτωχεύσας ἀπαλλάσσεται ἀπὸ πᾶσαν προηγουμένην πρὸς αὐτοὺς ὑποχρέωσιν καὶ ἀπολαμβάνει τὴν πλήρη διάθεσιν ἑαυτοῦ καὶ τῆς περιουσίας, ἣν ἤθελεν εἰς τὸ μέλλον ἀποκτήσει.

Κατ' ἄλλας αἱρέσεις. Παρὰ τοῖς Σαφίταις καὶ ἀζεμίταις, οἱ δανεισταὶ μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν διατηροῦσι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ πληρωθῶσι καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ πτωχεύσαντος εἰς τὸ μέλλον ἀποκτηθησομένης περιουσίας. Συμβουλεύεται ὅμως ν' ἀφίεται εἰς τὸν ὀφειλέτην τὸ ὑπόλοιπον τοῦ χρέους του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΧΑΔΖΡ, ΜΕΣΕΓΓΥΗΣΙΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεὶλ οὐλ μεράμ, Μέρος Β, σ. 43—45.— *Πὶστ πάπ*, σ. 251—260.— *Κὲσφ ἐρβὰρ*, σ. 259—261.— *Χαλὴλ ἰδζάζ*, σ. 178—182.— *Ἰχτιλαφὰτ οὐλ ἐρπαὰ*, σ. 137—140.— Dulau, p. 107—110.

Χὰδζρ κατὰ τὸν νόμον *σερῆ* εἶναι ἡ ἀπόφασις, δι' ἧς πρόσωπόν τι στερεῖται τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας του. Ὀνομάζεται *μεχτζοὺρ* ὁ τοῦ ὁποίου τὰ πράγματα ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν μεσεγγύησιν. Λαμβάνει δὲ χώραν, ὡς εἴδομεν ἐν τῷ περὶ διαθήκης κεφαλαίῳ, § 7, εἴτε εἰς χεῖρας τοῦ νομίμου ἐπιτρόπου, *βελὴ*, εἴτε εἰς χεῖρας τοῦ ἐκ διαθήκης *βασή* ἀπαντᾶται εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις:

α'.) *Κουδεκὶ*, ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀνηλίκων.

β'.) *Δὶβανεγκὶ*, ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν φρενοβλαβῶν.

γ'.) *Σαφὶχ*, ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν βλακῶν καὶ τῶν ἀσώτων.

δ'.) *Μουλκιγιὲτ*, ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν δούλων· καὶ ταύτην διαχειρίζεται ὁ κύριος.

ε'.) *Μαράζ μεὺτ*, ἐπὶ τῆς περιουσίας βαρέως ἀσθενοῦντος.

ς'.) *Φουλοὺς*, ἐπὶ τῆς περιουσίας ἀναξιοχρέου.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α'. ΤΟΜΟΥ